Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

ձևափոխել կամ օգտագործել տվյալ նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԿԻՒԹԷՄՊԼԷՐԿ-ԱՌԱՒՕՏ ԹԻՒ 41-3

Վ. ՄԱՐԿՐԻԹ

ՄԱՆՉ-ԱՂՋԻԿԸ

A 4698

LA GARÇONNE

(ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԲՆԱԳԻՐԸ ՄԷԿ ՄԻ[illegible] ՍՊԱՌԱԾ)

Թարգմանութիւն "ԱՌԱՒՕՏ"ի

Կ. ՊՈԼԻՍ

1924

Տպագր. ԿՈՒԹԷՄՊԷՐԿ
Կ. ՄԱԳԱՍԱՃԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՏԵՂ

Ընթերցո՛ղ, երբ կարդաս “Մանչ-Աղջիկը,, վէ-պը, մի խրտչիր անկեալ բարքերը ներկայացնելու համար, հեղինակին բացատրելու վրան-բաց ոճէն:

Ընթերցո՛ղ, Վ. Մարկրիթի “La Garçonne,, “Մանչ-Աղջիկը,, վէպին հեղինակին ստեղծել ուզած բարձր բարոյականին՝ խորապէս թափանցե-լու, կատարեալ ու պարտաճանաչ ծնողք մը ըլլա-լու համար, ուշի ուշով, խորհրդածութիւնները եւ բարքերու պատկերները վերլուծելով կարդա՛:

“Մանչ-Աղջիկը,,ը կը սոսկայ Սուտէն, Կեղ-ծիքէն եւ կը պաշտէ Արդարութիւնը:

Վ. Մարկրիթի ստեղծած “Մանչ-Աղջիկը,,ը նշաւակելով կեղծ պարկեշտութիւնը, կը կռուի.— ուրիշներուն բարքը խոշորացոյցով դիտող, եւ ի-րենց անբարոյ ընթացքը շպարելու համար, ու-րիշներու կենցաղը խծբծող, — անհոգ ու քմայքոտ ծը-նողներու, քողարկեալ վաւաշոտ սեռայինին եւ այլ անբարոյութեանց դէմ:

Գուշակութիւն մը այս առթիւ, եթէ կ՚ուզէք.

“Մանչ-Աղջիկը,, վէպը պատճառ պիտի ըլ-լայ որ մարդիկ այլեւս ամէն մերկութիւններէ չի

գայթակղիչ եւ մեղմանման իրենց սեռային կիրքե-րուն մէջ: Երբ այս հետեւանքը վտանգ մըն է, անոր հեղինակը պիտի ըլլայ “Մանչ-Աղջիկը,,: վէպը:

Պիտի գայ օր մը, յորում մարդիկ, կանացի մեր-կութեանց առջեւ, անտարբեր պիտի մնան:

Ահա՛ վտանգը:

Բայց կիները նորէն պիտի քողարկուին:

Արդեօք այրե՞րը պիտի՛ բացուի՞ն:

Մ. Ս.

ՄԱՆԶ - ԱՂՋԻԿԸ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Ա.

Մօնիկ Լէրպիէ զանգակը հնչեցուց.

—Մարիէ՛թ, ըսաւ սենեկապանուհիին, վերարկուս բե՛ր...։

—Ո՞րը, Օրիո՛րդ։

—Կապոյտը, նոր գլխարկս ա՛լ միասին.

—Օրիորդի՞ն բերեմ զանոնք։

—Ո՛չ, պատրաստեցէ՛ք զանոնք սենեակին մէջ...։

Մօնիկ առանձին մնալուն պէս հառաչեց. այս վաճառումը որքան պարապը գացած պիտի ըլլար եթէ ինք, Լիւսիէնը հոն չի կարենար գտնել։ Ամէն բան կարգին էր պզտիկ սրահին մէջ։ Մօնիկ գլուխը նորէն տուաւ բազմոց-աթոռին բարձերուն և վերսկսաւ իր անրջանքին։

. . . .

Մօնիկ հինգ տարեկան է։ Փոքրիկ սեղանին մօտ, իր սենեակին մէջ, ճաշելու վրայ է, ո՛ւր ամէն օր, «Օրիորդ» տան դաստիարակուհին կը հսկէ և կը սպասարկէ։ Բայց Օրիորդը, այս իրիկուն, արձակուրդ ունի, անոր տեղ մօրաքոյր Սիլվէսթր պիտի սպասարկէ։

Մօնիկ կը պաշտէ մօրաքոյր Սիլվէսթրը։ Արդէն այս երկուքն ալ ուրիշներէ բոլորովին տարբեր են։ Այդ ուրիշները կիներ են։ Նոյնիսկ Օրիորդը։ Մօնիկի մայրը Օրիորդ կ'անուանէ զայն, ըսելով անոր. «իրաւ է, թէև դուք այրի էք, բայց չէ՞ մի որ տունի վարժուհի մը պէտք է որ Օրիորդ կոչուի։»

Մօրաքոյր Սիլվեստր և Մօնիկ, ընդհակառակը աղջիկներ են։ Մօնիկ պզտիկ աղջիկ մըն է, բայց ինքզինքը մեծի մը տեղ կը դնէ։ Իսկ մօրաքոյրը, պառաւ աղջիկ մը... Չափազանց պառա՜ւ. ծայր աստիճան պառա՜ւ։ Ապացոյց կուզէ՞ք. անոր մարմինին մորթերը թառամած են. աւելին կա՛յ, կզակին ծայրին վրայ ալ պեճկ մը ունի, և՝ պեճկին վրայ ալ երեք մազեր։

Ասկէ զատ, մօրաքոյր Սիլվեստր, Հիէրէն, ամէն գալուն, նուշով և մեղրախորիսխով պատրաստուած սև հրուշակներ կը բերէ. թէև Մօնիկ, ո՛չ Հիէրին ինչ ըլլալը գիտէ և՝ ո՛չ ալ անոր ուր գտնուիլը։ Հիէր շատ հեռուները կը գտնուի։ Բայց Մօնիկ երէկուանին, ճերուին վրայ չի խորհիր, այսօրուանը միայն գիտէ։ Եւ այսօ՛ր տօն է. Հայրիկն ու մայրիկը ստիպուած են Օբերա երթալ. բայց երթալէ առաջ ճաշարան հրաւիրուած են։

Օբերան պալատ մըն է, ո՛ւր յաւերժահարսեր կը պարեն, ու կը կայթեն նուագով։ Ճաշարանն ալ տեղ մըն է ուր ոստրէներ կ'ուտեն...։ Այս ամէնը սակայն, մեծ մարդոց վերապահուած է. կ'ըսէ մօրաքոյր Սիլվեստր։

Բայց ահա յաւերժահա՜րս մը, — ո՛չ, մայրի՛կն է ան, — որ լանջարաց և ուսամերկ հագուստով մը կ'երևի։ Գլխուն վրայ ճերմակ փետուրներ ունի և կարծես վերէն վար մարգարտայեռ հագուստ մը հագած է։ Մօնիկ կը շօշափէ կերպասը և կ'զմայլի։ Այո՛, մա՜նր, շատ մա՜նր մարգարիտնե՜ր և իսկական մարգարիտնե՜ր։ Մօնիկ պիտի ուզէր որ անոնցմով շինուած ժանեակ մը ունենայ։

Մօնիկ կը գգուէ մայրիկին վիզը, երբ ան կը ծռի անոր ցտեսութիւն - ըսելու համար. «Չէ՛, չ՛ըլլար... մի՛, մի՛, մի՛ դպչիր, կարմի՛րս կ'աւրուի։ Եւ որովհետև թաթիկները անոր թաւիշ այտերուն մօտենալ կ'ուզեն, անհամբեր ձայնը կը հրամայէ. «Թո՛ղ զի՛ս, դէմքիս բրնձափոշին պիտի թափես։»

Քիչ մը անդին, մօրը ետեւօքը, կեցած է հայրիկը, վերէն վար սեւեր հագած, և կուրծքին վրայ, բաճկոնէն դուրս, կ'երեւայ ճերմակ մը, խոշոր V ի մը ձեւով. այլանդակ շապիկ մը, շատ փայլուն խաւաքարտէ շինուած։ Մայրիկը երկար պատմութիւն մը սկսած է մօրաքոյր Սիլվէսթրին՝ որ ժպտադէմ մտիկ կ'ընէ։ Բայց հայրիկը ոտքը գետին զարնելով կը պօռայ. «Բայց, ձեր Թարթիչներուն սեւեր քսելու և ձեր եղունգներուն վարդի գոյն տալու երեք ժամուայ այդ մոլութիւնը պատճառ պիտի ըլլայ որ բացումին չի հասնի՛նք։»

Ի՞նչ բացո՞ւմ։ Ոստրէներո՞ւն բացումը... Ո՛չ։ Մինչ, հայրիկն ու մայրիկը առանց Մօնիկը համբուրելու կը մեկնին, Մօնիկ կը փղձկի, և մօրաքոյր Սիլվէսթր կը բացատրէ թէ՝ այդ բացումը Նուագին բացումն է...։ Բայց միթէ Նուագը կը բացուի՞։

Մօնիկ երազուն՝ կը հարցնէ. «Ուրեմն ինչո՞վ շինուած է ան.» և մօրաքոյր Սիլվէսթր որ զայն ծունկին վրայ առած է, գգուելով և փայփայելով կը բացատրէ. «Նուագը երգ մըն է որ կ'ելլէ ամէն բանէ... մեզմէ, երբ գոհ գոհ ենք... հովէն, երբ կը փչէ անտառին և ծովուն վրայէն։ Նուագը՝ Նուագարաններու համախմբումն է՝ որ այս ամէնը կը յիշեցնէ։ Եւ բացումը երկինքի վրայ բացուած մեծ պատուհանի մը կը նմանի, որպէսզի Նուագը մտնէ և՝ զայն լսենք։ Հասկցա՞ր։»

Մօնիկ քաղցրութեամբ նայելով մօրաքոյր Սիլվէսթրին, նշանացի կը հասկցնէ թէ՝ այո՛։

. . . .

Մօնիկ ութը տարեկան է։ Հասակ նետած է։ Ցաճախ կը հազայ։ Երբ ան ծովուն եզերքը ժուռ գալ կ'երթայ, Օրիորդին, — որ այլեւս Նախորդ այրին չէ, այլ Լիւքսէմպուրկցի մըն է, և զոր Մօնիկ չսիրեր, և որուն

այտերը կարմիր գունտերու կը նմանին, — հրամայուած է չթողուլ որ պզտիկը մերկ սրունքներով մտնէ քարուտ մորուտներու ջուրին մէջ, ուր խեչեր կը կայտռեն: Օրիորդին հրամայուած է նաև՝ չթողուլ որ ան վազվզէ ծովեզրը, կոհակներու երթեւեկին մօտ, ուր աւազը թրջելէ վերջ սաստիկ կարծրացած, խճացած է: Ան չի կրնար հաւաքել. ո՛չ թարմ ջրմուռեր որոնք ծով կը հոտին. ո՛չ ալ սատափեայ խեցիներ որոնց փողին մէջ կոհակներու աղմուկը պարփակուած կը մնայ...: «Ի՞նչ պիտի ընես այդ աղտոտ բաները, մէկդի նետէ՛ զանոնք» ըսած է մայրիկը և պատուիրած է, միանգամ ընդմիշտ, անգամ մըն ալ զանոնք ձեռք չ'առնել:

Հակառակ որ Մօնիկ շատ կը սիրէր, խստիւ արգիլուած էր անոր կարդալը, (թերեւս անոր համար որ ուշադրութիւնը գլխու ցաւ կը պատճառէ): Ատոր փոխարէն ան պարտաւոր էր ստեղնաշարին վրայ ժամ մը կանոնաւորաբար վարժութիւն ընել: (Մօնիկ պարապ տեղը կ'ըսէ թէ՝ այս բանը զինքը կը յիմարացնէ. կ'երեւի թէ՝ մատերը կրթելու համար ընել կ'ուտան այդ վարժութիւնը): Ուրեմն եթէ այս է արձակուրդ ըսուածը, Թրուվիլը աւելի ձանձրոյթ կը պատճառէ քա՛ն Բարիզը:

Ասկից զատ, ան արդէն իր ծնողքն ալ իր մօտ շատ չի տեսներ: Մայրիկը միշտ իր ինքնաշարժին մէջն է, բարեկամներու հետ: Իրիկունն ալ, ընթրիքէն վերջ, — թէև շատ քիչ անգամ տունը կ'ընթրէ, — հագուելուն պէս Գազինօ կ'երթայ պարելու համար, և շատ ուշ կը վերադառնայ...: Առտուն ա՛լ ուշ կ'ելլէ: Իսկ հայրի՞կը: Շաբաթ օրերը միայն կ'ուգայ էրիկմարդոց կառախումբով: Եւ Կիրակի օրերն ալ, պարոններու մօտ կ'երթայ, իր գործերուն համար:

Անտանելի բան մը եթէ կայ, այն ալ մօրը ծովափելն է: Ծովափին մօտ, կը տեսնուին տախտերուն վրայ

ոլեւեջող շարքերը որոնք զիրար կը դիմաւորեն։ Կարծես ճերմակեղէնի վաճառատուն մը։ Մարզարձաններ, ամէնքը յար և նման, իրարու դէմ յանդիման կուգան սեղմ շարքերով։ Անդին՝ պարոնայք-տիկնայք, որոնք, ցախե՛րէ շինուած հիւղակներու կամ վրաններու շուրջ նստած, շրջանակ մը կը կազմեն, բարեւներ կը փոխանակեն պարոնայք-տիկինանց հետ, որոնք Թափօր կը կազմեն։

Երբ այս վերջինները տախտակամածեայ ճամբուն ծայրը կը հասնին, հոն կէս շրջանակ մը կը կազմեն և վերստին կը շարունակեն Թափօրը։ Ի՞նչ բանի ետեւէ են։ Մօնիկ չգիտեր։ Ահա գաղտնիք մըն ալ։ Եթէ Մօնիկ, իր անդադրում ըրած հարցումներուն տրուած պատասխաններուն, հաւատ ընծայէ, աշխարհ լեցուն կ՚ըլլայ արդէն այդ կարգի գաղտնիքներով։

Մօնիկ, ինքն ալ իր կարգին, քիչ մը անդին. ոչ այնքան հեռու մայրական հիւղակէն, կը զբօսնու փոքրիկն Մօրէնի և ուրիշ ընկերուհիի մը հետ որուն անունը իրենք չեն գիտեր։ Թուփի անունով մկրտած են զայն, որովհետեւ ան, շարունակ մէկ ոտքի վրայ, հոլի պէս կը դառնար երգելով։

Լիւքսէմպուրկցիուհիին մտազբաղ նայուածքին ներքեւ, երեք ընկերուհիները համախմբուած, ոսկեզօծ դղեակ մը կը շինեն իր մարտկոցներով և ջրուղիներովը։ Մէջտեղը կը կենայ, տրմուղը ուսին, զինուորի դիրքով Մութոն անուանեալ, գաւուզ մազերով մանչուկ մը։ Հոն կեցուցած են զայն ուրպէսզի ան հանդարտ մնայ. ըսելով անոր Թէ «դուն պահակ զինուոր ես։»

Խաղին կանոնը սա է որ դղեակին շինութիւնը աւարտելուն պէս, պահակը ազատ պիտի ըլլայ, և անոր պիտի յաջորդէ իբր գերի երեքէն այն՝ որ պիտի բռնուի։ Բայց դղեակին շինութիւնը չաւարտիր։ Մութօն ոտքերը գետին կը զարնէ և առանց սպասելու որ դղեակը աւարտի, դէպի դուրս հուժկու ոստում մը կ՚ընէ։

Թուփի և փոքրիկն Մօրէն կը փախին: Մօնիկ, որ կ'ուզէ կնքուած դաշնագրին պայմանները յարգել, տեղէն չի շարժիր. այնպէս որ, երբ, Մուժօն կ'ուզէ զինքը բանտարկել, կը դիմադրէ: Մուժօն կը հրէ զինքը... Ծեծ, ծեծկռուք և պոռչտուք: Լիւքսէնպուրկցի կինը, որ դէպի հոն կը փութայ, քանի մը բռունցքի հարուած ալ ինք կ'ընդունի իր կարգին: Մայրերը վազելով կը հասնին, կը զատեն կռուողները, և առանց մտիկ ընելու անոնց շփոթ և հակասական բացատրութիւնները, կը յանդիմանեն: Մուժօն դիմադարձելուն համար ապտակ մը կուտէ: Միևնոյն ատեն Մօնիկ ևս, կ'զգայ ձեռք մը, ետեւի կողմէն, օդին մէջէն, որ յանկարծ, շա՛փ շու՛փ... կ'ապտակէ զինքը, ըսելով. «Առ քեզի լաւ դաս մը». Մօնիկի դէմքը կը կարմրի:

Մօնիկ գետինը պառկած կը նայի Թշնամիին, որ չաբաչար կը գործածէ իր ուժը: Թշնամին, գո՛հ մնացած է յանցանքները և պատիժը հաւասարակշռուած ըլլալուն համար: Եւ այդ Թշնամին մայրն է: Ըլլալիք բա՞ն է. Մօնիկի հոգիին մէջ կը ծնի բարկութեան հետ ապշութիւն: Մօնիկ վերահասու կ'ըլլայ գործուած անիրաւութեան: Անով կը տանջուի կնոջ մը պէս:

. . . .

Մօնիկ տասը տարեկան է: Ալ մեծ աղջիկ է: Աւելի շիտակը, ինչպէս կ'ըսէր մայրը ուսերը ցնցելով. անհանդուրժելի տղայ մըն է իր քմահաճոյքներովը, թեթեւսոլիկութիւններովը և ջիղերովը:

Ամէն բանէ առաջ, ամենուն պէս ինքն ալ, կարծես, բան մը չ'ընէր: Ինք չէ՞ր որ իր ժամանակաւոր շրջազգեստը ամբողջովին պատռեց և անցեալ կիրակի օր պագ տուաւ երբ Միշէլի և ստահակներու հետ, Տիկին Ժաքքէի պարտէզին մէջ պահուըտուք կը խաղար: Այդ

պատռուած շրջազգեստին, հին մալինին մէթրօն. աժան առնուելովը հանդերձ, 175 ֆրանք էր։ Երէկ ծաղառան մը մէջ կարկանդակ կերած պահուն, ինչ չէ՞ր որ յանկարծ ցուցափեղկէն յափշտակեց գրեթէ մէկ քիլօ կշռող խմորեղէն մը, և տարաւ տուաւ դուրսը ցնցոտիներ հագած աղջնակի մը, որ իր աչքերով կարկանդակը լափել կ'ուզէր, և այս խմորեղէնը տուաւ իբր—թէ տուածը հաց ըլլար․․․։

Անիկա չուզեց իր խնայած դրամներովը վճարել։ Ասոր ողորմութիւն չեն ըսեր, այլ, այլանդակութիւն։ Կամ աւելի ճիշդը ասոր կ'ըսեն կեղծ առատաձեռնութիւն։ Պէտք չէ աղքատները համը առնեն այն բանին զոր չեն կրնար ունենալ որպէսզի ցաւ չզգան անոնք։

Մօնիկ կը տառապի այս դատումներով։ Ան կ'ուզէ որ ամէն մարդ երջանիկ ըլլայ։ Ինքն ալ վիշտ ունի։ Ան իրեններէն չէ հասկցուած։ Յանցանքը իրը չէ՞ եթէ իր նկարագիրը չի նմանիր նկարագրին անոնց՝ զորս իր շուրջը կը տեսնէ։ Նմանապէս իրը չէ յանցանքը, եթէ իր խոռոչացած այտերովը և ծռելու հակամէտ կռնակովը, պատիւ չի բերեր իր ծնողքին։ «Գէշ խոտի մը պէս մեծցած ես» կ'ըսեն անդադար իր շուրջինները։ Ինք կը լսէ այդ խօսքը․․․։ Եթէ այս ծաղիկը չարունակուի, ան՝ վերջապէս պիտի հիւանդանա՛յ։ Քանիցս ըրած էին այս գուշակութիւնը։ Մօնիկ այս գաղափարը գոհունակութեամբ ,գրեթէ հաճոյքով կ'ընդունի։ Մեռնի՞լ։ Մեծ գժբաղդութիւն մը չպիտի ըլլար ասիկա։ Ո՞վ կը սիրէ զինքը։ Ոչ ոք։ Հա՛, այո՛. մօրաքոյր Սիլվէսթր։

Զատկի արձակուրդին երբ Մօնիկ ծանր ցնցղատապով, երեք շաբաթ անկողին պառկելէ վերջը կ'ելնէ, այնչափ տկար կզգայ ինքզինքը որ, չկրնար իր ոտքերուն վրայ կենալ։ Մօրաքոյրը հոն է, և երբ բժիշկը կը յայտարարէ թէ, «պէտք է որ այս մանկուհին գիւղը ապրի երկար ատեն․․․ և եթէ կարելի է Միտիի մէջ,

ծովեզերքը . . . ։ Բարիզի կլիման և կենցաղը իրեն չեն յարմարիր . . . ։» Մօրաքոյրը կը պոռայ . — «Ես հետս կ'առնեմ, հետս կը տանիմ զայն ։ Հիւէր պատուական տեղ է, այնպէս չէ՞ տօքթէօր . . . — Կատարելապէս Բաղձացուած տեղը . . . ։» Որոշումը կը տրուի իսկոյն ։ Եւ՝ Մօնիկ չափազանց ուրախ է, խորհելով թէ՝ պիտի տեղափոխուի և պիտի ապրի արեւին մէջ, իր ճշմարիտ մօրը քով, և թէ՝ չի տրտմիր որ հայրն ու մայրը ոեւէ ցաւ մը չեն յայտներ իր ն[illegible]ատամամբ ։

. . . .

Մօնիկ տասներկու տարեկան է ։ Կռնակին վրայ ունի մազերու տրցակ մը և դպրոցականի շրջազգեստներ քառակուսի գիծերով ։ Ան, մօրաքոյր Սիլվէստրի բացած դպրոցին մէջ, իր դասարանին առաջին աշակերտուհին է ։ Գորշագոյն փողոցներուն տեղ, մշուշին մէջ, կը տարածուի պարտէզը որ բլրակին կողն ի վեր կը բարձրանայ ։ Արեւը ամէն բանի թեթև փայլ մը տուած է ։ Արեւը կը փայփլի, հսկայ պտէրներու նմանող գեղանարմաւենիներու ոստերուն, որդանակէր կողեններու, հնդկաթզենիներու փշուտ ճիւղերուն, և կապտորակ կամ դեղնորակ հալուէներու վրայ, որոնք խոշոր գորշագոյն փունջի մը երեւոյթը ունին ։ Ծովը ունի երկինքին նոյն կապոյտ գոյնը ։ Ծով և երկինք, հեռուն կը նոյնանան ։

Զատիկը նորէն եկած է ։ Ծաղկազարդի կիրակին է ։ Կանաչ ոստերու տարուբերումին մէջ, Յիսուս կը յառաջանայ իր աւանակին վրայ ։ Գետինը կը նմանի զորգի մը՝ հիւսուած գոյնզգոյն ծաղիկներով, վարդերով, նարկիզներով, թաւրնչակներով, և ծաղկապսակներով ։

Մօնիկ վաղը փոքրիկ հարսի մը պէս վերէն վար ճերմակ պիտի հագնի ։ Վա՞ղը ։ Տօնն է Հաղեւոր Հաղ-

սանկւքին։ Մականիր բարի հրեշը, — որուն անունը լաւ չի կրնար արտասանել Մօնիկ, Ս. Սեղան պիտի առաջնորդէ զինքը կրօնի դասին ընկերներուն հետ։ Մօնիկ ջանացած է Կտակարաններու գեղեցիկ առակներուն իմաստներուն թափանցել և լաւ յաջողած է, որովհետև անիկա իրրև ուսուցչուհի ունեցած է, իր մեծ բարեկամը, Էլիզապէթ Միրը...։ Զապէթ, — որ բողոքական է և որ՝ չորս տարի առաջ, եկեղեցւոյ անդամ եղած է, — իր խիստ երկիւղածութեամբը մասնաւոր վերացում մը կու տար այն միստիք տենդին, որով Մօնիկ կ՚այրէր։ Երկուքն ալ, Փրկչի պաշտամունքին մէջ, սէրը պարզ կը տեսնեն։

Մօնիկի սէրը կատարեալ, պարզ և մաքուր է։ Մօնիկ արբշռութեամբ մը կ՚երթայ իր երազներուն բաց թևերին վրայ։ Միակ, և տղայական վախ մը ունի, որ է Ս. Հաղորդութեան պահուն նշխարքը խածած ատեն, չպղծել անտեսանելի և ներկայ մարմինը Քրիստոսի։ Պէտք չէ նաև որ ան, Աբբա Մականիրի յանձնարարութեամբը, խոստովանի նախ և առաջ իր չար խորհուրդները։ Ան այդ չար խորհուրդներէն, մեղքերէն երկու հատ ունի, որոնցմէ պէտք չէ հրաժարի։ Անպիտան ճանճե՛ր, որոնք անդադար կը նստին իր խորհուրդի բաժակին վրայ...։ Իր գեղեցիկ շրջազգե՛ստը. Պչրասիրութիւնը։ Եւ հաւկիթները։ Զատկական հաւկիթնե՛րը. Որկրամոլութիւնը։ Նախապէս մեծ շոքոլաէ հաւկի՛թը զոր պիտի ստանայ Բարիզէն. յետոյ միջակներ և փոքրիկներ, շաքարէ և ամէն գոյնէ. և նոյնիսկ իսկական հաւկիթ, պնդօրէն խաշուած հաւկիթ, կարմիր ջուրի մէջ։

Մօրաքոյր Սիլվէսթրի ամենէն կարևոր գործն է այս։ Սիլվէսթր շաբաթէ մը ի վեր կը պատրաստէ նանունք, ամբողջ գիւղացին համար, ի մեծ ուրախութիւն և ի զարմացումն։ Մօրաքոյր Սիլվէսթրին Հաղորդութիւն տալու եղանակն է այս, որուն դէմ կը գանգատի Աբբա

Մակաձիր ըսելով. «Աւա՜ղ, մե՛ղք որ, այսպիսի ազնիւ-կին մը, անհաւա՜տ է։»

Բայց կ'երեւի թէ ծանր մեղք մը չէ գործուածը, քանի որ երէցը, այնպէս կը թուի թէ պիտի ներէ։ Մօնիկ բաւական պիտի ճանճրանար իր Արքայութիւն երթալովը, մինչդեռ մօրաքոյր Սիլվէսթր դժո՜խք պիտի երթայ....։ Բայց բոլոր այս գաղափարները կը ճաթեցնեն Մօնիկի գլուխը....։ Երջանիկ է ան, օդն ալ գեղեցիկ է։

. . . .

Մօնիկ տասնըչորս տարեկան է։ Չյիշեր հիւանդկախ մանկուհի մը եղած ըլլալը։ Ունի ուժը, նորաբոյս տունկի մը որ իրեն յարմար հողը գտած է։ Անիկա առողջ մեծցած է....։ Մօնիկ ընթերցարանի սքանչելի տարիքին հասած է. ուր երեւակայական աշխարհը կը պարզուի և ուր երիտասարդութիւնը իր մոգական շըղարշով կը ծածկէ իրական աշխարհը։ Անիկա չունի չարին ծանօթութիւնը. իր դաստիարակուհիին արթնամտութիւնը, այս մանկանէն առողջ հոգիին մէջէն, զայն արմատախիլ ըրած է։ Ատոր տեղ ան ունի բարիին զգացումը և ախորժակը։

Երազող չէ, սակայն հաւատացեալ է, բայց ոչ Աստուծոյ։ Վանքի այդ տեսակէտով կնքելները արդէն ձերբազատած է Սըրա Մակաձիրի և Էլիզաբէթ Միրի հակասական յղացումներէն։ Անդրդուելաբար և ինքնաբերաբար, մօրաքոյր Սիլվէսթրի բանաւոր նուիթապաշտ հաւատքը ընդունած է, պահելով անոր վրայ, անոր պէս, ոգեպաշտիկ դրոշմը։ Բայց Մօնիկ աւելի ըլլալով, կը յայտնէ իր կրկնակին և առաջին միստիքականութեան խմորը, և, հակում մը, դէպի բացարձակը։ Ատոր համար ան կը սոսկայ սուտէն և ջերմեռանդօրէն կը պաշտէ արդարութիւնը։ Իբր մեծ բարեկամուհի, իրեն համար, ունի միշտ Էլիզաբէթ Միրը, որ հաւատափոխ

ըլլալով, Թողած էր Լուտերականութիւնը և եղած էր Սիոնական։ Էլիզապէթ Միր, երեք տարիէ ի վեր, դառնուած էր Մօնիկի և հակառակ իր փափաքին, անպատեհ կերպով, իր զգացումը շատ բուռն էր և սակայն անյոյս։ Ան շատ չանցած պիտի մեկնի վարժարանէն. իր կեղծաւորութիւնը՝ պիտի յետս ընկրկէր պարմանուհիին բացայայտ մաքրութեանը առջև։ Կուզէ համբուրել զայն բայց չի համարձակիր։

Մօնիկ որ գծագրութեան ուսուցչին, (Ալֆրէտ տը Միւսէի նմանող հաւմէշական հին մրցանակ մը), հանդէպ կրքոտ զգացում մը ունի, — չի տարակուսիր որ Զապէթ և Պր. Բապ, (կեղծ Ալֆրէտ տը Միւսէն), երկուքն ալ իրարու հանդէպ փոխադարձաբար գաղտնի տարփանքի հակումներ ունին։

Յունիսի մէջ օր մըն էր. գիշերամուտին այնքան տաք կ'ըլլար որ, պարտէզին մէջ անգամ, մորթը հագուստներուն տակ կը քրտնէր։ Զապէթ և Մօնիկ, ընթրիքէն վերջ-կ'երթան լավանբաններու ճամբէն, որ կ'ուղղուի դէպի չէկ մեծ ժայռը, ուրկէ կը տեսնուին Սալէնները և անկէ անդին ալ ծովը։ Միւս կողմէ կը նշմարուին Մաւրիտեան լեռները կանանչ երկինքին վրայ իրենց կապոյտ տեսքովը։ Հեռուն դէպի բացը նարնջագոյն փոքր շըղարշ մը կ'երեւայ, պղնձագոյն թանձր ամպեր՝ երկինքին վրայ։

«Կը ճաթիմ կոր,» կ'ըսէ Զապէթ։ Ջղագրգռօրէն կը փրցնէ նարնջագոյն տերեւ մը և կը խածատէ։ Հոն կը շնչեն խիժեններու բարձունքէն արտահոսող բոյրը որ կը խառնուի, մշտադալար բոյսերու, բշտեններու և ակլեպիկներու հոտին։ Հոն կը շնչեն, Ֆրանսայի հարաւային հողին ամբողջ գինովութիւնը։

Մօնիկ կէս մը կը բանայ իր լանջազգեստը. կը բարձրացնէ իր մերկ թեւերը, ի զուր փնտռելու, զով հով մը.... «Ուֆ ուսկալս փրթաւ» Շապիկը վար կը սա-

նի ցուցադրելով փոքրիկ գունտերու նման կլոր, բայց կատարեալ, ստինքները։ Կապոյտով երակաւորուած իր խարտեաշ մորթին վրայ վարդի կոկոնները բողբոջեր են։

Զապէլ հառաչեց. «Անհաւասարիկ գիշեր մըն ալ, զոր քեզ պիտի անցընեմ, պարապ տեղը մերկ կը պառկիմ...։ Գիտե՞ս որ քու ստինքներդ իմիններուս չափ կը խոշորնան...։—Ո՛չ, կ'ըսէ Մօնիկ (որ արբշիռ է)։—Այո՛, նայէ՛...։ Միայն թէ քուկիններդ խնձորի իսկ իմինները տանձի կը նմանին...։» Զապէլ ուժգնօրէն կը բանայ իր ոսկեգոյն կուրծքը, ուր կը կանգնին, լուին մատուցումով մը, աւելի ծանր պտուղներ։ Ան իր ստինքը,—կարծրացած, ծռկնցած գորշ ծծապտուկները ցոյց տալով, կը բաղդատէ Մօնիկի ստինքներուն ողորկ գնդաձեւին հետ։ Զանոնք ափին մէջ առնելով մեղմօրէն կը գգուէ։

Հեշտաբեր զգայնութեա՛մբ մը լի, Մօնիկ, առանց վերլուծումի և առանց հասկնալու կը ժպտի...։

Բայց, երբ յանկարծ, Զապէլի մատները կը կծկըւին, Մօնիկ կ'ըսէ. «Վերջացո՛ւր, ի՞նչ կ'ընես, ինչո՞ւ կը խառնես։» Զապէլ կը կարմրի և կը թոթովէ.« Չեմ գիտե՛ր... փոթորի՜կ կայ։»

Մօնիկ առաջին անգամ ըլլալով տարօրինակ խռովք մը կզգայ։ Ուժգնակի կը գոցէ չփակը։ Հեռաւոր ձայնը այդ պահուն կը հնչէ։ Մօրաքոյր Սիլվէսթրն է որ կը կանչէ։ «Մօնի՜կ, Զապէ՜լ»։ Զապէլ խռոված կը կոճկուի...։ Մօնիկ կը պատասխանէ. «Է՜է, կուգա՛նք։ Ձայնը աւելի մօտեցած, կ'արձագանգէ...։

Փոթորիկը անցած է։

. . . .

Մօնիկ տասնը եօթը տարեկան է։ Ան կը հաշուէ. մէկ, երկու, երեք տարիներ։ Ու դեռ պատերազմը կը շարունակէ...։ Միթէ կարելի՞ է։ Այն օրէն ի վեր որ,—Հիէրը մեծ հիւանդանոցի մը վերածուած է, ուր վիրա-

ւորները կը վերածնին, երբ մեծ արձակուրդներ ան-
ցած են։

Մօնիկ կը հետապնդուի վիրաւորներու դաժան աչքերէն, զորս արեւը կը բացխբէ անոնց զարհուրանքի մշտական խաւարէն ելած ատեն։ Ան չի հասկնար թէ՝ անոնք որոնք կը կռուին, ինչպէս կը վարժուին իրենց կեանքին նմանող այս կերպ դժնդակ մահուան։ Ան չի հասկընար դարձեալ թէ՝ որոնք քիչ մը կռուիլ կը ձեւացնեն, — շա՜տ քիչ կռուի՛լ, — և անոնք որոնք երբեք չեն կըռուիր, ինչպէս կը համակերպին ուրիշներուն կրած չարչարանքին և գործած նախճիրներուն։

Այն գաղափարը թէ՝ մարդկութեան մէկ մասը արիւն կը թափէ այն պահուն՝ երբ ուրիշներ կը զբօսնուն և կը հարստանան, զինքը կը յեղաշրջէ։ Դրօշներու պէս, այս ամենուն վրայ ծածանող մեծ բառերը, «Կարգապահութիւն, Իրաւունք, Արդարութիւն», ա՛լ աւելի կ՚ուժեղցնեն իր մէջ նոր ծնող ապստամբութիւնը ընկերային ստութեան դէմ։

Մօնիկ յաջողութեամբ անցուց իր նախակրթական ուսման աւարտական քննութիւնը, որ հետեւանքն էր հանճարեղ, անդադրում և ինքնամուէր աշխատութեան մը։ Անիկա ոչ միայն կը նուիրուի Հիէրի վիրաւորներէն նոր ապաքինողներուն, այլ՝ խրամներու գաղջահոտ անկողինին մէջ ամէն տեսակ մոլութիւններու ենթարկեալ խաւարամիտ ամբոխին։

Այժմ իրեն համար նոր կեանք մը կը սկսի։ Բարիզի մէջ կը հետեւի Սորպոնի դասընթացքին։ Մօնիկ կը վերադառնայ ծնողքին քով։ Մօրաքոյր Սիլվէսթրին, վարժաբանին, պարտէզին և այն ամէն բաներուն՝ որոնք զինքը թարմ այտերով, մաքուր և համարձակ նայուածքով, արթնամիտ երիտասարդ աղջիկ մը պատրաստելու պատճառ եղած էին [illegible] քաշած էր . . .։ Մնաք բարո՜վ նաեւ՝ [illegible] անցեալին՝ ուր իր առող-

ջութիւնը վերագտնելով իր մէջ նոր հոգի մը պատրաստած էր։

Գեղեցկօրէն պատրաստուած, երիտասարդ աղջկան յատուկ իր սենեակը, որ կը նայէր Հանրի Մարթէնի պողոտային վրայ, ճշմարիտ հաճոյք մը կը պատճառէ։ Անիկա իր մօր և իր հօր քով գտած ընդունելութենէն կը յուզուի։ Մօնիկ կը զգայ թէ այլեւս ինք բան մը կ'արժէ իրեններուն աչքին առջև։ Անոնց պատիւ կ'ընծայէ ....։ Մօրաքոյր Սիլվէսթր ցանած է....։ Անոնք կը հնձեն։ Մօնիկ երջանիկ կը զգայ ինքզինքը իր մէջ։ Ո՛չ անոնց բաժանումը կ'ուզէ ո՛չ ալ անոնց խասիբութիւնը...։ Կը սիրէ զանոնք սկզբունքի տեսակէտով...։

1914 էն իվեր առաջին անգամ ըլլալով, կը վերահաստատուին Թրուվիլ, ուր Մօնիկ, թիւ 37 օժանդակ հիւանդանոցին մէջ, իր օգոստոս ամիսը կը նուիրէ բարեսիրական հիւանդապահուհիի պաշտօնին։ Անիկա այնքան կը խորասուզուի ցորեկը իր գործերուն, իսկ գիշերը իր գիրքերուն մէջ որ, ուրիշներով չի մտահոգուիր...։ Շատ քիչ կը տեսնուի անոնց հետ, որոնք իրեն հետ աւելի կապ ունին . իր մայրը միշտ մտացիր, իսկ հայրը միշտ բացակայ...։ Լէրպիէի գործարանը կ'աշխատի ի հաշիւ պատերազմի և կը շահի կ'երեւայ միլիոններ, պայթուցիկ նիւթեր շինելով....։ Եւ ըսե՛լ թէ՝ այս ժամանակաշրջանին դարմանականներ, ազատարարներ և հանդիսատեսներ հանդարտօրէն և մոլեգնօրէն կը վարեն մեծ Ճուպան։ Մինչ անդին, Տօվիլի մէջ, պարպար և ճարճար. ճարճար և պարպար։

. . . .

Մօնիկ տասնըինը տարեկան է։ Մղձաւանջը վերջացած է։ Զինադադարէն ի վեր, ուռճացումի այնպիսի ուժ մը, փթթումի այնպիսի պէտք մը կայ Մօնիկի մէջ որ, ան գրեթէ պատերազմը մոռցած է։ Ալիքը զինքը կը քշէ կը տանի։

Աւելի քան երբէք ամփոփուած իր մէջը և տակաւ առ տակաւ խառնուած իր ծնողաց կեանքին, կը հետեւի գրականութեան և փիլիսոփայութեան դասընթացքներուն և եռանդով ա՛լ, սփորթի խաղերու, թէնիսի, կոլֆի վարժութիւններ կ՚ընէ։ Կը զուարճանայ նաև, ժամանակին մնացած մասը արուեստական ծաղիկներու շինութեան յատկացնելով....։ Այս ամէնը իրեն համար տեսակ մը առաջադրութիւն։

Աշխարհիկներու այն խումբը, — որուն Մօնիկ հակառակ իր կամքին, մաս կը կազմէ, — տեսնելով անոր մէջ փառամոլ ձգտումներու ոգի մը, կը նկատէ զինքը տարօրինակ մէկը, որովհետև ան չսիրեր ո՛չ սիրաբանիլ և ո՛չ ալ պարել։ Իսկ Մօնիկ ընդհակառակը, առաւել կամ նուազ անգիտակից և խորապէս ապականուած իր բարեկամուհիները յիմարներու տեղ կը դնէ։

Իր փոքր բարեկամներուն պէս սափառի զբօսան-

ները խառնե՞լ, ինչպէս կ'ընէ Միշէլ Ժաքէ. և կամ իր մեծ բարեկամուհիներուն պէս անկիւնները փակուի՞լ, ինչպէս կ'ընէ Ժինէթ Մորէն: Ո՛չ, սա՛նք Մոնիկի ընելիք բաները չե՛ն...: Ո՛չ...: Ապրի՛ս, աղջի՛կ:

Մոնիկ եթէ սիրէր, պիտի սիրէր այնպիսի մեծ սէր մը որուն պիտի նուիրուէր բոլորովին: Ան սակայն տակաւին այդպիսի սիրոյ մը չէ հանդիպած: Բոլոր այն մարդոց մէջէն, — որոնց մասին խօսած է իր մայրը, որ կարելի եղածին չափ զինքը չո՛ւտ ամուսնացնելու համար աշխատողներէն առաջինը եղած է, — հազիւ թէ տուածէ անոր ճարտարագործ Լիւսիէն Վինեըրէի անունը: Մոնիկ, զանազան առիթներու, Լիւսիէնով հետաքրքրուելու հաճոյքը ունեցած է, առանց սակայն անկէ նշմարուելու...:

. . . .

Այսպէս Մոնիկ, երկնցած իր թաղմոյթին վրայ, կ'երազէ: Խորհրդաւոր լուսարգելի մը վրայ կը պատկերանան իր կեանքին դրուագները: Բանդագուշային ստուգութիւննե՞ր, որոնցմէ մոռացումի ցնդումովը, դուրս կ'ելնէ մէջտտակը և վերստին մարմին կ'առնէ: Ան կը խոկայ այս անէացած իր կրկնակներուն վրայ: Այսօր Մոնիկ քսան տարեկան է և կը սիրէ:

Կը սիրէ և պիտի ամուսնանայ։ Տասնըհինգ օրէն ան տիկին Վիններէ պիտի ըլլայ։ Երազը իրականացած է։ Կը փակէ աչքերը և կը ժպտի։ Ալ աւելի յեղաշրջուած յուզումով մը կը խորհի թէ՝ քաղաքապետութեան կողմէ, իր ամուսնութեան պաշտօնական հռչակումը ինչպէս և «աղանդերումի» անտանելի Թրա՛ լա՛լլա՛ն,— ուր յետին մաքերու արդիւնք եղող զուարթարանութիւններով կարգ մը մարդիկ զինքը պիտի շնորհաւորեն,— իր երջանկութեան վրայ բան մը չպիտի աւելցնեն։

Մօնիկ միամտաբար ինքզինքը յանձնած և բոլորովին ինքզինքը տուած է, երկու օրէ ի վեր, անոր՝ որ ամէն ինչ է իրեն համար...։ Վաղահաս եվըշտալի գրկախառնո՜ւմ... սակայն ան, այդ գրկախառնումին համար կը պահէ հպարտ ուրախութիւն մը... որ է, իր Լիւսիէ՛նը, իր հաւատքը իր կեա՛նքը...։ Մօնիկ քիչ վերջը զայն պիտի տեսնէ վաճառասրահին մէջ։ Իր ամբողջ էութիւնը այդ քաղցր վայրկեանին առջև կը նետուի։

. . . .

Ան գործեց, — որովհետև կը սիրէր, — բայց իր բաղձանքին համեմատ։ Ան երջանիկ և հպարտ է այս վայրկեանէն սկսեալ «անոր կինը» ըլլալուն և անոր վստահելուն համար, այս անձնատուութեան գերագոյն փորձովը...։ Սպասե՞լ։ Համբերե՞լ մինչև իրիկուն որոշեալ ժամու պսակի օրհնէնքին։ Ինչո՞ւ։ Միացումներու արժէք տուողը՝ ոչ թէ օրինական նուիրագործումն է, այլ ընտրանքի կամքը ։ Գալով ամուսնական պատշաճութեանց, ութ օր առա՛ջ, ութ օր վե՛րջ։

Ա՜, սա՛ պատշաճութիւննե՛րը...։ Մօնիկ կը ժպտի չարակամ կարմրութեամբ մը, երևակայելով թէ այդ կեղծադատ բառը պիտի հնչէ իր մօրը բերնին մէջ։ Եթէ մայրը գիտնա՛ր թէ՝ իր աղջիկը այդ պէս կը խորհի՛...

Մօնիկ սարսռաց...։ Դուռը կը բացուէր։ Տիկին Լէրպիէ երեւցաւ գլխարկը գլուխը։

—Պատրաստ չե՞ս։ Խե՜նդ ե՞ս։ Ինքնաշարժը դո՛ւռն է։ Մոռցա՞ր թէ ժամը երկուքուկէսին քեզի Արտաքին գործոց նախարարատունը պիտի տանէի։

—Պատրա՛ստ եմ մայրի՛կ։ Վերարկուս միայն պիտի առնեմ։

Տիկին Լէրպիէ աչքերը դէպի վեր բարձրացնելով հառաչեց.

—Ժամադրութիւններս չպիտի կրնամ յարգե՜լ։

Մօնիք բացագանչեց.

— Ժինէ՛թ.

— Ի՞նչ կ'ուզես, ի՞նչ կայ։

— Սիրաբանողդ, քուկի՛նդ։

— Լէօ՞ն. ո՞ւրէ։ Այս խաժամուժին մէջ բան մը չի տեսնուիր որ...։

— Հոլէն Սուզի ցուցարաժնին մէջ. սիկառ մը ընտրելու զբաղած է.

— Հա՛, այո՛, հոսկէց կը լսեմ անոնց զազրաբանութիւնները։ Տե՛ս ինչպէս կը խնդան։

— Այդ բաները զքեզ չե՞ն խռովեր։

— Ձի՛ս, ընդհակառակը զուարճութիւն կը պատճառեն ինձ։

Ժինէթ Մօրէն խնդալէն մարեցաւ։

— Մօնիք, կը պաշտեմ զքեզ։ Բայց բան չե՛ս հասկնար դուն։ Հակառակ անկախ երեւալուդ, կը տեսնեմ որ գլխուդ մէջ հուտ չիկայ։

Արդէն Ժինէթ կռնակը դարձուցած էր, Վաշխառուներու թագաւոր, Ժան Փլօմպինօ անուն կարճ, գէր և կեղծամաւոր մարդուն...։

— Փողկա՞պ մը, սիրե՛լի պարոն...: Ո՛հ, ձեզի կախելու համար չէ՛, սակայն: Ո՛չ..., պատուոյ լեգէոնի պատուանշանին սպասելու համար..: Կամ սա գեղեցիկ Թաշկինակներէ՛ն, եթէ կը հաճիք... Կրկին ո՛չ...: Ուրեմն ձեռնոցներու սա տուփը, եթէ կուզէք:

Բազմաստեղնեայ աշտանակներու բիւրեղեայ սաղարդներու ընդմէջէն շողշողող մեծ ջահերու փունջերուն տակ, սրահներու ճերմակ և ոսկի շարքերէն տեւական աղմուկ մը կը բարձրանար:

Նուրբ ասեղնագործութեանց դիցարանական անձնաւորութիւնները, որոնք պատերու վրայ պարզուած հազարջագոյն դամասկեան կերպասներու վրայ բանուած են, կարծես աշխուժութեամբ կը դիտէին ամբոխը, որ կը յածէր և կամ կը խռնուէր մէկ վաճառավայրէն միւս վաճառավայրին շուրջ: Ամբոխին ձայնի խժլտուքը և պճնասիրական գրգանքը կը լեցնէր Նախարարատան գետնայարկին վրայ գտնուող ընդարձակ ճեմավայրը որ օրուան մը համար միայն վաճառասրահի վերածուեր էր: Ամբողջ Բարիզը հոն հաւաքուած բոռերու վիթխարի խումբի մը պէս կը բզզար:

Բարի պառոնը, Ժան Փլօմպինօ, մտադրաբար մօտիկ կ՚ընէր օրիորդ Մօրէնը: Ան կ՚զգար թէ Մօնիկի աչքերը, իր վըրայ յառած են: Ժան Փլօմպինօի, անյարդար, և տնկըուած կեղծամովը գետնամած խոնարհութիւն մը ըրաւ: Ժան Փլօմպինօ Սիկիլիացի նարնջավաճառ կնոջ մը այրի ամուսինն էր և, իր միակ աղջկանը համար, իր նոր հարստութեանը արժանավայել, դաստիարակուհի մը կը փնտռէր: «Պառոնը», — պատերազմի թունաւոր սունկ մը, բայց Հրէայ սունկ մը, որով և ընտանեկան յարկին ուժգին կապուած մէկը, — իր արժէթուղթերու թերափին մէջ կը պահէր ամուսնական առաքինութիւններու թերափը:

Անիկա նշմարած էր Մօնիկի համարձակ երեւոյթին

տակ, ուղղամտութիւն և պարկեշտութիւն, որոնք, իր տեսակէտով թանկագին յատկութիւններ ըլլալով հանդերձ, երբեք իր քով չէին գտնուեր։ Ան այդ յատկութիւնները հազուագիւտօրէն կը գտնէր սրահին, ամէն կողմէ ներկայացուած մանկամարդ աղջիկներուն քով, որոնք սիրահար չունենալով ամուսինները կը սպասէին։ Միայն ձեռքը երկնցնել կը մնար։ Անոնց արժէքը որոշէ, ընտրել պէտք է։

«Ցանկագրգիռն» Մօնիք Լէրպիէի համար, որուն ցուլարցած խարտեաշութիւնը զինքը կը հմայէր, միակ անպատեհութիւն մը որ կար, մօտալուտ ամուսնութիւնն էր Լիւսիէն Վինեըրէի հետ որ ինքնաշարժի գործարանատէր մըն էր։ Ակներեւ կերպով լաւ յատկանիշ մը։ Սակայն Լիւսիէն Վինեըրէ չափազանց կնահալած մըն էր։ Ուստի իրեն բան չէր մնար ընել, բայց եթէ սպասե՛լ։ Ո՞վ գիտէ, թերեւս մէկ օրէն միւսը ամուսնալուծում մը...։ Եւ կամ փոխանակ օրինաւոր կնոջ, սքանչելի՛ հոմանուհի մը...։ Թանձրակաշի ու թացիկ Փլօմպինօին միլիոնները մոռցնել կուտային իրեն իր տգեղութիւնը։ Մարդ մը որ հարիւր քսան հազար ֆրանքի եկամուտ ունի, միշտ վստահ է թէ լաւ ընդունելութեան առարկայ պիտի դառնայ...։ Պառօն Փլօմպինօ երբ տեսաւ որ, իր կնամեծարութիւնը պաղ բարեւի մը բաղխեցաւ, նեղացած, դէպի Ժինէթ Մօրէն կրկնապատկեց իր նայուածքները։

Ժինէթ Մօրէն թխադէմ խայթող աղջիկ մըն էր, որուն դրացնութիւնը, անկողնին մէջ միայն...։ Ան, Ժինէթը կը համարէր որպէս պարզ հեշտանքի առարկայ։ Որքան որ Մօնիք իրեն համար բաղձալի ընկերուհի մը կ'երեւար, նոյնքա՛ն ալ Ժինէթ իրեն քիչ վստահութիւն կը ներշնչէր։ Թէեւ տափական տեսակէտով Ժինէթի մասին ըսելիք չունէր։ Այս գաղափարը, անոր հաստ

ու ընկլի դուրս տանելու, վարի պզտիկները կը ջրոտէր։ Ան, դրդուած, համակրութիւն յայտնեց, ըսելով.

— Ձեռնոցներու զո՞յգ մը... ինծի ալ... մանաւանդ եթէ դուն կ՚ զանոնք ձեռքըդ անցունէկ։

— Վեց զո՛յգ... գիտե՞ք. վեցն ալ անցընելը և փորձելը քիչ մը երկար պիտի տեւէր։

— Ճեմ կարգեր...

Ան խռովարար խնդաց։ Ժինէթ, զարմացած, բացաւ աչքերը և ըսաւ.

— Ինչ տարօրինա՜կ ձեռքեր ունիս։ Ասիկա այծի փայլուն մորթ է, եօթը մէկ քառորդ չափով։

— Ասիկա իմ չափս է։

— Ճի՞շդ է։

Ժինէթ ալ, իր կարգին, մեղմ խնդուկ մը արձակեց, իրեն երկարուած ձեռքերը տեսնելով։

Փլոմպինօ, — որ տարիները Ճէնովայի ծովեզերեայ մթերանոցներու մէջ, իբրև բեռնակիր, մէկէ աւելի պարկեր, ուսին վրայ առած, կրելով օրը երեք ֆրանք կը շահէր, — տակաւին պահած էր, իր վարժութեան վրայ բան չի կարծելու աղէն։ Փլոմպինօի առաջուան առողջապատութիւնը, համբերութիւնով մը կուգար իր հարստութեան արժանապատուութիւնը համեմել։ Ուստի գործը կատակի առաւ և ըսաւ.

— Ամէն մարդ չի կրնա՛ր գեր յաւերժահարսի ձեռքերը ունենալ... նոյն իսկ եթէ, անոր փախցնէկը անոր մէկ զոյգն է։

Ժինէթ չի կրցաւ պատասխանել, առաջ ինչ կ՚ակնարկէր։ Իրեն ուղղուած վանդակ այս յուզումը ինչ կը նշանակէր։ Արդէօք այս բանը յաւ դժբաղդութեան մը... Եթէ այո, որովհետև այս ատեն, Ժինէթ պատմուանի Փլոմպինօ պիտի ըլլա՞ր։ Այդ պարագային, այս անուանո՞ր որքան ալ որ գգուելի ըլլար, դարձեալ կարելի պիտի ըլլար անոր հետ տեւաբար... Բայց պատանք կը յաւէր։

— Ա՛հ, մտաւորին նիւղդ ազնիւին նման, Աչքս է՛ քննադիրութեան իրաւարարը…։ Բայց լաւ, բայց Լէոնիդաս Մէրկէօր… որմոց Մոզէն [illegible] կը [illegible]։

— Ցանցանքը հոլէն Սիւզմեն է, [illegible] [illegible]. Ներողութիւն խնդրելով, և աչքի [illegible] մը [illegible] որով Ժինէթի ընկերուհի և կամակից [illegible] կը [illegible]…։ Ձեր յանձնարարագրէքը [illegible] [illegible], Մի՛օ՛րդ։

— Է՛, ետքը՞։

— Համաձայնեցանք։

Ժինէթ սկսաւ խօսիլ [illegible] թափանցելի նայուածքին մէջ, կ'[illegible] երեկոյթը, Անիքա Կոպրոնի[illegible] անունը, [illegible] նաւանին հաճոյքը և [illegible] [illegible]. [illegible] անկէ վերջ ըլլալիքները…։ Ժինէթ, [illegible] բոլոր [illegible], [illegible] [illegible] մը, [illegible] [illegible], կը պատկերացնէր իր [illegible] [illegible] աւելի։ «[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], անոնց քով [illegible] [illegible], [illegible] իր [illegible] [illegible] կապոյտ լայն [illegible] մը և [illegible].

— Ձեր [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] քեր [illegible] [illegible]…։

— [illegible] բան մը [illegible]…։ Սա [illegible] [illegible], և սա [illegible] մը, [illegible] իմ վրայ [illegible] [illegible] է։

— Լա՛ւ [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]… (Մէջ[illegible] [illegible] [illegible]) [illegible] [illegible] կը [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] կը [illegible] որ [illegible] [illegible]։

Փրանկլին [illegible] մը, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] և Մինչէլ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]։

— Այլեւս ազնուականութիւն չկայ, ըսաւ եղերերգու դառնութեամբ մը աշխարհիկ վճիռներու բաշխիչը : Դրամը ամէն բան միեւնոյն մակարդակին վրայ դրաւ : Համազիմութիւնը կը թագաւորէ : Տգեղ և գեղեցիկ հաւասար են... շնորհիւ դրամին :

Լէոնիտաս Մէրքէօր, այսինքն Լէօ, ըստ իր բացատրութեան, ինքն ալ, իր կարգին, այս խեղճութեանց վերեւ կը սաւառնէր :

Համակրելի երեւալու տարիքէն սկսեալ, իր հոմանուհիներուն վեհանձնութեան շնորհիւ, 1915ին, պէտքի հարկին տակ, զինուորական ամէն պիտոյից և ռազմամթերքի վերակացու պաշտօնեայ ընտրուեցաւ վերջնականապէս : Այդ առթիւ իր ըրած շահագործումներէն պարարտացած, սափրիչի այդ վաղեմի աշկերտը, աշխարհիկ քրօնիկագիր մը դարձաւ և սկսաւ ապրիլ իր եկամուտներովը, որ արդիւնքն էին տէրութեան կրտրօններու վերածուած երեսուն հազար գնդակներուն և պատերազմի միջոցին մատակարարութեան պաշտօնին, ծախսարարութեան մէջ ըրած զեղծումներուն : Անկէ զատ Լէօ, պատերազմէն վերջ, համաձայն հաւանութեամբ զինուորական պաշտօնատան, միեւնոյն մատակարարի պաշտօնը շարունակեց քաղաքային ճիւղին մէջ ալ, նոյն շահադէտ ուղղութեամբ :

Եկամուտներէն դուրս, Լէօ, որպէս «հեշտասէր», տիկին Պարտինօի իր առօրեայ ծախքերուն համար, — որոնք իր եկամուտներուն կրկինին հաւասար էին, — կը գործածէր մաս մը այն դրամէն զոր կուտար անոր տիկին Պարտինօ քաշելով իր կարգին, իր սիրահարը եղող դրամատէր Բանսոնէն :

Եւ սակայն, այս հասոյթն ալ արդէօք չէր բաւեր որ, Լէօ, առիթը ներկայացածին պէս, որպէս խորհրդակից՝ տարիքոտ կիներու և որպէս առաջնորդ՝ մանկամարդիկներու, ամէն գինով պղտոր ջուրի մէջ ձուկ չորսայ :

Քանի մը գնորդներ գալով, կտրեցին անոնց մեկուսի խօսակցութիւնը։ Ժինէթ, իր փոքրիկ լաւագոյն բարեկամուհիէն, Օր. Ժաքքէն, — որուն չարաճճի կիսադէմքը կը նշմարուէր քովի վաճառավայրէն, — աւելի յաճախորդներ գտնելու համար հպարտացած, հարիւր կտոր կ'ըլլար իր բոցավառ աչքերովը և իր ծռած իրանովը։ Ժինէթ. վիզը մերկ վիճակի մէջ, և թեթեւ ու նուրբ շղարշով մը հագիւ հազ ծածկուած, գրեթէ բաց սրունքներով, կարծես իր ծախած ամէն առարկաներուն հետ, քիչ մըն ալ, իրմէն տուած էր ամէն յաճախորդի։ Անարժէք գոհունակութիւն մը կը խառնուէր իր ցանկասէր դրդումին։ Ժինէթ այս իրիկուն ամէնէն աւելի խոշոր հասոյթ պիտի ունենար...։

— Սպասէ՛, Լէօ՛... բան մըն ալ չըսիր ինծի։

Լէօ, նշմարելով որ Մաքս տը Լօմ և Սաշա Վօլան իրենց կողմը կուգան, իսկոյն փութաց անոնց մօտ և ըսաւ.

— Վա՛ղը, ժամը վեցին Անիքաի տու՛նը, ուզածնուս չափ առեն պիտի ունենանք, քանի որ ձեր ծնողքը Ելիզէի մէջ կ'ընթրին։

— Ժամադրութիւն կա՞յ։

— Հելէն Սիւզի հետ, Վանտօմի հրապարակը, թէյի։

— Համա՛կ սէր էք դո՛ւք, Լէօ՛։

Ասոնք, երբ հրաժեշտ առնելու համար, հանդիսաւոր խոնարհութիւն կ'ընէին, յուզումնալից իրարանցում մը յարաճուն մարդոց, ուշադրութիւննին գրաւեց։ Գլուխնին դէպի այդ կողմը դարձուցին։ Կը հեռանային, ճամբայ կուտային։ Բարձր կամրջակով նաւու մը պէս, Ամերիկացի միլիոնատէր Ճօն Վայթի ճաղատ և չոր արձանը երեւցաւ, ուղղեկից ունենալով կոյր մը, որ կը գլտորէր։ Այս վերջինը նոյն ինքն զօրավոր Մէրլենի կինը, Ֆրանսայի Հաշմանդամներու Ընկերակցու-

թեան նախագահն էր, որ մեծարանքներ կ՚ընէր։ Իրեն կը հետեւէր գեղեցիկ տիկիններու և ծեր պարոններու աղմկայարոյց խուռն բազմութիւն մը։

Լէօ կատակելով ըսաւ.

— Ահաւասիկ քեզի լուրջ յաճախորդնե՛ր, այլեւս ես կ՚երթա՛մ։

Մօնիկ, երբ Ժինէթին կռնակ դարձուցած, այլեւս չէր հետաքրքրուէր անոր չահատակութիւններովը, բոլորովին յանկարծակիի եկաւ տեսնելով պաշտօնական անձերու ալիքը որ դէպի իր կողմը կը յառաջանար։ Ասոնք ինչո՞ւ այդ կողմը կուգային, որո՞ւ հետ գործ ունէին։ Արդեօք Հաշմանդամներու Ընկերակցութեան Նախագահուհիին, վաճառասրահին տնօրէնուհի, տիկին Հիւթիէի հետ գո՞րծ ունէին...։ Ո՛չ։ Թափօրը գեղարուեստական ծաղիկներով լեցուն իր ցուցավայրին առջեւ էր որ կանգ կ՚առնէր։

Ժինէթ, նախանձէն տժգոյն, օգնութեան փութաց, և տիկին Հիւթիէ նազանքով մը յառաջացաւ։

Տիկին Մէրլէն դառնալով Ճօն Ուայթի ըսաւ.

— Ձեզի կը ներկայացնեմ, մեր սիրելի դեր նախագահուհին նախկին, նախարարին կինը՝ տիկին Հիւթիէն։

Միլիոնատէրին ոսկրուտ դէմքը ո և է արտայայտութիւն մը չըրաւ։ Ան միայն վիզի մեքենական շարժում մը ըրաւ իրեն համար անծանօթ այս առաջնորդին ի պատիւ։

— Օրիորդ Մօրէն, աղջիկը նշանաւոր արձանագործի մը։

Ժինէթ, հակառակ իր ցանկուցիչ մեծարանքին,

տեսաւ որ իր անունն ալ միեւնոյն անտարբերութեան արժանացաւ։

— Օրի՛որդ Լէրպիէ։

Հետաքրքիր արտայայտութիւն մը փայլատակեց անկիւնաւոր դէմքին վրայ։

— Ծօ՜․․․։ Քիմիական արտադրութիւննե՞ր։ Գիտեմ...։ Եւ այս պզտիկ բանե՞րը։

Ան իր երկար մատ՚ինը կը ծռէր մանրածաւալ հրաշալիքներուն, նարկիզներու, վարդերու, ծափկոտրուկներու վրայ, որոնք պաճուճապատանքի պարտէզի մը մէջ գտնուող ծաղիկներու ածուներու կը նմանէին։

— Օրիորդ Լէրպիէ իր ձեռքով զանոնք շինելով կ՚զբօսնու։ Ճշմարիտ արուեստագիտուհի՛ մը և բոլորովին բարիզեան ճաշակով։

Տիկին Մէրլէն երբ տեսաւ որ, քան վայրկեանէ ի վեր իր խոնարհութիւններն ու «օ՜օ՜»ները պըտըտցնելէ զատ ո՛ եւ է արդիւնք չտուող այս մարդաձանը ոգեւորուեցաւ, օգուտ քաղելով առիթէն, զոր մինչեւ հիմա ի զուր փնտռած էր, Հաշմանդամներու Ընկերակցութեան ճակատագրովը իր այցելուն շահագրգռելու համար ըսաւ․

— Օրիորդը մեր ամենէն անձնուէր աշխատակցուհիներէն մէկն է։ Մեր հաշմանդամները զայն կը պաշտեն։

— Կը չափազանցէք։ Ան յիշեց որ անգամ մը միայն գացած էր Պուադֆլէօրի Անկելանոցը և անկէ վերադարձած էր այնքան յուզումով որ, այն օրէն ի վեր անգամ մըն ալ հոն երթալու քաջութիւնը չէր ունեցած․․․։

Բայց տիկին Մէրլէն, զինուորական նայուածքով մը նորատի աղջկան կ՚ազդարարէր որ իր ըսածները հասկնալով, ըստ այնմ չարժի։ Միեւնոյն ժամանակ Ճօն Ուայթ համակրական նայուածքով մը կը ծածկէր զայն։

Ճօն Ուայթ իր կաշմրուած թաթին մէջ առած էր փչաւծաղկի ցօղիկ մը եւ մեծ հետաքրքրութեամբ կը քննէր։

— Ինչպէս, գեղեցիկ չե՞ն, այս ճերմակ թերթիկները, ըսաւ Նախագահուհին շարունակելով իր գովեստը։ Նայեցէ՛ք, ինչ ձեւի նրբութիւն։ Կարելի չէ գիտնալ թէ փղոսկրէ շինուած է ան թէ՝ յասմկաքարէ։

Մօնիկ դաղտնիքը պարզեց։

— Ասիկա պարզապէս չորցած եւ ներկուած հացի միջուկով շինուած է։

— Օ՜, ինչ կ'ըսէք... իրա՞ւ... կ'առնեմ, ըսաւ Ճօն Ուայթ։

Այն պահուն երբ Ճօն Ուայթ, խաչորամարմին տիկին Մէրլէնի կուտար թանկագին գոհարը որպէսզի բռնէ, բաճկոնակին ներքին գրպանէն հանեց զառՇէն ու ինքնահոս գրիչը եանսեթեւեթ ու անակնառու կեցուածքով մը ստորագրելէ վերջ, փրցուց երկու չէքեր, եւ տուաւ, մէկը՝ հինգ հազար ֆրանքնոց՝ Մօնիկին, որ ապուշ կտրած էր, «փչածաղկին համար», միւսն ալ, տասը հազար ֆրանքնոց, Նախագահուհիին, որուն դէմքը լիալուսնի պէս փայլիլ սկսաւ, «Հաշմանդամներուն համար»։

Յետոյ, առանց ո եւ է բան մը ըսելու ժպտեցաւ Մօնիկին, եւ վաճառարաժնին մէջ գտնուողներուն ամենուն մէկանց երեք անգամ գլխու խոնարհում մը ըրաւ ու սկսաւ քալել, առանց յայտնելու ամենապզտիկ փափաք մը, կանգ առնելու համար յաջորդ վաճառավայրին մէջ, հակառակ տիկին Պարտինօի երկրպագու եւ սեթեւեթեալ հրաւէրներուն։

Բայց պատշաճութիւնը կը պահանջէր որ կարելի եղածին չափ շուտ, գաւաթ մը շամբանիա հրամցուէր նուիրատուին։ Նախագահուհին գոհացում ստացած, այլեւս կ'արհամարհէր աւելորդ ցոյցերը։ Եւ, թափօրին ալիքը, ամերիկեան բարձր կայլին, ինչպէս նաեւ նա-

ուղիղ կուրծին տատանումներուն հակէն, խանումով մը խուժեց դէպի ընդունարա՛նը։

— Դուք մեզի չէիք ըսած, սիրունի՛կս, թէ՝ դուք յարաբերութեան մէջ էք եղած Ամերիկայի հետ, ըսաւ տիկին Հիւթիէ յանդիմանական շեշտով մը։

— Ե՛ս, ո՛չ, Ճօն Ուայթի վրայ խօսուիլն իսկ չեմ լսած։ Երբե՛ք...։

— Ճի՛շդ է ըսածը, բայց նորէկ մը։

Մօնիք իր առանցքին վրայ մէկէն դարձաւ, այդ ձայնը լսելուն պէս, որ մէկէն ի մէկ կը խափանէր միւս բոլոր ձայները։

— Բայց կ՚երեւի թէ՝ Ճօն Ուայթ լսած ըլլալու է Գ. Լէրպիէի գիւտի մասին խօսուած ըլլալը։

Մօնիք յանկարծ, լուսաբանուած էր։ Վարդագոյն կրակ մը իր գոյնին փափուկ ճերմակութիւնը կ՚ողողէր։ Մօնիք չէքը երերցնելով.

— Ինչ։ Գիտէ՞ք արդէն։

— Օրուան Դէպքն է։

— Չեմ իսկ խորհիր ատոր վրայ... նոյնիսկ մոռցայ...։

«Ամէն բանին պատճառը»․ ըսաւ ինքնիրեն Ժինէթ, և վստահ թէ՝ եղածին տակ անպատճառ բան մը կայ, գնաց իր գործին գլուխը, այն պահուն, երբ տիկին Հիւթիէ, գոհ, յաջողութիւններու և նուիրագործուած սիրոյն համար, կ՚աճապարէր առանձինն թողուլ երկու սիրահարները... ըսելով. «Ինչ գեղեցիկ և իրարու խիստ յարմար զոյգե՛ր։»

Մօնիք և Լիւսիէն, համբոյրի մը փոխանակութիւնը իրենց շրթունքներուն ծայրերովը իրարու նշանացի կը հասկցնէին։ Մօնիք ծթրած խօսքեր լսած ատեն իսկ, իր երջանկութեան երգը կը լսէր։

— Գէշ միտքի մի՛ տանիր, կ՚ըսէր Վինսէրէ։ Թէև ձեր ժպիտը չէք մը կ՚արժէ, բայց ժպիտին արժանա-

նալու նպատակով չէր որ, Ճօն Ուայթ դրամէ ելաւ: Ան այդ ծախսը ձեր հօրը համար ըրաւ: Այս մարդը խորհած է անշուշտ թէ՝ երկրագործական պարարտա-ցուցիչ հիւթերուն մէջ, իբրեւ լրացուցիչ՝ ազօթ խառ-նելու գիւտը, կրնայ օգտակարապէս կիրարկուիլ բոլոր Ամերիկեան հողին համար: Եւ, Ճօն Ուայթ, իբրեւ ֆրանսասէր, աւելի կը սիրէ առեւտուր ընել Օպէրվիլցի-ներու հետ քան Լիւտվիկսհաֆէնցիներուն հետ...: Կ'ըմ-բռնէ՞ք:

— Լա՛ւ: Տոլարները թո՛ղ հրամեն:

Լիւսիէն տեսնելով որ Մօնիկ դառն զարմանքի մը մատնուեցաւ, ըսաւ.

— Իրա՛ւ է: Ոսկին միշտ թող բարով գայ. Մանա-ւանդ երբ անոնք տոլարի ձեւին տակ լուծներ են որ ներս կը մտնեն:

— Մեր ճարտարարուեստին փոխարէն ետ կուտան այն դրամը՝ զոր մենք տուինք զէնքի փոխարէն...: Գեղեցիկ դժբախտութի՛ւն: Յանցանքը սակայն Նիւ Եօրքին չէ, եթէ Բարիզ և Պերլին պատերազմի մէջ էին:

Լիւսիէն, համամիտ գտնուելով, ըսաւ.

— Իրաւունք ունիք, Մինէրվ:

Լիւսիէն Մօնիկի հետ կը կատակաբանէր, տալով ա-նոր «Մինէրվ» մակդիրը: Այս մակդիրը կուտար անոր, ոչ թէ անոր գեղեցկութեանը համար... այլ անոր տրա-մաբանող միտքին համար, որուն բացորոշ փաստարկու-թիւններէն կը սոսկա՛ր: «Մինէ՛րվ...»: Մօնիկ կ'ատէր այս բաղդատութիւնը, որուն մէջ ծածկասացութիւն մը կ'ենթադրէր: Իմաստը լաւ չի սահմանուած այս կէտին մէջ, նկարագիրները չէին յաջողեր իրարու հետ համա-ձայնիլ: Ահա իր սիրոյն միակ մութ կէտը: Մօնիկ անոր նայեցաւ. Լիւսիէն ժպտեցաւ:

— Շատ գէ՛շ կ'ընէք, մրմնջեց Մօնիկ, երբ զիս

կը ծաղրէք, ամէն անգամ որ ես լրջօրէն կը խօսիմ։ Այո՛, թէեւ ես ալ կը ծաղրեմ այն ամէն բան՝ որ մերը չէ՛։

Երիտասարդը, առինքնուած անոր նայուած մը-նաց։

Մօնիկ կը մրմնջէր.

— Դո՛ւք, ներկա՛ս, ապագա՛ս, մարմի՛նս, հոգի՛ս էք...։ Շատ լաւ բան մըն է, իրարու վրայ բացարձակ վստահութիւն մը ունենալը...։ Չիս երբե՛ք չպիտի խաբէք, Լիւսիէ՛ն, այնպէս չէ՞։ Եւ արդէն, աչքերուդ նման աչքեր չպիտի կրնային, և չպիտի գիտնային ստե՛լ...։ Ըսէ՛ք ինծի ինչ որ կը խորհիք...։ Լիւսիէ՛ն, Լիւսիէ՛ն։ Հո՞ս ե՛ս։

Լիւսիէն բռնելով Մօնիկի ձեռքը, և գլուխը մխրճեց անոր ափին մէջ, կուշտ ու կուռ համբուրեց և ըսաւ. «Հո՛ս ե՛մ»։ Եւ հեւքոտ շունչով մը յարեց. «Կը սիրե՛մ...։» Բայց Լիւսիէն մտքի կ'ըսէր. «Այս աղջիկը իր անկեղծութեան մոլութիւնովը անտանելի է...։ Անիկա, ապագայի համար հեշտանք կը խոստանայ...։ Թերեւս յանցանք գործեցի անոր հետ աւելի ազատամտօրէն չի վարուելուս համար... Ես, պարտաւոր էի ամէն ինչ խոստովանիլ Բէլճօի մասին։ Կամ՝ պարտաւոր էի աղաչել հօրը որ գտնէ մասամբ մը, յայտնէր ճշմարտութիւնը իր աղջկան։ Հիմա այլեւս չա՛տ ուշ է։»

Մօնիկ, «կը սիրե՛մ», մոգական բառերու հմայքին տակ, անտանելի ժամեր կ'ապրէր։ Երկուքն ալ, դիպուածով, առանձին պիտի ըլլային, քիչ վերջը, իրենց բնակելիք յարկաբաժնին մէջ...։ Մօնիկ հոն հաստատուելու համար չափազանց հաճոյք կը զգար։ Անիկա փափաք մը միայն ունէր զոր չէր համարձակեր բանաձեւել։ Ան կը սպասէր որ առիթ մը ներկայանայ...։ Առանց բան մը գուշակելու այն ուղիէն, որուն հակառակ կողմէն Լիւսիէն կը հետեւէր, Մօնիկ, կարծ

նախադասութիւններով ամբողջ ներկայանալուն, կը խօսէր պատյաններու և ժամադրութիւններու վրայ որոնք պիտի յանգէին միացումի մը...։ Այս իրիկուն իր ամենօրեայ այցելութիւնը...։ Վաղն ալ, ժամը հինգին մաւշտակավաճառին։ Յետոյ այց մը Փիէր տէ Սուզէի կողմէ ազդարարուած կահկարասիներու Ամբիր վաճառատունը և վերջն ալ թէյ մը Ռիցի մէջ...։ Մօնիկ մէկէն խօժոռ դէմք մը առաւ և ըսաւ.

— Մե՛ղք որ, սոխլուեր է՛ք ուրիշի մը խօսք տալ երեկոյթելու համար։ Ինչ աղուոր պիտի ըլլար եթէ միգի հետ ճաշէիք և վերջն ալ թատրոն կ'երթայինք միասին լուացնելու համար։ Այսու հանդերձ պիտի պահեմ ձեր տեղը. դուք գիտէք մեր օթեակը. թիւ 27..., Ալէքս Մարլի, Մէնէլաւի մէջ։

— Խօսք տուած եմ, բայց անկարելին բոլ պիտի ընեմ գալու համար, թէև գործը շատ կարեւոր է ...Այո՛, գործը Անվէրպէն եկող Պէլճ. քաջիններուն ծախուելիք նոր խնքնաշարժին վաճառման գործը, որուն արժէքը դիւրութեամբ պիտի որոշուէր ընթրիքի մը հաճոյալի մթնոլորտին մէջ...։ Ան, այս ամէնը ըսած էր Մօնիքի որ զայն կ'ընդունէր իբրեւ արհեստի ձանձրացուցիչ անհրաժեշտութիւններէն մին։

— Գալ տարի՛, զոր օրինակ, (շեշտելու համար, վեր վերցնելով սպառնալից մատ մը,) այլեւս իրարմէ չպիտի բաժնուինք։

Մօնիկ հարսանեկան օրերու գինովութենէն վերջ, ինքզինքը Լիւսիէնի գործակից կը տեսնէր մինչեւ անգամ անոր ամենօրեայ աշխատանքին մէջ։ Անոնք միասին պիտի բաժնէին թէ՛ հաճոյքները և թէ հոգերը։

— Կ'երդնո՞ւս։

— Անշո՛ւշտ։

Ինչպէս որ մէկը փոթորկայոյզ ծովէ մը անցնելէն ետքը նաւահանգիստ կը մտնէ, այնպէս ալ Լիւսիէն

Վինըրլէ երեսուն և հինգ *տարեկանին, ամուսնու- թեան կը մտածէր։ Սիրուելու ստուգութեամբ, ան այժմէն իսկ, զգայարանքներու գոհացումին մէջ, կը ճաշակէր մտքի հանդարտութիւն մը։ Ան այս կայուն հե- ռանկարէն կը տաքնար՝ ճիշդ այնպէս ինչպէս հողա- թափները կը տաքցնեն ոտքերը։

Լիւսիէն, միայն և միա՛յն, իր երջանիկ ըլլալուն վրայ կը խորհէր։

Իսկ Մօնիկի երջանկութի՞ւնը։ Լիւսիէն կը ջանար որ ապահովէ Մօնիկի երջանկութիւնը, պայմանաւ որ ի՛նք զբօսնու։

Ան կը մտածէր որ ինք, Մօնիկի տալ խանդաղա- տանք, մեծարանք, ու քիչ վերջն ալ՝ զաւակներու հե- ծող ներկայութիւնը...։ Հիւծո՛ղ մօրը համար, որովհե- տեւ ինք արդէն երբեք զաւակներով չէր մտատան- ջուէր, ունենալով արդէն ուրիշէ մը, աղջնակ մը զոր լքած էր...։ Պատասխանատուութիւն մը որ իր խղճմտանքին վրայ երբե՛ք չէր ճնշէր, որքան պիտի ճնշէր իր վերջերս կոխոտուած շնիկը։ Ներկայ ժամուն իր ամենամեծ տանջանքն էր անխուսափելի բաժանումը, դէթ առերեւոյթս, իր հոմանուհիէն կարուհի Բլէօ- էն...։

Մանկամարդ կին մը, որ ունէր դեռատի աղջիկ մը ցոփ, բայց յետոյ զգաստացած, մտադրած էր զայն օր մը ամուսնացնել։

Այդ աղջկան բնաւորութիւնը կատարելապէս կը նմանէր Մօնիկի նախանձոտ և բարկացոտ բնաւորու- թեան։ Մօնիկի ինքնիշխանութենէն և քմայքոտ ըն- թացքէն,— զորս նուաճելի կը նկատէր, մանաւանդ այն օրէն որ առանց վերապահութեան անոր յաղթած էր,— կը վախնար քաղաքապետարանին մէջ միւսին կողմէ ըլլալիք գայթակղութենէ մը։

Ինչպէ՞ս պէտք է խուսափիլ ասկէ։

Քնացնելով անոր կասկածները մինչև վերջը։

Եւ արդէն մինչեւ այդ օրը, ինք, արտօնագիրը գըր-պանը, պիտի տիրանար Լէրպիէի գործին:

Պիտի յաջողէ՞ր: Տեսնենք: Եթէ պէտք ըլլար նոյն-իսկ գաղտնօրէն կրկին յարաբերութիւն պիտի հաստա-տէ երկուքին հետ ալ, վերականելու համար...

Լուսիէն Վինսըրէ, իբրեւ աչքը բաց հաշուակալ, որոշապէս կը տեսնէր թէ՝ ինչ խոշոր շահ պիտի ունե-նար իր ապագայ աներ հօր հետ ընկերակցելով:

Դաշինքը սկզբունքով կնքուած էր:

Մօնիկ անդիտակցաբար այդ դաշինքին գրաւա-կանն էր:

Լէրպիէի գործարանը, իր փայլուն դիմերեւոյ-թին տակ, գործերու ընդհանուր տագնապէն վտան-գուած կը տատանէր: Ինչ որ պատերազմի շահերէն մնացած էր, նոր գիւտին հետապնդումին համար վատ-նուած էր:

Այսու հանդերձ Լուսիէն կը խորհէր թէ՝ գործը սքանչելապէս շահաւոր էր իրեն համար, և ընդունելի կը գտնէր, հաշուեփակէ մը վերջ, ըստ պայմանագրին, իբրեւ դրամագլուխ գործածումը տակաւին անաղարտ մնացած՝ Մօնիկի դրամներուն, հինգ հարիւր հազար ֆրան-քին: Ասով ան Լէրպիէ–Վինսըրէ ընկերութեան մէջ, նոր դրամ մը դրած կ'ըլլար: Եւ արդէն Լէրպիէի աղօթի գիւտը, ձոյլ ոսկի պիտի բերէր:

Ահա ասոր համար ան ցոյց կուտար գէշ կերպով զսպուած սրտնեղութիւն մը դրամագլուխ դնող Ճօն Ուայթի մտատանջող տատամսոտութեան առջեւ: Իր ամուսնութենէն վերջ ան որքան որ կ'ուզէ թող տայ...: Աղջիկը մինչեւ այդ ատեն Վինսըրէի աչքին առջեւ այնքան արժէք ունէր որքան արտօնագիրը: Լուսիէն այս կերպ տրամաբանելով ուրիշ շատ մը մարդերէ ոչ լաւ, ոչ ալ գէշ էր:

Անիկա ցանկութիւն պիտի ըսէր, երբ Մօնիկ ինքնաբուխ հառաչանքով մը զայն բանեց։

— Մայրս պիտի գայ, կեցէ՛ք…։ Մեզի պիտի ընկերանայ։

Իր միամիտ եռանդին մէջ, Մօնիկ վայրկեանի մը առժամանակեայ հաճոյքը կը վայելէր, ինքզինքը յաւիտենականութեան տուող կրօնաւորուհիի մը պէս։

Կլօտէն, իր հաստատամիտ տեսքովը, իր ջղուտ նիհարութեամբը, սեւաթոյր աչքերովը ինքզինքը կը գերազանցէր։ Ամենագեղեցիկներն անգամ, նոյնիսկ ինքնաշարժի մրցումի ախոյեան նախկին սաւառնորդ Սաշա Վօլանը, և ֆրանսական նոր ծաղկաքաղերու գրական քննադատը, Մաքս տը Լօմը կամ Անթինօիւսը իր քով կը նսեմանային։

Ճիշդ ատենին Մօնիկ նշմարեց որ, անոնցմէ մէկ քանին, Ժինէթի շուրջ փութացած էին։

Օրիորդ Մօրէն արհամարհոտ նայուածքով մը քննեց Մօնիկի ցուցափեղկը։ Հակառակ որ վաճառումը աւարտելու մօտ էր, տակաւին ան կէսէն աւելին լեցուն էր….։ Եւ ցոյց տալով անոր առջեւ պարապ տեղ մը, ըսաւ.

— Ա՛ս ինչ է….։ Պարա՛պ է… ըսելէ ալ գործ չունի՛ս։ Ծախելիք բան չմնաց։

— Այո՛, մնաց, բողոքեց Սաշա Վօլան։

— Ո՛չ, ինչ բան մնաց։

— Ասիկա՛։

Ան մատնանշեց անոր գօտիին վրայ թառամելու վրայ եղող վարդը։ Իսկ Մաքս տը Լօմ ժպիտ մը արձակելով շեշտեց.

— Ձե՛ր ծաղիկը….

Ժինէթ պատասխանեց ծաղրական ձեւով մը.

— Ձեզի համար շատ սո՛ւղ է ան,՞ պզտիկ բարեկամնե՛րս։

Ամէնքը մէկանց բացագանչեցին.

— Լա՛ւ, քանի՞ է. գին մը որոշեցէ՛ք։

— Լաւ չեմ գիտեր։ Բաւնը հինգ լուի...։ Շա՞տ է։

— Շատ չէ՛, ըսաւ Սաշա Վօլան, կնամեծար ձեւերով մը...։ Ես երեսուն կուտա՛մ...։ Աւելի ալ կ'արժէ։

— Ինձմէ քառասո՛ւն, առա՛նց մտածելու պօռաց Մաքս տը Լօմ։

— Յիսո՛ւն։

Օրիորդ Մօրէն, աճուրդէն աւելի, այս երկդիմի խօսքերը բաւական համարեց, ուստի հանեց մէջքէն վարդը, զոր արդէն Սաշա Վօլան առնելու կը պատրաստուէր, և ներկայացուց Մէրքէօրին որ յարմար ատենին հոն վերերեւցած էր։

— Աճուրդը վերջացաւ, պարո՛ննե՛ր, ըսաւ ան ծաղրական ծամածռութիւնով մը...։ Չե՛մ ծախեր զայն, այլ կուտամ։

Մեծ սրահներուն մէջ, ո՛ւր բազմութիւնը բաւական պակսած էր և աղմուկն ու խռովքը բաւական թեթեւցած, մասնաւոր հանդիսաւորութեամբ մը Բարեգործական վաճառումը վերջ կը գտնէր։ Հանրապետական Պահակներու նուագախումբին յաջորդած էր Թօմ Տրիքի համբաւաւոր ճազ-պանտը։ Ըմպելարանի մեծ սրահին մէջ, սեղաններուն ընդմէջէն, անկարգօրէն Ֆօքս

prop և chimmi կը պարէին։ Վաճառավայրերու շուրջը հաւաքուած ծանօթները և բարեկամները ձայներն ու խնդուքները այնքան բարձր կը հնչէին։ Կէս օրէն յետոյ, առաջին ժամերու հրմշտուկներէն վերջ, ինչպէս սովորաբար կը պատահի, սկսաւ աւելի լաւ տօնախմբութիւն մը, սեղմեալ շարքերով, աշխարհիկ դասակարգէն ընտրեալ բազմութիւն մը։ Հոն զիրար գտած էին հինգ–վեց հարիւրի չափ ականաւորներ, ամէն ամէն դասակարգէ, ըլլայ զինուորական, ըլլայ քաղաքային։

— Մայրենիդ չի գա՛ր, ըսաւ Վինիքրէ Մօնիկի։ Ժամը վեցն է։ Պէտք է մեկնիմ։ Անհրաժեշտ գործ մը....։

Քլէօի հետ, ժամադրութիւն ունէր անոր տունը, ժամը վեցը քառորդ անցած էր։ Հազիւ թէ պիտի հասնէր։

— Ուրեմն գիշե՛րը, ըսաւ Մօնիկ հառաչելով։ Շատ ուշ մի՛ մնաք։

— Ըստ սովորութեան ժամը իննուկէսին։

Լիւսիէն կը հեռանար Մօնիկի խանդաղատ նայուածքին տակ։ Երբ ան անհետացաւ, Մօնիկ, յանկարծական առանձնութեան մը տխուր ազդեցութեանը ենթարկուեցաւ....։

Ինք ի՞նչ գործ ունէր այդ ամէն տեսակ մրցապարծութեանց և ապականութեանց այս վաճառասրահին մէջ։

Պերճանքն ու խելառութիւնը, որ կը շրջապատէին հոն, կառավարական շքեղ շէնքին մէջ,— մինչ հա-

սայլերը աղմկալից կը գումարուէին և իւրաքանչիւրին կողմէ թմբուկի հարուածներով կը ծանուցուէին, — իր սիրտը տակն ու վրայ կ'ընէին: «Ի՜նչպատ Ֆրանսայի Հաշմանդամներու» ոսկեզօծ պատկեր ան՛կարող էր հեռացնելու Պուալֆիլէօրի Մեծ Անկելանոցին սրտաճմլիկ պատկերը Մօնիկի զգայնութեան և յիշողութեան մէջէն:

Որչափ ալ ան, առաջուց, ընտելացած ըլլար տառապանքի և հիւանդանոցներուն հետ, իրենց անդացուցերով քաշկռտուողներու կամ ցատկռտողներու, անսրունք իրաններով անիւներու վրայ գեգերողներու, դէմքերնին վէրքերով այլափոխուողներու, ճերմակ աչքերու, պրկուած բերաններու, և այրած դէմքերու տեսքը,— ա՛յդ տձեւ կտորներուն, ա՛յդ մարդաճճիներուն, այդ մարդակոյտերուն,— որոնք միտք, յոյս, սէր ունէին անշուշտ,— անհանդուրժելի յիշատակ մըն էր իրեն համար:

Անսահման սարսափով մը կ'ուզէր զայն հեռացնել: Աշխարհի բոլոր ոսկին, հողագունդին բոլոր գթասրտութիւնը չի պիտի կրնային ջնջել երբէք մարդկութեան արիւնարբու ճակատէն, պատերազմի ա՛յդ ոճիրը և այդ պալարի արատը . . . :

Ժինէթ Մօրէն սուր խնդուք մը արձակեց, երբ Մօնիկ նոյն միջոցին նշմարեց իր մայրը որ մուշտակին մէջ լաւ մը փաթթուած անհոգաբար կը յառաջանար: Մօնիկ փութաց դիմաւորել զայն և ըսել .

— Շո՛ւտ մեկնի՛նք

— Ի՞նչ ունիս որ:

— Սիրտի խառնուք:

Տիկին Լէրպիէ կարեկցելով ըսաւ.

— Այս տաքութիւնով շատ զարմանալի չէ...։ Տաքութիւնն է պատճառը, կ'անցնի... Անշուշտ կապասես որ, պտոյտ մը ընեմ։

Եւ որովհետեւ Տիկին Լէրպիէ տաքէն կը նեղուէր, իր սամոյր մուշտակը բացաւ։ Իր գիրուկ վիզին վրայ երեւցաւ մարգարիտ մանեակը։

Դ

Տիկին Լէրպիէ սանդուխէն վար իջած ատեն բսաւ.

Տաղտկացուցի՜չ է այս։ Հայրդ ինքնաշարժը վար դրաւ։ Քանի որ Լիւսիէն ա՛լ մեզի տուն չի տանիր, մտածելու էր որ իր ինքնաշարժը քեզի դրկէր։

— Հոգ չէ՛, թաքսի մը կը վարձենք։

Այդ մեքենաները սարսափ կ'ազդեն ինծի։ Ազատ են։ Անոնցմով մարդ երկու վայրկեանը անգամ մը մեռնելու վտանգը կ'անցընէ։

— Ուրեմն քալելով կ'երթանք։

Մօնիկ խնդաց։ Մայրը աչքին տակէն անոր նայեցաւ։

— Քանի որ մայրիկ, այդ թաքսիներէն չես ախորժիր, կամուրջին միւս կողմէն հանրակառք կը նստինք։

— Որչա՜փ ալ ուշիմ է։

Մօնիկ գիտէր սակայն փոխադրութեանց միջոցներուն մասին մօրը զզուանքը։ Ամէն տեսակ մարդոց հետ խառնուիլը, անոնց դանդաղութիւնը կը նեղէին զայն։ Եւ սակայն մայրը կը շարունակէր իր դժգոհութիւնը յայտ-

նել այդ ամենուն համար։ Եւ որպէսզի խօսքին նիւթը փոխէ, Մօնիք ուսերը թօթուելով ըսաւ.

— Խոստացի՛ր մա՛յր որ ինծի լաւ վերարկու մը գնե՛ս

— Ուզածդ այդ ըլլայ...։ Հարիւր հազար ֆրանքի եկամուտ մը փեսուն հազարէն լաւ է, փեսունն ալ քսանըհինգէն լաւ է և այսպէս յաջորդաբար։ Բայց այո՛, աղէկ միտքս ինկաւ, ինքաշա՛րժը...։

— Եթէ Լիւսիէն ինքնաշարժ չունենար իսկ, նորէն համոյքով անոր հետ պիտի ամուսնանայի.

Տիկին Լէրպիէ ծաղրեց ըսելով.

— Խրճի՛թ մը և սի՛րտ մը։ Դուն գաղափարապաշտ և երիտասարդ ես տակաւին։ Վաղը երբ ամուսնացնելիք աղջիկ մը ունենա՛ս, այն ատեն կը տեսնուինք քեզի հետ...։

Տիկին Լէրպիէ հառաչեց,

— Կանչէ՛ սա...։ Կանչէ կ'ըսեմ, քե՛զի... ինչ կեցեր ե՛ս... է՛յ շօֆէ՛ր...

Անասունի մորթ հագած շէօֆէօրը արհամարհանքով առանց պատասխան մը տալու կը հեռանար.

— Կորսուէ անկի՛րթ, ...պօլշէվի՛ք դուն ալ։

Եւ աղջիկը վկայութեան կանչելով ըսաւ,

— Անհաւատալի թէ ուր կը տանին զմեզ քու ընկերվարական գաղափարներդ։

Ան յուսահատօրէն կը դիտեր կծու քամիէն աւլուող քարափը, երբ պառացողի մը կոչին պատասխանելով, փառաւոր գեղեցիկ գոց կառք մը, քիչ մը վերջը սալայատակին երկայնքը կեցաւ։ Միեւնոյն պահուն իրենց ետեւէն դուրս ելնող Միշէլ մօրքէն էր որ կը կանչէր.

— Տիկի՛ն, տիկի՛ն, կ'ուզէ՞ք որ ձեզ առաջնորդեմ...։

Տիկին Լէրպիէ բացագանչեց.

— Ինչպէ՞ս...։ Միթէ դո՛ւք, մինա՛կ էք։

— Տիկին Զարուհիս՛, որուն վստահած է զիս այր-բունջի մայրս, ինքզինք չը Լէօին յափշտակիլ տալու։

Տիկին Լէյլայէ չկրնալով ինքզինքը զսպել ըսաւ.

— Բնական է։

— Ո՛հ, զգուշ տուաւ Միչէլ, կառքին մէջ հաստատուելով ճաղերի մէջ, կարծեմ թէ գործը չի քալեր այնպէս Լէօ ծնկներուն առջև կ՚ըսէ...։ Ուստի Լէօն պատժելու համար պէտք էր անոր յաջորդ մը տալ... Այնպէս չէ՞, Մօնիկ։

— Ես բան մը չտեսայ։

— Իր աչքին Լիւսիէնէն զատ բան մը չերեւար։ Նշանածս չարգիլէք որ ես ուրիշներու հետ չտեսնուիմ։ Անձնական մարդկութեանը ծառայելու մար աչքերը կը շլացնէ։ Ան կրնար դրամօժիտի ամբողջ դուքս մը իսկ ձեռք անցունել։

— Տիկին Լէյլայէ զայթակղելով աղաղակեց.

— Ո՛հ, Միչէլ, եթէ ձեր պատուական մայրը իր և իր ազգային փեսին վրայ այսպէս խօսուիլը լսէ...։

— Այդ բառերով անոր ականջին պիտի հասնին։

— Այսօրուան աղջիկները ոչ մէկ բանի համար յարգանք ունին, ըսաւ տիկին Լէյլայէ։ Սակայն ինչո՞ւ համար այսօր ձեր նշանածը տեսնելու հաճոյքը չունեցանք։

— Անոր օրը հիւանդութի է։

Միչէլ կոյտերին չափ փախուստ կու տար այս հանդիսավայրին մէջ ծեր և երիտասարդ պարմանիներ իրարմէ, առանձնապար ծառայութիւններ մատուցել կամ ցանցառելու մարմանդով հաւաքուած էին։ Հոն կը գտնուէին նաև քաղաքապետին դրամատուներ, օրինակի համար, առանձնացած մը հեղինակը տիկին ծառայէ որ մարդ

Սմսար ընկերակցութեան անդամ է եւ արժանացած է գրական մրցանակի մը, 15000 ֆրանքի։

Տիկին Լէրպիէ գլխցած յարեց.

— Շիտա՛կ է, անոր որը հիւանդութիւն է։

Տիկին Լէրպիէ, տիկին Դարտինոս չափազանց համ-դերձ, այնքան քիչ կը յարգէր, որքան կը մեծարէր մեծահարուստ տիկին Ժաքքէն։ Ան վերջինը տանիք պարուհի մըն էր, և յաջողած էր իր մարդասպանեալ հռչակաւոր մանեակներովը, Պարմի պողոտային վրայ անկած պանդոկովը, վերջապէս ձեռք ձգել ընդարձակ ամուսին մը որ, պատերազմի միջոցին մեռած էր։ Իր մեծաշուքօրէն անոր կէս ստակը կը թողէր իրեն պաշտօնական հայրը Միքէլի, որ անոր թոշակովը կը պահւէնար։ Տիկին Ժաքէ իր լաւ կահաւորուած սրահովը, ուր միանգամայն կը յաճախէին ծերակոյտին նախագահը և պապական նուիրակը, ինքնաւորութիւն մը եղած էր, ան Ակադեմիայի անդամներ ընտրել կուտար և նախարարներ կը տապալէր։

Մինչդեռ Մօնիկ բաղարմլին իր հարսնութիւններուն մէջ պարփակուած, այս կամ ոչ ալ կը պատասխանէր այն բանաստեղծներուն որոնցմով Միքէլ իր պզտիկ բարեկամուհիներուն երեսը կը ծանկուցէր. իսկ տիկին Լէրպիէ անհոգաբար կ'օրօրուէր կառքին մէջ և կ'երեւակայէր կէս օրուան յաղթանակի ժամադրութիւններուն սքանչելի կա՛ռք մը.... Ցուցադրութիւն մը անգլիական նկարներու, այսինքն թէռնըրինը, ուր լաւն չէ տեսնուիր... չաւսյ Տօնա փողոցին նոր բացուած թէյարանը, ուր աղուոր սեղան մը անպատ չկայ... և իրենց ամենացուն, ժամը հինգէն վերջ, Բօմէի բաղնիքին վրա՛յ...

Ծանկացած սարսուռ մը անցաւ տիկին Լէրպիէի ծոծրակէն մինչեւ կռնակին խոռոչը։ Երջանկաւոր կերպով մը մարմնցաւ նոր նայելին գլխուն ալ իրեն կը ըսէր իր

կատարեալ դէմքը։ Խորշոմները, որոնք ճարտարօրէն չպարուած և ուժգնօրէն չփուած էին, դէմքին վրայ այնքան չէին երեւեր որքան կ'երեւային քիչ առաջուան համբոյրներուն հետքերը․․․։

Միայն իր անձովը մտազբաղ, տիկին Լէրմիէ իր յիսուն տարեկանին մէջ, նպատակ մը միայն ունէր։ Երեսուն տարեկան միայն երեւա՜լ։ Ասոր համար էր որ իբրեւ մտացիր տանտիրուհի իր տան ծախքերը սիրով ինք կ'ընէր, և գոհ էր, բաւական էր որ ամէն ամիս տունը դրամ մտնէր։ Իսկ իր ամուսի՞նը։ Կ'ընէր այն ինչ որ կրնար ընել կամ մտածել։ Ամուսինը իրեն համար գոյութիւն չունէր, անիկա միայն և միայն գաղտնի պաշտպանն էր աղջկանը։ Հակառակը, կա՛մ իր ժպտող խասիրութեանը պատճառաւ, անիկա ընդհանուրին կարծիքին համեմատ, գեղեցիկն և բարի տիկին Լէրմիէն էր։ Նոյնիսկ, ուրիշներու համար ապրիլ երեւալու իր արուեստին և բարեհաճութեան մէջ ունեցած հնարիմացութեան շնորհիւ չարախօսութենէ զերծ կը մնար։

— Ցտեսութիւն վաղուան համար, հոգի՛ս, ըսաւ Միշէլ գրկելով Մօնիկը։ Նորէն թատրոնը պիտի գտնե՞նք զիրար․․․։ Ցտեսութիւն․ տիկի՛ն։

— Յարգանքներս ձեր մօրը։

— Հոգ մի՛ ընէք, երբ միասին վերադառնայինս գիտնայ, անիկա պիտի ուրախանայ։ Անոր ինչ որ ըսես կը հաւատայ։

Տիկին Լէրմիէ, ոսկեերիզ հագուստներով հպարտօրէն անցաւ դահլիճին առջեւէն ու խոնարհաբար բարեւեց զինքը։ Վերելակին առջին աստիճանէն մինչեւ վերջին աստիճանը երկու ատեն ցոյց տրուած այս արտակարգ յարգանքները, չնչելի օդին չափ այտանի կը թուէին իրեն։ Անիկա չէր կրնար ըմբռնել թէ՝ այս նախապաշարումներու մթնոլորտին տակ ու-

րիչ մթնոլորտ մը կար, որոնցմով ինք կ'ապրէր և անոնց համար միայն կ'ապրէր։

Վերելակը կեցաւ։ Միեւնոյն ժամանակ բացուեցաւ յարկաբաժնին դուռը։ Քոյր Սիլվեսթրն էր որ, առ ի խոհեմութիւն, սանդուխէն արագ քայլերով ելած և սպասած էր անոնց։

— Կը տեսնե՞ս, կատակեց տիկին Լէրպիէ, նշմարելով իր քոյրը, չմեռա՛նք։

Պառաւ աղջիկը, իր գեղջկական կեանքի վարժութիւններէն դուրս երկու բանէ կը վախնար, կոճակով և պարաններով բանող այս վանդակներէն, և ինքնաշարժերուն մէջտեղէն մէկ մայթէն միւսը անցնելէն։ Ուստի բացագանչեց։

— Ձեր Բարիզը յիմարեցուցի՛չ տեղ մըն է։

Մօրաքոյր Սիլվեսթր թեթեւ հարուածներ կուտար Մոնիկի ձեռքին երբ աղջիկը, զայն համբուրելով, կը հարցնէր. «Ի՞նչպէս, զուարճացա՞ր թատրոնը։» Մօրաքոյր Սիլվեսթր ամէն անգամ որ Փարիզ կուգար անպատճառ դասական ներկայացում մը կ'երթար։

— Հիւէրի մէջ ա՛ս միայն չկայ... Եթէ ոչ երկրին դրախտը պիտի ըլլար ան։ Այնպէս չէ՞... Ընդունէ որ այս այսպէս է։

— Կ'ընդունիմ։

Մոնիկ կրկին կը համբուրէր պառաւին կարծրացած դէմքը։ Մոնիկ կը զգար թէ՝ ինք, իր մօրմէն աւելի, այս կնոջը աղջիկն էր։ Հիէ՞ր։ Այո՛...։ Իր մտքին մէջ դարձեալ վերերեւցաւ ներդաշնակ անցեալը։ Դպրոցականի իր սենեակը...։ Դէպի կապոյտը նայող իր դասարանը...։ Եւ պարտէզը, և մեծ ժա՛յռը։ Վերջապէս տաղաւարը, ուրկէ կը կարծէր տեսնել ամբողջ աշխարհը։

— Տե՛ս, սիրունի՛կս, ըսաւ մօրաքոյր Սիլվեսթր, նամակնե՞ր ունիս....

Մօնիք ճենապակեայ ափսէին վրայ դրուած պահարաններու ծրար մը առնելով, ակնարկ մը նետեց և ըսաւ.

— Ոչի՛նչ բանե՛ր։ Միշտ միեւնոյն յայտագիրները։

Մօնիք կը ծաղրէր վաղահասօրէն գրուած «տիկին վինեբրէ» հասցէները, որոնց քով կ'երեւէր նաև իր աղջկնութեան անունը, զանազան ձեւերով։ Այդ յայտագիրները մատուցումներ էին, գաղտնապահ և արագօրէն գործող տեղեկատու գործակալութեանց հասցէտոմսերէն սկսեալ մինչեւ վաճառորդ կիներու մաղթանքները և չփակի ծանուցումները...։

— Անպատշաճ չե՞ս գտներ դո՛ւն այս հրատարակութիւնները։ Ըսէ՛, մօրաքո՛յր։ Կարծեմ թէ պէտք է հանգիստ թողուլ նոր ամուսնացողները։ Քանի որ այդ ամուսնութեան արարողութիւնը իրենց, ամուսնացողներուն կը վերաբերի։ Եկո՛ւր, հագուստներս փոխած ժամանակ, միեւնոյն ատեն չաղակրատենք։ Շատ գոհ կը մնամ երբ բաց սրտով խօսիմ...։ Ինծի այնպէս կուգայ որ կը հովանիմ։

Եւ արդէն գրեթէ հագած էր երեկոյեան շրջազգեստ մը, մին իր լայնածաւալ պարեգօտներէն, որոնք ինքնաբերաբար կը յարդարուին՝ նուրբ ծալքերով, մարմնոյն ձեւին վրայ։

— Կը սիրե՛մ այս զգեստը, ըսաւ Մօնիք, շատ հանգիստ եմ ասոր մէջ։ Կարծես թէ մէջը մերկ ես, և յունական շրջազգեստի մը պէս ալ վայելուչ է։ Կը յիշե՞ս Մարսիլիոյ թանգարանին մէջ Տիանայի վաղընչական արձանը։

— Մինչեւ ոտքերը իջնող պարեգօտո՞վ։ Այո՛, կը յիշեմ։

Մօնիք իր զգացումներէն խանդավառ, գրկելով իր ապշած մօրաքոյրը և պարել ձեւացնելով սկսաւ երգել.

«Ա՛լ մենք չանցնինք անտառէն,
հոն դափնիներն յօտեր են,
ահա տե՛ս սա՛ գեղանին
առա՛ւ զանոնք իր ուսին....:

Մուտ գործեցէ՛ք մէջ պարին—,
տեսէ՛ք ինչպէս կը սահին.
ցատկոտեցէ՛ք, պարեցէ՛ք
որն որ կ'ուզէք գրկեցէ՛ք:»

Այն ատեն խնդալէն ճաթելով վրայէ վրայ համբուրեց քիթին ծայրը, ծնօտը բարեսիրտ պառաւին որ թոյլ կուտար բարի նայուածքով մը:

— Ուֆ, ըսաւ մօրաքոյր Սիլվէսթր կրկին նստելով:

Հիմակ ալ Մօնիկ թեւերը վեր վերցուցած, որուն վրայէն վար սահած էր թեզանիքը՝ ցուցադրելով անոր ոսկեգոյն անութը, կը վերյարդարէր իր ծոծրակի վարսափունջը: Նորատի աղջիկը ցցուն ծիծերով և թարմ կուրծքովը կը նմանէր Յաղթութեան արձանիկի մը որ կարծես թէ իր ճակատագրին կը հայի:

— Ծանուցումներու տակը նամակ մը կար, տեսա՞ր, հարցուց մօրաքոյր Սիլվէսթր:

Եւ զայն մէջտեղ հանելով.

— Տարօրինակ տեսք մը ունի, ըսաւ:

— Ո՛չ, չտեսայ, տեսնեմ:

Պղպջակ թղթէ փայլուն պահարան մը ծուռ գիրերով...: Յայտնի էր անստորագիր նամակ մը ըլլալը...
Մօնիկ զզուանքով բացաւ զայն:

— Ինչ է նայինք, բացագանչեց մօրաքոյր Սիլ-

վէսթր, տեսնելով անոր դէմքին զարմացումը, ցասումէն ա՛լ կ'օնիկինը:

— Ո՛հ, կարդա՛ ...:

— Ակնոցներս քովս չեն: Դուն կարդա՛:

Զզուանքի ձայնով մը, որ հետզհետէ կը փոխուէր ակամայ մտահոգութեան մը, Մօնիկ կը կարդար․

«Օրիո՛րդ,

Տխուր է մտածել թէ ձեզի նման նորատի աղջիկ մը կը խաբեն: Այն մարդը, որուն հետ պիտի ամուսնանաք, չսիրեր ձեզի, այլ պարզ առեւտուր մը կ'ընէ ...: Առաջինը չէք դուք: Ուրիշներ ալ ունի արդէն խղճին վրայ: Եթէ չէք հաւատար ինծի, Վօժիրար փողոցը 192 թիւ տունէն տիկին Լիւբօէն կրնաք տեղեկանալ: Այս կինը մայրն է այն աղջկան զոր հրապուրեց և լքեց, անկէ փոքր աղջիկ մը ունենալէ յետոյ ...: Այսօր դարձեալ ունի հոմանուհի մը, որ Բլէօ կը կոչուի: Ամէն օր զայն տեսնելու կ'երթայ․ Բլէօ անցած դարձածէն բան մը չգիտեր․ զիրար շատ կը սիրեն: Պարտք կը զգամ ձեզի հաղորդելու իմ գիտցածս:

Ձեր վրայ արգահատող

ԿԻՆ ՄԸ...»

Բուռն շարժումով մը պատառ պատառ ըրաւ այդ գրութիւնը:

— Կրա՛կը նետէ՛, ահա՛ ասոր ամբողջ արժէքը:

— Պէ՞տք է որ գտնուին աղտոտ հոգիներ, մրմռաց մօրաքոյր Սիլվէսթր: Վատութիւնը ինչե՜ր չհնարե՛ր:

Սակայն իրեն հոգ կը պատճառէր առաջին տեղեկութեան ճշգրտութիւնը, անունին, հասցէին որոշ ըլլալը։ Թերեւս կ'արժէր որ լուսաբանելու նեղութիւնը յանձն առնուէր։ Որոշեց ընել զայն, առանց Մօնիկին անհանգստութիւն պատճառելու։

Բայց գուշակելով մանկամարդուհին անոր դիտաւորութիւնը, բարկացաւ։

— Ո՛չ, ո՛չ...պէտք չէ որ Լիւսիէնի վրայ կասկածիք եւ անոր նախատինք ընէք։ Անիկա ինծի ըսաւ թէ՝ իր երիտասարդ հասակին մէջ լուրջ բան մը ըրած չէր...։ Վայրկեան մը միայն ենթադրե՛լ, թէ ան կրնայ նմանօրինակ գործ մը ընել, ստորնութիւն մըն է ինձ համար։ Գալով Քլէօ կոչուածին...

Մօնիկ ժպտեցաւ։ Իր հայրը, Լիւսիէնէն յետոյ, արդէն չէ՞ր վստահեցուցած զինքը թէ՝ հին պատմութիւն մըն էր ան։ Վերջացած քմահաճո՛յք մը, բուն սէրը սկսելէ առաջ...։

Ընթրիքը շատ զուարթ անցաւ։ Մօրաքոյրին կատակներուն Մօնիկ այնչափ չափազանցօրէն կը պատասխանէր որ, տիկին Լէրպիէ, զայրացկոտ, երբեմն զայն աչքին տակէն կը դիտէր։

Իր աղջկան ջղայնոտութիւնը, այս իրիկուն, սովորականէն աւելի ցայտուն կ'երեւար։

— Մօնի՛կ, մռլտաց մայրը, ցոյց տալով անոր սենեկապանուհիին կոնակը, որ կը շարժէր սաստիկ խընդալէն, հարսանիքի պահուն մեռելի վրայ չեն խօսիր։

Բայց Մօնիկ սկսաւ աւելի առաջ երթալ։

— Ըսէ՛, հայրի՛կ, գիտե՞ս թէ Բօնէթ ի՞նչ անունով որակեց Լէօն։ Ամենամեծ կաւա՛տ *անունով, այնպէս չէ՞։*

Լէրպիէ իր թռչնանման փոքրիկ գլուխը վեր բարձրացուց։

— Այնպէս չէ՞, կրկնեց Մօնիկ եւ յարեց։

— Մինչեւ իմացած է Բօնէթին, այդ անունը, Լէօին տալը։

Մօրաքոյր Սիլվէսթր հետաքրքրուեցաւ.

— Ո՞վ է այս Բօնէթ րաածնիդ։

— Տիկին Պարտինօ։

— Եւ ինչո՞ւ համար Բօնէթ եղեր է։

— Բօնէթը Բօլէթին կրճատումն է, և դիւրաւ կ'արտայայտուի։

Տիկին Լէրպիէ խորհեցաւ թէ այս անգամ գոնէ, ցոյցի համար, քիչ մը բարկանալ պէտք է։

— Սարսափե՛լի է այս, դուն որքա՜ն ալ անկի՛րթ մեծցած ես.

— Լսէ՛, մօրաքո՛յր. եթէ ինծի ճշմարտութիւնն ըսել վարժեցուցած չըլլայիր, այսպէս անկիրթ չպիտի ըլլայի

— Ներողութի՜ւն։ Մայրդ իրաւունք ունի․ նոյնիսկ ճշմարտութիւնը ըսելուն մէջ ձեւ մը կայ։

Տիկին Լէրպիէ ինքզինքը ծանր ծախելով.

— Եւ առաւելապէս ճշմարտութեան համար, և արդէն ի՞նչ է իսկապէս ճշմարտութիւն ըսուածը։

— Ի՛նչ որ ճշմարիտ կը կարծեմ, ըսաւ Մօնիք, կտրուկ կերպով։

— Եւ ահա՛ մեր օրիորդը այդ բանին մենաշնորհը ունի․․․, ի՞նչ կ՚ըսես ասոր, դպրոցի վա՛րժուհի։

Մօրաքոյր Սիլվէսթր իրաւունք տուաւ քրոջը։

— Սա է թէ, ըսաւ Մօնիք, ներողութիւն խնդրելէ աւելի բացատրութիւն տալու ձեւով, այս միջավայրը զանանք կը պատճառէ ինծի։ Բարեբախտաբար Լիւսիէն չի նմանիր այդ փոփոխամիտներուն, ինչպէս ես չեմ նմանիր այս պուպրիկներուն։

Նորատի Օրիորդը, ակնարկով մը մօրաքրոջը հաւանութիւնը խնդրեց։

— Բայց, պէտք է գիտնաս թէ, ըսաւ տիկին Լէրպիէ, վերջին խօսքը ինք ըսած ըլլալու համար միայն քու ներշնչումներուդ համեմատ խօսիլ և գործելուդ պատճառով, իբրեւ պակասամիտ կը նկատուիս։ Մէկ խօսքով դուն թերածին մանչ մըն ես։ Նայէ՛ քու բարեկամուհիներուդ, Ժինէթին կամ Միշէլին։ Ահա աղջի՛կ ատոնց կ՚ըսեն, մանաւանդ Միշէլին։

Մօնիք վար դրաւ իր գաւաթը։ Կարծես պիտի խեղդուէր։ Եւ, օգտուելով սենեկապանուհիին դուրս ելլելէն, ըսաւ․

— Անոնց առաջին համը առաջին անգամ իրենց էրիկները չեն որ պիտի առնեն։

Տիկին Լէրպիէ, այս խօսքերէն զայթակղելով սկըսաւ վրթվրթալ։ Ան կ՚ուզեր որ Մօնիք, առանց սակայն բացարձակապէս սպիտակ սագ մը ըլլալու, պահէր մեն-

չեւ իր հարսնիքը, այն պարկեշտ անգիտութիւնը զոր մայրը գաղտնաբար պիտի բացատրէր ամուսնութեան մեծ երեկոյեան նախօրեակին։ Սակայն գիտական դաստիարակութեան պատրուակով, այս ուղղախօսութիւնը երբ չընկրկիր ոչ մէկ բանի առջեւ, ինչո՞ւ ընկրկի մարդոց ամէնէն գաղտնի անդամներուն, անունը տալու պէտք եղած ատեն...։ Ո՛չ, պէտք չէ ընկրկիլ։ Թէեւ մօրաքոյր Սիլվէսթր կը խորհի որ, բնական պատմութեան քանի մը բուսաբանական գլուխներուն մէջ միայն պէտք է սահմանափակուին գեռատի աղջիկները։

Տիկին Լէրպիէ, այս մարդակազմական ճշգրտութիւններէն,—հակառակ անոնց կեղծ վտանգ մը ըլլալուն,— աւելի նախամեծար կը համարէր, քնացող սուտերը, ամօթխածութիւնը, մէկ խօսքով գաղտնիքին ամօթը։ Տիկին Լէրպիէ երբ ամօթ է խօսքը կ'արտասանէր, անով ամէն բան ըսած կ'ըլլար։

— Զիս շա՛տ կը տառապեցնես, ըսաւ մայրը։

— Պէտք է յանձնառու ըլլաս այդ տառապանքին, մայրի՛կ։ Պատերազմէն ի վեր մենք աղջիկներս, ամենքս ալ, առաւել կամ նուազ, մանչ-աղջիկներ եղած ենք։

Պարոն Լէրպիէ այս տեսակ նիւթերու երբեք չէր միջամտէր։ Ան ընտանիքին մէջ սեռային և զգայնական խնդիրները լուծած էր իր մեկուսի ապրելովը։ Յետոյ, և մանաւանդ, այդ հնարիչը, գաղափար մը միայն ունէր, որ է իր մանկութեան անխուսափելիութիւնը վարագուրել և ասոր համար ալ, շուտով կնքել այդ ամուսնութիւնը։

Հիմակուհիմա, պէտք էր վերջապէս իմացնել իր աղջկան այն համաձայնութիւնը որուն ծախքը ինք պիտի ընէր։ Ի՞նչ ընդունելութիւն պիտի ընէր աղջիկը որ կը մտածէր խոստացուած դրամօժիտով օգնել տունի

ծախքերուն, կամ գոնէ հոգալ իր անձնական ծախքերը...: Գարոն Լէրպիէ, այս գաղափարը մտաբերելուն պէս գլուխը կը ծռէր: Սակայն ճաշարանէն սրահ դառնալուն իր թռչնագլուխը ուղղեց: Հոն իր կինը, ծնն Ուայթի առատաձեռնութեանը մասին կը խօսէր... Բոլոր մանրամասնութիւններուն տեղեակ ըլլալ ուզեց:

— Է՜հ, է՜հ, նամակ գրելով այդ մեկենասին շնորհակալութիւնս պիտի յայտնեմ և պիտի հրաւիրեմ զինքը որ մեր գործարանը այցելէ: Այդ օրը կրնանք նաև միասին ճաշել...:

Ոսկեզօծ հեռանկար մը կը պարզուէր «Արդեօք չէ՞ր կրնար Վինըրըէն աւելի առնել, Ուայթը անոր դէմ հանելով, և փոխադարձաբար։ Կարելի էր յետոյ օգտուիլ նաև դրամատէր Ռամսօնէն և Փլօմպինօէն...»

Ձեռքերը չփեց։ Պէտք էր ուսումնասիրել գործը։ Պարոն Լէրպիէ կը մոռնար որ, Մօնիկի սէրը խաղին մէջ մտած էր, և հետևաբար խաղին մէջ շահելու հաւանականութիւնը կորսուած։ Այսուհանդերձ, եթէ մոռցած ալ ըլլար, շատ մեծ հոգ պատճառող բան մը չէր իրեն համար։ Գործի մէջ իր քաղցրութիւնը, կատաղութեան կը փոխուէր։

— Երեքշաբթի օ՜ր... դուն ի՞նչ կ՚ըսես նայինք աղախի՛ն։ Կարելի է հրաւիրել նաև երկրագործական նախարարինհետ Փլօմպինօն և Ռանսօնը։

Մօնիկ պոռաց.

— Եւ Լիւսիէ՛նը... Ինչո՞ւ կը մոռնաս զայն. մանաւանդ որ խնդիրը քու գիտիդ վրայ է....։

— Լիւսիէ՛նն ալ բնականաբար։

Մօնիկ օգտուելով հօրը գլանիկ մը վառելէն, երբ կինները կը նստէին պէզիկի սեղանին շուրջ, զինքը ակամայ չարչրկող մտանձկութիւնը բերնէն դուրս տալով ըսաւ.

— Ըսէ՛ հայրի՛կ, Լիւսիէնի մասին այս իրիկուն տարօրինակ նամակ մը ստացայ... «Անստորագիր նամա՛կ մը։

Տիկին Լէրպիէ միջամտելով.

— Սովորական բան մըն է այդ։ Ըսէ՛ նայինք ի՛նչ կը պատմէ։

Մօնիք աչքերը յառած հօրը դէմքին, համառօտակի ըսաւ պարունակութիւնը։ Խօսած ատեն կոկորդը կը սեղմուէր։ Պարոն Լէրպիէ առանց պատասխանելու ձեռքերը դէպի երկինք բարձրացուց։

— Վերջապէս, հայրիկ, եթէ այդ ամբաստանութի՛ւնը չիտակ է, եթէ իրականին մէջ կար օրիորդ Լիւքօ մը Վօժիրար փողոցին մէջ...

Ան, կէս անկեղծ համոզումով մը յայտարարեց.

— Դուն գիտես որ ես պիտի գիտնայի այդ բանը։ Գիտես որ մարդ մը առանց մանրամասն տեղեկութիւն առած ըլլալու, իր աղջիկը ո և է մէկուն չի տար։

Մօնիք շունչ առաւ և ըսաւ.

— Այդպէս ըլլալուն վստահ էի։ Ֆլէօի մասին ալ վստահ էիր, այնպէս չէ՞։

Պարոն Լէրպիէ, վտանգաւոր դիրքի մը մէջ գըտնուիլը զգալով՝ խոհեմաբար կը վարուէր։ Ուստի հաստատելով յարեց.

— Պէտք է լաւ գիտնաս որ երեսուն և հինգ տարեկան մարդ մը, միշտ վանականի մը պէս ապրած չըլլար...։ Չեմ ըսեր որ նշանածդ ալ ուրիշներուն պէս չէ կրցած ունենալ պզտիկ արկածներ...։ Ո՛չ, անոնք անկարեւոր բաներ են։ Բոլոր այս ամէնը լմնցած, թաղուած է իր մանչու կեանքին հետ միասին...։

— Ուրիշ բան մըն ալ կայ որ միտքս շատ կ'զբաղեցնէ։ Այդ նամակը կը հաստատէ նաև թէ՝ Լիւսիէն ինծի հետ ամուսնանալով առևտուր մը կ'ընէ...։ Չեմ հասկնար թէ ի՛նչ առևտուր։

Պարոն Լէրպիէ գլուխը քերեց։ Դժուարին վայրկեանը հասած էր...։

— Առևտուր մը, երբե՛ք. ո՛չ, Աստուած վկայ որ

չէ՛․․․։ Կրնամ հաստատել քեզի թէ, այս տեսակէտով ան չափազանց ազնուութիւն և նոյնիսկ անշահախնդրութիւն ցոյց կուտայ։ Մտի՛կ ըրէ, սիրելի՛ աղջիկս։ Պէտք է որ քեզ խոստովանութիւն մը ընեմ։ Արդէն մտադրած էի զքեզ տեղեակ պահել խնդիրին մասին, քանի որ, պայմանագրութեանդ ստորագրութենէն առաջ, ամէնքս ալ պէտք է համաձայն ըլլանք։ Դուն այդ պատեհութիւնը ինծի կը հայթայթես․․․։ Անաւասիկ։ Դուն գիտես որ Լիւսիէն իմ փեսաս ըլլալէն առաջ, ան պարտաւոր է իմ ընկերս ըլլալ։ Միւս կողմէ դուն գիտես նաև գիւտիս արժէքը․․․։ Քեզի չեմ խօսիր այս գիւտը ընելու համար կեանքիս զոհաբերումին, ինչպէս նաև թափուած ջանքերուն գումարին, նաև դժբախտաբար ինչ ինչ փորձանքներու մասին․․․։ Նպատակին հասնելու համար, պարտաւորուած եմ շատ ծախսել, շա՜տ դրամ, մինչև իսկ մեր դրամագլուխին կէսէն աւելին անոր կապել։ Եւ եթէ ինծի պէտք ըլլար այս վայրկեանիս դրամօժիտիդ դրամը տրամադրել, ինչ որ ես կը յուսայի թէ պիտի կարենայի ընել, չափազանց պիտի նեղուէի․․․։

— Ո՛հ, հայրի՛կ, ինչո՞ւ այդ բանը ինծի չըսիր։

— Ըսելս ինծի վիշտ կը պատճառէր։ Անա այն առենն էր որ նշանածդ, գիտնալով անձուկ վիճակս, ինքնաբերաբար առաջարկեց իր մասին, և հակառակ մեր ամենուս անցուցած ճարտարարուեստական տագնապին, հրաժարիլ այս հինգ հարիւր հազար ֆրանքի վճարումէն, և բնական է որ դուն ալ, քու կարգիդ անոր հաւանութիւն յայտնէիր։

— Ապահովաբար հայրի՛կ. է, վերջը.

․․․ Եւ ինձ թողուլ անոր գործածութիւնը։

Եւ գրկեց զայն ըսելով.

— Շա՛տ չիտակ է․․․։ Ինչո՞ւ համար այդ մասին Լիւսիէն բան մը չըսաւ ինծի։

— Ան նախամեծար կը համարէր որ ես անձամբ խօսէի։ Դուն գիտես որ այս ընթացքը զիս պիտի ազատէր։ Ասկէ զատ, նոյնիսկ ուրիշ առաջարկութիւններ երեւան պիտի ելլային, նորանոր և շահաբեր առաջարկութիւննե՛ր։ Առաջարկութիւններ, Ուայթի, Ռանսոնի և Փլօմպինօի կողմէն...։ Որոշ է որ փոխատուութիւն մը կ'ընես։ Եւ մէջտեղը կորուստի վտանգ չկայ. վստահ եղիր այդ մասին։ Որովհետեւ ապագան հրաշալի՜ է, հրաշալի՜...։ Կը տեսնես ուրեմն, պզտի՛կս, որ Լիւսիէն հաւանելով քեզի առնել այնպէս ինչպէս որ ես այս վայրկեանիս, այսինքն առանց դահեկանի...։ Կը վարուի այնպէս ինչպէս որ դուն կը վարուիս...։ Անիկա ինծի հանդէպ իբրեւ զաւակ կը վարուի, և քեզ հանդէպ ալ... հասկցա՛ր անշուշտ։ Ո՛չ մէկ կին սէրով ամուսնացած ըլլալուն համար քեզմէ աւելի չպիտի կրնայ պարծենալ։

Մօնիք առաջին պահի խանդավառութենէն վերջ կը սկսէր խորհիլ։ Իր նիւթական անկախութեան յուսախաբութիւնը Լիւսիէնի առաջարկութեան հետեւանքով կ'անհետանար։ Իր ընտրածին հպարտութեանը մէջ ունենալով զօրովի, զղջալու զգացումը այդ ամուսնական միութեան բերաւ բարեացակամ օգնութիւնը ինչպէս նաեւ իր աշխատակցութեան սաստիկ ծարաւը...։

Մօնիք յուզուած մանաւանդ Լիւսիէնի փափուկ զգացումին և գաղտնապահ վարուելակերպին համար, ըսաւ.

— Շատ ազնիւ գտնուած է, այնպէս չէ՞, հայրի՛կ։

Մօրաքոյր Սիլվէրթր, որ ուշադրութեամբ մտիկ ըրած էր, հարցուց.

— Կրնա՞մ ես ալ խօսքի խառնուիլ։ Վստահ եմ թէ ամէնքդ ալ իմ վրայ պիտի յարձակիք։ Հոգ չէ։ Միտքէս անցածը կ'ըսեմ։ Ձեր ընկերութեան հաստա-

տութեան համար միթէ Գ. Վինեըրէ մէկ միլիոնով չպի՞տի արձանագրուէր։

Պարոն Լէրպիէ յօնքերը պռստեց և ըսաւ.

— Այո՛, ինչո՞ւ համար։

— Ուրեմն հրաժարելով հինգ հարիւր հազար ֆրանքէն որ իրեն չի պատկանիր, քանի որ Մօնիկ կ'ամուսնանայ ինչքերու անջատման դրութեամբ, նոյնչափ պակաս վճարած կ'ըլլայ իր քսակէն։

— Շիտակ է։

— Ահա այս բանը գիտնալ կ'ուզէի...

— Ի՞նչ հասկցնել կ'ուզես, պոռաց տիկին Լէրպիէ։

— Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ...։ Ես կը հասկցնեմ միայն թէ գործողութիւնը լաւ է տագնապի այս օրերուն, ամէնուդ համար ալ։

— Այս բանը ի՞նչպէս կ'ըլլայ, ըսաւ Մօնիկ։

— Հօրդ համար լաւ է որովհետեւ գործը կը կարգադրուի...։ Նշանածիդ համար ալ լաւ է, որ ան ալ տալիքին կէսը միայն տալով մէկտեղ քու դրամովդ առատաձեռնութիւն կ'ընէ ի վնաս քեզի։ Վերջապէս, քեզի համար ալ լաւ, որովհետեւ դուն անկէ սոթտուելով հանդերձ, ամէն կ'ըսես...։

Մօնիկ այս խօսքերուն վրայ խնդալէն ճաթեցաւ և ըսաւ.

— Մօրաքոյրը քիչ մը իրաւունք ունի։ Հա՛յր, ձեր ամբողջ հաշիւներու պահուն, իրականին մէջ, երկուքդ ալ ինձմով ղէրոյի մը չափ չէք մտատանջուած։ Նեղացուցիչ է ասիկա։

Բայց Մօնիկ, իր սիրածներուն հանդէպ զոհողութիւն մը յանձն առած ըլլալուն համար,—մէկուն դրամական զոհողութիւն, իսկ միւսին ալ արժանապատուութիւն— այնչափ երջանիկ էր որ, ամէն եսասիրական մտադրաղում իր մէջէն կ'անհետանար։ Տալու ուրախութիւնը ընդունելու ուրախութեան չափ զինքը կը գինովցնէր։

Մօնիկ կ'աճապարէր որ Լիւսիէն շուտով գար, անոր հետը կատակելով շնորհակալութիւն յայտնելու համար։ Որքա՜ն ալ սպասել կուտար...։

Պատի ժամացոյցը տասը զարկաւ։

— Ուշ մնաց ըսաւ։

Եւ միեւնոյն ժամանակ ուրախութենէն սարսռաց և ըսաւ.

— Ահա՛, եկա՛ւ։

Երբ տակաւին ոչ ոք լսած էր, ան կ'զգար անոր մաքնիսական ներկայութիւնը...։ Մերձեցումը անոր մէջ կը յառաջանար։ Նախասենեակին դրան հնչակը հնչեց։

— Տեսա՞ք, չըսի՞ որ եկաւ։

Մօնիկ գնաց սրահին դուռը բանալու և իր նշանածին ձեռքէն բռնելով ըսաւ.

— Մտէ՛ք պարոն, շատ սիրուն է...։

Լիւսիէն հարցափորձեց զայն անձկութեամբ և տարտամօրէն։

— Ներողութիւն խնդրելու պէտք չկա՛յ...։ Նախ որ ուշ մնացիք։ Ցետոյ, պարոն ամուսինս. զիս պարզ ապրանքի մը պէս կ՚առնէ կուտայ...։ Զիս ոչինչի մը տեղ կը դնէ՞ք, պարոն... Ու եթէ ես ուզե՛մ դրամօժիտս ... ես...։

Լիւսիէն յանդիմանական ծաղրանքէն հետեւցուց որ գործը երջանիկ վախճան մը պիտի ունենայ։ Ուստի ուրախացաւ։ Ան կը նախըզգար որ գործը այս հետեւանքը պիտի ունենար արդէն...։ Կը մնար սակայն անիծեալ Պլէօն... որ ուրիշ փորձանք մըն ալ ան էր։ Լիւսիէն իր գորովալի ցոյցերու ուժովը իր մտատանջութիւնը քօղարկեց։ Մօնիկ, առանց վերապահումի անձնատուր կ՚ըլլար սիրոյ և սքանչացումի հեշտանքին։ Իրեն համար Լիւսիէնի մէջ կը մարմնանային ամէն գեղեցկութիւն և ամէն առաքինութիւն։ Զայն իր երազներուն իրականացումը կը նկատէր։ Լիւսիէն ինքնավստահ նկարագրի տէր մէկը ըլլալով, սովորական չափերէն անդին ոստում մը ընելէ վերջ իսկ, յանկարծ յետս ընկրկումի անհրաժեշտութեան առջեւ, ցոյց կուտար այնքան ուժգնութիւն որքան ուժգնութիւն որ ցոյց տուած էր ոստումի պահուն։

Մինչ պարոն Լէրպիէ, իբրեւ հետաքրքիր պէզիկին, երկու կիներուն մէջտեղ կը նստէր, Մօնիկ և Լիւսիէն, ըստ սովորութեան, քովի սրահը կը քաշուէին մինակնին։

. . . .

Անոնք քով քովի նստան բազմոցին վրայ, որ վկան կ՚ըլլար մտերիմ խօսակցութիւններով անցնող այդ գեղեցիկ պահերուն... ինչպէս նաև վկան՝ առաջին համբոյրներու կածկլուն վայրկեաններուն, ուր իր ամբողջ հոգիովը, Մօնիկ, արդէն իսկ անձնատուր եղած էր առանց սպասելու պարգևատուութեան աւանդական և վերջնական պահին։

Մօնիկ բռնեց Լիւսիէնի ձեռքէն և ուշադիր նայելով անոր աչքերուն, ըսաւ.

— Աստուա՜ծ իմ։ Ձեզի աղաչա՜նք մը ունիմ։

— Պատրաստ եմ ընդունելու։

— Բայց մի՛ խնդա՛ք։ Շատ լուրջ խնդիր է ըսելիքս։

— Ըսէ՛ նայինք։

— Երբեք չի ստե՜լ. և երբե՜ք...։

Լիւսիէն վտանգին հոտը առաւ. և պաշտպանողական դիրք մը բռնեց։ Ուստի ըսաւ.

— Մի՜շտ ձեր այդ ցնորամտութիւննե՜րը։ Պէտք է գիտնաք որ ատոնք նեղութիւն կը պատճառեն ինծի։

— Ներեցէ՛ք ինծի Լիւսիէ՛ն։ Հաւատքիս պէս ձեր վրայ դրած եմ իմ ամբողջ յոյսս. շատ պիտի տառապիմ եթէ յուսախաբ ըլլամ...։ Ինծի համար, ինչպէս ըսած եմ, աշխարհի վրայ գլխաւոր սիրող մարդու մը և կնոջ մը միջև, եթէ կայ բան մը որ աններելի է, այն ալ ստախօսութի՜ւնն է... խաբեբայութի՜ւնը։ Եւ երբ խաբեբայութիւն կ՚ըսեմ, լա՜ւ մտիկ ըրէ՛ք, ատով ըսել կ՚ուզեմ թէ՝ կարելի է ներել զղջացուած և խոստովանուած սխալի մը...։ Բայց կարելի չէ բնաւ ներել այն ստախօսութեան որ է՝ բուն խաբէութիւնը։ Եւ

եթէ բան մը կայ ինծի համար որ ստորնացուցիչ և նուաստացուցիչ է, այն ալ ստախօսութիւնն է...։

Լուսիէն գլխու շարժումով մը համակարծիք գտնուեցաւ։ Պէտք էր խոհեմութեամբ գործել։

— Ներողութիւնիդ կը խնդրեմ եթէ քիչ մը ջըղային եմ, շարունակեց Նորատի աղջիկը։ Տուն վերադարձիս անստորագիր նամակ մը գտայ, որու մասին սա միայն պիտի ըսեմ թէ, վառեցի՛ զայն, և՝ հոն գրուածներուն մէկ բառին իսկ չեմ հաւատար։

Լուսիէն յօնքերը պռստեց, և խիստ հանդարտօրէն ըսաւ.

— Այդ աղտոտութիւնը վառած ըլլալնուդ համար յանցաւոր էք։ Թերեւս հոն շահեկան ցուցմունքներ կային որոնցմով կարելի ըլլար երեւան հանել անոր հեղինակը...։

Մօնիկ ճակտին զարնելով ըսաւ.

— Կը կարծէ՞ք որ անոր հեղինակը էրիկ մարդ մըն է։ Ինչպէս չխորհեցայ այդ մասին։

Մօնիկ ինքզինքը յանդիմանեց թէ ինչո՞ւ դիւրահաւանութեամբ մը, կարծեր էր իսկոյն թէ, ան՝ կնոջ մը վրիժառութիւնն էր, կնոջ մը՝ որ ըստ երեւոյթին, յանկարծական թելադրանքներէ կ'ազդուի, ըլլալով դիւրահաւան և անհոգ մէկը։

Լուսիէն ըսաւ.

— Ինչ որ ալ ըլլան այդ գրուածները, պէտք չունիմ կրկնել ըսելու թէ անոնք սուտ են։

Մօնիկ գոչեց անոր բերանը բռնելով.

— Վայրկեան մը իսկ չհաւատացի։

Լուսիէն, մէկիկ մէկիկ համբուրելէ վերջ անոր դողդոջուն մատները, ինքզինքը ապահով զգալով հանդարտած ըսաւ.

— Այդ մասին ապահով եմ...։ Որովհետեւ պատւոյ խօսքս ունիք ձեր մօտ։ Ձեր ձեռքը ինծի շնորհած

օրերնէդ ի վեր, ես ալ անոր փոխարէն հաւատարիմ սիրտ մը տուած եմ ձեզի ։

Եւ ցած ձայնով աւելցուց.

— Եւ նախընթաց օրէն սկսեալ, իմ սիրուհի՛ս . . . ։

Լիւսիէն աչքերու անսովոր փայլով մը դիտել սկսաւ զայն ։ Մօնիկ կարմրեցաւ հակելով գլուխը անոր ուժեղ ուսին վրայ ։ Անիկա յիշելով անցեալը բոլորովին կը դողդղար ։ Ան սքանչանքի նայուածք մը ուղղեց դէպի Լիւսիէնը ։ Բաղձա՜նքը, իր պատրանքը տարածեց անոնց երկուքին միջեւ . . . ։

Առանց կանխակալ կարծիքի, առանց խղճահարութեան մարդը ծռեցաւ ծաղկի մը պէս բացուած բերնին վրայ և հոն դրոշմեց ծանր ու խորին համբոյրի մը սուտ երդումը ։

Մօնիկ, աչքերը փակ, կը հաղորդուէր . . . ։

Դ.

Մօրաքոյր Սիլվէսթր, անվարժ Բարիզի խռնումներուն, սրտադող կը դիտէր իրենց ինքնաշարժին արագութեամբ անցնիլը հանրակառքերու, գամիօններու և թաքսիներու խառնաշփոթ վազքերուն մէջէն։ Օթօպիւսի մը իրենց ինքնաշարժին քսուելով անցնիլը պատճառ եղաւ որ մօրաքոյր Սիլվէսթըր Աստուա՜ծ իմ մը բացագանչէ։ Մօնիկ անմիջապէս բռնեց անոր ձեռքը, և աղաչելով ըսաւ.

— Մի՛ վախնար։ Մարիուս լա՛ւ կը վարէ։

Նախորդ օրուան բացատրութենէն ի վեր, մանկամարդ աղջիկը ամէն առթիւ կը խնդար։ Երբ Լիւսիէն գիշերուան մնացեալ մասը իր հոմանուհիին քով կ՚անցընէր, Մօնիկ տղու մը անհոգութեամբ կը քնանար։ Ցերեկը ամբողջ երգելով անցուցած էր։ Հիմա ան կը զուարճանար այն զգացումովը զոր կը պատճառէր ուսուցիչ Վինեապօսի մօտ իր տալիք այցելութիւնը։

Առօք փառօք տեղաւորուած Լիւսիէնի, — իր Վինըրէ՛յին, — կառքին մէջ, Մօնիկ գոհունակութիւն կը զգար պտտելով հետը բարի պառաւին որ դաստիարա-

կած էր գլուխը, և որուն տարիքը դէպի իր գոյութեան վերջին էջերը կը տանէր ....։

— Կը յիշե՞ս, ըսաւ Մօնիք, Էլիզապէթ Մի՛րը... Զապէ՛թը։ Անցեալ ամիս տեսայ զայն...։ Լէյտի Սփրինկ-ֆիլտ եղած էր, երկու գեղեցիկ զաւակներով և պե-տական մարդ ամուսինով մը։ Աստուածատես մը և ո-գեհարց մը դարձեր է։

Մօրաքոյր Սիլվէսթր ուսերը թօթուելով ըսաւ.

— Աստուծոյ մօտեցողը մարդոցմէ կը հեռանայ։ Ստոյգ է որ ան երբեք չէ՛ սիրած մարդիկը։

Մօնիք ժպտեցաւ. Էլիզապէթ Սփրինկֆիլտին նոր հաւատքի մը յարած ըլլալուն և անոր եղբօրը, սիրուն Սէսիլ Միրի մտքին համար, որ, ընդհակառակը մար-դասէր մը, և որ աւելին է, նկարչութեան սիրահար մը եղած էր։ Ուստի ըսաւ։

— Սէսիլ անոր հակոտնեան է։

Մօրաքոյր Սիլվէսթր կը զայրանար։

— Ուրեմն մտային խանգարումի հիւանդութիւն մըն է այդ, պոռաց Սիլվէսթր։ Շիտակը ծերանալէ՞ս, կա՞մ թէ ամէն բան վերիվայր երթալէ՞ն է որ Բարիզը կը սարսափեցնէ զիս...։ Տո՛ւնս սիրե՛մ...։ Ահ, ահա-ւասիկ Մէտիչի փողոցը... 23 ... 29։ Հասա՜նք։

. . . .

Մօնիկ իր մօրաքրոջ չափ կ'ուրախանար որ փրոֆէսէօր Վինեապօսը նորէն պիտի տեսնէր։ Ծեր, ամուրի, հռչակաւոր պատմագէտ, Ֆրանսական Քոլէճի փառքերէն, փրօֆէսէօր Վինեապօս եւ գիշերօթիկ վարժարանի խոնարհ տնօրէնուհին, Սիլվէսթր, — Լաթէն թաղի իրենց ուսանողութեան հեռաւոր շրջանէն սկսեալ, — իրարու հետ բարեկամութիւն մը կը մշակէին։ Օրիորդ Սիլվէսթր, երբոր կրնար, կը սիրէր գտնուիլ առողջ գաղափարականի եւ ազատ բնութեան այս միջավայրին մէջ։ Ուստի երկուքն ալ ուրախ զուարթ կ'ելնէին Լիւքսէնպուրկի պարտէզը նայող հինգ յարկերէն վեր։

. . . .

Ժամանակի հոլովումէն հինցած սանդուխը, մէկ փեղկով մուտքի դուռը, նախասենեակը, ուր աշակերտներու ներկայութիւնը ցոյց տուող կրկնոցներ և գլխարկներ կախուած էին, այս ամէնը համեստութիւն կը բուրէին: Մօնիկ նշանակալից ժպիտ մը փոխանակեց մօրաքրոջը հետ: Ան նախամեծար կը համարէր այս արժանաւոր աղքատութիւնը ամենէն նոյակապ բնակարաններու ցուցադրութենէն:

— Օ՜ Օ՜, իմ բարի Սիլվէսթրս, պօռաց պարոն Վինեապօս, իր սեկրատեան գանկին վրայ, գտակը չափազանցօրէն դէպի ետև տանելով: Ձեզ տեսնելուս համար գոհ եմ. ձեզ ա՛լ օրիորդ...: Թոյլ տուէք որ ձեզի ներկայացնեմ... վիպագիր Պ. Ռէժի Պուասըլօն, իմ աշակերտներէս Փահօրի մէջ փիլիսոփայութեան ուսուցիչներէն, Պ. Ժօրժ Պլանշէն:

Եւ փոխադարձ քաղաքավարական ձևերէ վերջ, Վինեապօս, ունակացած ձեւովը, երբ թէ՛ նոյնիսկ իր ճաշին թելը բռնած ըլլար, կիսածնօտին մօրուքին թելը քաշելով, սկսաւ ձգած տեղէն խօսքը շարունակել.

— Ապացուցանելու վրայ էի թէ՛ մեր տեսած ազնուօրեար դասակարգին կողմէ կիրարկուած ամուսնութիւնը հակաբնական վիճակ մըն է: Անշուշտ կը ներէք ինծի տիկիններ, յանցանքը պարոն Պլանշէինն է որ ին-

ծի եկած է իր պատրաստած ուսումնասիրութեան, այսինքն «Բազմակնութեան և Ամուսնութեան» մասին խորհուրդ հարցնելու...: Ան գիտէ թէ՝ ես ալ աշխատելու վրայ եմ, 1924էն առաջուան «Բարբարու պատմութիւն» անուն հեղինակութեանս վերջին գլուխը, որ կը խօսի ընտանիքի գաղափարին յեղաշրջման մասին: Մենք, այդ առթիւ կը վիճաբանէինք այն խորագրին վրայ որ ահաւասիկ...

Պարոն Վինեապօս ցոյց տուաւ հատորներու դէզ մը, որոնց խորագիրները, «Կինը եւ սեռային խնդիրը», հեղինակ տօքթ. Թուլուզ, «Ամուսնութեան մէջ սէր», գրուած Էլլէն Քէյէն, ևն.—Մօնիք ափյափոյ կարդաց: Ան կարդաց նաև դեղին կողքով գիրքի մը խորագիրը... «Ամուսնութիւնը», հեղինակ՝ Լէոն Պլում:

— Կարդացի աս գիրքը, ըսաւ նորատի աղջիկը, անիկա լիքն է ուղիղ, հնարամիտ և նոյն իսկ խորիմաստ խօսքերով: Բայց...

Մօնիք զգաց երեք մարդոց ակնարկներուն իր վրայ յառիլը: Վինեապօսին ակնարկը ժպտուն, վիպագրինը թշնամական՝ իսկ երրորդ այցելուինն ալ հեգնող և քաղաքավար էր:

— Կը խնդրենք, շարունակեցէք, ըսաւ փրոֆէսէօր Վինեապօս փափկութեամբ ու բարութեամբ, և դառնալով դէպի Ժօրժ Պլանշէ յարեց.

— Ահաւասիկ անակնկալ ապացոյց մը օգտուեցէք անկէ, բարեկա՛մս:

Մօնիք հասկցաւ թէ ինք ծաղրելի կ՚ըլլայ այս գիտուններուն, և հոգեբաններուն առջեւ, որոնք զինքը չի ճանչնալով, իրենց գերակայութեան համոզումովը ուժովցած, իր արական նախօրինակի աշխարհիկ շաղակրատութեան դէմ բողոքարար կը զինուէին: Ուստի Մօնիք յամառօրէն, հակառակ հրաւէրին, երկու փրոֆէսէօրներուն լուռ կեցաւ:

Ժորժ Պլանշէ, նշմարելով անոր նեղուիլը, ըսաւ ազնուաբար.

— Առանց մարգարէ ըլլալու, օրիորդին վարանումէն կարելի է հետեւցնել որ՝ օրիորդը իր բայցով ըսել կ'ուզէ թէ՝ այդ գրքին հեղինակին Լէօն Պլումին հետ ես ալ կը խորհէի թէ՝ մարդկութիւնը իրականութեան մէջ բազմակին է: Բազմակնութիւնը, իր լայն առումով, այն բնազդն է, որ էրիկմարդուն փնտռել կուտայ, կամ միեւնոյն ժամանակ կամ յաջորդաբար, շատ կիներ և նմանապէս՝ ան փոխադարձաբար, կնոջ փնտռել կուտայ շատ մը այրեր, մինչեւ այն ատեն որ թէ՛ այրը և թէ կինը, վերջնական ընտրութեամբ մը, պահանջելի էակը գտնեն:

Մօնիկ այս խօսքերը լսելուն պէս բողոքի շարժում մը ըրաւ: Այդ մարդը կրնար խօսիլ իրեն համար, և նոյն իսկ,—բացի Լիւսիէնէն,—իր նմաններուն շատերուն համար...: Գալով այն պնդումին թէ կիներն ալ շատ մը այրեր կը փնտռեն, ինքզինքը ստորնացած կ'զգար ժինէթի մը և կամ Միշէլի մը տեղ դրուելուն համար:

Մօնիկ աբօռներէ *հեռու կենալով, յստակ մտքով, խարտեաշ եղածին չափ ալ զգաստ մնացած էր բնականաբար: Զգաստ մնացած էր ան, նոյն իսկ դրկախառնումի այն վայրկեանին երբ դեռ չամուսնացած կին եղած էր:*

Ժորժ Պլանշէ հասկցաւ որ նորատի աղջիկը չախորժեցաւ իր խօսքերէն, ուստի կնամեծար շարժումով մը ըսաւ.

— Օրիո՛րդ, կը փութամ աւելցնել թէ կիներուն մեծ մասը, և բոլոր այն նորատի աղջիկները, որոնք մինչեւ ամուսնութեան տարիքը հասնիլը, մինչեւ հարսնցու ըլլալը, խաթարուած չեն, ընդհակառակը ունին միակնութեան զգացում մը: Անոնք պիտի ուզէին մէկ մարդու մը կինը ըլլալ, բայց սիրուելու պայմանաւ:

Մօնիկ հաւանութեան նշան մը բրաւ՝ ըսելով.

— Ահա՛, ստուգիւ, իրական խռչակի և տրական անասնականութեան միջեւ գտնուած այս աններդաշնակութենէն է որ՝ սեռային անխտրութեամբ մը, ծնունդ առած է, հակում մը դէպի բազմակնութիւն, կամ, աւելի ճիշդ ըսելու համար, հակում մը դէպի բազմայրութիւն, և կիները դէպ առ այդ, իրենց կարգին, յեղաշրջումի մը ենթարկուած են...։ Այս անխտրութիւնը ցաւալի ըլլալով հանդերձ, դժբախտաբար ճակատագրական է։ Ձեր եզրակացութիւնները, այդ բանը կը հաստատեն, սիրելի ուսուցիչս։

— Ես անկէ կը վախնամ, ըսաւ Պ. Վինեարօս հառաչելով։ Գոնէ այնքան կը վախնամ որ նորագոյն դաստիարակութեան մեթոտները պատճառ կ'ըլլան այդ հակումին։

Պուասըլօ մուխ մը ներս քաշեց ցախէ շինուած կարճ սիկառիկէն, զոր, Մօնիկի հաւանութիւնը առնելէ վերջ, վառ թողած էր։

Եւ հեգնութեամբ ըսաւ.

— Փայտէ ծունկի մը վրայ խարա՛ն մը. ամէն բան լմնցաւ ատ մնաց. խնդա՛լ թէ լա՛լ։ Պատերազմէն առաջ ի հարկէն թերեւս այդ մասին կարելի ըլլար խօսիլ. սակայն պատերազմէն վերջ...։ Ամէն գոյն ներկեցինք, պխտակագո՛յնը մնաց...։

Գերեզմանատուններու և աւերակներու զգեցուցիչ անձկութիւնը տարածուեցաւ և մտատանջ ազդեցութիւն մը յառաջ բերաւ հոն։

Ուստի Մօնիկ, այս անսպասելի վիճաբանութենէն շահագրգռուած՝ հարցափորձեց.

— Եթէ առանձնաշնորհեալ մարդը, պատկառելի մարդը, ուսուցիչը կը տեսնէ որ լաւագոյն տիեզերքի մէջ ամէն բան կատարեալ է, ի՞նչ կ'ուզէք որ ընէ աշակերտը։ Ի՞նչ կը յուսաք...։

Պուասըլօ ուսերը թօթուեց և խուսափողական ըն-

Թացք մը բռնեց։ Պօղոսը կը կարծէր թէ աշակերտը իր ուսուցիչը գերազանցած էր։ Ինք որ տակաւին իր սրտին և ճակտին վրայ կը կրէր տարիներու բեռը, կը զարմանար որ՝ նորաբողբոջ աղջիկներ, իրենց յետոյ եկած, հակափորձերնին կը չարժակէ՜ին։ Ուստի, կարծես ըսել ուզեց. մենք, մենք ծերերս, հիւանդանո՜ց, իսկ երիտասարդներն ալ պարապմա՜ն. . .։ Պօղոսը յայլայլ-մէ եղած, խստասրտութեամբ ծխամորճը քաշեց։

Պլանշէ կը յարէր.

— Օրիորդը իրաւունք ունի։ Կիններու տեսակէտով, բազմակնութիւնը բնազդէ աւելի դատումի հետեւանք է, և կամ, բազմակնութիւնը պատճառէ աւելի ար-դիւնք է։ Եթէ բազմակնութիւնը դատումի հետեւանք է, կազմալուծիչ է. իսկ եթէ բազմակնութիւնը արդիւնք է, զայրացուցիչ է։ Արդարութեան ըլլալու համար ըսենք թէ, մենք իրաւասու չենք անոնց զլանալու գործա-դրութեան իրաւունքը։ Մանաւանդ որ պէտք է լաւ գիտնալ թէ, ամուսնութիւնը զատ բան մըն է, և սէրն ալ, այսինքն սեռային բնազդն ալ, ուրիշ բան մը։ Բայց չեմ գիտեր թէ սխալ կրնա՞մ. .։

— Ներեցէք պարոն, ըսաւ Մօնիկ. Եթէ ես կը խորշիմ կարգ մը գաղափարներէ, բայց չեմ խորշիր բառերէն։

Պլանշէ յարեց.

— Ամուսնութիւնը և սէրը իրարու հետ միացնել ուզել, կրակը և ջուրը իրարու հետ ամուսնացնել, ինչ-պէս նաև փոթորիկը և նաւակայքը իրարու հետ միա-ցնել ըսել է. Ամուսնութիւն և սէր կրնան զուգադի-պիլ, կրնան ըլլալ իրարու հետ։ Բայց շատ հազուադէպ է այդ բանը, և ամէն պարագայի մէջ ոչ տեւական։

— Շատ շնորհակալ եմ։ Եւ գիտցէք որ տասնըհինգ օրէն, սիրած մարդուս հետ կ'ամուսնանամ։

— Ուրեմն օրիորդ, դուք այս օրէնքը հաստատող

բացառութիւններէն մէկը պիտի ըլլաք։ Ձեր երեւակայած այդ սիրային ամուսնութիւնները քանի մը դէպքեր են միայն։ Որքա՞ն Տաֆնիսներ և Քլոէներ կրցած են Ֆիլէմոնի և Պօսիսի պէս տուն տեղ կազմել։ Շա՜տ քիչ։

— Ասով ի՞նչ հասկցնել կ'ուզէք։

— Սա թէ, արդար և իրաւացի պիտի ըլլար թողուլ, որպէսզի նորատի աղջիկներն ալ ամուսնութենէ առաջ վարեն իրենց մանչու կեանքը, ուրկէ յետոյ լաւագոյն ամուսիններ պիտի ըլլան, մէկդի թողած ըլլալով իրենց երիտասարդական խօլութիւնը։

Մօնիկ խնդուկի քահ քահ մը արձակեց և ըսաւ.

— Բարեբախտաբար բոլոր մարդիկ ձեզի պէս չեն մտածեր։ Ապա թէ ոչ ես առանձինն պիտի մնայի։

— Ահա այսպէս այդ ճամբան մեզի պիտի առաջնորդէ դէպի արդար ընկերութիւն մը։ Առանց հաշուելու թէ, ամէնքս ալ, այդ ընթացքով, պիտի ազատինք նախանձի հրէշային գնդակէն...։ Սէրը, իբրեւ ստացուածք, նկատելու մոլութենէն, ինչպէս նաև կարծեցեալ մէտնջենական իրաւունքէն մերկացնելով, ակն յայտնի և մեծ օգուտ մը ապահոված չե՞նք ըլլար։ Այդ պարագային մարդիկ պիտի ամուսնանային երջանիկ կեանք մը ապրելու և զաւակներ ընելու համար միայն։ Ամէն պարագայի ասիկա խենդ ու խելար գործեր ընելէ աւելի բան մը կ'արժէ։

Ռէժի Պուասըլօ տրտնջաց և ըսաւ.

— Ի՜նչ. առանց նախանձի սէ՞ր։ Ըսել կ'ուզէք մարմին մը առանց հոգիի։ Ճիշդ ձեր ամուսնութեան պէս, առանց սիրոյ...։ Հեղձուցիչ կազի բաղադրումը. երկու չա՜փ և երկու յոգնութի՛ւն։ Այս չէ՛ որ պիտի գեղեցկացնէ ապագայ մարդկութիւնը։ Ի՞նչ կ'արժէ միաւորիլը երբ մարդ սրունքներէ զրկուած է։

Մօնիկ գոհունակութեամբ մը ըսաւ.

— Պարոն Պլանշէի ըսած ամուսնութիւնը, հաշմուածներու համար հանգստատուն մըն է։

— Ներեցէ՛ք օրիորդ, առարկեց խստօրէն փրոֆէսէօրը կարմրելով, ընդհակառակը, ըստ իս, ճշմարիտ ամուսնութիւն կամ աւելի ճիշդը, միացում կայ միայն այն ատեն երբ ամոլները զիրար կը սիրեն, և որքան ատեն որ զիրար սիրեն։ Ինչ որ ես կը հաւատամ սա է թէ՝ այս միացումը տեւական ըլլալու այնքան բախտ պիտի ունենայ որքան ատեն որ կինը և մարդը, գիտակ անոր նպատակին, միութիւն կ'ուխտեն։ Ինծի համար նկատելի կէտը ձեւականութիւնը չէ, այլ էութիւնը։ Եւ՝ ազատ միութիւնը ես պիտի ընդունէի այնքան որքան ամուսնութիւնը, եթէ մեր օրէնքները ազատ միութեան մէջ պաշտպանէին, ինչպէս ամուսնութեան մէջ, ամէնէն պզտիկներուն անգամ նուիրական իրաւունքը։

Եւ պարոն Վինեապոս ձայնը բարձրացնելով շարունակեց.

— Ազատ միութիւնը տեսականօրէն պայմանագրութիւններուն ամէնէն գեղեցիկն է։ Սակայն Պլանշէ իրաւունք ունի, որովհետեւ մէջտեղը զաւակներ կան։ Ամուսնութիւնը գոնէ զանոնք կ'երաշխաւորէ. իսկ, ազատ միութիւնը. ներկայիս զանոնք կը զոհէ։

Պուասըլօ միջամտեց, և գլուխը կախ վիճակի մէջ ըսաւ.

— Լաւ ուրեմն, փոխեցէ՛ք ձեր օրէնքները, քանի որ անհատներու կաթլաչափերով համրուած հաշիւը, պետութեան հաշիւին հետ խառը կը համեմատի։ Պետութիւնը կ'ուզէ որ մարդիկ շատ զաւակներ ունենան՝ ինչ որ բնական է։

Վինեապոս աչք ընելով ըսաւ.

— Յառաջիկայ պատերազմի մը համար։

— Դուք լաւ գիտէք որ, ըսաւ Պլանշէ, Ֆրանսայի մէջ օրէնքները բարքերու համաձայն կը փոխուին։

— Ըսել է, յարգելի Մօնիկ, ամէնքս ալ մինչեւ այդ օրը պիտի ճամբինք:

Պարոն Վինեապոս իր մօրուքին թելերը սկսաւ քաշքշել:

— Գիտե՞ս, աղջիկս, ի՞նչ ըսած է Ռըսքին. «Ողջերը մեռելներու կամուրջին վրայէն կը յառաջանան:»

Լռութիւն մը տիրապետեց...:

Մօրաքոյր Սիլվէսթր խզեց այդ լռութիւնը, առաջին անգամ գնդակը նետելով.

— Ինչ որ կրնանք առարկել պարոն Գլանչէի դրութեան, սա է թէ, ան փոխանակ լուծելու, ընդհակառակը աւելի կը կնճռոտէ զաւակի այնքան փափուկ դատը ցորչափ տէրութիւնը իր օրէնքները չէ արդիացուցած: Մօնիկի ջատագոված այս թոյլատուութիւնովը մենք ուղղակի չնականութեան պիտի դիմէինք...:

— Ներողութիւն, առարկեց պարոն Վինեապոս, ահա այս բարոյականն է, կամ աւելի ճիշդ ներկայ անբարոյութիւնն է որ ուղղակի կը դիմէ դէպի չնականութիւն: Եթէ կիներուն քով նուազ հակումներ ըլլային, և հակումներն ալ դարերէ ի վեր յետս ընկրկող ըլլային, այն ատեն աշխարհի մէջ ալ աւելի սեռային հաւասարակշռութիւն մը գոյութիւն պիտի ունենար:

— Մանաւանդ աւելի ապօրէն ծնունդներ տեղի պիտի ունենային և հետեւաբար անել կացութիւն մը պիտի ստեղծուէր. գիտէք որ արդէն, այսպէսով, շատ մը վիժումներ տեղի կ'ունենան և ամէն պարագայի բաւական պիտակ զաւակներ և պոռնկորդիներ կը ծնին:

Ժօրժ Գլանչէ ժպտելով ըսաւ.

— Ճիշդ է տիկին, ուստի կրնաք համոզուիլ որ, այս... տեսնենք ինչպէս պիտի անուանակոչենք այս յանձնապաստանը... վաղուան այս... մանչ-աղջիկը...:

— Այո՛, պատասխանեց Մօնիկ. ես մանչ-աղջիկ եմ

քիչ մը․․․ Եւ ես ձեզի կ'երդնում թէ՛ ոչ մէկ կամահաճոյք ունիմ որուն մասին դուք կը խօսիք

— Ո՛չ, օրիորդ, վաղուան մանչ-աղջիկը այլ եւս չպիտի նմանի այսօրուան մանչ-աղջիկին, ինչպէս դուք չէք նմանիր քսան տարի առաջուան ձեր քոյրերուն։ Գիտէք անշուշտ թէ, յեղաշրջումը, ինչպէս ամէն դասակարգերու մէջ, այնպէս ալ, սեռնդագործական ժամանակաշրջանի մը մէջ ինչե՛ր կ'ընէ․․․։ Ուրեմն, այս մանչ աղջիկը պիտի գործէ իբրեւ մանչ։ Անիկա՛, շատ շատ, պիտի երթայ Մալթուսի վարժարանը։ Ահա՛ ըլլալի՛քը։ Առանց նկատի առնելու թէ հոն․ մեծ բան մը սորվելիք չպիտի ունենայ։ Եւ ահա այդ պատճառաւ սեռնդագործութիւնը պիտի նուազի։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ կիները չուզելով է որ զաւակներ պիտի ունենան։ Եւ այդ ակամայ սեռնդագործութեան զաւակնե՛րը պիտի ըլլան ապուշներ։ Պէտք է գիտնալ որ այս բանին քաջալերիչները, այս տեսակէտով, անհեռատեսներ մնալով պիտի ամչնան ապագային։

— Բայց ասով աշխարհի վերջն է որ կը ծանուցանէք, ըսաւ տիկին Սիլվէսթր, բացագանչելով եւ լայլմէ եղած։

— Ո՛չ, տիկին, աշխարհի որոշ մէկ մասին վերջը միայն։ Ախտաւոր ոճիրներու, այսինքն եղծաւորութեան եւ նախապաշարումներու վե՛րջը։ Այսինքն վերադարձ մը, դէպի բնութիւնը, որուն ժամանակակից ամուսնութիւնը կը խուսափի ուխտ ընելէ, եւ կ'անգիտանայ զայն։

— Կրնա՞մ հաւատալ որ, ձեր աշակերտներուն ալ, ձեր սորվեցուցածը այս վարդապետութիւնն է, ըսաւ Մօնիկ։ Եթէ այո՛․ ինչ արտակարգ նորութիւն։

Մօնիկ տաքի կ'ելլէր։

․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․ ․

Բայց երբ լսեց որ Րէժի Պուասըլօ պարոն Վինեապօսին կը հարցնէր, «ի մասին սեռային բնազդի» թէ ինչ կը խորհէր Ֆրէօտի հոգեվերլուծական Ներածութեան նկատմամբ, Մօնիկ խօսքի բռնուած ականջ դրաւ:

Երբ ծերունի ուսուցիչը շտկելով իր ծուռ գտակը, պատասխան մը կուտար, որուն իւրաքանչիւր նախադասութիւնը կը կիտադրէր իր մօրուքին թելերուն քաշքշումով, Մօնիկ, իր կարգին, իր սովորաբար տեսած մարդոցմէն տարբեր այս երեք մարդիկը կը դիտէր:

Երեք մարդոցմէն ամենէն համակրելին, անվիճելի կերպով, պարոն Վինեապօսն էր, հակառակ կռնակը քիչ մը կուզ ըլլալուն, և շատ կարճ տափատով խեղճանի նմանող փոքր սրունքներուն, և հակառակ շագանականման քանդակեալ դէմքին...: Ան իր նայուածքին մէջ ունէր այնպիսի յստակատեսութիւն մը, այնպիսի ողջամիտ խայտանք մը, և շրթունքներու ծալլուածքին մէջ այնպիսի ներողամիտ նրբութիւն մը որ, անոր ամբողջ էութեան լուսաւորեալ ըլլալը ցոյց կուտային:

Գալով միւսներէն Պուասըլօի, անոր վայելչութեան մէջ ունեցած թերութեան մասին չէր կրնար դատաստան մը ընել. թէև ինք կը յիշէր կարդացած ըլլալը, անոր Անկեղծ Սրտերը անուն հետաքրքիր մէկ վէպ,

բուռն և սակայն յուզիչ։ Թէև անիկա այդ գիրքով ի զուր իմաստալից բաներ խօսած էր ամուսնութեան մէջ սիրոյ և նախանձի վրայ։ Եւ, Մօնիկ այդ գըրուածները, այդ կերպ նկատելով հանդերձ, համապատասխան կը գտնէր իր զգացումին։ — Պուասլօ դնդերոտ էր. ձեռքերը կոշկոռ կապած էին. ան դէմք մը ունէր քերփուած տարօրինակ աչքերով, որոնք կը բանային իրենց կատուի կոպերը դեղին սպիտակուցի մը վրայ։ Պուասլօի դէմքին գոյնը մաղձային էր և կը կրէր իր վրայ չէկ և ցցուն մօրուք մը։ Պուասլօ կը թողուր տպաւորութիւնը գիշակերի մը՝ որ կարծես կը չարչրկուի գորովագութ սրտով մը։ Վերջապէս Պուասլօ հետաքրքիր և բարեմիտ մէկն էր որուն մարդ կրնայ համակրիլ։

Փալով ճառամարտին, ունէր նուրբ, փոքր յատկանշական նշաններով երիտասարդ եպիսկոպոսի մը անմազ և լերկ դէմքը։ Մօնիկ այս մարդուն ուսուցանողական դէմքին, և անոր արուեստակեան սկեպտիկ պարզութեան կարևորութիւն չէր տար։ Իսկ միւսը, Պլանշէն, անհանդուրժելի սափրող մըն էր։ Արդեօք վեհանձն մէ՞կն էր, թերևս այո՛, տեսակին մէջ։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, Մօնիկ զայն կը նկատէր եսասիրութեան տէր լեզուանի մը։ Պլանշէի. ձեռնածելու համար արտայայտած, գաղափարներուն մէջ, Մօնիկ, — հակառակ որ ինք անոնց վրայօք խօսած էր, հակառակ որ այդ գաղափարները իր գաղափարները կը շօշափէին, և վերջապէս հակառակ որ, անոնք ամուսնութիւններու և իր ճակատագրին հետ կապ ունէին, — անձնական վիրաւորանք մը կը տեսնէր։ Այո՛. Մօնիկ բացատրութիւն մը պիտի կազմէր։ Ինչ որ կը մտածէր այդ գեղանկարիչներուն ճարտասանական առանձնաշնորհումներուն տակ, յայտնի էր որ Պլանշէ Մօնիկի մասին բան մը չէր գուշակած։ Ինչպիսի՜ լուրջ և յստակ կամքով մը, Մօնիկ պիտի կրնար կազմել իր երջանկութիւնը և ինչպէս պիտի կրնար պաշտպանել զայն։

Մօնիկ ուրախութենէն խայտաց։ Պարոն Վինեապօս ձայնը ցածցուց.

— Մէկ խօսքով, ըսաւ Պուասըլօ, Ֆրէօնի վրայ գաղափար մը կազմելու համար, բաւական պիտի ըլլայ ինծի կարդալ, միւլ Բօմէնի ուսումնասիրութիւնը։

— Եւ դուք ալ, բարեկամնե՛րս, ինծի չափ գաղափար մը հազիւ պիտի կրնաք կազմել անոր հոգեվերլուծման վրայ, ըսաւ պարոն Վինեապօս, և դառնալով դէպի Մօնիկ, շարունակեց, կամ թէ աւելի որոշ խօսելու համար, մարդկային էակին հոգեկան պարունակութեան վերլուծումին վրայ։ Այդ երկասիրութիւնը միգամած մըն է պարզապէս։ Հէր փրօֆէսէօր Ֆրէօտ, գէթ նայելով իր ըսածին, որպէս աւտորիացի միտք, նոր բան մը չէ հնարած։ Զիւրիխի վարժարանը միայն յաճախած է ան։ Գիտութեանց, ինչպէս նաև գրականութեանց մէջ, մենք աւելի միջավայրին յարմարցնող ընդօրինակիչներ եղած ենք, քան թէ ստեղծիչներ։

— Դուք մի՛շտ միեւնոյնը մնացած էք, ըսաւ մօրաքոյր Սիլվէսթր, միշտ պարզ, բոլոր գիտուններուն պէս։

— Թա՜, թա՜, թա՜։

Վինեապօս, վստահացնելով թէ մեծերը, եթէ չի չեշտուէին, անմիջապէս կը կորսուէին գիտութեանց անհուն դաշտին մէջ, շարունակեց.

— Մարդ իր տարբաղադրածը իր մանրացոյցին ծայրովը միայն լաւ կը տեսնէ։ Աւելին կայ, կան յաւակնոտներ որոնք ամէն գիտութեանց վրայ կը ճառամարտնեն, երէկ Պէրկսոնեզմէն կը ճառէին, այսօր Այնշտայնականութենէն կը ճառեն։ Եւ այս գործն է աշխարհի այն անձերուն, որոնք աննշան և յաւակնոտ քննադատներ են։

Սակայն ինք հետաքրքիր էր ուրիշներու գործերովը, և երիտասարդներու հետախուզութիւնները կը սիրէր և՝ կ'ուզէր զանոնք մանմանչել ամեն առթիւ։

. . . .

— Ըսէ՛ նայինք, ի՞նչ կը մտածես այս մասին, կը հարցնէր մօրաքոյր Սիլվէսթր, սանդուխին գլուխը կե-ցած։

— Պարոն Վինեապօս հրապուրելի է, սակայն միւս-նե՞րը...։

— Միշտ դժուարահաճ ես, ըսաւ մօրաքոյր Սիլ-վէսթր յանդիմանական շեշտով մը, մոռնալով որ իր խլխլած և պառաւցած աչքերը իրերը միեւնոյն ակ-նարկով չէին տեսներ։ Եւ շարունակելով խօսքը ըսաւ.

— Ժօրժ Պլանշէ ալ հրապուրիչ է։ Գալով Րէժի Պուասըլօի, ան այլանդակին մէկն է։ Ինչ որ է, այսու հանդերձ խոստովանէ որ լաւ ժամանց մը ունեցանք, երբ նկատի ունենանք թէ շատ մը օտարականներու, մանաւանդ Բարիզցիներու համար հոն, իբր զբօսավայր միայն Մօնմարթրը կայ։

— Ճշմարիտ է։ Հողակոյտը անոնց առջեւ կը փա-կէ Ֆրանսայի քօլէճը։

Ե.

ՄԻՆՉ առաջին արարուածին վարագոյրը կը գոցուէր։

— Շատ զուարճալի է, ըսաւ, տիկին Լէրպիէ, վճռարձակ շեշտով մը, դառնալով դէպի իր աղջիկը որ՝

— Փէօ՜հ, բացագանչեց։

— Արդէն դուն ընդդիմադրութեան ոգին իսկ ես։

Տիկին Լէրպիէ վեր առաւ պարեգօտին ուսնոցը որ վար սահած էր մերկացնելով իր փայլուն կլորութիւնը։

— Գեղեցիկ սրահ մը, ըսաւ պարոն Լէրպիէ շուրջ յածելով իր դիտակը։ Յայտնի՛ է որ ցայգահանդէս է այս։

Գօզմօ Թէատրը, որուն բացումը միջազգային օբէրէթներու ներկայացումի համար, դեռ նոր տեղի ունեցած էր, իր նուագավայրովը և բաց օթեակներու պատշգամովը լոյսերու մէջ կը շողշողար։ Ծնունդի ներկայացման հետ կը տրուէր նոր խաղ մը, Մենելաս, ուր դեր ունէր նաև Ալէքս Մարլի որ ատաղձնակար՝ դերասանուհիի մը հետ հանդէսին փայլը կ'աւելցնէր։

Այրերը իրենց հանդէսի հագուստներով և կիները հոյանի․ անհագին բազմութիւն մը։ Հանդիսավայր մը, ուր մարգարիտներու կայծիլներ և ադամանդներու ցողերով զարդարուն թարմ միսեր կը ցուցադրուէին, ինչպէս ուտելի միսերը կը ցուցադրուին

մասլահատի սեղանին վրայ։ Նուազ հաճելի մարմիններ ալ ամենէն ձեւաւորներու պէս ցուցադրուած էին իրենց անութէն մինչեւ զիստերը որոնք կ՚երեւէին նրբահիւս շրջազգեստներու փեռեկներէն։

Սիրողներու և վաճառականներու վարժ աչքին տակ իրր թէ հոն գերիներու շուկայ մը ըլլար։ Անոնք հոն կը չափչփէին իրենց նայուածքներով, մերկ ըլլալնուն երջանիկ թեւերը, իրաններուն ծիրերը, և ի ցոյց դրուած ստինքները իրենց բոյներուն մէջ։ Սեւորակ, դեղձանման մազերու արտակարգ յարդարանքը, ոսկեգոյններու արատաւոր տեսքը, դեղնցկացած դէմքերու այս ցուցահանդէսին, ներկուած դիմակներու երեւոյթը կուտային։ Ամէն բան ճաւզեալ մէջ էր, ամէն ինչ կը շողշողար, ամէն շունչ կը բզզար. հոտերու սաստկութենէն և մարդկային հոտերու անասնական խառնուրդենէն ապականուած այս հեղձուցիչ ջերմութեան մէջ։

Ձեռքի փոքրիկ նշաններ և գլխու խոնարհումներ կը փոխանակուէին ամէն կողմէ։ Տիկին Լէբլիէ ցոյց տուաւ նուագախումբին մօտ Փլօմպինօն՝ իր անշահ կեղծամովը, տիկին ժէնէրալ Մէրլէնը և ժէնէրալ Մէրլէնը, որ հագած չըլլալով իր պաշտօնական հագուստը, գրասենեակի ծերուկ սպասաւորի մը կը նմանէր։ Տիկին Հուլթիէն, անուանի նախկին նախարարին հետ, և հայր Դավոը ու աղջիկը, որոնց այս անունը տուած էին իրենց աննարկութիւն, անշուշտ զրպարտութեամբ մը...։ Սէսիլ Միր, ընկղմած իր վայելուչ ջղայնական խոհանդըներուն մէջ, հաճեցաւ անկէ դուրս ելնել, Մոնիկին ուղղելու համար հեռաւոր բարեւ մը։

— Նայէ՛, ըսաւ Տիկին Լէբլիէ, նայէ՛ հոն... սիւնին ետեւի բաց օթեակը... Տիկին Պարտինօ և Տիկին Ժուքէրէ...։ Տե՛ս. Միշէլ կը բարեւէ քեզի։ Ո՜վ է անոնց հետ եղող մարդը։

Մարդը կը դառնար։ Մօնիկ ժպտելով պատասխանեց.

— Մաքս տը Լօ՜մ։

— Անթինօիւսը՜…։ Ի՞նչ կ՚ընէ հոն…։ Միշէլի հետ կը շամբշի՞, Միշէլի հե՞տ կըսիրաբանէ…։ Ո՛չ։ Միշէլ Անթրայիկին հետ պիտի ամուսնանայ…։ Արդեօք Միշէլի մօրը հե՞տ կը շամբշի, ժօրժ Սանտի մրցանակի՞ն համար…։ Ո՛չ…։ Ան այդ մրցանակին արժանանալու վստահ է…։ Ուրեմն Փօնէթի՞ն հետ է։ Է՛հ, է՛հ… Անդին ալ Թանսօնը կը տեսնեմ Աբրահամ Թռչիկեան օթեակին մէջ։ Բայց ո՞ւր է Լէօ, զայն չեմ տեսներ… Արդեօք այրերու հետ շամբշող, կամ այրհալած մեր համազգի Փօնէթը, իրա՞ւ սիրող, շամբշող փոխելու միտք ունի…։

Տիկին Լէրպիէ այս հարցումները ընելէ վերջ, չարակամ ժպիտ մը արձակեց։

Տիկին Լէրպիէ, չէր սիրեր «այդ խոշոր հրէուհին», հակառակ անոր վրայ գուրգուրալուն…։ Այո, ան, հաճելի էր իր եղնիկի աչքերովը եհակեալ երեւոյթովը…։ Ան հաճելի՛ էր իր կռնակը ծռելու… ինքնայատուկ սովորութեամբը…։ Տիկին Լէրպիէ զգուշի կը տանէր Պարտինուհիին յամառօրէն եւ անխոնջ ճարպիկութեամբ մը, ամէն տեսակ միջոցներով, իր ամուսինը յառաջ քշելը։ Եւ իրօք մշեային ամուսինը եկեւմտական փոքր պաշտօնէ մը, զայթակղալից արագութեամբ մը բարձրացած էր Դահլիճին մէջ, նախ անմիջակ պաշտօնատարութեան մը, եւ անմիջապէս վերջն ալ, փոխ տնօրէնութեան։ Յետոյ ան հետզհետէ եւ առանց երկար սպասումի մը, նախարարին համատար քարտուղարը, պաշտօնէութեան տնօրէնը եւ ընդհանուր քննիչը եղաւ։ Հիմա ալ, կ՚ըսուի թէ՝ պետական այդ ծառայութիւնը թողլով պիտի անցնի ծառայութեանը մեծ դրամատան մը, ուր ն նախագահի պաշտօնը քիչ օրէն թափուր պիտի

միայ, և թէ այդ պաշտօ՛ն պիտի տիրանայ Ռանսօնի աջակցութեամբը ...:

Տիկին Լէրպիէ, երբ իր բարեկամուհիներուն ներկայութեան «այդ սիրելի Փօնէթ»ին վրայ կը խօսէր, կ՚ըսէր. «Սարսափելի է այն ճամբան զոր Փօնէթ կրցաւ ընել տալ իր էրկանը, ծունկի՛ գալո՜վ միայն....:» Կամ կ՚ըսէր նաև. «Ձեռք երկնցնելու այնպիսի ձեւ մը ունի, որուն մարդիկ չեն կրնար դիմադրել...» Եւ Պ. Պարտինօ յաջողած էր: Եւ այդ յաջողութիւնը տուած էր այնպիսի արդիւնք մը որով ամենավատ ակնարկութիւններն իսկ կ՚ոչնչանային:

Տիկին Լէրպիէ յիշեց «ինչ բանի մէջ» դրոյթը, զոր լսած էր Փօնէթ, երբ առաջին անգամ Անթինօուսի մասին խօսուած էր....

— Անշուշտ հասկցած է հիմա ինչ ըլլալը, մրմռաց.

— Որչափ չարակրատ ես մայրի՛կ, ըսաւ Մօնիկ, օ՛ն, երթանք Միշէլը տեսնելու:

— Յիշեցուր մօրը թէ վաղը կ՚սպասեմ: Հէլէն Սիւզի հետ, Քլարիճի մէջ նախընթրիքի մը:

Մօնիկ թեթեւ քայլերով կը յառաջանար նրբանցքներուն մէջ, իր վրայ սեւեռած ակնարկներուն անտարբեր: Անիկա զզուանքով կը դիտէր այս «խիստ բարիզեան» հաւաքումներուն, որոնց փայլուն մակերեսը չէր կրնար ծածկել տակի կոյանոցը...: Ծախու մարմիննե՛ր, գնելի խիղճե՛ր...: Բարեբախտաբար կային տակաւին, — ինչպէս կ՚ըսէր Ժօրժ Պլանշէ, նոյն օրը կէս օրէն վերջը, բացառութիւննե՛ր... Եւ արդէն ինք, Լիւսիէն մը, Վինեարօս մը, մօրաքոյր Սիլվէսթր մը կը համարուէր...:

Մօնիկ ժպտեցաւ թէ ի՛նչ վարմունք ցոյց պիտի տար մօրաքոյրը, ի տես բեմին և սրահին, եթէ մտիկ ըրած ըլլար իր քոյրը, Տիկին Լէրպիէն, որ անպատճառ թատրոն բերել կ՚ուզէր զայն Միշէլի ներկայացման...

Եւ սակայն ինչ լաւ գաղափար ունեցեր էր իր մօրաքոյրը երթալով գիշերը հանգստօրէն անցնելու համար Վօքբրսոնի մէջ և Ծնունդի օրն ալ տիկին Ամպրային տունը։ Տիկին Ամպրա Վիննապոսի նման բարեկամուհի մըն էր։ Յեմինիսթ մը և պայքարող Ֆեմինիսթ մը։

Տիկին Ամպրա որ Վերսայլի լիսէին մէջ ուսուցչուհի էր, ժամանակ կը գտնէր կառավարելու նաև Ընկեցիկ Մանկանց պաշտպանութեան գործ ինքը հիմնած էր։ Միևնոյն ատեն իր երկրաչափ ամուսինին հետ ալ զբաղելու ընկերուհի մը կ'ըլլար...։ Մօնիկ կ'երևակայէր զանոնք, երկուքը նստած, սպասելով Ծնունդի կէս գիշերին և խօսակցելով հրաշին մօտ, մէջը լեցուած սագը և խոզի միսով չինուած և տապկուած երշիկը ջրելու համար պարոն Ամպրայի գաւաթին բերքով Վուվրէյի գինիով։ Ան տենջաց՝ անոնց խոհեմ աշխատութեան, անոնց կեանքին և անոնց պարզուկ ուրախութիւններուն...։ Ինք ալ պէտք էր ընկերանար մօրաքոյր Սիլվէսթրին հետ, մերժացնելու համար այդ օրը, որ պատուական եղած էր, մանաւանդ որ ինք Լիւսիէնը արդէն սովորած էր չի տեսնել։

Մօնիկ մտքին առջև պատկերացուց Մէտիչի փողոցը, հոն իրենց տուած այցելութիւնը, մուշտակագործին տրուած ապսպրանքները, Սուշէ պողոտային վրայ, Լիւսիէնը գտնելը, ընթրելու համար Փիէր տէ Սուզէի բած կան կարասիները, որոնք գէշ չէին, յի-շեց նաև միշտ պատուական պառաւին վառ նայուածքին տակ, Թէյը, Րիցի Թէյարանին մէջ։

Լիւսիէն հոն անոնցմէ բաժնուած միջոցին, այնչափ սիրուն կերպով կրկնած էր թէ ինչ մեծ վիշտ կ'զգայ, միասին թատրոն չգալուն և առանց իրեն ճաշել սորված ըլլալուն համար։ Եւ արդէ՛ անկարելի ալ էր, քանի որ Գելճիքացիք նոյն ատեն իսկ նորէն իրեն հրաւիրած էին։

Նորատի աղջիկն ալ իր կարգին խոստացած էր որ ներկայացումին վերջանալէն առաջ եթէ զինքը չտեսնէր, ուղղակի տուն պիտի վերադառնար։ Եթէ իր ծընողքը, ինչպէս կը խօսուէր, անպատճառ երթալ ուզէին այն հանդէսին, տիկին Պարտինօի հետ և իր կարծիքով նաև Փլօմպինօի և Ռանսօնի հետ, առանց իրեն կրնային երթալ. ահա՛ այսչա՛փ։

— Կարելի՞ է մտնել, հարցուց օթեակին դուռը հասնելուն։

— Շո՛ւտ մտիր, բացագանչեց Միշէլ զայն նշմարելով։

Դառնալով իրենց փայլուն ակնարկներէն, Միշէլ,— փոքրիկ, գիրուկ և այնչափ ոսկեգոյն խարտեաշ մը, անգոյն ըլլալու աստիճան,— օթեակին խորը քաշուած, պատմելու վրայ էր Մաքս տը Լօմի, խիստ հետաքրքրական պատմութիւն մը։

— Կեցիր որ հանին բարեւեմ, ըսաւ Մօնիկ։

Տիկին Ժաքէ,— ի պատիւ Մօնիկի վար դնելով հովահարը, որուն ծաղիկներէն աչքէ կ'անցնէր հանդիսականները, իր զինուորները քննող վեհապետուհիի մը պէս,— շնորհալի ձեւով շարժեց իր ճերմակ կեղծամը։ Տիկին Պարտինօ վայրկեան մը ինքզինքը ազատեց, այն մտածումներէն որոնցմով զինքը տեւականօրէն կը ծակծկէին... Ռանսօնի անհարկի մեծարանքներն ու խենդ ու մենդ ձեւերը։ Ռանսօն իր փոքր այցելութիւնները կուտար որոշեալ պահերուն Տիկին Պարտինօի, որ տարիներէ ի վեր վարժուած էր անվրդով ընդունելու անոր այցելութիւնը։

— Կեցի՛ր, միտքս բան մը ինկաւ, ըսաւ Մօնիկ. Ռանսօն՝ Տիկին Պարտինօի կամ Փօլէթի ոսկիէ աղբիւրն է։ Պարոն Պարտինօ և Ռանսօն անբաժան են իրարմէ։ Թէև տիկին Պարտինօ կամ Փօնէթ վեց ամիսը անգամ մը սիրահար կը փոխէր, բայց այդ փոփոխութիւնը պա-

րոն Ռանսոնի համար չէր ։ Տիկին Պարտինօ ունէր ուրիշ սիրահարներ ալ, որոնք մէկ օրէն միւսը կը փոխուէին և կը վայելէին այնքան հեշտանք՝ որքան որ անոնց իւրաքանչիւրը զիրար գերազանցող առաւելութիւններ ցոյց կուտար ։

— Ես պարոն Պարտինօի մասին ձեզմէ լուր չեմ ուզեր ։ Գիտեմ որ անիկա Խորհրդաժողովին գացած է ։

Փօնէթ վարչապետէն արտօնութիւն ձեռք բերած էր, — Փլօմպինօի միջնորդութեամբը անոր համակրանքը շահելով, — որ, իր ամուսինը, իբր ելեւմտական մասնագէտ Ֆրանսական պատուիրակութեան, մասնակցի Գերագոյն Խորհուրդին քանըերորդ ժողովին ։

— Օ՜ն ուրեմն, բարեկամնե՛րս, ըսաւ Մօնիկ նորէն դէպի օթեակին խորը երթալով, չէ՞ք ալ ձանձրանար շարունակ երեսը նայելով սա՛ Լօմին ։

— Իրաւո՞ւնք ունի ըսաւ այս վերջինը ։

Եւ, ցոյց տալով Սէսիլ Միրը, — որ նուագավայրին մօտ նստած իր չոր տերեւի գոյնի հագուստովը, կը ցուցադրէր իր ձանձրախառն սովորականէն աւելի գըզուելի դէմքը, — շարունակեց.

— Իր մեռելատիպ դէմքը մեզ խնդալէն կը ճաթեցնէ ։

Մօնիկ հաստատելով ըսաւ.

— Իրաւունք ունիք, ասկէ աւելի լղրճուկ եղած չէր ։

Ներկաները պոռացին.

— Միշէլլ յաղթանակը տարա՛ւ ։

Միշէլլ հպարտացած ըսաւ.

— Զարմանալի՛ բան, Մօնի՛կ, կը համարձակիս այդպէս արտայայտուիլ ։

Մօնիկի հետաքրքրութեան վրայ, առանց աղաչել տալու, Միշէլլ կրկին սկսաւ իր պատմութիւնը ։

— Երեւակայէ որ կէս օրէն յետոյ թէյ կը խմէի

Ղովտի աղջիկներուն տունը։ Հինգ վեց հոգի էինք, ինչպէս նաև սովորական փոքրիկները։ Ամբողջ խումբը վերջապէս հոն ներկայ էր, բացի Ժինէթէն որ կ'երևի թէ, Հելէն Սիւզի հետ հրաւիրուած էր Անիքա Կօպրօնիի տունը, նուագահանդէսի մը։ Միջանկեալ ըսեմ թէ առանց հոն երթալու, գիտեմ անհեակին նուագը, ինչպէս նաև հոն անցած դարձածը, ասկէ կը տեսնեմ...։ Ինչ որ է. Սէսիլին հետ ժամադիր եղած էինք, կլլեցնելով անոր որ, ինք իր վերջին օրուամոլ ծայրիփածուն՝ Սաշա Վօլմնը հոս պիտի գտնէր։ Բնականաբար եկաւ։ Ուստի, որպէսզի անոր համբերութիւնը չի հատնի, խաղի սկըսանք...։ Պէտք է գիտնաս որ ես անմեղ խաղերը չափազանց կը սիրեմ...։

— Եթէ խնկապէս անոնք անմեղ են, գիտել տուաւ Մաքս տը Լօմ։

— Դո՛ւք ալ ամէն բան գէշի կը տանիք։ Ամօթալի ի՞նչ բան կայ. ձեռքերը կռնակը աչքերը կապուած աթոռակին վրայ նստելուն մէջ...։ Հոն նստողը պէտք է գուշակէ թէ ո՞վ է իր ծունկերուն վրայ նըստողը և զինքը համբուրողը։ Ահա՛ ամենը, ինչ կայ ասոր մէջ ամօթալի։ Մինչև որ խաղին մասնակցողները նստողին կողմէ չի ճանչցուին խաղը կը շարունակուի։

— Է՛, յետո՞յ։

— Մէջերնիս որոշեցինք որ Սէսիլ նստի աթոռակին վրայ։ Թաշկինակը կապուելուն, պզտիկներուն ըսինք որ հանդարտ կենան։ Այրերը, որոնցմէ ինք շատ հաճոյք կ'զգար, և մենք, սկսանք զայն համբուրել իրարու ետևէ, ամէնքս ալ զատ զատ, և կրցածնուս չափ։ Սիմօնէ, չճանչցուելու համար, իր քթին տակ գզուած բուրդ դրած էր և պեխեր շինած։ Եթէ պատահէր որ Սէսիլ չիտակը ըսէր և զինքը համբուրողին ճիշդ անունը տար, կը պօռայինք. «ո՛չ, ան չէ՛»։ Նորէն կ'սկսէր

համբոյրներու տեղատարափը, վերջէն, շրթունքներէն...։ Վերջապէս, քիչ մնաց պիտի խենդենար։ Ալ թողուցինք զայն խնդալէն ճաթելով։ Եւ գիտե՞ս թէ մեզի ի՛նչ ըսելու երես ունեցաւ։ «Վրթկածնե՛ր, չի կրցաք տիրանալ ինծի»։ Բայց Սիմօնէ, որ ինծմէ վերջը նստած էր անոր ծունկին վրայ, պէտք եղած պատասխանը տուաւ։ Արդէն կը բաւէր միայն տեսնել անոր այլանդակ աչքերը և տափակ դէմքը։ Վստահ եմ նաև թէ կը ստէր...։ Կ'երդնում որ ան կը նմանէր աղէմաշկէ շինուած փամփուշտներուն զորս կարելի է փչելով ուռեցնել, և որոնք երբ չափազանց փչուին փա՛թ ընելով կը պայթին։

Միջնարարին զանգակը հնչեց։

Մօնիկ էկէն ոտքի ելլելով.

— Շիտակը կ'ուզե՞ս, ըսաւ, զզուանք կ'ազդէք ինծի, և մնաք բարով։

Եւ արագօրէն հեռացաւ զանանքով։ Ի՞նչ կ'ինար մտածել այդ անամօթին, և իր մասին ալ, Մաքս որ Լօմի պէս խելացի մարդ մը, որ պատերազմի մասնակցած էր, և որուն արհեստն էր դիտել բարքերը, քննադատելով գրականութիւնները։ Մօնիկ, վստահ էր թէ Մաքս՝ միևնոյն զզուանքը պիտի զգար նաև իրեն համար։ Հազիւ կռնակը դարձուցած էր, Միշէլլ պարապ չկեցաւ և բացագանչեց.

— Գորոտ է՛, աղտոտ ճճոսուհի՛։ Միշտ ասանց նմաններն են որ ամէն բան են և կը ջանան ալ ուրիշ ուրը ձևանալ... Որովհետև պիտի ամուսնանա՜յ... Է՜հ, ինչ է եղեր, ես ալ պիտի ամուսնանամ։

— Արտօնեցէք որ մեկնիմ, սիրելի զաւակս, ըսաւ Ռանսօն, որ իր ձեռնասայլէ նման փորովը դէպի դուռը կը քալէր։ Քիչ մը վերջը կը տեսնուինք Ռինեօնի մէջ։

— Յօրս գիտնալիք բանն է այդ։

Եւ Միշէլլ ժպտուն դէմքով մը լեզու հանելով դէպ մարդուն ետևէն, ըսաւ.

— Աղէկ որ գացիք. և զարմացած ակնարկ մը ուղղելով իր ընկերոջը՝ Մաքսի որ փափկօրէն ճակատը կը սրբէր, շարունակեց.

— Շիտակ է, մարդ կը խղդուի հոս...: Այդ ինչ սիրուն թաշկինակ է, նայիմ...

Եւ Միշէլ հատուցաց զայն. ու յետոյ մռլտաց.

— Ախ... չուն քեզի՛...

Թաշկինակին մէկ ծայրը գնդիկ մը կար, որուն մէջ գտնուած բրինձափոշին այտերուն քսեց. և ետ տալով զայն, ըսաւ.

— Ա՛ռ, պահնաէ՛ր:

Սակայն Միշէլ միտքը փոխեց, և ուժգին շարժումով մը,—որմէ հեռքատ մնաց Մաքս,—այդ պատրուակ-թաշկինակը մխեց Մաքս տը Լօմի տափատին գրպանը, մինչեւ բուն տեղը... այս վերջինը ստիպուեցաւ անոր ձեռքը բռնել:

— Ի՞նչ եղաք, հարցուց Միշէլ, խիստ միամտօրէն, որպէս զի Մաքս չնշմարէ իր խորամանկութիւնը:

— Ոչինչ, մռլտաց Մաքս:

Եւ հեշտութեան տենչէն հրապուրուած կրկին նստաւ անոր քով: Վարագոյրը բացուեցաւ, ցուցադրելով Ալէքս Մարլին և կիսամերկէն աւելի մերկ Հէլէնը, որ զայն դրդելու համար աւելի կը մերկանար: Մաքս տը Լօմ ակնարկ մը նետեց տիկին Ժաքէի ճարպալից կռնակին և Փօնէթի փարձիչ կռնակին. կարելի էր ըսել թէ Փօնէթի համար եկած էր: Յետոյ ակնարկ մըն ալ նետեց իր աջ կողմը նստող առեղծուածային Միշէլի, և տեսաւ որ, ա՜ն, սրունքները իրարու վրայ նետած էր այնչափ բարձր, որ բումբերը և ծունկերէն մէկը կ'երեւէին իրենց մետաքսեայ պատեանին մէջ...

Այն ատեն, իր աթոռը առաջ տանելով հանիին և Փօնէթի աթոռներուն միջեւ և այսպէս պաշարուած, ամենախորին ուշադրութեամբ մտիկ ընել ձեւացուց

Աչէքս Մարյին, որ պարելով, քիթէն կ'երգէր. «Ես Մէնէն եմ, Մէնէն... քիթիս ծայրէն...։» Միեւնոյն ատեն կը սեղմէր և կը շոյէր Միշէլի կլոր և փափուկ բազուկները, մինչև ծունկը... Պահ մը անստոյգ կեցաւ, և յետոյ սահեցաւ, թեթև հպումով մը ոտնքակապերէն վեր, և որովհետև Միշէլ սրունքները դիպուածով վար կ'առնէր, ան կամաց կամաց շարունակեց վերելքը. իր ձեռները գրգռիչ մետաքսէն վերջ կը շօշափէին այնքան փափուկ մորթ մը, որուն գաղջութիւնը համբուրել ուզեց....։

Մաքս տը Լօմ խռոված էր և սիրտը մեծ զարկերով կը բաբախէր։ Եւ ոչ մէկ դիմադրութիւն։ Այն ատեն ան, համարձակօրէն շփեց թլայները որոնք բացուեցան, շօշափեց մամուռ բոյնին մէջ... խորհրդաւոր պտուղը... Ան հասկցաւ թէ ինք՝ա՛լ անոր տէրն էր, զայն փայփայեց փորձառաբար իր բոլոր մանրամասնութեամբը։ Բայց յանկարծ Միշէլին ծունկերը մամուլի պէս սեղմուիլ սկսան։ Ձեռքը քաշեց և հոն նորէն վերադառնալու պէտք չունեցաւ, ապահովուելու համար թէ Միշէլ, փայտ կտրած, աւելի կատարեալ ջղային սարսուռ մը զգացած էր քան այն սարսուռը զոր քիչ առաջ Աէսիլ Մէրին պատճառած էր։

Երբ վերջապէս մերկ, բայց ծիծերէն և որովայնէն, որոնք կը ծածկուէին նուրբ շղարշով մը, Հելէն սրատրնգոտ ծափահարութիւններու մէջ Մենելասի յաղթեց, գրաւելով անոր սիրտը։ Մաքս տը Լօմ ուզեց նայիլ իր խաղակիցին։ Ան անոր աչքին մէջ կարդաց ամենէն անմեղ ընկերուհիի մը պատմութիւնը։ Բան մըն ալ պատահած չէր։ Անիկա նոյն ուղղութեամբ չի յարատևելու ճաշակը ունեցաւ։ «Ո՞ր սատանան կրնար մտածել այսպիսի բանի մը...։ Այս վայրկեանին զո՛վ կ'երևակայէր, բաւ Մաքս տը Լօմ խորհի, այս մալի պզտիկը. Թէրեզա Անթրաքիթուսը, եւ անոր մեծ բարիք մը ըրի, այս կերպ վարմունքովս։»

Եւ առանց խղճահարութեան ծռեցաւ դէպի Փօնէ-թի վիզը ուր դառնուող թաւս խոպոպիկները շարժեցան անոր շունչին տակ։ Փօնէթ դողդղաց և ըսաւ մեղմիկ. «Արդեօք ան Լէօէն աւելի կ՚օրհէ»։ Անխօսք դրամ մը և միշտ յուսախաբուած, կը փնտռէր այն անգամները, որոնցմէ ետքը գրգռէին անոր յափրացած զգայնութիւնները։

— Օ՛ն, եկէք երթանք, ըսաւ Բօնէթ, երկրորդ ա-րարուածէն վերջ, պէտք է որ կատարեմ Լէրպիէներուն համար Ռանսոնի յանձնարարութիւնը։ Փլօմպիեռ և Ռանսոն կ՚ուզեն անպատճառ մեզի հետ ընթրել... խնդրեմ ներողամիտ գտնուեցէք սիրելի բարեկամու-հիս...

Երբ տիկին Ժաքքէ ժպիտ մը կ՚արձակէր ցուցադ-րելով կեղծ ակռաներուն շարքերը. Միշէլ ալ իր ա-մենէն հրապուրիչ ժպիտը կ՚ուղղէր նուագածուին մօտ նստող Սաշա Վօլանին։ Տիկին Գօրտինօ անկարող պա-հելու իրեն վստահուած գաղտնիք մը, գնաց հեռուէն պէս ըսաւ գեղեցիկ Մաքսին։

— Կարծեմ թէ քարին տակը խաղ մը կայ մեծ Ուայթի հետ, Լէրպիէի մենաշնորհը գնելու համար։

— Հապա Վինները՞ն։

— Բնականաբար ան ալ մէջն է։ Դուք ալ գո՞հ պիտի ըլլայի՞ք մտնելով այս ըլլալիք նոր կարգադրու-թեան մէջ։

— Աւստատո՞ւ կարծեցիք զիս։

— Բարեկամներուն համար միշտ բարին կ՚ընէ, պատասխանեց ժպտելով և գիտնալով անկարելի ըլլալը։

— Ո՛չ, գիտէք թէ, ես այդ հացէն չեմ ուտեր, Լէօն չեմ ես, ըսաւ ցաւոտ դէմքով մը։

Փօնէթ մտիկը չէր ըներ, անոր հաճոյ թուեցաւ այս խօսակցութիւնը։ Մաքս որ Լօմ իր միակ տաղանդո-վը կը շահէր իր ապրուստը ինչ որ գեղարուեստութեան մէջ

է, Լէօի վրայ. աւելին կայ. թէեւ երկուքն ալ կը կրէին պատերազմի խաչը, բայց գոնէ Մաքս չէր գողցած զայն...։ Երբ հասան Լէրպիէններուն օթեակին առջեւ, և երբ Մաքս դուռը պիտի բանար, Փօնէթ բռնեց անոր ձեռքը և ըսաւ.

— Հաճո՛յք կը պատճառէք ինծի։

Մաքս որ լօմ այս հարուածը ընդունեց, վարժ մէկու մը պէս։ Միչէլլի հանդէպ ունեցած իր հետաքրքրութիւնը, որ յաջողութեամբ պսակուեցաւ, չէր արգիլեր զինքը զգայուն ըլլալէ տիկին Պարտինօի նման նախանձելի հօմանուհիի մը սիրալիր ցոյցերուն առջեւ, մանաւանդ որ ինք՝ Լէօի, իր բարեկամին պիտի փոխանորդէ։

Հապա ուրեմն Մէրքէօ՞րը, հարցուց Մաքս։

— Ի՞նչ, Մէրքէօ՞ր... հարց ըրաւ Փօնէթ։

— Անհետացա՞ւ. ինչ կ'ըսէք. իրա՞ւ անհետացաւ։

— Կարծեմ թէ այս իրիկուն թողուց զիս, Հելէն Սիւզին համար... կամ Ժինէթ Մօրէնի համար։

— Եւ հոգերնիդ չէ՞։

Փօնէթ ուղղակի անձնատուր քաղցրութեամբ մը անոր աչքերուն մէջ նայեցաւ և ըսաւ.

— Զգէ՛ սա անասո՛ւնը։ Հիմա աւելի գոհ եմ։

Մաքս պատասխանեց թարթիչներու բաց-խուփով մը...։ Պայմանագիրը կնքուած էր...։

. . . .

Ժամ մը վերջը Լէրպիէի ինքնաշարժը կը կենար Ռիննեօնի առջեւ։ Մօնիք, հակառակ իր խոստմանը և խորշումին, ստիպուած էր ընդունիլ իր ծնողքին առաջարկը, և, մանաւանդ՝ Միշէլի պաղատանքներուն համար։ Տիկին Ժաքքէ արտօնած էր Ռանսօնի տալիք հացկերոյթին ղրկել իր աղջիկը, եթէ անոր բարեկամուհին՝ Մօնիք եւս ներկայ գտնուէր։ Գալով իրեն, ինք արդէն շատոնց անցուցած էր տարիքը այդ տեսակ զուարճութեանց համար...։ Վերադարձին, տիկին Լէրպիէ աղջիկը միասին բերելով պիտի ձգէր իրեն տունը։

Մաքս տը Լօմ և տիկին Պարտինօ հասած էին արդէն Ռանսօնի և Փլօմպինօի հետ։

— Գիտցիր որ քեզի համար միայն եկայ, ըսաւ Մօնիք Միշէլին։

Լիւսիէնի իր տուած խոստումէն յետոյ, հօն գտնուելուն համար կը նեղուէր։ Երբեք չպիտի գրժէր այդ խոստումը բայց կը վախնար որ իր յամառութեամբը կը վշտացնէ հայրը։ Դեռ ականջին մէջն էին հօրը ըսած հետեւեալ բառերը. «Ինծի՛ համար եկուր. չ՚ըլլա՞ր. եթէ չես գար լաւ ուրեմն. գնա՛ պառկէ, քանի որ կարեւորութիւն չունի քեզի համար ծնողք ըսուած գաղափարը...։»

— Խե՜ղճ հայր, արդեօք ստուգիւ այդչափ ծանրակշի՞ռ էր անոր կացութիւնը դրամական տագնապի տեսակէտով, մրմնջեց Մօնիք իւրովի։

— Թո՛ղ այդ խօսքերը, պէտք զուարճանանք. ես կը պարեմ, ըսաւ Միշէլ բռնելով իր ընկերուհիին թեւը։

Եւ արդէն սկսած էր ծածանեցնել իր ամբողջ մարմինը, դարձող հայելիներով դահլիճներուն մէջէն լսուող թանկօի մը եղանակին չափերովը։ Ներս մտնելէ առաջ, Մօնիկ թշնամական ակնարկ մը նետեց եկող խումբերուն։ Պարպուող ինքնաշարժերուն դռնակները աղմկալից կը գոցուէին։ Էրիկ մարդիկ իրենց բարձր գլխարկներովը, մուշտակէ օձիքներուն տակէն մետաքսեայ քթածածկով... Կիները հպարտ, թանկագին մուշտակներուն մէջ, շարժելով իրենց գլխի փետուրները կամ առկախ փայլփլուն ժանեակները...։

Նորատի աղջիկը պիտի հետեւէր ներս մտնողներուն երբ կարծեց տեսնել Լիւսիէնի ինքնաշարժը, որ փոխանակ բուն մուտքի դրան առջեւ գալու, դառնալով փողոցին անկիւնը, կը կենար քանի մէթրի չափ անդին, սրահներուն յատուկ դրանը առջեւ։

— Գնա՛ դուն, ես բանի մը պիտի նայիմ, ըսաւ Միշէլին։

Ինքնիրեն կ'ըսէր. «Ան իր կառքը բարեկամի մը փոխ տուած պիտի ըլլայ, ինչպէս որ այսօր ցերեկէն վերջը ինծի ղրկեց զայն...։» Բայց կարծես գետինը գամուեցաւ։ Լիւսիէն կը բանար դռնակը, կ'իջնէր, ձեռքը կ'երկարէր Նորատի կնոջ մը որ կը կրէր մուշտակագործին՝ իրեն ապսպրած կրկնոցին նման կնգղաւոր կրկնոց մը...։ Իսկոյն, բախտաւոր և տեսնուելէ վախցող սիրահարներու պէս, զոյգը գաւիթէն ներս կը նետուէր։

Ուզեց գործին էութիւնը հասկնալ։ Յիշեց որ վերը, Լէյտի Սփրինկֆիլտի հետ մօտերը նախաճաշի մը եղած էր. և՝ հոն ճաշարանին ներսի կողմը սանդուխ մը կար որ վեր կ'առաջնորդէր...։ Հոն վազեց, Միշէլին հետ։

Իրենց առջեւէն, Տէր և Տիկին Լէրպիէ, կ'աճապարէին։ Անոնք պանդոկի սպասաւորներուն մեծարանքներուն արժանանալով, կը փութային դէպի ձուաձեւ մեծ սեղանը, ուր ոտքի վրայ դրամատէրները նշան կ'ընէին անոնց։ Մաքս տը Լօմ և Բօնէթ իրարու քով նստած, հանդարտօրէն կը սիրաբանէին արդէն...։

Մօնիկ տարտամօրէն իմացաւ Ռամսոնի ըսելը. «Հոս աւելի լաւ և զուարթ է քան թէ սրահին մէջ», և իր մօրը իրեն ըսելը. «Ի՞նչ ունիս։ Կրկնոցդ չե՞ս հաներ...։»

— Հիմա՛, հիմա՛ կուգամ, մրմռաց Մօնիկ։

Եւ նետի մը պէս սուրալով կ'ելլէր սանդուխէն վեր, ուսկից ճիշդ վայրկեանին տեսաւ, բաց դրան մը առջեւ, զոր ցոյց կուտար սպասաւոր մը, Լիւսիէնը։ Ան կը հանէր կրկնոցը ընկերուհիին, որ մինչեւ մէջքը հոլանի էր։ Թուխ, չարադէմ, կեղծ ժպիտը երեսին այդ հոլանին յայտնի էր որ Բլէօն էր։

Մօնիկ կառչեցաւ բազրիքին։ Ծունկերը կը կթոտէին։ Պատրա՞նք։ Ո՛չ։ Իրականութիւն մը, որ զայն ապշեցնելով հանդերձ, սոսկում կ'ազդէր։ Այդ յիմարացուցիչ տեսիլքին վրայ ծառան սրահին դուռը գոցեց։ Եւ մօտենալով անոր ծայրայեղ մեծարանքներով և յարգալիր հարցուց.

— Տիկինը կը փափաքի՞...։

Մօնիկ թոթովեց.

— Փլօմպինօի սեղանը...։

Մօնիկ կը խորհէր. «Հապա անստորագիր նամա՛կը...։»

Սպասաւորը, հռչակաւոր անունը լսելուն պէս, պատասխանեց.

— Վարն է տիկին։ Եթէ տիկինը կը փափաքի առաջնորդեմ զինքը...։

— Ո՛չ, շնորհակալ եմ։

Խենդի մը պէս խնդալը գործուց, և, իր միշտ ամբողջովին ծամծմելու համար սկսաւ այնչափ արագ ըլլալ Հիւսինի ծրած ամենուսին որ, ծաւան հազիւ կրցաւ զսպել.

— Անիկէ չէ՛, տիկին, անիկէ չէ՛։

Մոնիկ արդէն փողոց հասած, կ՚երթար իրարու ետեւ շարուած ինքնաշարժներուն քովէն։ Մեքենավարները կը խօսակցէին։ Վինեըրէի կառքին առջեւէն անցած միջոցին, Մարիուս, զայն նշմարելով, զարմացաւ և գլխարկը հանեց.

— Օրիո՛րդ։

Այն ատեն, — իբր թէ պէտք ունենար այս վերջին ապացոյցին, — Մոնիկ հասկցաւ որ ի զուր չէին իր վիշտն ու ցասումը։ Ցանկարծ ետ դարձաւ, և նորէն խաչաձեւեց Մարիուսը, որ այս անգամ խոհեմ գտնուեցաւ և զայն չտեսնելու զարկաւ։ Մոնիկ, անսովոր դէպքի մը կասկածը ունեցող, ապուշ ապուշ իրեն նայող սպասաւորին, պատրաստաբանութեամբ մը չթեբացաւ ըսելու.

— Ինքնաշարժին մէջ բան մը մոռցած էի։

Եւ, անզիջակից քայլերով, կրկին գնաց ճաշարան։ Սեղանսպասները, ոգեւորեալ, անհամբեր ընդունեցին զինքը։ Փլօմպինօ ցոյց տուաւ իր մօտ տեղ մը, ըսելով.

— Քո՛վս եկէք....

Բայց Մոնիկ, առանց նստելու, մօրը ականջին ծռելով, ըսաւ.

— Անհանգիստ եմ, առանց պատճառի վերադառնալու։

Յայտնի էր որ կը դողար Մանիկ, եւ դէմքը այն-չափ այլայլած էր որ՝ Տիկին Սէթուկ վախնալով բաւ-

— Ի՞նչ ունիս, ինչ այդ կոտրած։

— Ո՛չ, ո՛չ. դուն կեցի՛ր. բաւ հրահանգներ եւ ջղագրգիռ շնչառով մը։ Անհանգստութիւն եմ կը զգեմ։ Ընթրիքէն վերջը Միչէլը առանց կ'առաջնորդես... Ես պիտի պառկիմ։

Եւ երկայնու շարժում մը ընելու առնեն, յարեց.

— Բան մը չէ, հոգ մի՛ ընէր։ Ցերեկի տաղտուկ մը պարզապէս... հոգածով մի՛ դառնար։

Եւ առանց իսկ բառ մը աւելցնելու եւ մեկնելու նա-յելու, փաթթուեցաւ իր վերմակով եւ ... բարձրագլուխ։

Զ.

Մօնիկ դուրսը, մութին մէջ կը քալէր ըստ դիպուածի։ Սառնամանիքը կարծրացուցած էր սալայատակը։ Աստղերը հազիւ թէ կը զարդարէին երկինքը։

Քաղաքին լուսաւոր շրջանակը, փողոցներուն ճառագայթները, բոլոր վառուած լապտերները, շատ լոյսի բարձր և խիստ մահասարսուռ ստուեր մը կ'երկարաձգէին չէնքերուն ընդմէջէն։ Ցերեկի պէս պողոտաներու վրայ կը զուարճանար տակաւին, ոչինչի մը ի տես ապշող, անմար ամբոխ մը։ Թատրոններէն ելք, դէպի ցայգահանդէսներ մուտք։ Վերջապէս եռուզեռ մը։ Մարդկային ալիքները զիրար կը խաչաձեւէին և իրարու կ'ընդհարէին։ Մօնիկի համար այդ բազմամբոխ տեսարանը անապատ մըն էր։ Ան ո՛չ կը տեսնէր, ո՛չ կը լսէր։ Կարծես լարուած մեքենայ մըն էր։ Ներքին խռովքով մը գրաւուած ըլլալով, իրեն համար բան մը գոյութիւն չունէր։ Ինք տակն ու վրայ եղած աշխարհին կեդրոնն էր։ Ատեն ատեն, տրամաբանել և սթափիլ կը փորձէր։ Սակայն, խեղճը, իր աչքին կը պատկերանար անդուլ տեսարանը և կոյր վիշտով մը կը չարչարուէր։ Խուլ անհասկացողութիւն մը կը պատէր զինքը։ Իր մէջ, ամէն ինչ կը տատանէր և կը կործանէր։ Իր հաւատքը ճզմուած սիրոյ երազին հետ, կսկը-

ծալից կը կոտտար ուերակներուն տակ։ Թէեւ, Մօնիկ զգետնուած էր ապշութեամբ, բայց, այնքա՜ն հպարտ էր որ, կը ջանար իր տառապանքը ծածկել։ Վէրքը դեռ կապոյտ սալի մըն էր։ Ուզեց որ կարենայ հեծկլտա՜լ, ուզեց որ կարենայ պոռա՜լ։

Յետոյ, կէս արթուն գիտակցութեամբ մը, սկսաւ խռովօրէն լեցուիլ մանկան մը զարմանքովը, մանկա՜ն մը՝ որ առանց պատճառի ծեծուելուն համար կ՚ըմբոստանայ։ Կարելի՞ է, և ինչո՞ւ, և ի՞նչպէս...։ Մօնիկ կը լսէր հուժկու չեչոտերը այն խօսքերուն, որոնցմով Լիւսիէն Բիցի մէջ, ցաւ կը չայտնէր և կ՚անիծէր Պէյճիքացիները, ինչպէս և անոնց հեռաձայնի հնչումը զոր ըրած էին անոնք տակաւին նոյն առտուն։ Մօնիկի մտքին մէջ տակաւին թարմ էր Լիւսիէնի այն ժպիտը, զոր արձակեց Թատրոնէն ելքին, ոչ մէկ տեղ չընթրելու և ուղղակի տուն երթալու խոստումէն ետքը, ցտեսութեան պահուն։

Լիւսիէն, Թատրոնէն վերջ, խոստացած էր ոեւէ տեղ մը ճաշի չերթալ։

Մօնիկ՝ իր միամիտ հառաչանքներուն մէջ կը հարցնէր իւրովի. «Զի՛ս առնելէն վե՛րջը... ինչո՞ւ թողուց զիս. հէ՞.. ինչո՞ւ....։ Անբացատրելի դաւաճանութի՛ւն։ Անիմանալի՛ սո՛ւտ...»։ Այս գաղափարները զինքը, չփոթեցնելէ վերջ, կատաղութեան հակահարուածին կ՚ենթարկէին։ Իր մարած բղձանքին առթած տանջանքէն աւելի, կը սրտմտէր իր դէմ անհնավառ նախատինքով մը ի գործ դրուած նենգութեան համար։

Ստուգիւ Մօնիկ, իր էութեանը ամբողջութեանը մէջ կ՚արիւնէր։ Որովհետեւ, իրմէ կը խլուէր, իր կեանքը վերակենդանացնող զգացում մը։ Ան կ՚արիւնէր աւելի անգթօրէն, որովհետեւ, իր անձնատուութեամբ բացուած քաղցր վէրքը հազիւ կ՚սպիանար։ Բայց իր

անկախ բնազդովը կ'ուզէր զատուիլ, վայրկեանապէս, ցմիշտ; անկէ՝ որուն համար քիչ առաջ դեռ կ'ուզէր ապրիլ։ Մօնիկ, այլ ևս, ինքն իրեն համար, իր կտրատուած մասերէն մէկն է։ Ինք՝ նեխած պատրանք մըն է, մահկոյտ մը պարզապէս։

Լիւսիէնը սիրե՞լ։ Ի՞նքը։ Ի՞նք պիտի սիրէր Լիւսիէնը։ Ո՛չ։ Ա՛յլ ևս ան, իրեն համար զզուելի և ատելի մէկն էր։ Այս վճիռը պէ՞տք էր առանց բարկանալու արձակել. և կամ զայն պէ՞տք էր վերաքննութեան ենթարկել, յամառ մտածումով մը։ Մօնիկ, դեռ երէկ կոյս էր. և չէր ճաշակած սիրոյ ֆիզիքական արբշռանքը, քանի որ, ինք կ'անգիտանար կապերուն ամէնէն զօրաւորը, հեշտանքին գործեան հանգոյցը...։ Այս վայրկեանին, միտքը ձերբազատուած, կորոճար վճիռ մը արձակելու համար։

Ժամէ մը ի վեր կը քալէր, անզգայ և անտարբեր հրաւէր կարդացող մրմունջներուն, կատակողներու ճիչերուն, նոյնիսկ անոնց շարժումներուն և ձեռներուն։ Երբ քիչ մը կը խաղաղէր, և երբ վայրկեան մը իր սիրոյն հանդէպ եղած նախատինքը կը թեթևնար, ինչպէս նաև իր պատուոյ հասուն զգացումին կրկնակ չարչարանքը, կ'երեւակայէր այն մեծարանքը զոր Լիւսիէն կը շռայլէր ընկերուհիին այն սեղանին առջև, ուրկէ թերևս անոնք անկողին գացած էին արդէն։

Ուրեմն, Լիւսիէն երբե՛ք սիրած չէ՞ր զինքը։ Անցողակի վայելա՞ծ էր զինքը, որպէս պարզ աղջիկ,— ինչպէս այդ աղջիկը, զոր իրմէն նախամեծար կը համարէր։ Մօնիկ չէր տառապեր այնքան այս գաղափարէն, որքան կը տառապէր անարգանքէն և խաղալիկ մը եղած ըլլալու վիշտէն։ Ան կը տանջուէր առաւելապէս անոր համար որ՝ ինք պատուանդանը եղած էր առևտրական գործի մը...։ Ի՞նչ տեսակ ցեխէ շինուած կրնար ըլլալ այսպիսի արարա՛ծ մը, այսպիսի հոգի՜ մը։ Կը ցասկոտէր որ ինչպէս մինչև այս ատի-

ճամ կուրանալով չէր կրցած ինք անցած դարձածին անդրադառնալ ։

Եւ զարմանալին այն էր որ վաղը պարտաւոր պիտի ըլլար կրկին տեսնել զայն ։ Պիտի տեսնէր անոր նորէն ստելը ։ Եւ կասկած չկար որ պիտի ստէր ։ Եւ պիտի ստէր ո՛չ թէ եղածը ուրանալու համար, — որովհետեւ ինք հոն էր և չէր կրնար հակառակը պնդել, — այլ պիտի ջանար պատրուակներ ստեղծել եղածը գունաւորելու համար . . ։ Ինչ որ ըլլայ սակայն անհերքելի էր Լիւսիէնի ընթացքը ։ Եւ քանի որ Լիւսիէն, ու անոր նման ուրիշներ կրնային ենթարկուիլ այս տեսակ գռեհկութիւններո՜ւ, ուրեմն այլեւս մնաք բարո՛վ սէ՛ր և պատիւ ։ Ուրեմն այլեւս չկար ո՛չ սէր և ո՛չ ալ պատիւ ։ Ուրեմն իրեն ուրիշ բան չէր մնար այլեւս եթէ ոչ ապրիլ անասուններու պէս ։ Մէկ խօսքով ապրիլ անգիտակից և որ աւելին է, անպատիժ ։

Վա՜ղը ։ Այո՛, վա՜ղը, ան պիտի սկսէր նորէն անխուսափելի բացատրութիւններու և ճշդումներու . . . Ան պիտի ջանար կլլեցնել, ինչպէս միշտ, յերիւրածոյ ստուերը զորս այս վայրկեանիս ան ։ գլուխը դրած աղջկան կուրծքին վրայ, կը պատրաստէր, և ասոնցմով Լիւսիէն և Քլէօ կը ծաղրէին զինքը, իրենց մեղենայ կեանքը ապրելէ առաջ . . . ։ Մօնիկ, այս ցնցող պահերին առջեւ, ջղային այնպիսի խնդուք մը արձակեց որ, պահակ ոստիկանը հետաքրքրութեամբ մօտեցաւ ։

Մօնիկ վախցաւ և անցնելով մօտեցաւ թաքսիի մը ։ Այն վայրկեանին երբ Մօնիկ բանալու վրայ էր դուռը, ճերմակ ձեռնոց հագած ձեռք մը կ՚երկարէր դէպի դրան բռնակը ։

— Ո՛հ, ներողութիւն, տիկին ։

Բարեձեւ, նուրբ դիմագծով մարդը, որուն ջղային երեւոյթը հազիւ նշմարեց Մօնիկ, զուարճանքի զարմացումով մը կը դիտէր զինքը, և կը մրմռար

— Արդեօք անցորդ թռչո՞ւն մը, աշխարհիկ կի՞ն մը։ Ամէն պարագայի մէջ աղուոր է, ըսելիք չկա՛յ։ Ատանկ օր մը, այս ժամուն, ինչո՞ւ կը դեգերի միս մինակը։

Մօնիկ վարանեցաւ իր հասցէն տալու կառք նըստելէ առաջ։ Մարդը նշմարեց անոր վարանումը և անակնկալ և հրաշալի պատեհութեան մը հոտը առնելով առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, քովը տեղաւորուեցաւ տիրաբար։

Մօնիկ տեսնելով մարդուն ամբարտաւան ընթացքը, գոչեց.

— Խե՞նթ էք, ինչէ՛ք, ապա թէ ոչ կը պոռամ։

Անծանօթը, իր արու որսորդի բնազդովը ըմբռնելով այն անզգալի անհամապատասխանութիւնը որ կար յստակ բառերով արտայայտուած ակամայ պոռչտուքին և զգացումի խռովքին մէջ, պատասխանեց.

— Ո՛չ, տիկի՛ն, կը պաղատիմ... կ'աղաչեմ... Թոյլ տուէք գոնէ որ մինչև ձեր տունը տանիմ ձեզ, արդէն երկուքս ալ միևնոյն կողմը կ'երթանք...։ Երբեք չպիտի մխիթարուիմ եթէ կորսնցնեմ այս բախտաւոր վայրկեանը ուր ձեզի պէս ընկերուհիի մը կը հանդիպիմ...։

Մօնիկ կծկուած զիմացի անկիւնը, յամառ լռութիւն մը կը պահէր։ Վերջապէս ի՞նչ կրնար պատահիլ։ Ոչինչ. այն ինչ որ ինք պիտի ուզէր միայն։ Մարդը կրկին խօսեցաւ ոչ սակայն կոշտաբար։ Յետոյ ինքզինքը ներկայացուց։ Կնամեծար ձևեր առաւ և ի վերջոյ ցոյց տուաւ փութկոտութիւն...։ Մօնիկ սակայն մտիկ չէր ըներ անծանօթին խօսքերը, որոնք ալիքներու մրմունջի նման իր աչքերուն առջև կը չնչահատէին։ Անիկա առանց հոգիի կը տատանէր խորհրդաւոր ծովու մը վրայ։ Մարդը բռնեց անոր ձեռքը, զոր չի քաշեց։ Ուզեց համբուրել զայն։ Մօնիկ զայն ապտակեց։

— Աս ի՞նչ է… ինչո՞ւ… բացագանչեց մարդը։

Ան բռնեց Մօնիին դաստակներէն և բռնի դէպի իրեն քաշելով, անոր շրթունքներէն կուշտաբար համբուրեց։ Մօնիկ, յանկարծակիի եկած, ի զուր կը պաշտպանէր ինքզինքը։ Գանանքի բայց, գրեթէ անուշ, հով մը անցաւ իր ներսէն։ Անոր այդ բռնութեան տակ իր մարմնին տուներին մէջ կը ծագէր խաւար օր մըն ալ, . համաձայնութիւն մը յանկարծածին, անդիմադրելի հպարտ հրամանին հետ։ Իր սիրած մարդը զինքը խաբած էր։ Անկէ կը լուծէր իր վրէժը։ Վրէժը՝ ազատութեան և մանաւանդ վրէժը՝ անկեղծութեան։ Վաղը, երբ կրկին տեսնէր Լիւսիէնը, չպիտի ապտակէր և չպիտի նախատէր զայն։ Մօնիկ, ինքն ալ իր կարգին, իրենց երկուքին միջև դրած պիտի ըլլար անքաւելին։ Եւ Լիւսիէն, բան մը, բացարձակապէս ըսելիք բան մը չպիտի ունենար։ Չէ՞ մի որ անոր երդմնազրուած ըլլալու վայկեանէն սկսեալ ինքն ալ ազատ թողուած էր։

. . . .

Մնացեալը անցաւ չարժապատկերային մղձաւանջի մը պէս։

. . . .

Իրարու յաջորդեցին հետզհետէ հասցէի փոփոխութիւնը, որ հաղորդուեցաւ մեքենավարին, աղմուկով խմուած շամբանիայի շիշերուն Մոնմարթրի տուփով մը մէկ կողմ նետուիլը, և վերջապէս ինքնավար մուտքը պանդոկին մէկ սենեակին մէջ։

Մօնիկ ամօթ չէր զգար. խղճի խայթ ալ չունէր։ Այնպէս կը խորհէր թէ՝ ինք տրամաբանական և արդար գործ մը կը կատարէր։ Ան՝ իր մէկ ժամուայ ընկերին հանդէպ, ո՛չ վանողական զգացում ունէր և ոչ ալ ձգողական. անիկա անոր ոչ թեր էր և ոչ ալ դէմ։ Ան միայն գիտէր որ ան ոևէ խոստում մը ըրած չէր, և չէր ալ տուեր։ Այս մարդը, գինուորական մըն էր, արձակուրդ առած և դիպուածին անանուն մէկ դէմքն էր, անցող ճամբորդ մը պարզապէս։ Մօնիկ անոր ո՛վ ըլլալը իսկ չուզեց հասկնալ. Զուզեց անոր ինքնութիւնը ստուգել. մինչդեռ այդ բանը կրնար ընել երբ պայուսակին վրայի հասցէն կարդար։ Մօնիկ չի հետաքրքրուեցաւ անով, և հանուեցաւ առանց նոյնիսկ պատասխանելու անոր ուղղած հարցումներուն։

Անծանօթը, Մօնիկի կծկուած դէմքին վրայ, — ուր կ'երևային կրկնակ, բայց իրարու հակասական տպաւորութիւններ, այսինքն չփոթութիւն և կամք, — տեսնել կարծեց սրտի եղերերգութիւն մը և զգայարանքներու վերիվայրութիւն մը։ Արդեօք խաբուած կնոջ մը վրէժխնդրութի՞ւնն էր որ կը գործէր, թէ պարզապէս կնոջ ապականութիւնը։ Որո՞ւ

հոգ ։ Ի՛նչ կ'ուզէ ըլլայ ։ Սա յայտնի է որ ան եկած էր իր քով առանց խնդրելու ։ Անծանօթը խորհեցաւ որ ինք ապուշ մը եղած պիտի ըլլար եթէ այդ ինքնեկ ժառանգէն չօգտուէր ։

Ան, այս գեղեցիկ անտէր մարմնին կը նայէր տարտամ ուրախութեամբ մը ապուշի... ։ Ան կը դիտէր անոր երկար սրունքները, գիստերուն կլորութիւնը, կարճ շապիկի մը թափանցկութեանը տակ ։ Կը տեսնէր ան անոր մերկ լանջքին վրայ խաչաձեւ բազուկները ։ Այս դիրքին իր թարմութեան և նրբաշնորհութեան հետ ունէր կնոջ մը լրութիւնը ։ Ո՞վ էր, ի՞նչ կ'ընէր, ինչպէ՞ս կեանք մը կ'ապրէր այս անցորդուհին, որուն ուսկից գալը չէր գիտէր. ինչպէս չէր գիտէր նաև անոր անունը. իրեն անծանօթ էին անոր խորհուրդները ։ Եւ մարդը կը քաշքշէր զայն ու կը տանէր դէպի անկողինը առանց ոեւէ ընդդիմութեան ։

. . . .

Մօնիկ պառկած, անձնատուր կ'ըլլար, բազուկները երկարած, անտառունի մը պէս, և անշարժ անասունի մը պէս ։ Ան աչքերը փակած, և ձեռքերը այնքան խստօրէն գոցած էր որ եղունգները ձեռքի ափերուն մէջ կը մխուէին ։

Գգուանքները որոնց տակ ամբողջ մարմինը ծիծերէն մինչև երանները կը տարածուէին, երբեմն յանկարծական ընդհատումի կ'ենթարկուէին, Մօնիկ կը սարսռար ջղային ցնցումներով ։ Ան ակռաները կը սեղմէր, իրմէ, իր միւսէն զատ, անոր ուրիշ բան մը չտալու համար ։ Վրէժի կծու հաճոյքով մը, և այնքան լիակատար հաճոյքով մը կը տարուբերէր որ ամէն ամօթխածութիւն այդ էակին խորը ջնջուած էր ։ Տաժանելի հպումին մերձաւորութիւնը զինքը անձկութեամբ կը չարչրկէր ։

Մարդուն համբոյրները, նախ խոհեմ և քաղցր,

բայց հետզհետէ բուռն կ'ըլլային։ Եւ որովհետեւ Մօնիկ կը մերժէր իր շրթունքները անոր համբոյրներուն, ան իր հաւասարակշռութիւնը կը կորսնցնէր։ Բնազդը մարդը մղեց։ Այդ անասնային կիրքին տակ ցաւատանջ աղջիկը այնպիսի սուր ճիչ մը արձակեց որ մարդը կանգ առաւ։ Եւ որովհետեւ աղջիկը լռեց, զայն ուժգին մը գրկախառնեց։ Մարդը գլուխը մխրճած ըլլալով անոր բուրումնաւէտ մազերուն մէջ, չտեսաւ արցունքներուն գունդագունդ հոսիլը այդ չարչրկուող դէմքին վրայ։ Աղջիկը, յանկարծ, ցաւին սոսկալիութեան տակ, ուժգին թափով մը ետ հրեց մարդը որ հայհուչ մը արձակեց եւ բսաւ.

— Ճիշդ անո՛ւշ վայրկեանին...։

. . . .

Մարդը ոտքի վրայ էր այլ եւս, անկողնին մօտ. չէր գիտեր թէ ի՛նչ ընէ. իր անձնահաճոյքը, իր փափաքը, գոհացուած գտած ըլլալ կամ չըլլալու տարտամութեամբ մը, տեղի տուեր անորոշ անհանգստութեան մը: Մարդը յափրանքի անորոշութեան մը մատնուած էր:

Մօնիկ անդիմադրելի շարժումով մը ոտքի ելած էր արդէն: Ան հազիւ գիտցաւ թօթովել անվերջ խօսքեր, այս դաժան դէմքին առջեւ:

Մօնիկ կը հագուէր, անգիտակից փութկոտութեամբ մը: Ողբերգական լռութիւն մը տիրապետեց երկուքին միջեւ: Այդ լռութիւնը, մարդուն խօսակցութեան փորձերը եւ ոչ ալ աղջիկը իր տեղը առաջնորդելու համար բրած ջանքերը կրցան խզել: Յանկարծ, ճիշդ ինչպէս փոթորիկ կը պայթի, Մօնիկ սկսաւ լալ հեծկլտալով։ Մօնիկի արցունքները յուզեցին մարդը եւ գութը շարժեցին անոր: Մօնիկ հեկեկալով սկսաւ անհատնում արցունք թափել աւելի յորդառատ: Այդ արցունքները

կը թրջէին անոր մունջ դէմքը: Մօնիկ չէր կրնար խօսիլ: Մարդը փորձեց շամփչել և սիրաբանել. բայց Մօնիկ այդ ամենուն ի պատասխան «Զիս ազատ թողէք»ով մը և «ուռէն»ով մը միայն պատասխանեց: Մօնիկ դուրս ելաւ և դուռը քաշեց. և քաշեց այնպիսի սառ դէմքով մը և այնպիսի վճռական կեցուածքով մը, որ մարդը չի համարձակեցաւ անոր ետևէն երթալ:Մարդը սրտնեղած՝ «Ա՞ս էր ըլլալիքը», ըսել է վերջ, երազկոտ, գլանիկ մը վառեց, և փիլիսոփայաբար անոր մուխը ցրուեց սեն-եակի մթնոլորտին մէջ: Յիշտա՛կ մը պարզապէս...

. . . .

Մօնիկ երբ տուն վերադարձաւ, նախասենեակին մէջ լոյս կար։ Մայրը որ դեռ նոր ելած էր, և զինքը տունը չգտնելուն համար կը մտատանջուէր, աղմուկը լսելուն վազեց.

— Ի՞նչ է այս ո՞ւրկէ կ'ելլես. ես քեզի պառ-կած կը կարծէի ըսաւ։ Ապրի՛ս։ Ինծի վախ պատճառե-լուդ համար կրնաս պարծենալ...։Օր. Միշէլը իր տունը տարի։ Հայրդ թողուց՝ ճաշարանը պարոններուն հետ։ Գործի մասին կը խօսակցէին...։ Բայց ի՞նչ ունիս...։ կը սարսափեցնե՛ս զիս... այդ խենդի աչքե՛րովդ...։

Տիկին Լէրպիէ բռնեց աղջկանը ձեռքերը։ Այս անգամ՝ անկեղծօրէն անհարեկած էր։

— Ո՞ւրկէ կուգաս։ Աս ի՞նչ է...։ Մարմինդ կ'այ-րի ...։

Եւ յետոյ իւրովի ըսաւ. «Այս աղջիկը ի՜նչ կրնայ ըրած ըլլալ երկու ժամէ ի վեր» և դառնալով Մօնիկի.

— Պիտի ըսե՞ս վերջապէս։

Մօնիկ, հատկլտուն բառերով պատմեց իր հանդիպումը Լիւսիէնի, Ռինեօն ձգած ատեն։

— Սխա՛լ տեսած պիտի ըլլաս, անկարելի՛ է...

Որոշ մանրամասնութիւններ տուաւ։ Ինքնաշարժը... կ'ոզ ուսերէն կնգուղաւոր կրկնոցին Լիւսիէնի վար առնելը... այն կրկնոցին՝ որուն նմանը առնելու Լիւսիէն իրեն խորհուրդ տուած էր... Մարիուսի յանկարծական բարեւելը...։

— Հիմա կը հասկնա՛մ...։ Իմ խե՜ղճ պզտիկս...։

Իր աչքին առջեւը կը պատկերանար Մօնիքի, յուսահատօրէն փողոցները թափառիլը։ Ինչ տխմար արկած։ Պէ՞տք էր որ մարդիկ ըլլային ապուշներ և անճարակներ։ Գրկեց զայն և գգուելով ըսաւ.

— Գլուխդ ուսիս վրայ դիր...։Շատ վիշտ ունիս...

Կ'ուզէր մխիթարել զայն, և այդ բանին համար, չէր գիտեր ի՛նչ բառեր գտնել։ Իր ապագայ փեսին դէմ թէ՛ կատղած էր և թէ հաշտուելու փափաք կ'զգար։ Ինչ օգուտ կար խնդիրը եղերերգութեան տանելուն մէջ։Ոչի՛նչ։Ուստի Մօնիկի իրաւունք տալով շարունակեց.

— Քու վիշտդ և զարմանքդ բոլորովին բնական են...։ Բայց վերջապէս, թ'երեւս այս ամենուն մէջ, թիւրիմացութիւն մը կայ, աղջի՛կս, չեմ գիտեր, թերեւս։ Առաջուց ծայրայեղ գաղափար մը մի՛ կազմեր, պատահածը գէշի մի՛ տանիր, բացատրութեան մը սպասէ։ Հաւատա՛ որ եթէ ես քու տեղդ ըլլայի այդչափ չպիտի չարչրկուէի։

Մօնիկ, ապուշ կտրած մօրը նայեցաւ։ Իր տեսածէն և ըրածէն յետոյ պօռալու փափաք մը կը զգար իր մէջ։

Հասկնալի ըլլալու և մխիթարուելու անհրաժեշտութենէն մղուած՝ իր յուսահատական վիճակն ու զգուանքը ուղղուած էին դէպի մայրական հասկացողութիւնը։

Բայց Մօնիկ անտարբեր՝ այն կարեկցութեան առջեւ, զոր կը կարդար իր մօրը այդ սիրելի աչքերուն մէջ և՝ անոր ձայնին գրեթէ ներողամիտ շեշտին առջեւ, ուրկէ երբ կազդուրիչ ցասու՛մ մը միայն կը սպասէր, ունեցաւ սրտի սեղմում մը, նման ա՛յն սեղմումին զոր զգացած էր քիչ առաջ պանդոկին սենեակէն ելած ատեն...։

Առանձնութեան և զգետնումի տպաւորութիւնը որ ճնշած էր զինքը, նկաւ ուրիշ վիշտով մը կրկնապատկուիլ։ Կ՚զգար թէ ինք կը հեռանար, կը հեռանա՛ր մինչեւ աներեւակայելի կէտ մը, ա՛յդ էակէն, որ քաղցրօրէն կը ժպտէր իրեն։ Այդ էակը, իր մա՛յրն էր, զոր դեռ քիչ առաջ իրեն մխիթարիչը և սրտակիցը կը համարէր...։

Եւ տիկին Լէրպիէ, իր աղջկանը լռութեանը առջեւ զարմանքի մատնուած, յարեց.

— Վերջապէս Լիւսիէնի ըրածը չա՛տ գէշ է արդարեւ...։ Խելացի գործ չէ. Իր ամուսնութեան նախօրեակին, հոմանուհիին հետ գալ թեմուի՛լ նշանածին աչքերո՛ւն տա՛կ։ Ո՛րը որ կ՚ուզես ըսէ, անպատշաճութի՛ւն, խայտառակութի՛ւն է պարզապէս։ Սա՛կայն կ՚արժէ՞ որ այդպէս հիւանդանաս ատոր համար։ Խոհեմ եղիր, լա՛ւ տրամաբանէ...։ Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, ահաւասիկ մանչ մը, որ անշուշտ զքեզ կը սիրէ։ Վըստահ եղիր որ այդ ընթրիքը անցեալի յարաբերութեանց խզումը յառաջ պիտի բերէ, և վերջնակա՛ն խզո՛ւմ մը։ Երբ ամուսնանաք, ան ամենէն հաւատարիմ տղան պիտի ըլլայ, բնականաբար։ Բայց պայմանաւ որ դուն գիտնաս վարուիլ անոր հետ...։

— Ո՛չ, ամէն բան լմնցաւ։

— Թա՛, թա՛, թա՛։ Ամուսնութենէն առաջ այդչափ բորբոքում արժէք չունի, իսկ վերջն ալ ամէն բան իր տեղը կու գայ։ Այն ատեն կրնաս պահանջկոտ ըլլալ։ Այն ատեն իւրաքանչիւրին դերը յայտնի կ՚ըլլայ։ Պէտք է գիտնաս որ, առանց տառապանքի, միասին կենակցիլ դիւրին գործ չէ։ Ընդհակառակը կեանքի մէջ ամէնէն դժուարին գործն է։ Լա՛ւ գիտցիր որ, կեանքի մէջ յաջողութիւն ձեռք կը բերուի փոխադարձ զիջողութիւններու ուժովը միայն։

Մօնիկ, իր տառապանքին ըմբոստութեան մէջ, ամէն մէկ խօսքի առջեւ հրայրեաց կը խոցոտուէր...։ Արդեօք հոգիի խրա՞մ մը կար իր եւ մօրը միջեւ։ Ո՛չ, անդո՛ւնդ մը: Մօնիկ, ամենօրեայ մայրական խանդաղատանքին թաւուտքներուն տակ անդունդին խորութիւնը կը տեսնէր եւ կը կծկուէր խոր լռութեան մը մէջ, իբրեւ ապաստանարան մը իրեն համար։

Մօնիկ, իր ճակատը դէպի մայրը երկարելով, ըսաւ.

— Վա՛ղը կը խօսակցինք, այլեւս չեմ կրնար...։

— Աղջի՛կս, նայէ՛ որ քնանաս։

. . . .

Մօնիկ առանձին մնալուն պէս լոգարան վազեց։ Հո՛ն, չափէն աւելի տաք ջուրի մէջ, այնքա՛ն երկար ատեն մխրճուած մնաց որ, մարմինը թուլցաւ։ Յետոյ, պաղ ջուրի լոգանք մը առաւ։ Այս անգամ ջիղերը հանդարտեցան։ Թէեւ անիկա, իր բզքտուած մարմինին մէջ կը տառապէր, բայց, ամէնեւին չէր զղջար իր ըրածին համար։ Արատին առաջին տպաւորութիւնը անհետացած էր օրհնեալ ջուրին շնորհովը։ Մարդուն վայրենութեան դէմ, տարտամ պժգանքի մը հետ, հաւաքական ատելութիւն մը կ'զգար, բոլոր այն անձերուն, բարքերուն և օրէնքներուն դէմ՝ որոնք ա՛յնքան անգթաբար չարչրկած էին զինքը։ Թէ՛ Լիւսիէնը, թէ՛ իր սէրը և թէ՛ իր ամբողջովին փոփոխութեան ենթարկուած ապագան, անկարեւոր ատիճանի մը կ'իջնէին։ Մօնիկ, բարոյական խոնջէնքէ մը զգետնուած, վերջապէս քնացաւ։

. . . .

Արթննալուն պէս, կրկին յղկումները իր ուղեղին մէջ պարել սկսան։ Եթէ ան, իր քովը ունենար իր բարի մօրաքոյրը, եթէ ան իր մօտ ունենար անոր գութը և անոր ներշնչող գորովը, պիտի կրնար մասամբ մը դուրս տալ իր սրտին վրայ ունեցածը, որովհետև ինք որոշած էր Լիւսիէնի հետ հասկցուելէ առաջ, բան մը չըսել իր մօրը, երեկոյթին վերջաւորութեանը մասին...։

. . . .

Մօնիկ, երբ այս մտածումներովը կը տառապէր, Տիկին Լէրպիէ իր սենեակէն ներս մտնելով և զայն համբուրելով ըսաւ.

— Ան յուզուած է, պիտի գայ։

Տիկին Լէրպիէ, առտուն կանուխ հեռաձայնած էր Վինսըրէին և յայտնած էր անոր, իր չահաստակութիւններուն հետևանքները։ Տիկին Լէրպիէ, միևնոյն բանը իմացուցած էր նաև իր ամուսինին որ, երեկոյթէն յետոյ իր գործարանը գացած էր, առանց տուն հանդիպելու, հո՛ն ունենալով հագուստներ փոխելու համար մասնաւոր սենեակ մը։

Պարոն Լէրպիէ, իր կնոջը հաղորդած լուրին վրայ պօռացած կանչած էր, մանաւանդ անոր համար որ, աղջիկը զինքը չտեսած, կրնար սխալ քայլ մը առնել:

Տիկին Լէրպիէ, իր աղջկանը վշտին վրայ այնքան հոգ չէր ըներ, որքան իրենց նիւթական ապագային համար. ուստի ըսաւ.

— Ինչո՞ւ այդչափ կը տանջես ինքզինքդ, աղջի՛կս: Այո՛, գիտեմ, Լիւսիէն անիրաւ է....: Բայց, կ'երեւի թէ այդ կինը չան նկարագիր ունի: Այդ կինը հանդարտ կենալու համար ահագին գումար մը կը պահանջէր: Ճշմարիտ չահագործո՛ւմ մը պարզապէս: Ահա՛, աղջի՛կս, ատոր հետեւանքն էր այդ ընթրիքը: Գոնէ, ա՛յսպէս ըսաւ ինծի Լիւսիէն քանի մը բառերով, հեռաձայնի միջոցաւ: Ան պարտաւոր էր իրաւախոհ ըլլալ անոր յաղթելու և լռեցնելու համար զայն:

Մօնիկ գլուխը թօթուեց և ըսաւ.

— Ո՛չ: Պէտք էր որ ան, ամէն բան ինծի համարձակօրէն խոստովանէր, և անկեղծօրէն խոստովանէր նախ քան....:

Մօնիկ վարանեցաւ: Ի՞նչ օգուտ պիտի ունենար եթէ իր գանգատը յայտնէր: Իր մայրը երբեք չպիտի հասկնար թէ ինք ի՞նչպիսի չարժաոիթներէ մղուած, օրինական պայմանագրութենէն առաջ ա՛նձնատուր եղած էր Լիւսիէնին..: Խոհեմութիւն պէտք էր. այո՛: Եւ ինքը միայն պարտաւոր էր գտնել զայն քանի որ ինքն էր միայն զոհը:

— Մի՛ կարծեր թէ նախանձէս է որ կը տառապիմ, ըսաւ Մօնիկ: Չեմ նախանձիր քանի որ չեմ սիրեր այլեւս:

— Ըսել է չէ՞ր սիրեր, չէ՞:

Տիկին Լէրպիէ տխրաբար նայեցաւ իր աղջկան. և յուսաց նաեւ թէ այս պայմաններուն մէջ թերեւս ամէն

յոյս կորսուած չէր տակաւին։ Ցորչափ կարճատես սէրը խնդրոյ առարկայ չէր, արժանապատուութեան զգացումի մը համար պաշտօնական նշանտուքը չէր կրնար խզուիլ։

— Պէտք է երբեք սիրած չըլլալ որպէսզի կարելի ըլլայ հաւատալ թէ, առաջին խաբէութեամբ մը ճըշմարիտ զգացում մը, կրնայ աներեւութանալ մարելու վրայ եղող լուցկիի մը պէս։

— Կը սխալի՛ս, մայրի՛կ։ Ընդհակառակը իմ վիշտիս պատճառը Լիւսիէնի սէր ունենալն էր, այնպիսի վստահութիւն ներշնչող սէր մը և այնքան մեծ սէր մը, զոր չես կրնար երեւակայել...։

— Եթէ այդպէս է, սիրելի՛ս, երբ այս թիւրիմացութիւնը հարթուի, կը յուսամ թէ...։

— Ո՛չ, մայրի՛կ, ամէն բան լմնցած է։ Ա՛լ անկարելի է։ Այլեւս ո՛եւ է կարգադրութիւն կարելի չէ։

Ինչո՞ւ։ Նշանածդ գէշ խաբեց անո՞ր համար։ Սակայն եթէ գիտնա՛ս որ՝ քեզի անօգուտ տառապանք մը չի պատճառելու համար էր որ՝ ըրաւ այդ բանը...։ Տառապա՛նք մը, զոր չպիտի ունենայիր առանց այդ ցաւալի գիւտումին։ Դուն կը յանդիմանես զայն այնպիսի բանի մը համար որ թերեւս ըրած է քեզի աւելի օգտակար ըլլալու դիտումով։ Վերջապէս, թերեւս ան ձեռնարկած է այնպիսի կարգադրութիւն մը ընել որ աւելի քեզի օգտակար ըլլալու հանգամանքը ունի քան թէ իրեն։

Մանիկ դառն տխրութեամբ հառաչեց.

— Չե՛ս հասկնար, մայրի՛կ։ Քեզի համար կարեւորութիւն չունի Լիւսիէնի սուտ խօսիլը, այո՛. քեզի համար անոր սուտ խօսիլը եթէ ոչ գեղեցիկ գոնէ լաւ գործ մըն է...։ Բայց ինծի համար աններելի յանցանք մըն է։ Յանցա՛նք մը՝ խաբէութենէ մը աւելի մարդասպանութիւն մը պարզապէս։ Այդ յանցանքով կը սպաննուի իմ սէրս, կը սպաննուի այն ամէն բան,

զոր մաքուր, կայտառ և անոյշ պահած եմ անոր մէջ։ Գիտեմ որ կը զարմանաս իմ վրաս։ Անուշիկս իմ....։ Ինչո՛ւ, գիտե՞ս, որովհետեւ քանի՛ տարի ընկերներու կեանքին և իմ յղացած գաղափարիս մէջ անհուն պարիսպ մը կայ։ Իրաւ քով կ'ապրինք բայց ես քու-մէջ հազարներով փարատ ձեռք կ'ապրինամ.... Կա՛։ գիտցի՛ր այս բանը, գիտցի՛ր որ հա՛, մինչդեռ առաջինս է ո՛չ թէ քու կամքդ, այլ իմ կամքս։

— Կը տառապի՞ս... և կը չափազանցե՞ս....։

— Ես տակաւին քեզի անդրադարձնել չեմ յաջողիր ինչ որ կը մտածեմ։

Տիկին Լէօպիէ ուսերը թօթուելով ըսաւ.

— Այն պարագային մէջ չափազանցութեան կը տանիս Լիւսիէնի առած կեանք քալելն նշանակութիւնը։ Հաւատա՛ ինծի։ Եթէ բոլոր կիներն ալ քեզի պէս անխուսափելի մաքրով մը մտածնային ամուսնութեան, նկարագիրներու մէջ ամուսնութեան ախտեր չպիտի կրցուէին։ Եւ ընդհակառակը, ամուսնալուծումները արգելելու համար ամուսինները չպիտի բաւէին։ Ոչ մէկ ամուսնութիւն աղջիկս, ոչ մէկ ամուսնութիւն չպիտի կրնար դիմանալ։ Պէտք է խելքի գաս, պէտք է քիչ մը ողջմտութիւն ունենաս Անն՛. կը համեմատես վիպականութիւնը, գիտեմ Միւսէի կատարելութիւնները. հետեւաբար գիտեմ թէ նորատի աղջիկները ինչ կ'երազեն, և դուն կ'ըսես քեզի համար թէ կ'ապրինամ։ Կատարեա՛լ. Բայց ըսէ նայիմ, գիտէ՞ չուրջդ և արդիւնքն ինչ։

— Ես ժիւլէթի և Միւսէի պէս չեմ երազեր։

— Բոլոր նորատի աղջիկներուն ալ երազը ամուսնութիւն է։ Ամուսնութիւն մը, այսինքն սիրոյ հաւատարիմ յարաբերութիւններ շաղկապող ընկերակցութիւն մը և ահա այս է ամուսնութիւն ըսածը, ինչ որ արդէն է.... Աղջիկս, կը կարծե՞ս թէ կրնաս մէկ հաւատով ընկերութիւնը բարեկարգել... կը յաւակնի՞ս...

— Ո՛չ անշուշտ, բայց դուն ալ պէտք չէ յուսալնիս ամուսնութեան մէջ ինծի ցոյց տալ միմիայն բացարձակ միութեան մը պէտքը և հասարակաց առաջադրութիւն մը ամէն էակի համար, առանց ո և է սեղմումի։ Դուն ալ պէտք է գիտնաս որ ինծի համար, ամուսնութիւնը առանց սիրոյ, տեսակ մը պոռնկութիւն է։ Ես այլ ևս չեմ սիրեր Լիւսիէնը և բացարձակապէս չպիտի ամուսնանամ անոր հետ։ Լաւ գիտցի՛ր ասիկա։

Տիկին Լէրպիէ իր կլոր աչքերը բանալով, ըսաւ.

— Արդեօք իրա՞ւ կ'ըսես։

— Երբ հաշիւ կը մտնէ այս տեսակ գործի մէջ, ընկերակցութիւն ըսածդ շահերու միաւորում մը միայն կ'ըլլայ, կ'ըլլայ առուծախի փոխադարձ պայմանագրութիւն մը պարզապէս։ Եւ հետևաբար պոռնկութիւն մը, պոռնկութի՜ւն մը կ'ըսեմ քեզի, կը հասկնա՞ս։

Մօնիկ նորէն յիշեց անծանօթը։ Նորէն աչքին առջև եկաւ պանդոկին սենեակը և ջղայնութեան պահը և մինչև վիզը կարմրեցաւ։ Բայց հպարտ արագութեամբ մը ան, անընդունելի գտաւ ո և է նմանութիւն մը իր ըրածին և իբրև կշտամբանք գործածուած վանկերուն միջև։ Ուստի տենդագին շարունակեց.

— Նուիրակին և Պապին բոլոր օրհնութիւնները չպիտի արգիլեն որ Անթրաիկի մարքիզը ամուսնանալով միլիոններու հետ չըլլայ այն զոր Փօնէլթ ըսաւ Մէրքէօրին նկատմամբ և չըլլայ այն զոր կը խորհինք մենք Պարտինօի մասին...։ Եւ Ժինէթ, իր ամբողջ հնարամտութեամբը, իր ամուսին որսալու գիրքին մէջ, ինծի այնքան յանձնարարելի չերևիր որքան գետակի ցեխին մէջ տապլտկող յետին մողաւորուցին։

Տիկին Լէրպիէ, որ ափիբերան մտիկ կ'ընէր, յանկարծ սթափելով փութաց ըսել.

— Աներևակայելի՛ բան է։ Ա՜հ։ Մօրաքոյրդ և

դուն իրարու շատ կը նմանիք։ Գիտեմ, ա՛ն թխմած է բոլոր այդ բանդագուշային և տղայական դաղափարները քու գանկիդ մէջ...։

— Իսկ եթէ դուն քու ձեռքովդ կրթէիր զի՛ս...։

— Շատ վիշտ կ'զգամ այդ բանը չի կարենալ ընելուս համար։ Եւ արդէն շատ ցաւ զգացած եմ քու առողջութեանդ հոգ չի տանելուս համար։

— Եւ քու չարունակ յեղյեղած պատասխանութիւն բռնած բառին ալ հոգ չի տանելուդ համար, այնպէս չէ՞։

— Ահա՛ վարձատրութի՛ւնս, ահա պարգե՛ւս։ Մե՛ղք ինծի...։ Այս աղջիկը, իր յեղափոխական սկզբունքներուն համար, յիմարանոց դրուելիք աղջիկ մըն է։ Աղջի՛կս, գիտե՞ս արդեօք թէ՝ քու ճշմարիտ կարծած այդ տեսակէտովդ ոտնակոխ կ'ընես ընկերային բոլոր կարգն ու սարքն։ Քանի որ քու տեսակէտդ միայն նկատի կ'առնես, միայն ամուսնութիւնը չէ որ անկարելի պիտի ըլլայ, այլ նոյնիսկ կեանքը։ Քեզ տեսնե՛մ աղջիկս։ Օ՛ն: Աղջի՛կս, քիչ մըն ալ իրականութեան գանք։ Եւ հոն գալու համար բաւական է ունենալ քիչ մը ներողամտութիւն և քիչ մըն ալ լայնախոհութիւն...։

Սօնիկ իր մօրը նայեցաւ։ Սովորութիւններու գետինը, ամանի մը յատակին պէս կը փախէր իր տակէն։ Ան, այդ յատակին վրայ կը կոխէր, և քանի կը կոխէր այնքան կը մխրճուէր։ Ուզեց կառչիլ երեւոյթին, կախուիլ այն պատկերէն զոր, — հեռու՝ անցեալին մէջ, և Հիէրէն վերադարձէն ի վեր, հակառակ անցողակի անհամաձայնութեանց, — ինքնիրենը շինած էր, զինքը որդեգրող կնոջ մասին, որ իրմէն բաժնուած ըլլալով հանդերձ, ուզած ձեւը տուած էր անոր։ Ուստի պօռաց վայն օգնութեան կանչելու ձեւով և ըսաւ.

— Բայց, մայրի՛կ, դուն սիրա՞ծ ես հայրիկս։ Դուք

աղքատ վիճակի մէջ ամուսնացած էք, չէ՞. դուք ամուսնացած էք այդ գործարանը այս վիճակին բերելէ առաջ, հարստութիւն բերող գիւտը ընելէ առաջ։ Դուն ինծմէ տարբեր կերպով չես կրնար մտածել, այնպէս չէ՞։ Գիտեմ որ Փօնէթ աւելի է քեզի։ Հակառակ դրամին և սրահին խնկապէս չես սքանչանար մայր ժաքքէի վրայ. չես յարգեր Հէլէն Սիւզը՝ որ անձնատուր եղած է իր նախորդ ամուսինը եղող ծեր և աղտոտ աւազակի մը, և ուրկէ ամուսնալուծուած է Տիկին մակդիրը փոխելու համար Օրիորդ պիտակին հետ։ Մայրի՛կ, ես ասոնք պատահմամբ է որ կը յիշեմ, տակաւին ասոնցմէ դուրս հարիւրաւորներ կան։ Գիտեմ, դուն անոնց պէս ապրած չես, գիտեմ, դուն անոնց չես հաւնիր։

Տիկին Լէրպիէ խուսափողական շեշտով մը ըսաւ.

— Աղջի՛կս, դուն միշտ մէկ ծայրայեղութենէն միւսը կ՚երթաս։ Իրաւ է որ, ես մեր բարեկամուհիները իբրեւ սուրբեր չեմ ներկայացներ քեզի։ Բայց ի՞նչ կ՚ուզես որ ընենք։ Երբ կ՚ապրինք աշխարհի մէջ— և ոչ միայն հոն կ՚ապրինք, այլ նաև անով կ՚ապրինք— պէտք է համակերպինք... ո՛հ, ոչ թէ անոր մոլութիւններուն, քա՛ւ լիցի, այլ կարգ մը սովորութիւններուն և անհրաժեշտութիւններուն։ Այս այսպէս է... Մենք հոն բան մը չպիտի փոխենք։ Ա՛հ, եթէ դուն իմ փորձառութիւնս ունենայիր, պիտի գիտնայիր թէ հո՛ն կրնան գտնուիլ գործեր որոնք այսօր թէև քեզի անհասկնալի, նոյն իսկ ապստամբեցուցիչ կը թուին, սակայն անոնք ունին իրենց մեղմացուցիչ պարագաները, իրենց ներելի կողմերը, իրենց անխուսափելիութիւնը։ Օ՜ն, օ՜ն, մէկդի ձգէ սա յամառ ընթացքդ, կրնայ տակաւին ամեն ինչ կարգադրուիլ Լիւսիէնի և քու միջեւ։

— Հրաժարէ՛, մայրիկ այդ յոյսէն։ Բան մը կայ զոր չես կրնար երբեք ընդունիլ տալ ինծի. այն է

սուտին գոյութիւնը զիրար սիրող երկու էակներու մի-
ջեւ։ Գիտե՞ս, ես երբեք չստեցի Լիւսիէնին, թէեւ փա-
խադարձելու իրաւունքն ունէի։

Տիկին Լէրպիէ իր գերակշիռ գիրքին համապատաս-
խան ժպիտ մը արձակելով եղանակեց.

— Իրաւո՜ւնքը, կիներո՜ւն իրաւո՜ւնքը... Մորա-
քոյր Սիլվէ՜սթրը... տիկին Ամպրո՜ն...

Եւ յետոյ շարունակեց.

— Բայց, զաւակս, կան պարագաներ, ուր նոյն
իսկ սուտը կրնայ պարտականութիւն մը ըլլալ...։ Այդ-
պէս մի՛ նայիր ինծի... երէկ իրիկուան աչքերդ ու-
նիս... կը վախցնես զիս։

— Սո՜ւտը, պարտականութի՜ւն մըն է եղե՛ր...հը՛...

— Հանդարտէ՛...

— Ո՛չ և դարձեալ ո՛չ։ Պարտականութիւնը, մայ-
րի՛կ, ճշմարտութիւնը ըսելուն մէջ կը կայանայ։ Եւ
քանի որ քի՛չ ետքը պիտի ըսեմ արդէն Լիւսիէնի, և
անվարան ու անմիջապէս, դո՛ւն ալ գիտնալու ես
զայն...։ Այլ եւս բան մը չի կրնար կարգադրուիլ. ոչ
մէկ բան... Ինչո՞ւ, գիտե՞ս... վասնզի երէկ գիշեր
քեզմէ զատուելէս վերջը, պառկեցա՛յ... կը հասկնա՞ս,
պառկեցա՛յ... մէկո՛ւ մը հետ։

— Ո՜հ...

Ա՛լ այս անգամ կայծակը ինկած էր։ Տիկին Լէր-
պիէ այլայլած, դողդողալով աղջկան կը նայէր։ Եւ
յանկա՛րծ, ինքնիրմէն ելած, սպառնալից, պոռաց.

— Ըրի՞ր այդ բանը, հէ՞, ըրի՞ր այդ բանը։

— Այո՛ ըրի, և դարձեա՛լ պիտի ընեմ, եթէ
պէտք ըլլայ։

— Պզտիկ ապո՛ւշ... շատ գէշ բան ըրած ես, շատ
գէշ...։ Աղջի՛կ, որո՞ւ հետ ըրիր այդ բանը... կրնա՞մ
գիտնալ։

— Ո՛չ...

— Որովհետեւ ես ալ չեմ գիտեր։

— Չե՞ս գիտեր... Կը ծաղրե՞ս զիս։ Պատասխանէ՛... Մեր ծանօթներէն մէկո՞ւն հետ։ Ո՛չ։ Ուրեմն անցորդի՞ մը հետ... դէմդ ելլո՞ղի մը հետ...

— Այո՛։

— Կամ ըսածդ շիտակ չէ և կամ խենդ ես։

— Շիտակ է և շատ շիտա՛կ. ես խենդ չեմ։

Աղէտը ընկճեց տիկին Լէրպիէն և գլուխը ծռեց։ Ան գոյն տուաւ առաւ. կարմրեցաւ և կապուտցաւ. ցաւումէն աւելի՝ սարսափէն և կատաղութենէն կակազել սկսաւ.

— Դը, դը, դժբա՛խտ... հա, հա, հապա եթէ զաւա՞կ ունենա՛ս, ա, աղջի՛կ...։

Մօնիկ տժգունեցաւ։ Զաւակ մը...։ Ո՛ր հօրմէն։ Մօնիկ մաղթեց որ եթէ այդ ենթադրութիւնը իրականանար, չըլլար ան՝ այն թշուառականէն՝ Կիւսիէնէն՝ որուն վստահած էր...։Զաւա՞կ մը...։Եւ բարձրաձայն ըսաւ.

— Ինչ ընեմ, կը մեծցնեմ զայն: Ըլլալիքը այս չէ՞:

— Աղջիկս, անզգուշութեանդ սահմանը ալ անցաւ: Ըսածներդ խելքէ միտքէ դուրս բաներ են: Դուն ապուշ մը, դուն...:

Ցանկարծ լռեց տիկին Լէրպիէ: Անելին մէջէն ելք մը կը բացուէր իր առջեւ: Լոյսի նշոյլի մը երեւումը որոշապէս կը տեսնէր: Ուստի սթափելով ըսաւ իւրովի, «Ինչ որ է, գոնէ ապացոյց չկայ, գոնէ ժամանակի մը համար Մօնիկ իր վրայ կասկած չի հրաւիրեր: Բաւական է որ Մօնիկ անկէ վերջ հաւանութիւն յայտնէ իր անխելք ընթացքը չգովելու համար: Այս այսպէս ըլլալէն վերջը այլ եւս գործը պիտի կարգադրուի իբր թէ բան մը պատահած չըլլար...: Արդէն այս տեսակ բնաւորութեան տէր աղջկան մը հետ խստութեամբ վարուիլը բանի մը չպիտի ծառայէ»:Տիկին Լէրպիէ այս մտա-

ծունկերուն վրայ աղջիկանը հետ քաղցրութեամբ վարուիլ փորձեց և հետեւաբար համոզիչ շեշտով մը ըսաւ.

— Չպիտի շարունակեմ անշուշտ անօգուտ պարսաւանքներըը, որովհետեւ գիտեմ որ պիտի ըսես թէ ես ըրածս գիտեմ: Եղածը եղած է. չարիքը տեղի ունեցեր է. պէտք է դարմանին վրայ մտածել: Գիտեմ, քու կարծիքովդ աղէկ ըրեր ես: Թող այնպէս ըլլայ: Գիտեմ նաև որ դուն ամէն բան քու բարոյականիդ համեմատ կը դատես: Հոգ չէ: Աղջիկս կ'ուզե՞մ որ, իբր պառաւ մայրիկ որ, զքեզ շատ կը սիրէ, հակառակ իրեն պատճառած վշտիդ, քեզի իմաստուն խորհուրդ մը տամ: Այդ անկումիդ գաղտնիքը քեզի պահէ: Երբ կ'ըսէի թէ կա՛ն պարագաներ, ուր սուտը պարտականութիւն մըն է, չէի կարծեր որ այդչափ կատարեալ կերպով և այդքան շուտ իրաւունք պիտի տայիր ինծի: Խօսէ՛ աղջիկս, ի՞նչ ընել կ'ուզես, գիտցիր որ դուն հիմա անպատիւ, անարգելի մէկն ես և մենք ալ քեզի հետ… Առանց հաշուի առնելու խայտառակութիւնը, եթէ դուն լսես, եթէ դուն ո՛չ տեսած, ո՛չ ալ ճանչցած ըլլաս, դժբախտութիւնը դարմանելի կ'ըլլայ:

— Ո՛չ, մայրի՛կ:

— Ի՞նչ, միթէ այս գաղտնապահութիւնովդ արդեօք խղճահարութիւ՞ն մը կ'ունենաս Լիւսիէնի հանդէպ, մէկու՛ մը, որ նախ ի՛նք քեզ խաբեց: Դուն ալ անկէ վրէժդ առիր…: Գոհացում չգտա՞ր: Լա՛ւ գիտցիր որ, աղջի՛կս, աշխարհի, և հետեւաբար կեանքի մէջ, եղածը չէ որ կարեւոր է այլ խօսուածը, և մա՛նաւանդ որու նկատմամբ խօսուածը:

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ…:

— Դիրքի ու համբաւի աստիճանին համաձայն միջոցներ ձեռք կ'առնուին: Իրաւ է, անմտութիւն մը գործեցիր, քու գիտնալիք բանդ է…: Եւ, սակայն այն օրը երբ մեր երկուքէն զատ ուրիշներն ալ իմա-

նան, այդ անմտութեանդ հետեւանքը, քու պատիւդ ինչպէս նաեւ մեր պատիւը իսկոյն հանրութեան բերնի ծամոցը պիտի ըլլայ ու պիտի չարախօսուինք։ Կ՚ուզե՞ս որ այսպէս ըլլայ։ Ա՞յս է քու ուզածդ։ Ո՛չ. բնականաբար...։ Եւ արդէն քու գեղեցիկ խղճահարութիւնդ ալ ատոր հետեւանքն է։ Եթէ ամուսնութենէ յետոյ տրուած ամէն զժալի հարուածին փոխանակել պէտք ըլլար, բոլոր ընտանիքները դանակ ի ձեռին իրարու դէմ զինուած պիտի սպասէին։ Կը հասկնա՞ս, բոլո՛ր ընտանիքներն ալ։ Անիծի՛ց արժա՛ն, աչքերդ գրպանիդ մէջ չեն սակայն, ամէն բան կրնաս տեսնել և տեսած ես։ Կը կարծե՞ս որ հայրդ և ես կարենայինք այսչափ լաւ ներդաշնակութեամբ մը կենակցիլ եթէ դուն դրացին իմաց տայինք մեր միջեւ պատահած ամէն թիւրիմացութիւն։ Ես ինքս ալ խաբուած եմ։ Ես ալ խաբուեցայ այդ բանին մէջ։ Դուն միա՛յն չես գիտեր անշուշտ թէ՝ հօրդ համանունին է Քափուչիններու փոքրիկ Ռինէթը։ Կրցածիս չափ մխիթարեցի ինքզինքս...։ Բայց զմնէ ոչ ոք իմացաւ իմ մտատանջութիւններս և վիշտերս...։

— Դո՛ւն, մայրի՛կ, դո՛ւն։

Տիկին Լէրպիէ յանկարծ վախցաւ մտածելով որ պէտք եղածէն աւելին ըսած էր։ Ուստի Մօնիկի խռովեալ նայուածքէն դուրս ժայթքող հարցաքննութենէն դող եկած, աչքերը անդին դարձուց և յարեց.

— Բայց այս ամէնը ընդհանուր նկատողութիւններ են միայն։ Գալով կրկին քու մասիդ պէտք է ըսեմ թէ՝ ամէն ատենէ աւելի պարտաւոր ես լսել, և առանց սպասելու պարտաւոր ես ամուսնանալ Լիւսիէնի հետ։

— Նոյն իսկ անոր քերելով ուրիշի մը զաւակը, այնպէս չէ՞։

— Նախ ատիկա ենթադրութիւն մըն է։

— Հապա եթէ իրականութիւն ըլլա՞յ։

— Այդ պարագային ան չպիտի գիտնայ: Ուրեմն...

— Լռէ՛: Անազնիւ բա՛ն է այդ...

— Հիմակ ալ ինծի հրամաններ տալո՞ւ կ'ելլաս: Զիս դատելո՞ւ կ'ելլես ...: Դո՛ւն... ինծի՛ նայէ՛, կամ պէտք է լռես կամ պէտք է ամուսնանաս Լիւսիէնի հետ:

— Երբե՛ք ...

— Ապա թէ ոչ ամէն բան կ'ըսեմ հօրդ: Ու ան ալ քեզ կը վռնտէ:

— Թող վռնտէ։

— Մօնիկ, աղջիկս, տեսնենք դուն...

Տիկին Լէրպիէ խօսքը կիսատ թողուց: Իր զաւակը օտարի մը առջեւ կենալու պէս կեցած էր իր առջեւ: Դալկութիւն մը կը սառեցնէր վշտալիր դէմքը, խոնարհած աչքերը, սարսափելի չփոթութիւն մը կը յայտնէին: Տիկին Լէրպիէ ուզեց քաշելով զայն համբուրել, իր խորտակուած՝ բայց գոնէ մայրական սրտին վրայ, և յարեց.

— Մօնի՛կ...

— Թո՛ղ զիս:

Տիկին Լէրպիէ այսպէս ետ մղուած ինչ ընելիքը չգիտնալով, որոշեց չոյել անոր արժանապատուութիւնը, և ըսաւ.

— Մտածէ՛, աղջիկս...

Եւ առանց այլ եւս շարունակելու գրկախառնումն ու համբոյրը ետ քաշուեցաւ փափկօրէն և ազնուաբար։

Մօնիկ, գլուխը ձեռքերուն մէջ, չտեսաւ մօրը մեկնիլը: Երկրորդ փլուզում մըն ալ տեղի կ'ունենար իր մէջը:

Խանդաղատանքը, կարեկցութիւնը, որդիական յարգանքը կը հեծէին այդ փլատակներուն ներքև:

. . . .

Է.

— Պարոն Լէրպիէ կուգայ իմ միջոցաւ, իմաց տալ Օրիորդին թէ ինք սրահին մէջ իրեն կը սպասէ և կ'աղաչէ երթալ հոն տեսնել զինքը:

— Կ'երթամ:

Մոնիկ առանձին մնալուն պէս ակնարկ մը նետեց հայելիին և տեսնելով իր դէմքը, ըսաւ.

— Սարսափելի՜ երեւոյթ մը ունիմ:

Մոնիկ դէմքին փոնձափոշի քսեց: Կրկին նայեցաւ հայելիին և հառաչեց: Իր դէմը կը տեսնէր ուրիշ Մոնիկ մը. երէկուանէն բոլորովին տարբեր Մոնիկ մը ...: Այո՛, նոր Մոնիկ մը: Մոնիկ կը խորհէր անցեալին, հեռաւորութեան, մերձաւորութեան վրայ, մեռեալի մը վրայ խորհելու պէս:

— Երթա՛նք, ըսաւ:

. . . .

Մօնիք նախաճաշը իր սենեակին մէջ ըրած էր, չուզելով, ճաշարանի պերճանքին մէջ, հանդուրժել իր մօրը ներկայութեանը և ծառաներուն հետաքրքրութեանը: Պարոն Լէրպիէ հեռաձայնած էր թէ՝ տուն չպիտի վերադառնար․— միշտ իր գործերուն համար․— և թէ յետոյ իսկոյն պիտի անցնէր...

Դրան սեմին վրայ, Մօնիք ուզեց անոր նայուածքը տեսնել, բայց զբաղեալ կռնակ մը միայն տեսաւ:

Պարոն Լէրպիէ վեր վար կը պտտէր, Մօնիքի սպասելով:

Պարոն Լէրպիէ, աթոռ մը ցուցնելով իր դէմը, ըսաւ Մօնիքի.

— Նստէ՛:

«Ամբաստանեալին նստարա՜նը», խորհեցաւ Մօնիք, հայրն ալ բաղկաթոռ մը առաւ:

Պարոն Լէրպիէ, գլխուն գագաթի մազերը տնկած, սկսաւ խօսիլ:

— Մայրդ ամէն բան ըսաւ ինծի: Ընթացքիդ անզգամութիւնը և տխմարութիւնը մայրդ արդէն երեսիդ զարկած է: Ես անկէ աւելին ընել աւելորդ կը համարիմ: Գիտեմ որ յամառ նկարագիր մը ունեցողի դիմաց կը գտնուիմ: Մէկզի թողունք ուրեմն այլեւս մեկնաբանութիւնները: Լիւսիէնի «յանցանքը» այլեւս ոչինչ է քուկինի՛դ քովը...:

— Հա՛յր, քանի որ դատապարտեցիր զիս, ի՞նչ օգուտ ունի ուրեմն կրկին դատավարութիւնը:

Պարոն Լէրպիէ, չոր կերպով գիտել տուաւ.

— Չեմ դատավարեր։ Գալով դատապարտութեանդ, քանի որ, արդարեւ, ինչպէս կ'ըսես դուն, քու դատաւորդ եմ առանց հրաւէրի, չէ յայտարարուած ան տակաւին։ Ապագան քենէ, քու իմաստութենէդ, քու սըրտէդ կախում ունի։ Ես կոչ կ'ընեմ անոնց, որոնք տակաւին առողջ և բնականոն միացած են քու մէջ....։ Գիտեմ, դիւրագրգիռ ես, բայց չար չես։ Երէկ դարձեալ ցոյց տուիր ատոր ապացոյցը, դրամօժիտիդ խնդիրին առթիւ....։

— Այդ դրամը քուկդ է, հա՛յր, և զայն ինծի տալու բռնադատուած չես։

— Շիտակ է։ Բայց ես շատ կը սիրեմ քեզի։ Միւս կողմէ, յանուն պարկեշտութեան աւելցնեմ թէ, գործերու այս կացութեանը մէջ, քեզի օժիտ չի տալ անկարելի է։ Աղջկան մը ամուսնութիւնը, մեծ ճարտարագէտի մը համար, բառին բովանդակ առումովը, առևտրական տեղաւորում մըն է։ Ամուսնութիւնը, պէտք է համապատասխան ըլլայ հաշուեկշիռին մեծութեանը և պէտք է ուժ տայ վարկին։ Մեր աշխարհին մէջ օժիտը, օրէնքի կարգ անցած սովորութիւն մը չէ միայն, այլ ան չափանիշ մըն է հանրային կարծիքին առջեւ։ Ան արժէցոյցն է հարստութեան մը։ Անգայ դրամօժիտ մը չտանելու համար, պատրաստակամութիւն յայտնելուդ համար, ինչպէս ըրիր դուն այդ Լիւսիէնի հետ, քեզ, երեւակայածէդ աւելին ըսել, պարտք կը դնէիր վրաս։ Ես կրկին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ քեզ այդ մասին։

Մօնիկ չի տկարացաւ։ Մօնիկի կարեկցութեան եռանդին, ընդունելով կողոպտուիլը, յաջորդած էր այդ առեւտուրին մէջ միմիայն անգործ ծախու ապրանք մը ըլլալու զգացումը։ Ան ձեռքէ ձեռք կը խլուէր, ոչ թէ իր անձնական արժէքին, այլ պարզապէս իբրեւ վաճառելի իրի մը արժէքին համար։

Պարոն Լէրպիէ շարունակեց.

— Այս առտու Լիւսիէնի հետ նախաճաշեցի։ Կ՚ուզէի կարդալ անոր սիրտը, գիտնալու համար թէ ինչ կար ցայգահանդէսի այդ պատմութեան մէջ...։ Լա՛ւ, լա՛ւ, չեմ խօսիր այդ մասին։ Թէեւ կ՚ուզէի որ գիտնայիր այդ կինը...։

— Մայրիկը բաւ ինծի արդէն։ Շանթած մը, պարզապէս եթէ ոչ խայտառակութիւն, և որ իր կարգին....։ Այլեւս այդ մասին մի խօսիք. անօգուտ է։

— Պիտի ըսէի թէ ինքը պիտի գայ...։ Քու սիրուն հարուածիդ մասին տակաւին վայրկեան մը առաջ մայրդ խօսեցաւ... Եւ չէի գիտեր ո՛ւր գտնել զայն... հեռաձայնին...։

— Կ՚սպասեմ անոր։

— Ներողութի՛ւն։ Եթէ լաւ խոհեմ ընթացք մը պիտի ունենաս, ձեր հանդիպումին մէջ անյարմարութիւն մը չեմ տեսներ։ Ընդհակառակը։ Իսկ եթէ անխոհեմ ընթացք մը պիտի ունենաս, այն ատեն լաւ կ՚ըլլայ որ չտեսնես զայն։ Կրցածիս չափ այդ նպատակին համար պէտք եղածէն աւելի լաւ կարգադրութիւն մը ըրեմ։ Որոշէ՛։

— Պիտի տեսնեմ զայն։

Պարոն Լէրպիէի դէմքը պայծառացաւ և յարեց.

— Ապահով էի այդ մասին։ Վրադ կասկած չունէի արդէն...։ Հպարտութիւնը, երբ ընդոծին առաքինութիւն մը չէ, ձախորդաբեր անհեթեթութիւն մըն է...։ Խորհրդածեցիր, և լաւ ըրիր...։ Թշուառութենէ և փոքրկութենէ աւելի նկատի առնելու եթէ բան մը կայ, այն ալ կարեկցութիւնը և գորովն է...։ Եւ այս ամենուն հետ ընտանի՛քը։

Պարոն Լէրպիէ լռեց, վախնալով թէ՛ իր խօսքերը նեղիչ դրութեան մը մէջ կ՚իյնային. և թէ իր պերճախօսութեամբը ազդուելով ինք յուզումի մը ենթարկուած էր։

Պարոն Լէրպիէ իր պերճախօսութիւնը անկեղծօրէն ի սպաս դնել կը կարծէր Մօնիկի շահերուն, երբ խնդիրը իր շահուն վրայ չէր դառնար։

Մօնիկ, վերջապէս գլուխը վեր առնելով, ըսաւ.

— Ընտանի՜քը...։ Ո՛չ, հայրի՛կ. մի՛ հաւատար որ Լիւսիէն Վինսըրէ ընտանեսէր մը ըլլայ, երբե՛ք։

— Զգուշացի՛ր եթէ փնտռածդ վռնտուիլ չէ։

— Զիս տունէն վռնտելու պէտք չպիտի ունենաս։

— Ի՞նչ, միթէ քու կամքո՞վդ պիտի հեռանա՞ս։

Թշնամիներու նման ակնարկներ փոխանակեցին իրարու...:

— Այո՛, ըսաւ Մօնիկ։

Պարոն Լէրպիէ բացագանչեց.

— Խենդութի՛ւն է այդ, խենդութի՛ւն։

Եւ գործը խանգարուելու վախէն աղիքները գալարուիլ սկսան։ Պարոն Լէրպիէ, երեւակայելով որ Վինսըրէի հետ ունենալիք ընկերակցութիւնը կորսուած կը մատնուի, գործարանին վճարումները թերեւս առժամապէս կը դադրին, եւ վերջապէս կտոր կտոր եղած իր մենաշնորհը աւարի կը տրուի, այնպիսի անկեղծ շեշտով մը հառաչեց որ աղջիկը կը յուզուէր։ Պարոն Լէրպիէ այս խռովալի վիճակին մէջ դառնալով իր աղջկան ըսաւ.

— Մտի՛կ ըրէ։ Գիտե՞ս թէ ինչ եռանդով աշխատեցայ գիւտին համար։ Կեա՛նքս, կը հասկնա՞ս, կեանքս զոհեցի, երեւան հանելու համար այն գիւտը։ Կեանք մաշեցուցի մինչեւ որ այդ գիւտը ի կատար հանեցի։ Այդ գիւտը ոչ միայն մեզի պիտի հարստացնէ, այլ նաեւ ան պիտի կրնայ բարգաւաճել եւ պիտի բարգաւաճէ, կը հասկնա՞ս, մեր երկիրը։ Ան պիտի բեղմնաւորէ Ֆրանսական հողը։ Ֆրանսայի հողը, շնորհիւ իմ աշխա-

Թայլին պարարտացուցիչ հիւթերուս, այժմէն տասն անգամ աւելի պիտի արտադրէ: Երկու լաւ հունձք միայն բաւական պիտի ըլլայ որ դրամին արժէքը հաւասարակշռուի, պատերազմին աւերները դարմանուին: Մէկ խօսքով գիտես, մեր ժողովուրդին համար պիտի ըլլայ հրաշալի զարգացումի մը ազդակը...: Միայն թէ ինչպէս ըսի քեզի առջի օր, հարստութեանս կարթին վերջին ծայրը միայն ունիմ ձեռքիս մէջ: Գիտցիր որ, վաղը եթէ ձեռքէս բռնելով զիս վեր չքաշեն պիտի ընկղմիմ նաւահանգիստին մէջ:

— Ո՛հ, ըսաւ Մօնիկ, նաւակդ կըլլելու համար շանաձուկեր չեն պակսիր, Ուայթ, Ռանսոն, Փլօմպինօ:

— Շիտա՛կ է: Շանաձուկերը արդէն զիս կըլլած պիտի ըլլային եթէ Վինսըրէլի պէս ընկեր մը գտած չըլլայի, որ ինքնաբերաբար վստահեցաւ ինծի: Անոնք վաղը կուլ պիտի տան զիս, եթէ, անոր հետ ամուսնութիւն կնքել չուզելուդ համար, ան զիս լքէ:

— Եթէ գիւտդ արժէք ունի, ամէն պարագայի մէջ, ըսաւ Մօնիկ, ան զքեզ չպիտի թողու: Եւ եթէ անարժէք է, այն ատեն...:

Պարոն Լէրպլէ ուսերը թօթուելով.

— Գիւտս արժէ՛ք ունի, և լաւ արժէ՛ք: Եւ ոչ թէ մէկ, այլ տա՛սը, քան անգամ աւելի մեծ յաջողութիւն կը խոստանայ:

— Ուրեմն հանգիստ ես, ըսաւ Մօնիկ:

Հայրը անախորժ զգացում մը ունեցաւ այդ հեգնութեան համար: Անշուշտ Վինսըրէլը, եթէ ոչ իբրեւ փեսայ, գոնէ իբրեւ ընկեր ունենալու հեռանկարը խելքի հակառակ չէր և կարելի ալ էր: Միւս կողմէ, եթէ իր յամառ աղջիկը յամառէր մնալ իր մերժումին վրայ, պէտք էր նոր դուռ մը բաղխել...: Ուստի, Պարոն Լէրպլէ սկսաւ անդրադառնալ խօսքի մը վրայ

զոր նախորդ գիշերուան ընթրիքին բերնէն փախցուցած էր Փլօմպինօ չամբանիայի վեցերորդ շիշէն յետոյ . . . Այո՛, կարգադրութիւն մը որ գործը ապահովելով աւելի լայն հիմերու վրայ, թերեւս պիտի փրկէր երեւոյթը, եթէ Մօնիկ օգնէր քիչ մը . . . Ուստի արժանապատուութիւն չվիրաւորելու բնոյթ ունեցող շեշտով մը, որ գրեթէ իսկոյն տրտունջի փոխուեցաւ, ըսաւ.

— Չեմ գիտեր թէ որը գերակշիռ է քու մէջդ, անգիտակցութիւնը թէ ապերախտութիւնը։ Կը մերժե՞ս առնել Լիւսիէնը։ Անդառնալի՞ է մերժումդ։ Հա՛ւ, ենթադրենք թէ անդառնալի է։ Ենթադրենք նաեւ թէ, խելքիդ փչածը ընելէդ, և յետոյ անհասկնալի յամառութենէդ յառաջ եկած ծանր հոգերէն ետքն ալ յաջողիմ գործերս կարգի դնել, պիտի կրնա՞ս անպատուուած վիճակէդ դուրս ելլել։ Բնականաբար ո՛չ։ Ահա ըլլալիքը, ահա հետեւանքը յամառութեանդ։

Մօնիկ ուսերը թօթուեց։

Պարոն Լէրպիէ պոռաց.

— Անպատուուա՛ծ. կը հասկնա՞ս։ Եւ դուն ցեխին մէջ կը քաշես մեզի։ Մեզի՛, որ այնքան լաւ վարուեցանք հետդ։ Սարսափելի է այս։ Խորհէ՛ անգամ մը ատոր վրայ . . . Աչքիդ առջեւ բեր ծեր հայրդ, մայրիկդ, որոնք կը սիրեն քեզի, հակառակ այս ամէնուն ալ . . . Մօնի՛կ, աղջի՛կս, փոխանակ քու վրադ միայն մտածելու, մեր վրայ ալ մտածէ։ Գիտե՛մ, մեր գաղափարները չունիս դուն։ Գիտե՛մ, այո՛, աշխարհի մասին քու փոքրիկ կարծիքդ ունիս, և մենք ալ մերինը ունինք . . . ։ Հակառակեցա՞նք։ Երբե՛ք. սակայն քեզի ինչ։ Այսօր որ կրնաս, ինքզինքդ ազատելով հանդերձ, մեզի այնքան երջանկացնել, միայն կորուստդ կատարեալ ընել կը խորհիս, առանց հոգ ընելու թէ զմեզ ալ մեզի վիճակակից կ՚ընես։ Այսուհանդերձ, եթէ ուզէիր թերեւս գտնուէր միջոց մը . . .

Մօնիկ ծռեց գլուխը...։

Խե՛ղճ մարդիկ։ Որչափ ալ հեռու ըլլան անոնք, և որչափ ալ անոնց հնհնուքին չարժարութիւնները ունայն երևին իրեն, անոնց կողմէն այնքան տառապելէն ետքն ալ, երանի թէ կարելի ըլլար մեղմացնել անոնց դժնդակ կացութիւնը։ Բայց ի՞նչպէս... Ուստի կրկնեց.

— Միջո՞ց մը։ Ո՞րը:

— Լա՛ւ ուրեմն, ահաւասիկ...: Այլեւս չխօսինք Լիւսիէնի մասին։ Ինչպէս կը տեսնես, չեմ պնդեր, կը տեսնե՞ս, կը խոնարհիմ։ Այո՛...։ Կը մնան,— և ասիկա մեր մէջ գաղտնիք մնալու է,— այն կացութիւնը, որուն ենթարկած ես ինքզինքդ...և, անոր... կարելի հետեւանքները: Զափեցի՞ր մեծութիւնը այն վըտանգին, որուն կրնաս ենթարկուիլ։ Վտանգ՛ մը, որուն մենք ալ կրնանք ենթարկուիլ։ Որովհետեւ հոս, այս բանին մէջ, ուզես կամ չուզես, ընտանիքը բաժնեկից է։ Խնդիրը հոս միայն շահի մէջ կայանար. այլ նաեւ պատիւի...։

Եւ ճառամաքան շարժումով մը Պարոն Լէրպիէ սրահը թնդացուց։

Մօնիկ մրմնջեց.

— Պատի՛ւը...։

— Կատարելապէս կորսուած ենք, եթէ դուն չըմբռնես քեզ ընծայուած ազատութիւնս արժէքը։ Ահա՛ սքանչելի և անսպասելի առիթ մը, այս ամենէն ազատելու համար...:

— Տեսնենք։

Պարոն Լէրպիէ հազաց և կըմկըմալով ըսաւ.

— Հը՛մ... Պարոն Փլօմպինօ միշտ բուռն զգացում մը ունեցած է քեզի համար։ Երբ այդ մասին խօսք բացաւ ինծի, դուն արդէն նշանուած էիր Լիւսիէնի հետ։ Հակառակ ատոր սակայն ճիշդ երէկ իրիկուն

կոկին խուռնկտա այդ մասին...։ Ան բառս այդ իրի-
կուն. «Թէ այդ չստացիր չներկայացնէ ձեր աղջիկը, ես անոր ամբողջ կ'անցնիմ... Թիւ 1...» Ամենայնդէպս բան մըն է այս...։ Ինչ կ'ըսես։

— Լմնցուցէք։

Մօնիկ գանձելով կ'երեւակայէր հրեան, անկողնոյն մէջ գլխէն գոցուած վիճակի մէջ, իր գետաձիրի ոտքովը կը կարծէր թէ իր վրայ կը ծնչէր անոր ծանր, կակուղ և տաման թաթը։

— Ո՛չ։ Ցիչեցնեմ քեզ որ, եթէ քանի մը տեսակէտներով պարոնը չներկայացնէր... գաղափարայինդ, իրաւունք չունիս, կը լսե՞ս, իրաւունք չունիս ինքզինքդ գծուարունած ցոյց տալու։ Ամուսնանալ, պարոնուհի ըլլալ, մէկ միլիոնէն աւելի եկամուտով, աւելի լաւ է քան թէ աղջիկ-մայր ըլլալ և կամ... վիժեցնել զաւակդ...։ Այս կերպով կը կարգադրուի ամէն բան։ Այս կերպով ձեռք կը բերուի թէ պատուաւորութիւն և թէ բարոյական։

Մօնիկ քար կտրած էր, իր հօրը աղտոտ և չահագործ նկարագրին առջեւ։

Պարոն Լէրպիէ, մեծարանքներու արտայայտութեամբ մը կ'սպասէր, այն համոզումով թէ անտարկելի ճշմարտութիւն մը յայտնած էր։

Աղջիկը բառ ցած ձայնով, բայց հօրը աչքին մէջ պիշ պիշ նայելով.

— Զզուանք կը պատճառես ինծի։

Պարոն Լէրպիէ ոստում մը ընելով և նետուելով աղջկանը վրայ, երեսին պոռաց.

— Դո՞ւն ես բաղդը այդ խօսքը։

— Այո՛։ Այ բաւական մտիկ ըրի. այ բաւական է. այդ ամուսնութիւնը, այդ բարոյականը։ Մնաս բարով։ Միւսնոյն լեզուն չենք խօսիր, զիրար չենք հասկնար։

— Ճիւա՛ղ մըն ես դուն։ Կ՚ուրանաս քեզի։ Դուն այլ եւս մեր աղջիկը չես...

— Ուրեմն թո՛ղ գնամ։

Պարոն Լերուժէ, անոր դառնութիւնը զգալով կրտսերդրա կը ցուցնէր դային...։ Ան ուժեղ էր, մարդը և հայրը, բնութիւնքին դեմը։

— Եւ արդէն, անոր պէտք է տար Ծախուածին չու-փանա՛ս չես։ Պարտաւոր ես մեզի հնազանդիլ։ Կը հաս-կնա՞ս։

Մօնիկ գլուխը ցնցեց պոռալով.

— Թո՛ղ զիս։ Կոչում մըն ես դուն։ Պիտի մեկնիմ, մօրաքրոջս Սիլվէշթերին հետ...։ Եւ, հոն, մայր համար պուպրիկ մըն եմ պարզապէս։ Այդ պուպրիկով կ՚զբօսնուն, և յետոյ կը կոտրեն։ Իսկ քեզի համար... քեզի համար...։ Այդ ալ չէ. առնէ վար. կենդանի մը որ կը ծախուի...։ Դուրլով ընտանիքը բարեկամին համ-թիւնն իսկ է։ Ես պէտք չունիմ ոչ մեզի և ոչ ալ ու-րիշի մը։ Ես պիտի աշխատիմ, ես ինքս կրնամ հոգալ իմ ապրուստս։

Հայրը կատաղութենէն կարմրած բառ հեղձուկով.

— Քու նորկուած ծաղրքնեդրո՞վ, թերեւս...։ Կամ թէ մարդու կի՞ն նմանելով, հը՞մ...։ Այո...։ Պիտի ար-դէն այդ բանը...։ Ինչ կ՚ուզես ան ըրէ. ալ քու ապ-րուստը բանդ է, համբերութ. Պիտի բացի։ Ջեր-լայ որ ճաշի առանձ սենեակ քեզի։

— Անհո՛գ եղիր։

Զանգակ մը հնչեց. նրկուրդ ալ կեցան...

Մօնիկ յանկարծակի ելաւ, բացականչեց.

— Լիւսիէնն է...

Պարոն Լերուժէ փախաւ պէտք սրահին դուռը, բաց աղջիկը, հայրը հոն հանեկէ յառաջ, առնի առաջ անց-նելով բացաւ դուռը։

Հայրը յանկարծ պոռաց.

— Անիծի՛ց արմա՛տ, կ'արգիլեմ քեզի...

Լիւսիէն արդէն խո՛նարհ աղաչողական և մեղմադէմ՝ ներս մտած էր։

Պարոն Լէրպիէ չուարած նախ Լիւսիէնի նայեցաւ և վերջն ալ աղջկանը. և տեսնելով որ ամէն ինչ կորսուած էր, պոռաց.

— Յիմա՛ր է, սիրելի՛ս, յիմա՛ր...։ Ձեզի ինչ որ ըսէ մտիկ մի՛ ընէք. անոր մէկ բառը անգամ մտիկ մի՛ ընէք...։ Յետոյ կը տեսնեմ ձեզի։ Իմ սենեակս եկէ՛ք։ Խօսակցինք...։

. . . .

Մօնիկ բռնած էր Լիւսիէնը, թեւէն։ Հայրը հեռանալով մինակ մնալուն պէս, թողուց զայն։ Իր գերագըրգիռ վիճակէն յանկարծ մաս մը աներեւութացած էր։ Ամենէն անգութը տառապած էր։ Կը մնար տաժանելի բացատրութիւնը։ Սակայն, իր յուսահատ յոգնութեանը տեսակ մը մռայլ գոհունակութիւն կը խառնուէր։ Վրդովուած ի ներքուստ, բայց երեւոյթին հանդարտ, ըսաւ.

— Մտիկ ըրէ՛ք զիս։

Լիւսիէն, ինքզինքը արդարացնելու փութկոտութեամբ,— որովհետեւ կը կարծէր զայն սիրել, եթէ ոչ իր փափաքած չափովը, գոնէ իր ծրագիրներուն համար, որոնց կապուած էր աղջիկը,— պոռաց.

— Պէտք է ներե՛լ ինծի, Մօնի՛կ։ Թէեւ բոլոր երեւոյթները ինծի դէմ են, բայց յանցաւոր չեմ... Բոլոր երեւոյթներն ալ ինծի դէմ են, նոյն իսկ այն ջանքերը, զորս, ձեզ ամէն տեսակ կասկածէ խուսափեցնելու համար ըրի։ Սակայն միթէ ատոնք չե՞ն ապացուցաներ թէ որքա՜ն կ'ուզէի զձեզ չի չարչրկել, թէեւ անոնք ապարդիւն մնացած են և դուն ի զուր չարչրկուած ես։ Այո՛, ի զո՛ւր, որովհետեւ ալ հաշիւը կարգադրուած է։ Այլեւս բնաւ չպիտի լսէք այդ աղջկան վրայ խօսուիլը... Գիտցած եղիք միայն որ հրապարակային սարսափելի զայ-

թակղութեան մը սպառնալիքին տակ էինք... վերջնարուածի հարուածներ, եւայլն...:

Մօնիկ, հեգնոտ դիրք մը առած, կը թողուր որ խօսի ան: Մօնիկ կարծես թէ թափանցած էր այս վերջին սուտերուն, և գուշակած անոր և հօմանուհիին միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը...: Լիւսիէն բաւական դիւրաւ համոզարտեցուցած էր հօմանուհին, նուիրելով անոր մարգարիտէ մանեակ մը և ամսական գումար մը, յաճախակի ժամադրութիւններու խոստումով...:

Լիւսիէն լռեց և նայեցաւ Մօնիկի: Մօնիկի անօրինակ դէմքը իր վշտալի արտայայտութեամբը կը շփոթեցնէր զինքը:

Աղջիկը, կոչում ընելով իր ամբողջ կամքին, ըսաւ.

— Կը հաւատամ ձեր դիտաւորութիւններուն անկեղծութեանը, կը հաւատամ նաև ձեր սիրոյն անկեղծութեանը:

Լիւսիէն բողոքեց ըսելով.

— Ո՛հ, Մօնի՛կ, ես որ...

Մօնիկ ընդմիջեց և ըսաւ.

— Ի՞նչ, ձեր անշահախնդրութի՞ւնը: Իմ օժի՞տս: Ատո՛ր վրա՞յ է որ կը խորհիք...: Այո՛, երէկուան ձեր մերժումը օժիտին, իբր ապացոյց ընդունած էի թէ կը սիրէք զիս արդարև և թէ զիս կը սիրէք ինծի համար միայն: Բայց այսօ՞ր...:

Մօնիկ լռեց և չափազանց խոնջէնքի ենթարկուած ըլլալու շարժում մը ըրաւ:

Լիւսիէն անմիջապէս պատասխանեց.

— Կրնա՞ք տարակուսիլ որ...

— Հիմա ամէն բանէ կը տարակուսիմ:

Լիւսիէն պոռաց, անկեղծ շեշտով մը.

— Բացի ինձմէ՛, Մօնի՛կ, և ձեզմէ՛:

Մօնիկը և անոր հետ, գործին լաւ կերպով ան-

խուսափելի իրականացումը կորսնցնելու գաղափարը, զինքը կը տանէր դէպ՝ բուն կէտին, շահին։

Աղջիկը յուզութեամբ մը նայեցաւ անոր։ Լիւսիէնի ձայնը Մօնիկի վրայէն սահելով անցած էր առանց յուզելու զինքը, այն ձայնը որ տակաւին երէկ իր կը թափանցէր և կը դիւթէր զինքը։

Լիւսիէն, այդ նայուածքէն քաջալերուած, շարունակեց.

— Կ՚երդնում որ հաշիւ մը միայն ըրի։ Տասնըհինգ օրուայ ընթացքին պիտի ամուսնանանք, Քան պիտի երթանք։ Հոն պիտի անցնենք ողաչուութեան մեծ շաբաթը...։ Կամ եթէ նախամեծար կը համարէք Հիէրի ծովեզերքը առանձնացեալ բոյն մը։ Անկէ բոյն մը ընտրելու ձանձրոյթ միայն պիտի քաշենք։ Այդ կողմերը լեցուն են ինքնաշարժով պտոյտի սքանչանքի վայրեր..։ Վերադարձին, սիրուն, անուշ ուրախալի կեանք մը, ուրախալի՛, Շանզ-Էլիզէի մեր բնակարանին մէջ։ Այս առտու դեռ, Փիէր տէ Սուզէ, Մաքսիմ՚սի վաճառատան մէջ ինծի ցոյց տուաւ Լուի 15րդեան փոքր սեղան մը, մեր ննջասենեակին համար։ Պիտի գնենք զայն մեր սիրոյ անկողնին, հանգիստ անկողնին քովը, որուն վրայ մարդ այնքա՜ն հանգիստ կ՚ըլլայ...։

Լիւսիէն իր ինքնագոհութեամբը, ըրած ակնարկութեանը համար ժպտեցաւ, երբ աղջիկը պժգանքով կը դողար, այդ վերյիշումին առջեւ...։ Աստուածային խոովքին վայրկեանը, հաւատքը, յոյսը արտասուուած էին։ Մօնիկ ինքզինքը բռնի զատեց անոր հեգնական գրկընդխառնումէն։ Որովհետեւ ինք այլեւս ուրիշ Մօնիկ մըն էր, իր դէմն ալ կար ուրիշ Լիւսիէն մը, որ պարապ տեղը կը խօսէր, անցեալի նախադասութիւններովը։ Աղջիկը վստահ էր այլեւս որ, ան կը ստէր, անոնք ալ կը ստէին, բոլո՛րն ալ, ամէ՛նքն ալ կը

սովէն...: Բարկութիւնը գրաւեց զինքը: Չէր կրնար իշխել այլեւս իր ջիղերուն: Ուստի բռնօրէն ըսաւ.

— Մեր սէ՞րը...: Այլեւս մի՛ խօսիք բնաւ անոր վրայ:

— Անկեղծօրէ՛ն կ'ըսէ՞ք, բնականաբար...

Մօնիկ բարձր խնդուք մը արձակելով.

— Անկեղծօրէ՞ն: Գիտէք միայն թէ ի՞նչ կը նշանակէ այդ բառը... լաւ ուրեմն այնպէս թող ըլլա՛յ: Անկեղծօրէն կ'ըսեմ թէ ամէն բան վերջացած է մեր միջեւ...: Ո՛չ, ո՛չ: Անօգուտ է: Այս եղածը մի՛ կարծէք որ մէկ կիցն է խեւ կենդանիի մը, զոր գգուելով կը հանդարտեցնեն: Կատակ չէ ըրածս: Երբե՛ք չպիտի ամուսնանամ: Ո՛չ ձեզի հետ, ո՛չ ալ ուրիշի մը հետ: Երէկ, ճաշարանէն մեկնելուս թերեւս ձեր ձեռքերուն մէջ ցմիշտ ձգեցի այն Մօնիկը, զոր էի...: Ան այլեւս մեռած է, անոր մեռելոյթը թող սուղի չնստի քեզի համար...: Հիմա այլեւս ան, այն նորատի աղջիկը չէ, հապա ան կին մըն է որ ձեզի հետ կը խօսի, կ'իմանա՞ք: Կին մը...:

Լիւսիէն կը նայէր, առանց գուշակելու:

Մօնիկ այն ատեն պոռաց.

— Ուրիշի մը անձնատուր եղայ: Այո՛, ուրիշի մը, հոս վերադառնալէ առաջ... ուր մայրս ինձ կ'սպասէր:

— Մօնի՛կ:

— Մի՛ ընդմիջէք զիս, ապա թէ ոչ կը թողում կ'երթամ: Գիտէ՞ք, ինչո՞ւ ըրի ասիկա: Որովհետեւ այլեւս մենք ոչինչ ունինք հասարակաց: Գիտէ՞ք ինչո՞ւ ձեզի կ'ըսեմ այս բանը, որպէսզի ասկէ ետք մեր երկուքին միջեւ, անանցանելի պատուար մը գտնուի:

Լիւսիէն մասյլ շարժում մը ըրաւ թէ չէ, Մօնիկ յարեց.

— Գիտեմ, անցեալի մասին կ'ուզէք խօսիլ. այն անցեալին, զոր դուք փառեցուցիք, ինչպէս ամբողջ մնացեալը: Դիւրահաւան տղու մը պէս անձնատուր ըլլալուս վրայ կը զարմանա՞ք: Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի: Եւ մանաւանդ ձեզի ի՞նչ. ձեզի ի՞նչ կը վերաբերի: Եւ արդէն դուք երբեք չէք սիրած զիս: Գիտեմ, կ'ուզէք գիտնալ թէ արդեօք ես զձեզ կը սիրե՞մ: Ո՛չ միայն զձեզ չեմ սիրէր, այլեւ զձեզ չեմ ատեր իսկ: Բայց եթէ գիտնայիք թէ որչա՜փ կ'արհամարհեմ զձե՜զ...: Ո՛չ, թողէք զիս: Ա՛լ ամէն բան ըսի: Ինչ որ կ'ուզեն թող ըսեն: Աս ա՛ս է, այնպէս չէ՞: Գալով օրէնքներուն... հոգս անգամ չէ: Հա, այո՛, մոռցանք ամենէն կարեւորը, Ընկերութի՛ւնը: Չեմ ընդունիր զայն: Անոր հետ ամէն կապ կը խզեմ անկախ ապրելու համար, անկախ մնալու համար իմ խղճիս, գիտակցութեանս համեմատ: Ապրելու համար կին մը... այնպէս... մտիկ ըրէ՛ք, ինչ-ինչպէս դուք չէք կրնար ըլլալ պարկեշտ մարդ մը: Մնաք բարով:

Մօնիկ դէպի դուռը կ'երթար, Լիւսիէն արգելք եղաւ ըսելով.

— Չեմ ուզեր որ այսպէս բաժնուինք իրարմէ: Ես զձեզ հիմա քով ունիմ, և պատրաստ եմ ձեզի հետ անձամբ անձին վիճիլ: Ձեր պոռթկումին մէջ չափազանց ուժգնութիւն մը կայ որ կը ձգտի չծածկել... ձեւափոխում մը բարեբախտաբար:

Ամենեւի՛ն, ո՛չ մի:

— Ուրեմն, երկու հարցում:

— Ըրէ՛ք:

— Երդում ըրէք թէ իրապէս գործած էք այն բանը զոր երէկ գիշեր ըրած ըլլալնիդ ըսիք ինծի:

— Կ'երդնում...:

Մօնիկ՝ Լիւսիէնի նայուածքին մէջ տարակոյսի մը արտայայտութիւնը նշմարելով, յարեց.

— Կ'երդնում Սիլվէստր մօրաքրոջս գլխուն վրայ: Եւ գիտէք թէ որքա՜ն կը սիրեմ զայն:

Լիւսիէն կատղած մէկու մը պէս պոռաց.

— Կարելի՞ է ձեր մեղսակցին անունը գիտնալ.

Առեւտրական հարզադրութեան կորուստին պատճառած վէրքէն աւելի, ապշութիւնը, արժէքէ զուրկ արժանապատուութիւնը չարաչար կը տանջէին Լիւսիէնը։

Մոնիկ հարցուց.

— Մեղսակի՞ցս...։ Ցայտնի էր. ճիշտ այդ քաղքենի բա՛ն էր զոր պարտաւոր էիք գործածել...։ Իմ յանցանքիս մեղսակիցը կ'ուզէք գիտնալ, այնպէս չէ՞...: Ինչ, պիտի մեկնամարտի՞ք...։ Այդչափ չափազանց կատաղութեան պէտք չկայ։ Եւ ինչո՞ւ: Նախ որ, արդէն ես ձեզի համար բան մը չեմ, ինքզինքիս միայն կը պատկանիմ...։ Յետոյ... Եւ արդէն չեմ ալ ճանչնար զայն:

— Չէ՞ք ճանչնար զայն։

Եթէ Մոնիկ կարող ըլլար, պիտի խնդար անոր յուսահատ կրթեալուն համար։ Բայց ամէն ինչ կ'ապստամբէր Լիւսիէնի մէջ։ Լիւսիէն ուսերը թօթուեց. ան այնպէս կը կարծէր թէ Մոնիկ կը հնարէ՛ր այդ բանը...։ Սակայն, Մոնիկ, անմիջապէս և անգթօրէն, տեսակ մը կատաղի գոհունակութեամբ մը, մանրամասն ճշտումներ ըրաւ։ Մոնիկ, տեսնելով զայրոյթը, գունատիլը, իր կարգին, անոր՝ ուրկէ սպասած էր իր կեանքին երջանկութիւնը, կը հրճուէր։ Մոնիկ կը հրճուէր անոր համար որ ինք յաջողած էր մէկ վայրկեանի մէջ անծանօթին մէջ գահավիժել Լիւսիէն Վինեըրէն որ կը տառապէր առանց հասկնալու։ Նկարագիր, դաստիարակութիւն և ամէն բան արգելք կ'ըլլային անոր մէջ դէպքին մասին գնահատում մը ընելու համար։ Ինք այդ աղջիկը կ'ատէր, բայց միեւնոյն ժամանակ կ'արգահատէր անոր։ Վայրկեան մը վարանեցաւ, լռեցնելով իր զգացումները, առաջարկելու համար թէ, արդեօք կարելի չըլլա՞ր ի գործ դնել իրենց ծրագրին չարունակութիւնը, կնքելով փոխադարձ ազատութեամբ ամուսնութիւն մը։ Բայց այս տեսակ ապրանքի մը հե՞տ...։ Ամէն պարա-

գայի մէջ սակայն, աւելի լաւ էր գործը վերստին ձեռք անցունել ուրիշ ձեւով մը համաձայնելով անոր հօրը հետ։ Թերեւս աւելի լաւ էր որ, այսպէս, ազատուած կ՚ըլլար Մօնիկէն։ Բայց, այսուհանդերձ, իր ներսը միշտ կը պահէր խռովքի զգացում մը։ Մօնիկը յորանջեցուցած ըլլալով հանդերձ, ամէն կերպով դարձեալ փափաքելի կ՚երեւար իրեն։ Ուրիշ նպատակի, ուրիշ առաւելու-թիւններու համար թերեւս....։

Աղջիկը հասկցաւ անոր մտածումը, և, գտնելով անոր նայուածքին տարօրինակ փայլէն, իր բոլոր փոխ-վրէժը առնելու համար ըսաւ.

— Ինծի նայեցէ՛ք, ձեր դատաստանը չէ որ ինծի հոգ կը պատճառէ. միայն կ՚ուզէի որ այս դասէն օգ-տուէիք։ Կրնայի ներել ձեզի սխալի մը համար, բայց սրտի և մտքի անճանաչողութեամբ, այն ըմբռնումը զոր ունիք կեանքի, այրերու կիներու մասին, և այն խոր-հուրդները եւ մտածումները, որոնք արհամարհական կայու-թեամբ մը կը վերաբերուին ինծի հետ, աններելի են։ Ահա՛, այդ անճանաչողութեան համար է ես զանոնք ան-ներելի կը նկատեմ, հասկցա՞ք։ Եւ այդ անճանաչողու-թիւնն է որ զմեզ իրարմէ կ՚օտարացնէ, իբր թէ մենք տարբեր ցեղէ, տարբեր էակներ եղած ըլլայինք։ հաւատացէ՛ք ինծի, ահա՛, այս բանը պէտք էր մեր-կապարանոց յայտնուէր։ Օրուան մը տառապանքներո-վը կ՚ազատինք տարիներու դժբախտութենէն։

— Ի՞նչ ընել պէտք էր։

— Առաջուց ամէն ինչ խոստովանիլ ինծի։

— Չպիտի հաւատայիք։

— Ո՛վ գիտէ, եթէ ինծի բացատրած ըլլայիք։ Կը սիրէ՛ի ձեզ. պիտի ջանայի հասկնալու ձեր դիտաւորու-թիւնը։

Լիւսիէն, իր անկումին խորէն տեսաւ կամուրջին

փլուզումը։ Եւ սակայն դարձեալ ինքզինքը պաշտպանելու համար, ըսաւ.

— Թերեւս...։ Լաւ գիտէի թէ ուրիշներու չէք նմանիր...։ Համոզուած էի որ դուք անզուգական արարած մըն էք։

— Ո՛չ, ո՛չ, այդպէս մի՛ կարծէք։ Ամէնքս ալ անկեղծութեան և մաքրութեան ծարաւի ենք։

Լիւսիէն, խորհրդածելէ վերջ, յարեց.

— Պարագաներ կան, ինչպէս իմ պարագաս, ուր սուտը բարեպաշտիկ գիտակցութիւն մըն է։ Տեղ ալ կայ որ սուտը նախզգուշութիւն մըն է և շատ կարեւոր անհրաժեշտութիւն մը։

Մօնիկ վրայ բերաւ.

— Կանա՞նց հանդէպ։

Լիւսիէն անմիջապէս պատասխանեց.

— Այրերու ալ հանդէպ։

— Ըսել է գործի մէջ ձեր ընկերակիցներէն մէկուն ալ պիտի ստէի՞ք։

— Միեւնոյն բանը չէ այդ։ Այդ պարագան տարբեր է։

Մօնիկ մոռցաւ իր տառապանքը։ Անիկա կ'երթար մինչեւ ցաւալի ըմբռնումը այն անհուն ողբերգութեան, որ դարերէ ի վեր ոմանց 'գերութիւնը կը ծառացնէ ուրիշներու բռնակալութեան դէմ։ Կանացի ամբողջ ապստամբութիւնը կ'անարժանանար իր մէջ զայրացումի զգացումով մը ընդելուզուած։ Ուստի զայրացումի պոռթկումով մը աղաղակեց.

— Ահա՛ թէ ինչ որ էք դուք։ Ահա՛ ձեր երկու բարոյականները։ Անոնցմէ մին կը գործածէք տէրերուն համար, իսկ միւսն ալ սպասուհիներուն։

— Տարբերութիւն մը կայ...։

— Այո՛, ճիշդ է տարբերութիւն մը կայ, և տարբերութիւնը սա է որ, ամուսնութիւնը և սէրը մեզի

համար աւելի կարեւոր են, և թերեւս աւելի՛ որքան կարեւոր են ձեր առեւտրական մեծ գործերը։ Մեզի համար ամուսնութիւն և սէր մեր ամբողջ կեանքն է։

— Կայ տարբեր մտայնութիւն մը, եթէ նախամեծար կը համարիք...։

— Մեր մտքի աղքատութի՞ւնը, ըսել կ'ուզէք։ Մեր ունայնամտութի՞ւնը, չէ՞։ Եթէ այդպէս ալ ըլլար, եթէ այդ այդպէս իսկ ըլլար, ատոր ալ պատճառը դուք չէ՞ք միթէ։ Բայց ո՛չ, և ասիկա ալ անպայման և ամեն անգամ չէ...։ Սա յայտնի է որ, դուք կը յարատեւէք ապրիլ միեւնոյն յաւիտենական նախապաշարումով, առանց նշմարելու թէ ամէն բան փոխուելու ենթակայ է։

Լուսիէն հեգնութեամբ հարցուց.

— Յառաջդիմութի՞ւնը ըսել կ'ուզէք։

— Ո՛չ, պարզապէս գոյութեան պայմաններ միայն, որոնք զմեզ յեղաշրջելու կը բռնադատեն։

Լուսիէն յարեց.

— Ուրեմն դէպի հաւասարութիւն ըսել կ'ուզէք... ճի... Դէպ յառա՜ջ... մեծ բառերը։

Մօնիկ խորին համոզումով մը կրկնեց.

— Այո՛, դէպի հաւասարութիւն։ Եւ այն հաւասարութիւնը զոր չպիտի կրնայինք մաղթել, եթէ դուք զայն մեզ պարտադրած չըլլայիք, և որուն այսօր, ճիշտ հացի պէս պէտք ունինք...։ Այո՛, պէտք ունինք, ինչպէս արեւին...։ Հասկցա՞ք հիմա...։ Հասկցա՞ք։

Զիրար թշնամանելու մէջ մէկզմէկ կը գերազանցէին։

Լուսիէն, ակամայ խռովքի մը մատնուած առանց պատասխանելու անոր կը նայէր։ Աղջիկն ալ այդ վայրկեանին երբեք այնքան գեղեցիկ չէր եղած...։ Ուստի Լուսիէն կ'զգար թէ, այդ վայրկեանին, իր քիչ առաջուան իր ունեցած կատաղութեանը կը յաջորդէր, այնպիսի մեծ տխրութիւն մը որ կարծես լալու փափաք մը կ'ու-

նար։ Բայց զսպեց ինքզինքը։ Անոր վարանումին մէջ կար այն քիչ մը յուսահատութիւնը տղու մը, որ յանկարծ կը տեսնէ իր խաղալիքին կոտրիլը։ Անոր մէջ կար նաև այն քիչ մը սարսափը կաթոլիկի մը, որ յանկարծ հաւատքի տարակոյսով մը կը պաշարուի։ Անոր դաստիարակութեան ամբողջ կազմածքը կը ճարճատէր ցնցումին ներքև։ Յուսահատութեան մղուած հոգիի մը այս ողբերգական յայտնութեան առջև քիչ մը սարսափով կը քննէր իր ներսը, և արդէն կարգը այն բաներուն, որոնց գործադիրը եղած էր, անխղճութեան մը կը մատնուէր։ Շփոթ կերպով կը նշմարէր այն վտանգաւոր և անիրաւ բանը որ կրնար ունենալ, մարդուն մանկութենէն իսկ, մտքին մէջ դրոշմուած գերիշխանութեան բնազդին առանձնաշնորհումներուն գործադրութենէն։ Բայց իսկոյն զգայնութեանց սորված հպարտութիւնը, վիրաւորեալ պարծենկոտութիւնը կը կուրացնէր այս տկար լոյսը:

Լիւսիէն առաւ զարդադարանի մը վրայ դրած իր գլխարկը և ըսաւ.

— Կը հասկնամ որ, առանց ուզելու, իմ և ձեր, կեանքը դժբախտ ըրի։ Այս դասէն պիտի խրատուիմ ատէն (ատիէօ) Մօնի՛կ։

— Ատէն։

Լիւսիէն դուրս ելաւ, բայց ոչ հպարտ, առանց Մօնիկի նայելու։

Մօնիք ընդ․ երկար նստած մնաց։ Մարմինը ամբողջ ցաւատանջ վիճակ մը ունէր։ Մօնիք կ'երեւակայէր թէ կրկին փոքրիկ մը եղած էր։ Կ'երեւակայէր նաեւ թէ ինք վար կ'իյնար վարժարանին մօտերը գտնուող մէկ ժայռին գագաթէն, ուրկէ ամբողջ աշխարհը կը դիտուէր։ Կ'երեւակայէր որ իյնալէ վերջ փռուած մնացած էր այն խութերուն վրայ, զորս ջուրը, մութ երկինքին տակ, կատաղօրէն կը ծեծէ։

Մօնիք, այս խորհուրդներէն տարուած, սկսաւ տկար ձայնով մը կանչել․ «Մօրաքոյր Սիլվէ՛սթր...»։

. . . .

Որչա՜փ ժամանակ անցած էր իր այս վիճակին մէջ․ կը հարցնէր իւրովի։ Բայց յանկարծ ոստում մը ըրաւ նստած տեղէն։ Ձայնի, քայլի անսովոր աղմուկ մը կու գար նախասենեակէն...։

Մայրն էր որ կը պոռար․

— Մօնի՛ք, Մօնի՛ք։ Շո՛ւտ եկուր, սարսափելի բան է...։ Հայրդ դուրս ելած է Պարոն Վինեըրէի հետ։

. . . .

Պառաւ կին մը, զոր Մօնիք չէր ճանչնար և որուն չլմորած ծաղրածու դէմքը միշտ պիտի_տեսնէր փետուրաւոր գլխարկի մը տակ, հեւալով կը պատմէր Տիկին Լէրպիէի․

— Երբ այդ ճի՛չը լսեցի… Արիւնս շրջան մը միայն ըրաւ…։ Ինչպէս որ ձեզի կը տեսնեմ, տեսայ զինքը։ Սէն Լազարի կայարանը, մայթին վրայ էի․ Հավր փողոցի քարուղիին վրայ գտնուած գեղարանին առջև։ Խե՛ղճ Տիկին, խեղճը՛ երբ օթօպիւսի մը առջեւէն վազելով դիմաց կ'անցնէր, անոր զարնուեցաւ երբ այն ատեն… մեքենավարը կարելին կ'ընէր կեցնելու համար օթօպիւսը, բայց ան արդէն անիւներուն տակն էր…։ Ահաւասիկ, անոր անխօս մնացած պայուսակին մէջ սա պահարանը գտնուեցաւ իր անունովը և ձեր հասցէովը…։ Թշուա՛ռը երբ գեղարան կը տանէին տակաւին կը շնչէր…։ Խնդրեց որ փոխադրեն զինքը…։ Թաղապետութեան պատգարակը վարն է։ Ես ալ անոր հետ եկայ ձեզի իմաց տալու համար…։

Մօնիք, վերջին բառը լսելով, յիմարաբար վազած էր։ Պատգարակը սանդուխին ստորոտը գաւիթին մէջը դրուած էր։ Սուրբ և նուիրական սարսափով մը անոր դէմքը ծածկող քօղը վերցուց։ Իրեն այնպէս կուգար թէ պիտի խենդենայ։ Մահը, յօշոտելով փորը և սրունքները, յարգած էր անոր միւս մասերը։ Կարծես խեղճին մարմնոյն միւս մասերը կը քնանային և տակաւին կ'ապրէին։

Մօնիկ, ի տես այս սարսափելի տեսարանին, ցնցուեցաւ և սկսաւ աղաղակել հեծկլտալով.

— Սիրեցեա՛լ մօրաքոյր...։ Մօրաքո՛յր...։

Մօնիկ դառն անձկութիւն մը կը մատնուէր։ Սառն քրտինք մը թրջեց իր ճակատը։ Միեւնոյն ատեն կ'զգար իր ամբողջ երիտասարդութեանը մահուամբ վերջանալը։

Մօնիկ զայն գրկելու համար ծռելով դիակին վրայ, գերագոյն հարուածին տակ, կթոտեցաւ մարեցաւ։

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա.

Մօնիկ Լերպիէ

առ Տիկին Ամպրա

Ս. Քասիանէրու ճամբան, ի Վօժիրարօն, 14

Ծափրալ փողոց

ՓԱՐԻԶ, 1 Մարտ

Տիկի՛ն, շնորհակալ եմ, Ձեր այնչափ ազնուհոգի առաջարկին համար: Բայց այս միջոցին չպիտի կրնամ ձեր քովը քարտուղարի պաշտօնը ստանձնել: Կ'զգամ թէ կեանքին մէջ պարապ մարմին մը կը պտտիմ: Այնպէս կը հաւատամ թէ այլեւս բնաւ չպիտի կրնամ խնդալ: Ծնողքէ հեռացած, մօրաքոյրս աներեւոյթացած, դժոխային դղրդումի՛ մը մատնուա՛ծ եմ...: Կ'ուզէի մեռնիլ, վասնզի ամէն բան կորսնցուցի: Այս ցերեկէն վերջ, տակին բացումէն յետոյ, երբ նօտարին քովէն մեկնեցայ, թէյարանի սրահին մէջ, ուր հանգիստ մը կ'առնէի,

մօրաքրոջս վրայ կը խորհէի. խե՛ղճ մօրաքոյր… անոր պէս ըլլալ կը փափաքէի:

Մօտի սեղանին առջեւ նստած էին մեծ մայր մը եւ երկու սգաւոր տղաքներ, մէկը սիրուն տասնչորս տարու աղջնակ մը, արդէն փոքրիկ կին մը եղած եւ անոր եղբայրը վեց տարու մանչ մը: Խորհեցայ թէ ընաւ մայր չպիտի ըլլամ, թէ անօգուտ մէկը պիտի մնամ…: Մինակս, մօրաքոյր Սիլվեսթրի նման պիտի պառաւնամ…:

Ա՛լ անկէ վերջ մինա՛կ եմ: Մինա՛կ տանս մէջ, մինա՛կ սրտիս մէջ… առանց ընկերային ոեւէ կապի՛, առանց տունի՛…:

Շնորհակալ եմ զիս ձեր ընտանիքին մէջ ընդունելի խորհելնուդ համար…: Բայց կ'զգամ թէ բաւական երկար ատեն չպիտի կրնամ տղոց քով գտնուիլ: Այդ սիրուն հոգիներուն քով ես շատ լուրջ պիտի ըլլամ, թէեւ անոնք շատ զուարթ ըլլան ինծի համար…:

Գորովագութ համբոյրներս ձեզի:

ՄՕՆԻԿ

Մօնիկ Լերպիէ

ա՛ռ. Տիկին Ամպրա

ՓԱՐԻԶ, 15 Յուլիս

Սիրելի Տիկի՛ն,

Շատոնց է որ իմ մասին լուր չտուի ձեզի: Ձեր գեղեցիկ եւ ազնիւ նամակէն յետոյ լռութիւն պահած ըլլալուս համար ափոքած եմ...: Այսօր, այնչափ չեմ տառապիր, կրնամ ձեզի գրել..:

Ինծի այնպէս կուգայ որ միշտ քիչ մը թմրած է: Առանց ոեւէ զգացումի կը նայիմ տառապանքի կամ ուրախութեան: Այս առտուան ժգոյն արեւը կը տեսնեմ, կը տեսնեմ նաեւ պատուհաններուս տակ խոր պարտէզը, կը տեսնեմ նաեւ քահանաներ, որոնք կ՚անցնին: Բոյսի նման կ՚ապրիմ միայն: Ըսի կարծեմ ձեզի թէ խեղճ մօրաքրոջս ժառանգութեան կարգադրութենէն վերջ, Շաբբայի այնչափ տխրատեսիլ փողոցէն հեռացայ: Ներկայիս կը բնակիմ ձախ եզերքին վրայ Վանօ փողոցը: Բնակարանիս երեք պատուհանները կը նային Օտար Առաքելութեանց պարտէզին վրայ: Սակայն գրեթէ միշտ տառապանքը հետս կ՚արթննայ: Պզտիկ բան մը պատճառ կ՚ըլլայ որ կրկին յուսահատութեամբ լեցուիմ...: Ա՛հ, այլեւս պէտք չէ խորհիլ...: Բայց ինծի այնպէս կը թուէր թէ կը մխիթարուէի, կամ գոնէ կը վարժուէի անոր առած ցաւին, եւ կամ բոլոր ցաւերուն: Օր մը դարձեալ երջանիկ ըլլալ կարելի՞ է արդեօք: կարելի է՛: Չեմ հաւատա՛ր:

ՄՕՆԻԿ

Մօնիկ Լէրպիէ
առ Տիկին Ամպրա

ՓԱՐԻԶ, 22 Նոյեմբեր

Սիրելի Տիկի՛ն,

Կը հարցնէք թէ ի՞նչ կ'ըլլաս: Ինքս խեղճուկ բան մը, իր բաղդին զէշ յանձնառու եղած բան մը: Շնորհակալ եմ ձեր բարի խօսքերուն համար. Աւա՛ղ, չպիտի կրնամ մխիթարել ինքզինքս: Իմ իտէալս, իմ մտասեւեռումս այնքան բարձր դրած էի որ, այժմ չկրնալով անոր հասնիլ, ստիպուած եմ իջնել այնքան վար որ, չկարենամ երբեք զայն նշմարել. Թերեւս այս վիճակին մէջ, այլեւս անոր վրայ չմտածելու վարժուիմ: Առ այժմ հիւանդի մը պէս կ'ապրիմ, հիւանդի մը, որ ինքզինքը կը խնամէ առանց համ մը եւ ախորժ մը զգալու, հիւանդի մը, որ ինքզինքը կը խնամէ առանց ոեւէ յոյսի:

Այսուհանդերձ լաւ կ'զգամ թէ՝ աշխատութեան մէջ, եւ միմիայն աշխատութեան մէջ է որ պիտի կրնամ թեթեւցնել ողորմելի կեանքս, զոր քաշկռտելով կը տանիմ. Թերեւս աւելի յարատեւութեամբ մը պիտի վերսկսիմ փորձելու, ուրիշ անգամուան ջանքերս...: Կը յիշէք թերեւս այն փոքրիկ գծագրութիւնները, որոնցմով, ընելիք բան մը չունեցած ատեններս, կը զբօսնէի: Կրկին ձեռք առի, ուրագծոցներս եւ վրձիններս...: Նոյնիսկ կը նկարեմ կահաւորումի քանի մը օրինակներ, կը զունազեղեմ նաեւ կերպասներ...: Ինծի խորհուրդ կուտան որ, իբրեւ ոչ շատ նեղիչ արհեստ մը, զբաղիմ նաեւ

զարդանկարներով...։ Կը փափաքիմ մօրաքրոջս դրամին շնորհիւ, ասոր հետ բանալ հին արուեստի առարկաներու վաճառատուն մը։ Կարծեմ թէ այս կերպով, ապրուստս ճարելով հանդերձ, պիտի գտնեմ զբաղում մը, եւ, ո՞վ գիտէ, թերեւս զբօսանք մը։

Վիշտս շարունակ ծամծմելով պիտի խենդենամ։

Կը յուսամ թէ, գարնան առաջին օրերուն օգտուելով ձեր սիրալիր հրաւէրէն, կիրակի մը պիտի գամ ճաշելու։

ՄՕՆԻԿ

Բ.

Խօլական պարասրահին մէջ ճազ-պանտը կը գոռացնէր իր վայրի եղանակները։ Զոյգերը կը տարուբերէին կապոյտ լոյսի մը մէջ։

Միշէլ տ'Անթրաիկ արմունկովը հրեց Հէլէն Սիւզը, որ ումպ ումպ յարդացուպիկով մը կը խմէր ըմպելի մը, սերախառն սառնուշ մը։

— Ո՛հ, նայէ՛։

— Ինչի՞. ո՞ւր։

Ցոյց տուաւ Միշէլը, որ օթեակին եզերքին հակած էր:

— Հո՛ն, ուսուցչին և փոքրիկ անգլուհիին քովը... տա երկու կիները... Նայէ՛, Նայէ՛, ջահին տակէն կ'անցնին։

— Երկայն մազերովի՛ն, մահոգէնիէ հագուստովին նայէ՛, կարծես Մօնիկն է։

— Ան է։ Այնպէս չէ՞. իմ պզտի՛կ Մաքսս։

Քննադատը, իր միակնոցը անցընելով, յայտարարեց.

— Այո՛, ճիշդ ան է. մազերուն յարդարանքը մարդս որչա՜փ կը փոխէ։ Այսօր, կնոջ մը համար, եթէ

ոչ ուժին, գոնէ անկախութեան խորհրդանշանն է մազը։ Ժամանակին Տալիլա, Սամսոնը կը տկարացնէր անոր մազերը կտրելով։ Այսօր, ընդհակառակը, կինը կը կարծէ առնանալ կարճեցնելով իր մազերը։

— Ինծմէ տասը տարու մեծ է, պոռաց Հելէն Սիւզ, հպարտօրէն։

— Հինգ ըսէ՛ք։ Որովհետեւ քսան և մէկ տարեկան եղած ատեն տասնեւինը կ'ըսէր. իր տարիքը երբեք չի հասկցուիր, որովհետեւ երկու տարիէ աւելի է որ մխրճուած է այս կեանքին մէջ։

— Քսան երեք տարո՞ւ։ Երեսո՛ւն կ'երեւի։

Ինչ որ ալ ըլլայ, բնաւ այսչափ գեղեցիկ երեւցած չէր...։ Միշտ նոյն փայլը, քիչ մը աւելի խորհրդաւոր և ընկճուն...։ Ես զայն հիանալի կը գտնեմ... Ա՜յ։

Մաքս, զայրացած, դարձաւ դէպի Միշէլ և սպառնալից ըսաւ.

— Դո՛ւն, եթէ վերսկսիս ծնծը, ալ վերջը չես բերեր։

Բայց Միշէլ, որկրամոլ կատուի մը պէս, պատասխանեց.

— Կը պաշտեմ այդ բանը։

Մէճէկի ներկայացումէն ի վեր, Միշէլ՝ Մաքս առ Լօմը, մասնաւոր գուրգուրանքներով, իր անձին կապած էր իր հաճոյքներուն համար։ Մաքս արդէն լքուած էր Փօնէթէն որ զարնուած էր Սաշա Վօլանի, անոր Իզէրի ձիարշաւի մրցումին տարած յաղթութենէն յետոյ։ Մաքս ո և է անպատեհութիւն մը չէր տեսնէր որ տ'Անթրաքիկի հետ վայելէին Միշէլը։ Տ'Անթրաքիկ խելքը միտքը տուած էր ձիարշաւի ախտին և երկտասարդ ձիարշաւիկներու դաստիարակութեան։ Մարքիզը, տ'Անթրաքիկ՝ կը վայելէր Միշէլը օժիտին համար, իսկ Մաքս զայն կը վայելէր որպէս կին։ Տիկին Ժաքէ, Ժօրժ Սանի մրցանակէն ի վեր տ'Անթրաքիկը որդեգրած

ըլլալով, հինգշաբթի օրերը իրեն համար կը ծախսէր վաստկելով Ռոմանի մեծ մրցանակը (ֆրանս. Ակադեմիա 30,000 ֆր.), այսինքն գրեթէ կրկինը Պալզաքի մեծ մրցանակին (20,000 ֆր. հիմնադիր Զ. Մակարոֆ)։

Շիմմի պարը կը վերջանար։ Զոյգերը կ'անջատուէին։ Միշէլ ձեռքի դիտակովը նայեցաւ.

— Իրաւ որ չիտակ է, ըսաւ։ Մօնիկ զարմանալի նկարագիր մը ունի...։ Կարծես աղջիկ-պարոն մըն է։ Ի՛նչ սեռի վերաբերիլը յայտնի չէ։

Մաքս տը Լօմ, զայն լաւ մը ճանչնալով ըսաւ.

— Բայց անիկա Նիքէթն է։

— Ան չէ՛։ Շպարը զինքը կը փոխէ։

— Ուրեմն այդ կիները միշտ միասի՞ն են, ըսաւ զարմացմամբ Հելէն Սիւզ։

Հետաքրքրութեամբ կը դիտէին զարդանկարչուհի Մօնիկ Լէրպիէն, և երեւելի բարեկամուհին Նիքէթը, պարասրահին երեսուն տարուան հռչակաւոր աստղը։ Փարիզ կը խենդենար անոր թրթռուն ձայնին անթերի սրունքներուն և իր լեզուին թեթեւաշարժութեանը չափ սրամիտ, միշտ խօսուըստուն հաստ շըրթունքներուն համար։ Նիքէթ իր վեր դարձած քիթովը տգեղ մը եղած պիտի ըլլար եթէ սակայն, չըլլային կարմիր յակինթի գոյն աչքերը։

— Ըսելիք չկայ, իրարու յարմարեր են, հաստատեց Մաքս տը Լօմ։

Նիքէթ և Մօնիկ կրկին նստած էին իրենց սեղանը։ Կարծես թէ սիրահար ընտանիք մը կազմած ըլլային։ Նիքէթ գորովանքով ծռեցաւ, և Մօնիկի վիզը ծածկեց իր մուշտակէ վզնոցովը։

— Ահա՛ սիրտ շարժող ընթացք մը, կատակեց Հելէն Սիւզ։

— Մի՛ գրգռուիր, Սիւզօ՛ն, ըսաւ Միշէլ։ Իր արժանի տեղը գտած է։

Հելէն Միւզ որուն աղտոտ ճաշակները հետզհետէ կը յայտնուէին, ուսերը թօթուեց։ Մինչ Մօնիկի դէմ ոխ ունէր, ժամանակաւ չընդունելուն համար այն առաջարկները, զոր անոր ընել տուած էր Ժինէթ Մօրէնի միջոցաւ, երբ այս վերջինը մեռնող Տիկին Հիւթիէի յաջորդելով, դեռ չէր եղած հաշմանդամներու գործին դեր նախագահուհին, և, անմիջապէս վերջն ալ, նախարարուհի Փէրթուի դահլիճին մէջ։ —

— Ա՜, սա Ժինէ՜թը։

Հելէն Միւզ խօսեցաւ անոր յիշատակներէն։ Ըստ իրեն, Ժինէթ համբոյր մը տուած ատեն աղաւնիի մը համբոյրին համը կը պատճառէր։ Այս բանը կը պատահէր Անիքա Կօպրօնիի տանը, այն բարի իրիկուններուն։ Դարձեալ, ըստ իրեն ինչ որ ալ ըլլայ, Ժինէթ այնքան պչրուհի մը չէ որքան այս կեղծ սրբուհին, Մօնիկը։

Հելէն Միւզ անոնցմէ էր որոնք առանց քննութեան հաւատացած էին անմիջապէս խօսուած ամէն զարշանքներուն. իբր թէ Վինըրէ իր նշանածը՝ Մօնիկը յանկարծակիի բերած էր պանդոկի մը սենեակին մէջ ռումէն վաճառականի մը հետ ուրկէ յղի մնացած էր։ Եւ թէ ծնողքը վռնտած էր Մօնիկը, և որ աւելին է, մօրաքոյրն ալ վիշտէն անձնասպան եղած էր։

Այսօր, Մաքս տը Լօմ և Միշէլլ տ'Անթրաիկ վերագտնելով իրենց հին բարեկամուհին, փայլով նետուած, փարիզեան շրջաբերութեան մէջ, մոռնալով իրենց վերջին արհամարհանքը, ներողամտաբար անոր կը ժպտէին։ Հելէն Միւզ մինչեւ իսկ յայտարարեց.

— Վերջապէս ազա՜տ է ան։ Տաղանդ և դրամ ամէն բանի թոյլատու են։

Մօնիկ մէկ օրէն միւսը ցրտօրէն թողուած ամէնքէն ալ, իր աներեւոյթացումէն տարի մը վերջը, իր վերամուտն ըրած էր, հին և արդի արուեստի վաճառատուն մը բանալով Պօէթիի փողոցը։ Մօնիկ այդ վաճառա-

տունը ղրկած էր իր մօրաքրոջը հարստութիւնը 150,000 Ֆր. և նոյնչափ ալ վարժարանին վաճառումէն ձեռք անցուցած վերջը: Մօնիկ քիչ առաջ պատահած էր Փիէր տէ Սուզէի, որ զայն առաջնորդած էր դէպի այն արհեստը, ուրկէ կը հանէր հիմա իր ապրուստը: Մօնիկ, իր գոյութեան զզուանքին մէջ, այդ անձին քով գտած էր անձնուէր ընկեր մը, թանկագին առաջնորդ մը: Փիէր տէ Սուզէ իրեն համար, առնուտուրի տեսակէտով ան-շահախնդիր մէկն էր, վասնզի որ ամսներով իր հին ծանօթներուն հաղորդած էր իր վերերեւումը, ըսելով թէ՝ գիմացէ՛ք դէպի կապոյտ Ովկեան վաճառատունը Մօնիկ Լէրպիէի։

Բայց ամէնքը երեսնին կախած էին։ Մօնիկ որ կի-րակի օր, Տիւֆին Ամպրաէն զատ ոչ մէկը կը տեսնէր, եւ օրեր անցուցած էր։ Գործերուն չափազանց կայուն վիճակը կ'աւելցնէր անոր ջղայնութիւնը։ Շաբաթ-ներով իր վաճառատան մէջ կծկուած, ցուրտէն կը սրսփար դիտելով միայն անցորդները, որոնք չառ կը սակարկէին բայց քիչ կը վճարէին: Եկամուտները, ծախ-սելով ապրանքներ գնելու համար, այնքան արագօրէն նուազած էին որ, Մօնիկ սկսած էր յուսահատիլ։

Սակայն, Փիէր տէ Սուզէի աշխարհիկ հեղինակու-թիւնը մեծ էր, իր վարժ և հնագէտ արուեստագէտի կրկնակ համբաւովը: Իր սովորական յաճախորդները պակսելուն պէս, օր մը, Մօնիկի մօտ բերած էր Նի-քէթը, և այս կերպով Պօէթիի փողոցը, յանկարծ, գտած էր արուեստագէտ և աշխարհաքաղաքացի յաճախորդ-ներ։

Այն ատեն մէջտեղ ելած էր նոր անձնաւորութիւն մը, որ տարբեր և յաջող մթնոլորտով մը շրջապատ-ուած, մոռնալ կուտար նախորդ «դասալիք» աղջիկը։ Այդ նոր անձնաւորութեան նոր ալիքները եռացնելը

մղուած, հին թամբտանքներու շատ ու շատ շրջանակը կը կորսուէր կ'երթար մեծ ցրակայնին մէջ:

Նիքէթ, Մօնիկի և իր վրայ դդալով ճանճի խայթուածի մը ալէս, Հէլէն Միւզի ուշադրութիւնը, նայեցաւ և բաւ.

— Խնչո՞ւ այդպէս աչքը մեղի անկեր է աս դիմացինու՛նը ճանչնա՞ս զայն, Մօնի՛կ... Նայէ՛... Հա՛ն, ձախ կողմը, օթեակին մէջ:

Մօնիկ, զանանք դիտելով, պատասխանեց արհամարհական շեշտով մը.

— Հին բարեկամուհիներ.

Մօնիկ անոնց անունները տուաւ: Երբ Հէլէն Միւզ նշանացի կը բարեւէր զինքը, զուարթախառն զարմանքի դէմքով մը: Մօնիկ պատասխանեց անոր տարտամ բարեւով մը: Մօնիկ իր ամբողջ անտարբերութեամբը, հեռաւո՛ր անցեալին մէջ կորսուած ճամբան կը չափէր...: Առաջին անգամն էր որ կը պատահէր այդ արուեստականներուն: Անոնք, վկայ իր անցեալ կեանքին, չէին յուզեր զինքը աւելի քան երբեք նեղէ որ մը առաջ իսկ անոնց ցանաութիւն բաժ ըլլար:

Այդ նշանացի բարեւով, Մօնիկ վերըզգաց ակնածալու վրայ եղող վէրքը: Ամիս մը առաջ ալ չէ՞ր պատահեցա՞ւ միեւնոյն բանը երբ հանդիպեցաւ իր հին մրցորդին Բլէօին, հանդիսարանի մը մէջ: Այդ առեն, Մօնիկ պղատոնական հետաքրքրութենէ մը զատ, ուրիշ զգաց անոր մասին:

Այն միակ էակները որոնց տեսքը կրնար տառապեցնել Մօնիկը, իր ծնողքն ու Վինէլըրէն էին: Արդէն Մօնիկ, ամէն անգամ որ, — և այս հետզհետէ հազուադէպ պարագաներու մէջ սակայն, — կը խառնէր զզուելի օրերը յիշատակին, տառապանքի մը կ'ենթարկուէր: Իր ճամբուն վրայ երբեք չէր հանդիպած Վինէրէի: Եւ յամառօրէն մերժած էր ամէն տեսակ մեր-

ձեցում իր ծնողացը հետ, հակառակ քանի մը ամիսէ ի վեր Տիկին Լէրպիէի քանիցս ըրած հրաւէրներուն։ Մօնիկ, իբրեւ անհատ սկսած էր բան մը արժել․․․։

Երբ նուագախումբը սպանիական եղանակ մը հընչեցուց, Նիքէթի սրտնեղութիւնը անմիջապէս դադրեցաւ։

Նիքէթ, գրկելով իր պարուհին, — որ ոտքի վրայ քնացողի մը պէս ցոյց կու տար ինքզինքը, — միեւնոյն ժամանակ կը մրթմրթար ըսելով․

— Հէլէն Սի՞ւզ․․․։ Կեցիր ուրեմն. աղէկ միտքս ինկաւ։ Անիրաւի անունը․ ծխողի մը անոր վրայ խօսիլը լսած եմ․․․։ Կարծեմ թէ ցայգահանդէսի գիշեր մըն էր․ երկու տարի կայ. այո՛, այո՛, լաւ կը յիշեմ, անոր արհեստանոցին մէջ ռումբ մը պայթեցուցած են․․․։ Այո՛, քու Սիւզ բաժդ մատս խածնող լու մըն է։ Ան մինչեւ հիմա նախարարի մը հետ ամուսնացած պիտի ըլլար․․․։ Բայց այդ օրը, այդ նախարարէն այս տիկիններուն համար հատ մը միայն կար անկիրք։ Հա՛, աղէկ միտքս ինկաւ, հոն լրագրող մըն ալ կար որ կը նայէր․․․ կեցիր որ ըսեմ. գոնէ դուն այդ լրագրողը կը ճանչնաս․․․։ Խարտեաշ մը, բերնիս ծայրն է արդէն անունը․․․։

— Մէրբէօ՞րը։

— Այո՛, վրան կոխեցիր։ Աշխարհի սիրուններէն է եւ լաւ սիրտ մը ունի։

— Եւ մե՞ր սի՞րտը, հարցուց Մօնիք:

— Եթէ կայ անոր սրտին մէջ մոլութիւն մը, գաղտնի չէ։ Արտաքուստ փտտա՛ծ է, բայց ի ներքուստ առո՛ղջ է։ Մերը աւելի մաքուր է։ Մերինը չունի կեղծիքը եւ իր սարօքը, պատասխանեց Նիքէթ։

Խօսած միջոցին, իր նուրբ մարմնին վրայ կը կաղապարուէր Մօնիքի հլու մարմինը։ Մօնիք, տեսակ մը անգիտակցութեամբ, ինքզինքը կը թողուր Նիքէթի վեհաշուք շարժումներու ամանակին։

Անշինչելի կրակ մը կը վառէր ոսկորներուն այդ քառսնոցին, որ մարմնամարզով և ջրադարմանումով և չպարներու շնորհիւ այնչափ սքանչելի կերպով պահուած էր որ, թէ՛ սալոնական կեանքին մէջ և թէ՛ բեմին վրայ երեսուն և հինգէն աւելի չէր երեւէր։ Փետուր և մազ, ամէն ինչ լաւ էր իր ճաշակաւոր հասանդին հետ։ Նիքէթ տասնըհինգ տարիէ չափ իր քով պահած էր պարող-երգիչ մը, որ ինքը մեծցուցած էր մեծ խնամքով և ջանքով։ Այդ պարող-երգիչը վեց ամիս առաջ իր քովէն հեռացած էր Մօնիկի համար։ Տիղասաւոր սէրե՛ր, որոնք չէին արգիլեր ոչ տարբեր սեռերու տափացողները, ոչ ալ անոնց ընկերները․․․։

Մօնիկ, բամբասանքներուն կարեւորութիւն չի տալով, իշխող բազուկներուն անձնատուր կը դառնար․․․։

Մօնիկ կը դառնար և կը տարուէր․․․։

Լա՞ւը, վա՞տը, Մօնիկի համար իմաստէ զուրկ բառեր էին և որոնք իրեն ականջներուն կը հնչէին ճաթած բոժոժներու նման։ Մօնիկ հոն կը գտնուէր որովհետեւ իր արհեստը և դիպուածը զինքը հոն առաջնորդած էին և որովհետեւ իր անզգայութիւնը կը համակերպէր ատոր․ բժշկուելու երեւոյթին տակ իբրեւ հիւանդ կը բնակէր տակաւին ճիշդ այնպէս, ինչպէս քլորոֆորմով մարած հիւանդ մը կը պառկի գործողութեան սեղանին վրայ։ Ահա այսպէս, կիսաբաց աչքերով կ'ըմբոշխնէր լաւութեամբ դարձդարձիկ արբշռութիւնը։ Նիքէթի առաջին գգուանքները, արթնցնելով անոր մէջ ծնելու վրայ եղող պաղած զգայնութիւն մը, թողած էր որ իր սրտին խորը դրոշմուի անցեալ ժամանակի զգայնոտութիւնը, այն զգայնոտութիւնը որ բոլորովին մեռած կը կարծէր։ Ահա այդ նմանութեան համար կը սիրէր պատերազմի առեն հնձուած՝ Սէռա անուն խեղճ երիտասարդ բանաստեղծի մը ոտանաւորները։ Իր սիրած այդ բանաստեղծը փափուկ հոգի մըն էր որ երգած էր.

Կապար օրէի մէջ ուր սէրը հպարտօրէն կը զարնէր
Պատանիին տակ պրկուած վրայ եբենոսէ փայտերու:

Բայց մինչ-այն ատեն Մօնիկ չափազանց աշխոյժ էր այնպէս որ անոր համար ծիծաղելի էր թէ այն որ չի ծիլր մինչոյն ատեանի վրայ չի յայտնուր ուրիշ մը։ Այսպէս, կամաց կամաց, հաճոյքը տարած էր զինքը հեշտութեան կէս վերերեւումի մը կարծ րոպէներ, եւ հիմքով խառնուեց։ Սակայն այդ համբոյրները որ գթաշարժ խանդաղատանքը կը խառնուէր գիւտի մը խռովիչ հրապոյրին, պժգանք չէին ազդեր։ Անոր մխիթարումի դէմքին տակ, շփոթօրէն ի յայտ կու գար վայելքի դէմքը։ Մօնիկ երախտապարտ էր Նիքէթի, որովհետեւ բարեկամուհիի նրբութեամբ մը ստախօսաբար, յերեւան հանած էր Մօնիկի սիրահարական մոլուցքը։

Մօնիկ կը դառնար առանց դիտելու իր շուրջը։ Մօնիկ այնչափ սրտօրէն փաթթուած էր որ, Նիքէթի սրունքներէն մին սեղմելով իրեններուն մէջ, կ՚զգար թէ պարի շարժում կ՚ալեծածանէր իր մէջը։

Տորամանկ Արժանթինցի մը որ զանոնք կը խաչաձեւէր, զարզափեց ըսելով. «Չ՚ն ուրիշ...» ալ մեղք բան չմնաց։ Նիքէթ խնդալէն ճաթելով պատասխանեց.

— Այսպէս աւելի լաւ է։

Մօնիկ արտեւանունքներու շարժումով մը համաձայնութիւն յայտնեց այդ խօսքին, սակայն իրարմէ զատուելէ վերջ մինակ մնացած ժամերուն մէջ նոյն հաճոյքը միշտ զգալով հանդերձ, զգայութիւններու աշխարհին վրայ կ՚սկսէր բանալ նուազ անձուկ մտածումի մը վարագոյրը։ Ան սաէրիկմարդ կը։ — Նախ եւ առաջ անոնցմէ չափազանց զզուելէ յետոյ, եւ զանոնք արհամարհելէ վերջ, կրկին նկատողութեան առնելու կ՚սկսէր։ Բայց անոնց կը նայէր ճիշդ այն ձեւով, ինչ ձեւով որ մանչ մը կը նայի աղջիկներուն, տռամնդհող-այն մէջ ունենալու սէ մինոհակ։ Հետաքրքրութեամբ մը, զոր չէր խոստովանէր ասկէ ինն,

հոգւոյ այս անզօրութեան մէջ, ուր կը ծփար խլեակի մը պէս,—բայց չէր անդին հրէր նաև երբ պատահմամբ աչքերը ուղղէր մէկու մը որ առաջին տեսքով անհաճոյ չէր։

Նիքէթ նայելով ապարանջան-ժամացոյցին երբ Նարէն կը նստէին, ըսաւ.

— Օ՜, ժամը տասն է, և իմ դերս ալ տասնըմէկին է....։

— Ժամանակ ունիս դեռ, ո՛վ գեղեցկութիւն, ըսաւ Մօնիք։

Քազինօն պարասրահին դրկից կը գտնուէր։

— Այո՛, բայց զարդարումի ալ պէտք ունիմ...։ Հետս կուգա՞ս։

Բայց Մօնիք այս իրիկուն փափաք չունէր դերասանուհիներուն հագուստ փոխած նեղ օթեակին մէջ սովորականին պէս չնչահեղձ ըլլալու։ Նիքէթի բոլոր հոտեղէնները չէին յաջողեր այդ նրբանցքին մէջ ոչնչացնելու քովի ճէմիշներուն հոտը։

— Կուգամ կը գտնեմ քեզ։

— Դո՞ւն, գիս եղջիւրաւոր մը ընելու միտք ունիս։

Նիքէթ սպառնալից աչքերով Հէլէն Սիւզը փընտռեց անոր օթեակին մէջ, որ պարապ էր։ Արդեօք Մօնիք պատրուա՞կ կ'առեղծէր ուրիշ տեղ մը երթալու համար. ուստի կասկածը փարատելու համար հարցուց.

— Արդեօք ժամադրութի՞ւն մը ունիք, հէ՞։

Մօնիք այնչափ զուարճալի գտաւ այդ ենթադրութիւնը որ ժպտուն դէմքով մը բացագանչեց.

— Եթէ այդպէս ըլլար իսկ պիտի ըսէի։

— Քեզ կը բանե՜մ հա՛...։ Ահ, բարև Պրիսքօ։

— Բարև՛, Թագուհիս։

Նիքէթ կը սեղմէր հաչակաւոր կատակերգակին ձեռքը։ Նիքէթ և Պրիսքօ շատոնց զիրար կը ճանչնային. երկուքն ալ, հետզհետէ, միևնոյն արհեստին մէջ,

իրենց աստղերուն յաջողիլը տեսած էին։ Մօնիկ չէր ատեր Պրիսքօի խանդավառութիւնը, և, ստահակի մը դէմքին տակ անոր սիրուն կլորութիւնը։

— Դուն չե՞ս խաղար, հարցուց Նիքէթ Պրիսքօի։ Եւ եթէ կը խաղաս, հապա հանդէսը ինչ պիտի ընես։

— Վաղը ցերեկ փորձ ունինք։

— Ուրեմն, իբրև պահապանի, այս աղջիկը քե՛զի կը յանձնե՛մ, պարելու փափաք ունի տակաւին...։ Եւ երկուքը մէկանց, դերս վերջանալուն, Կազինօ կուգաք զիս առնելու համար։ Չըլլա՞ր...։ Անկէ ալ ոևէ տեղ մը ընթրելու կ'երթանք։

Պրիսքօ զայն զինուորական կեցուածքով մը ող-ջունեց, և Նիքէթ հանդարտ սրտով մեկնեցաւ...։ Կատակերգակը ըմպելի մը ապսպրած ըլլալով, նստած էր տաք տեղ մը։ Աչքը քթթելով ըսաւ.

— Ըսէք նայիմ. այսօր ցորեկէն վերջը, Պօէթիի փողոցէն անցած պահուս, տեսայ ձեր ուսանողի նա-րընջագոյն և պերոզակեայ զարդանկարը։ Հիանալի՛ էր, ըսելի՛ք չկար.

— Իրա՞ւ։ Ինչո՞ւ ներս չմտաք։

— Անկարելի՛ էր...։ Որովհետեւ Ամերիկուհինե-րէն մին կը փնտռէի...։ Տեսէ՛ք, ձեր տեսակէն եղող։ Մին անոնցմէ, որուն մազերը վարդագոյն և մահոգենիի գոյն ունին։ Այս Ամերիկուհիին վզէն կախուած էր այս վզաշղթաներէն, որուն մարգարտաշարքը մինչև ծուն-կերը կ'իջնէին։

— Դուք ալ մինչև ծունկերը խոնարհեցա՞ք։

Պրիսքօ գնահատելով ըսաւ.

— Ա՜հ, արտառո՜ց է։ Նիքէթ ինձմէ չձանձրանար։

— Եւ դո՞ւք։

— Ես ալ նոյնպէս: Այս ցած աշխարհին մէջ տաղ-տ կանալու համար տիճիօ մը ըլլալու է։ Միշտ կարճը և լաւը...։

Գրիսքօ այս խօսքերը ըսելէն վերջ բերնի ակնար-կիչ շարժումով մը հասկցուց.

— Ձեզի ծառայելու պատրաստ եմ։

— Շնորհակալ եմ, չեմ գործածեր։ Ձեր Ամերի-կուհիին համար պահեցէք զայն...։

— Հին պատմութիւն։ Ուրիշին նայինք։

— Ո՛չ։ Այսպէս։ Առաջին տեսութի՞ւն մը։

Գրիսքօ հաստատեց ըսելով.

— Ամերիկուհիին համը փախաւ։

Մօնիկ պատասխանեց.

— Հասկցուեցաւ ամեն ինչ։

Խեղկատակներուն, և նոյն իսկ անոնց ամենէն տգեղներուն այս տարօրինակ հմայքը, Մօնիկի համար անըմբռնելի մնացած էր։ Այս տեսակները ընտրող կի-ները ինչ ցանկութիւններու տեղի կուտային։ Մօնիկ ուշադիր նայեցաւ Գրիսքօի, և զարմացաւ անոր նկատ-մամբ խորշում մը չզգալուն համար։ Գրիսքօ՝ գեղջկա-կան առողջ տեսք մը ունէր, և քիչ մը անոր հակեալ արտեւանունքին տակ գարանակալ փափուկ չարաճճիու-թեան մը փայլակը կար։

Գրիսքօ մռլտաց քթին տակէն։

— Այս այսպէս է։ Կեցէք. կեցէք...։ Ճիշդ հի-մա սիրուն բան մը պիտի ըսէի ձեզի...։ Ձեր պերճա-զանկեայ նկարը տեսնելուս պէս գաղափար մը ու-նեցայ...։ Բարեկամս՝ Էտկար Լէրը միտքս ինկաւ։

— Կատակերգա՞կը։

— Այո՛։ Ան Փէրթէօյլի մէկ խաղը պիտի ներկա-յացնէ։ Բեմադրութիւն, ներկայացում, ամէն բան ան պիտի ընէ։ Երկու թատերազարդերու պէտք ունի, ինչ-պէս նաև ներքին մասերու զարդարանքին։ Եթէ անոր թատերաբեմը կահաւորելը հաճոյ կը թուի ձեզ, անոր հետ կրնամ խօսիլ այդ մասին։

— Կատակ չէ՞ք ըներ անշուշտ։

— Եթէ կը հաճիք, իմ ձեռքս է։ Ամէն բան կըրնամ կարգադրել։

— Շնորհակալ եմ։

— Բա՞ն չարժեր ընկերներու համար։

Գրիգօ իր կարգին կը դիտէր Մօնիկը, և ապապրելով ըմպելիի երկրորդ գաւաթ մը բաւ.

— Շիտա՛կ է, դուք ուրիշներուն պէս չէք։ Նախ ամէնէն անտարբերներէն էք.. կարելի է օգտուիլ։ Ու յետոյ, ձեր մասնաւոր խօսելու և չարժելու ձևերը ունիք...։ Կարճ և մաքուր կը խօսիք։ Թէև յայտնի է որ արդէն ձեր գլխուն փչածը կ'ընէք. այնպէս չէ՞...։ Բայց ձեզի հետ չեն վարուիր այնպէս ինչպէս կը վարուին Ամերիկուհիին հետ...։ Ձեզի հետ պէտք է իբրև ընկեր ապրիլ։

Թանկօի մը առաջին չափերը իրարու կը յաջորդէին շղթայաբար։ Գրիգօ ոտքի ելաւ։

— Օ՛ն, Նիքէ՛թը հաճեցնելու համար։

— Բայց, Գրիգօ, եթէ երբեք ես Ամերիկուհիին նմանելու հաճոյք զգայի... այն ատեն վար առէք պիտի բռնէք ձեր թաթերը, վա՛ր։ Յետոյ ես չըսի ձեզի թէ չըլլայ որ Նիքէթ իմանայ։ Նախ որ ամուսնացեալներ չկան։ Եւ եթէ ըլլային իսկ, աւելի իրաւամբ անկեղծ ըլլալու պարտաւոր էինք։

Մօնիկ մեքենաբար Գրիգօի ձեռքին մէջ դրած էր իր մէկ ձեռքը և միւսը անոր ուսին։ Գրիգօ զգուշաթեամբ սեղմեց Մօնիկի կլոր մէջքը։ Մօնիկ կը ծռէր եղանակին ժամանակներուն համաչափութեան հետ։ Իսկ Գրիգօ, իր կուրծքին վրայ կ'զգար կծկուն, թարմ և ձիգ ստինքներուն պինդ դպչութիւնը։

Մօնիկ, Նիքէթի հետ միասին և ամենայն կերպով կերպով ապրիլ սկսելէն ի վեր յաճախ պարած էր մարդոց հետ։ Քանի մը փորձեալ պարահանդէսներէ

աւելի այդ մարդիկը պարընկերներ էին որոնց Նիքէթի նախանձ կը պատճառէին․ ատով ան կը զուարճանար իբրեւ արտայայտութիւն գորովի։ Տարտամօրէն զգալի անկիրթ զգացման մը մէջ միայն կը գտնուէր։ Մօնիկն չէր անցըներ նախատինք համարել հեղգութիւն մը՝ որ չէր կրնար վիրաւորիչ ըլլալ, փոխադարձաբար պայմանաւորուած ըլլալուն համար, ինչ որ ալ ըլլար անոր արժանիքը։ Միակ պատասխանատուութիւնը,—զոր չէր կրնար գուշակել, Նիքէթի վաղո՞ ներողամտութիւնը արական վտանգի տեսակէտով,—ան էր թէ այդ կրկնակի չփումներէն կրնար ծնիլ ելեքտրական անակնկալ բաղադրութիւն մը։ Մօնիկ հարիւր անգամ դարձած էր սիրուն պարընկերներու բազկին մէջ, անմեղօրէն գործող մանկան մը զգացած հաճոյքէն զատ ուրիշ բան մը չզգալով։ Բացարձակապէս անխուսափելի էր որ, օր մը, շարժումներու, ձայներու, լոյսերու այս խելակորոյս եռուզեռին մէջ, այս մասնաւոր արբշռութեան մէջ,— զոր կծու եւ կրկնապէս ջերմացնող մթնոլորտը, կը քշէր կը տանէր ամէնէն դանդաղ երակներուն մէջ իսկ,— կուգար վայրկեան մը ուր չփումը բնազդաբար կը հաստատէր:

Գիտակից էր որ, ակամայ հաճոյքը կեցուց։ Երբ առաջուան իր կատակներուն ալ մէկ կարեւորութիւն տրուած էր։ Բայց ծածանումը եղանակի անձնակին որ, միջնադարեան սկսեալ եկեղեցական կամ պաշտօնական մարմիններուն յառաջացումէն յետոյ, կը հանգչէր երկրին ու եւ՛ր բանակութեան վրայ, Մօնիկ, որմէ համարձակ զիւմանալ գործողութեան այս պատճառներն առջեւ կեցող զօրաւիդը իր պարընկերին՝ հանդէպ իր միտքին, նախ անզգալիօրէն, յետոյ այնչափ որչափ ալ, քիչ մը, կենալով սիրալ զատուէր անկէ։ Նոյն հիւրասէրներու տակ արեան ջերմութիւնը կ՚ենթարկէր իրենց մէջ։

Մեղկութիւն մը կը թափանցէր Մօնիկին, որ աչքերը գոցելով ինքզինքը աւելի զպեց։ Բազուկները երկաբաձիգ, օձի պէս իրարու փաթթուած հանգուցուած էին...։ Մատերնին իրարու մէջ անցուցած, ծափած ափ ափի, կարծես, մերկ եղած ըլլալու երեւակայութեամբ, վառուած էին երկուքն ալ։

Գրիսքօ նախ վերապահ գտնուած էր։ Յետոյ, տեսնելով որ Մօնիկ, հեռու ինքզինքը պաշտպանելէ, անձնատուր կ՚ըլլար, աւելի ուժով սկսաւ սեղմել զայն։ Խենդեցած էր զգալով պրկուած ձեռքի մը անգիտակից գգուանքին, ուսէն մինչեւ վիզը բարձրանալը։ Երկուքն ալ իրարու վրայ կը թաւալէին, յետոյ թանկօի ճօրճօրումը կ՚ընէին մեքենական մակընթացութեան եւ տեղատուութեան մը մէջ, դանդաղօրէն ամբողջացնելով ժառանգական ձեւի մը կրկնումը...։

Թանկօն յանկարծ դադրեցաւ։ Անոնց բազուկները քակուեցան։ Սկսան տեսակ մը ապշութեամբ զիրար դիտել, կարծես թէ երկար ճամբորդութենէ մը վերադարձած, երկար բացակայութենէ մը յետոյ զիրար կը գտնէին, առանց զիրար ճանչնալու...։

Կատակերգուն խոհեմ գտնուեցաւ, զիրենք ցնցող խելայար հարուածին մասին ոեւէ ակնարկութիւն չընելով։ Զգացած զգացումները զգալ կեղծելու վարժ ըլլալով հանդերձ, կ՚ընդունէր սակայն թէ դիպուածին այս խաղը իրականութեան չափ կ՚արժէր։ Նիքէթը խաբած ըլլալու գաղափարը ուրախութեան նշոյլ մը կուտար անոր ակնարկին...։

Մօնիկի պարզամտութիւնը, վարանումի ենթարկելով Գրիսքօն, դէպի ողջմտութիւն հրաւիրեց զայն եւ վերջնականապէս առինքնեց։

— Շա՛տ լաւ կը պարէք, ըսաւ աղջիկը։ Նորէն պարենք։

Տակաւին կարմիր եւ աչքերը փայլուն, Մօնիկ ոչ մէկ

կեղծ ամօթխածութիւն ցոյց կուտար իր գոհունակութեանը մէջ: Ինքնիրեն կ'ըսէր. «Վերջապէս, մարմնամարզի վարժութիւն մըն է...։ Բայց թէեւ միեւնոյն ատեն չա՛տ հաճելի: Այսքան չէի կարծեր։»

. . . .

Հետեւեալ օրը, Մօնիկ, Կապոյտ Ակէան վաճառատան մէջ,— ուր պերոզակէ եւ նարնջագոյն ուսանողի զարդանկարին քովը, նոյն առտուն իսկ, հաստատած էր սմբուկագոյն խատուտիի թզկեափայտէ զարդախուց մը,— ակնածութեամբ մտիկ կ'ընէր Էտկար Լէբը։ Գրիւքօ բերած էր Էտկար Լէբը, որ վճռական խօսքեր կ'արտայայտէր յապուշ կրթելով Օրիորդ Բլէրը։

Մօնիկի առաջին վաճառուհին էր Օրիորդ Ջէրպալիէֆ, ռուս ազնուականութենէն նորատի աղջիկ մը, որ, յեղափոխական փոթորիկէն արմատախիլ եղած, ապրելու համար շարժապատկերային ներկայացումներու մէջ դերեր կատարելէ յետոյ, երջանիկ էր այս վայրկենապատեհ ապաստարանին մէջ։

—Թատերաբեմի երկու զարդարանքներուն համար գծագրուելիք մէկ նկարը պէտքէ անհրաժեշտաբար եւ ոճպատճառ ներկայացնէ սիրոյ ծնունդը, եւ ճզմուած վարդարդեղի գոյներ... ծալիծալ եւ կուսապսակնե՛ր։ Մնացեալ կահաւորումին համար, գեղեցիկներու թագուհիին՝ Տիկին Րէքամիէի նկարը, եւ սեւ ջնարակեալ եւառանի մը։ Ասոնցմէ զատ, բարձե՛ր, բարձեր եւ նորէն բարձե՛ր։

Նիքէթ, այդ նկարը, արդի ո՛ճ նկատելով, հաւանութիւն կը յայտնէր։ Իսկ Պրիսքօ, չշահագրգռուելով ատոնցմով, գաւազանին ծայրովը հարուածներ կուտար արոյրէ հնդիկ արձանի մը փորին։

— Է՛հ, մռնչեց Նոտկար Լէր, յանկարծական կատաղութեամբ մը...։ Վերջացո՛ւր։ Կը զայրացնես զիս։

Ապակիները դողացին։ Նոտկար Լէր իր հանճարեղ ճակատը ծածկող լայն թաղակը հանելով նետեց բազկաթոռի մը վրայ։ Յետոյ, տափատին գրպանէն կախուած կանանչ մետաքսէ մանր թաշկինակը հանելով քրտինքը սրբեց: Անոր գանկեայ գմբէթին տակ, պուլտօք շունի դէմքին նմանող դէմքին վրայ առկախ շրթունքի մը վերեւ, դէպի վեր դարձած էր ճզմուած փոքրիկ քիթ մը։

— Խե՛նդ ըլլալու է, այս անմիտ տգեղը, խորհեցաւ Մօնիկ։

Իսկ կատակերգակը ծանր ձայնով մը շարունակեց.

— Առաջին զարդանկարին մէջ, ինչպէս ըսի, սէրը պէտք է ծնի, իսկ երկրորդին մէջ սէրը ծնած պէտք է ըլլայ, ունենալով իր վրայ տարփանքի մը արտայայտութիւնը։ Հասկցա՞ր։ Այս երկրորդին գոյնը պէտք է ըլլայ կարմի՛ր, կարմի՛ր և ոսկեգոյն։ Արի՛ւն, արի՛ւն, կարմիր արի՛ւն։ Համակ լուրթ կարմի՛ր: Ամէնէն զօրաւոր կարմիրը։ Վերջապէս ցայտուն և պոռոտ գոյն մը։ Ահաւասիկ այսչափ։

Մօնիկ խնդալու փափաք մը ունեցաւ, բայց ինքզինքը զսպեց և ըսաւ.

— Կը տեսնեմ որ ցուցմունքը պատուական է...։ Կահերուն համար ըսելիք մը ունի՞ք։

— Կահեր, ինչպէս նաեւ գործեր չուզեր նկարին վրայ, այլ միայն բարձե՛ր, բարձե՛ր, բարձե՛ր...։

Օրիորդ Քլէր, որ մատիտով մը կը նօթագրէր, բացագանչեց.

— Սքանչելի՜ է։

Էտկար Լէր բարեւեց Օրիորդ Քլէրը արժանավայելչութեամբ մը։ Եւ դառնալով Մօնիկի, հարցուց.

— Հասկցուեցաւ, օրիո՛րդ, այնպէս չէ՞։ Նախաձեւ կաղապարները երբեք օրէն կ'ուզեմ։

— Կարելին պիտի ընեմ։

Կատակերգակը չուրջանակի ակնարկ մը նետելէ վերջ, յարեց.

— Տաղանդ ունիք։ Եւ երբ աշխատիք հետս...։

Եւ բազուկի կլոր շարժումով մը անսահման ապագան գծեց, և Սպանիացի մեծաւորի մը նման գլխարկը գլուխը դրաւ։ Ցետոյ, դառնալով Պրիսքօի, ըսաւ.

— Հետս կուգա՞ս, ծերո՛ւկ։

Եւ խօսքը ուղղելով տիկիններուն.

— Մնաք բարով, տիկիննե՛ր...։

Ըսաւ, և դէպի դուրս մեծաշուք ելք մը ըրաւ։

. . . .

Մօնիկ այդ միջոցին աչքերը դէպի երկինք բարձրացուց։ Իսկ Նիքէթ պոռաց.

— Գեղեցի՞կ է, ի՞նչ կ'ըսես, սա՛ գացող անասունը։

— Իր տեսակին մէջ... ըսաւ Մօնիկ։

Նիքէթ սրամտօրէն սկսաւ անոր ետեւէն խօսիլ, զայն բզիկ բզիկ ընելու աստիճան.

— Մինչեւ այս կէտը բռնած հպարտ դիրքին ըսելիք չկայ։ Միշտ ինքզինքը պարծենկոտ ցոյց կուտայ։ Կեցիր որ անոր վեհաշուք գալուստը ծանուցանեմ. «Պարոննե՛ր, Կայսրը...»։ Կը մտնէ ու անմիջապէս կը քակէ քթածածկը։ Զայն տեսնողը պիտի ըսէ այդ պարագային. «Կարծես մեծ ժապաւէնը կը հանէ...։» Կը յոխորտա՜յ, կարծես սարահարթը կը չափչփէ, մեծաքայլ կը պտտի։ Բոլոր դերասանները անոր քով փորի վրայ կը պառկին...։ Անոր քովը, Անթուան, Ժէմիէ, Կիթրի գաճաճներ են...։ Երբ մանչէ զարդարանքները

կը գողան, և հեղինակը կը նուաղի...։ Շիտակը ըսելու համար, մեծ զուարճութիւն կը պատճառէ, երբ պարասրահին մէջ կը պարէ...։ Զմռռնանք ըսելու սակայն որ, Գրիսքօ, զայն իր գրպանէն կը հանէ։

— Այո՛, Գրիսքօ սիրուն է, մռմռաց Մօնիկ:

Մօնիկ երախտապարտ էր Գրիսքօի ըրած միջնորդութեան համար։ Եթէ երբեք Փէրֆէօյլի խաղը լաւ ներկայացուէր, օգտակար ծանուցում մը կ'ըլլար Մօնիկի համար։ Ամէն պարագայի մէջ եղածը չահեկան աշխատութիւն մըն էր։ Այս յաջողութիւնէն վերջ, Մօնիկ զուարճութեամբ կը խորհէր երեկոյթին վերջաւորութեանը սեղանին չուրջ գտնուած քանի մը տասնեակ ոստրէներու և շիշ մը շամբանեաններուն վրայ։

Երկու անբաժան ընկերները, Մօնիկ և Գրիսքօ, ընդհանուրին խնդրանքին վրայ իրենց հին վայսերէն մին դարձած էին։ Ճաշարանին մէջ չէր տեսնուած երբեք այդպիսի խանդավառութիւն: Օտարականները իրենց աթոռներուն վրայ ելած, մոլեգնութեամբ կը ծափահարէին, այս աշխարհային համբաւաւորներուն մէջէն Փարիզի փառքը. .։ Երբ Մօնիկ կատակելով խոստովանած էր իր անհաւատարմութիւնը հանդէպ Նիքէթի, այս վերջինը խնդալով մտիկ ըրած էր։ Նոյն իսկ իր մատը թրջելով Գրիսքօի գաւաթէն քանի մը կաթիլով, ականջներուն ետեւէն մկրտած էր զանոնք։ Եւ, «որու հո՞գ» ըսելով օրհնութիւնը անոնց տալէն վերջ, աւելցուցած էր.

— Սակայն եթէ քու Տիկին Սիւզիդ հետ պառկի՛ս, քեզ կտոր կտոր կ'ընե՛մ, հա՛....

— Վտանգ առաջ չի գար, ո՛չ Հէլէնի հետ, և ոչ ալ Գրիսքօի հետ պառկելէն, ըսաւ Մօնիկ։

Մօնիկ հանդարտ էր այսպէս...։ Սակայն մտաբերելով նախընթաց օրուան իր թմրութիւնը և պարին յորձանուտին մէջ զգացած գրեթէ անանուն հաճոյքը,

նուազ մութ հեռանկար մը կը պարզուէր իր առջեւ...: Որ է ինքզինքը ձգել առանց մտածումի, հանգիստ ապրիլ, կատարեալ մեղկութեան մը մէջ: Աս ալ նոր ցանկացումի մը խաւար ծնունդը...:

Մօնիկ նայեցաւ Նիքէթին որ ձեռքի հայելիի մը մէջ ինքզինքը կը դիտէր...: Այս հայելին մէկն էր այն պարսկական գեղօրներէն, ուղղանկիւն, պնակաձեւ, որուն խճանկարէ նուրբ կափարիչը, աւրուած ապակին մեռեալ ջուրի մը խորութիւնը ունէր: — Մօնիկ առով խորհեցաւ այն հեռաւոր դէմքերուն, որոնք անոր մէջ ինքզինքնին տեսած էին: Ինքնիրեն ըսաւ, թէ պիտի գար օր մը ո՛ւր իր յիշատակներուն մէջէն Նիքէթ ալ, շատ չանցած, թերեւս պիտի աներեւութանար, այդ հին հայելիին նայող շատ մը դէմքերուն պէս...:

Մօնիկ և Նիքէթ իրարու հետ սերտիւ չէին կապուած և կապուիլ ալ կարելի չէր. Մօնիկ յանկարծ կը զգար թէ այդ կատակերկագուհին ևս օտար էր իր մտքին ինչպէս այն անծանօթուհիները, որոնց հարցաքննիչ աչքերն ալ ժամանակին, այդ աներեւութացած ցոլացումին ուղղուած էին:

— Ահ, ըսաւ Նիքէթ մելամաղձօրէն գոցելով հեռացումի այդ ուղղանկիւն ժանկագոյն կափարիչը, քու հայելիդ չի՛ գեղեցկացներ: Օ՛ն, ես կծիկը կը գնեմ, այս իրիկուն. չեմ գիտեր թէ ո՞ւր սակայն:

Մօնիկ անվարան պատասխանեց.

— Պարասրա՞հը, եթէ կ'ուզես: Երեկուան պէս:

Գ.

Մօնիք ամբողջ տարիի այդ եղանակը առօրեայ աշխատութիւնները կատարելէ վերջ, պարի յատկացուցած էր իր երեկոյները և գիշերներուն մէկ մասը։

Ինքը մինակ, արուեստի և թատրոնի շրջանակներուն մէջ հետզհետէ ճանչցած և, իր արհեստին բերումովը, յարաբերութեան մտած ընկերուհիներուն հետ կարգաւ ընտրած էր հինգ վեց տեղեր ուր, որոշեալ ժամուն, իրեն համար չղթայազերծ կ՛ըլլար զգլխեցուցիչ մոլորանքը։

Մօնիք եղած էր մէկը այն հազար դալկացեալ դէմքերէն որոնք նուագախումբերու հնչող ձայնին, կէս գիշերուան խտխտեցուցիչ լուսաշողերուն տակ կը շարժին լոյսի և աղմուկի յորձանքին մէջ։ Մօնիք եղած էր մին այն մարդկային խեղճ փոքր երեւոյթներէն, որոնք կը խառովին բնազդի տարուբերումէն անդիմադրելի երթեւեկով մը։ Մօնիք, մէկ փոքր ալիքն էր այն տիեզերական ծովախաղացքին, որուն տեղատուութիւնը և մակընթացութիւնը միեւնոյն անգիտակից ամանակն ունին, ինչպէս սէրը:

Մօնիք համր առած էր նուագարաններու, պարասրահներու, Թէյարաններու, սրահներու և նոյնիսկ ճաշարաններու մէջ անդադար տրուած այն սեռային ներկայացումին,

ուր բարքերու անկարգութիւնը՝ կը հրաւիրէ յարաճուն ամբոխ մը։ Նիքէթի տարփանքը և մեղմօրէն վարժելու տեսակը, որուն Մօնիկ ևս անձամբ անձին ենթարկուած էր, անզգալաբար թուլցած էր ամիսներու ընթացքին....:

Այս խափուսիկ զիրար խաչաձեւումէն, երկուքն ալ կը զարմանային, երբ կը տեսնէին թէ բարեկամուհիներէ աւելի բան մըն էին։ Զննենալով բնական հաճոյքէն զատ ուրիշ սնունդ, իրենց անցեալ զգայնոտութեանց սաստկութիւնը ամբողջովին սպառած էր։ Միայն մոխիրներուն տակ տակաւին մնացած էր քաղցր գաղջութիւն մը։ Եւ արդէն երբ Մօնիկ կը տեսնէր իր նախորդ հոմանուհիին ուրիշ նոր ընկերուհիի մը ուղեկցիլը, իր անտարբերութեան խորութեանը մէջ կը զգար թէ՝ յիշատակը գրեթէ ամբողջովին պաղած էր....։

Պրիսքօի պատճառած հեշտալից յայտնութենէն սկսեալ, սառոյցի մէջ, բոլորովին անհետանալէ առաջ, լուծուած էր,—նոյնիսկ կորսուած իր յիշողութենէն,—այն անցողակի հուրքը զոր տենչը վառած էր Մօնիկի մէջ։

Մօնիկ, իր արագ պարզութեամբը, որով հետեւանք և վերջ տուած էր իր սիրային քմայքին, ապշեցուցած էր կատակերգուն։ Այս վերջինը կիներու փոփոխամտութենէն արդէն չափազանց զզուած, առաջին անգամ ըլլալով կատարելապէս կը հասկնար որ խաղի եկած էր տափողի մը տեղ դրուելով։ Հետեւեալ օրն իսկ սակայն երբ պարասրահին մէջ կրկին տեսաւ իր հրապուրածը նետուած գեղեցիկ Ամերիկացիի մը թեւերուն մէջ, չի հաւատաց աչքերուն։

Բայց, մանիշակագոյն լուսնի լոյսի մը փայլփլումին տակ, յետոյ նարնջագոյն հրդեհի մը տակ, որուն վառվռուն լոյսերը կը շրջապատէին ամանակային տատանումը, բանճօն, զոյգերու շղթայումին հետ դանդաղօրէն Պրիսքօի առջեւ կը բերէր իրերամիջուած երկու

մարմիններու օղակը։ Մօնիկ, անցնելու ատեն աչքերը վեր բարձրացնելով, նշմարեց Գրիսքօն, և բարեկամական նշան մը ըրաւ։

Պարը վերջանալուն պէս, Մօնիկ հանդիպեցաւ կատակերգուին, որ օթեակը կը վերադառնար, ուր կը գտնուէր Փիէր տը Սուզէ, որուն հետ եկած էր Մօնիկ։ Գրիսքօ սրտնեղած դէմքով մը սեղմեց Մօնիկի բարեկամաբար երկարած ձեռքը։

— Յարգանքնե՛րս, ըսաւ ցոյց տալով Ամերիկացին որ ամբոխին մէջ կը կորսուէր... ի՛նչպէս ալ չէ՛ք գանի՛ր։

Մօնիկ հանդարտօրէն խոստովանեցաւ ինչ որ կը զգար և ըսաւ.

— Իրաւ որ ո՛չ։

Եւ Գրիսքօի հեգնոտ և քիթ բերան ընող տեսքին վրայ խնդալով ըսաւ.

— Տեսնենք, Գրիսքօ՛։ Այդչափ տարօրինա՞կ է... սիրոյ մասին, (Մօնիկ վարանեցաւ սէր բառէն զատ ուրիշ բառ չի գտնելուն), կնոջ մըն ալ էրիկ մարդու պէս խորհիլ և գործելը։ Պէտք է վարժուիք այդ գաղափարին և զիս նկատել այն ինչ որ եմ, այսինքն մանչ մը։

Գրիսքօ քիչ մնաց աղիճ կամ բող մակդիրով պիտի մկրտէր զայն, բայց առ ի քաղաքավարութիւն ըսաւ.

— Այո՛, մանչ-աղջիկ մը, գիտեմ։ Մանչ-աղջի՛կը։

Բայց ի հեճուկս ամէն բանի հանդէպ ունեցած իր ներողամտութեան, իր անտարբերութիւնը կը զգետնուէր։ Եւ սակայն մերժուելու վտանգը աչքը առնելով դարձեալ ըսաւ.

— Ոլքին ձեզի կը գտնեմ։

— Անկարելի է. կը ցաւիմ, ընկերս հիմա զիս պիտի ներկայացնէ Լիւսիէնին Մարնիէի որուն հետ ժամադիր եղած ենք։

— Ա՜հ. Ա՜հ։

Մօնիք՝ Պրիսքօի ակնարկու ժպիտին առջեւ ուսերը թօթուելով ըսաւ.

— Շնորհակալ եմ որ Փէրֆէօյլի խաղին համար զիս ներկայացուցիք Էտկար Լէրի։ Վստահ եղէք որ անոր հետ չի պառկեցայ։ Լիւսիէնն Մարնիէն...։ Կը ճանչնա՞ք զայն։

— Է՜հ բարէ՛, ո՞վ լսած չէ այդ այլանդակ կնոջ մասին խօսուիլը։ Գողեցիկ եւ միլիոնատէր այս կինը, —զոր գործածողն է տիտղոսով Պելճիքացի դրամատէր մը,—կը պարծենար թէ արուեստի սիրահար մըն է։

— Ինծի հետ պիտի խօսի զարդարանքի մասին, հնդկական հանդէսին համար զոր Լիւսիէնն Մարնիէ պիտի տայ իր վերջին գիւտին, մերկ պարող Փիր Րիզի ի պատիւ։

Պրիսքօ եզրակացուց.

— Այդ բոլորը թանկօի մը համար։ Զափազանց հաճոյալի է։ Ըսելիք չկա՛յ։

. . . .

Արական արժանապատուութեան այս անակնկալը, այս վայրկենական խծբծումներուն առջեւ, մեծապէս զուարճացուցած էր Մօնիքը, երեք չորս փորձերէ վերջ։

Մօնիք այդ փորձերը ընելու համար այլուր չէր դիմեր, բայց միեւնոյն ժամանակ այդ փորձերը ծայրայեղութեան ալ չէր տանէր ամէն անգամ որ առիթը ներկայանար։

Թէեւ հիմա ընտանեցած վարուելակերպներուն ամենէն բնականին և ամենէն առողջին հետ, Մօնիկ զգաց,— այն պահուն մանաւանդ երբ իր պարընկերը գիտէր իրեն պատճառել,— ամբողջ այն հաճոյքը, զոր բարկութեամբ Գրիսքօ մաղթած էր անոր, բայց երբեք իր անձնական գոհունակութենէն անդին չէր երթար, և այդ գոհունակութիւնը միշտ զգացած կ'ըլլար միւսին գոհունակութիւնը ի կատար չհասնելէն յառաջ։

Մօնիկ, այն ատեն, առաջին անգամ պատահածին նման, վայրագ անասնական բնազդով,— ինչպէս որ անցորդի մը անձնատուր եղած էր պանդոկի մէկ սենեակին մէջ,— ընդհատել տուած էր կանխահաս գրկընդխառնումը և ետ մղած էր խռոված մարդը: Անիկա կ'ուզէր ոչ թէ ենթարկուիլ պատահական մայրութիւններու, այլ զաւակներ ունենալ միայն այն հօրմէն զոր ամենուն մէջէն ընտրած պիտի ըլլար։ Նոյնիսկ երբ երկնցնէր խաղը, կը բաւէր որ հասկնար ջղագրգռութեան արարիչ մերձեցման պահը, որպէսզի յօժարակամ, ճարտար ցնցումով մը ինքզինքը այդ մերձեցումէն ազատէր։ Մինչեւ հիմա, այս հանդիպումներէն յետոյ որոնց վտանգը դարպասողի ազդեցութիւնը ընելէ զատ, կը սկսէր զինքը խաբել, քիչ մը ծաղրական անտարբերութիւն մը միայն պահած էր հանդէպ անոնց, որոնք առարկայ ըլլալէ աւելի, ենթակայ եղած էին։ Մօնիկ կը ժպտէր անոնց վրայ, երբ անոնք անակնկալի եկած կամ սրտնեղած, շնորհակալութեամբ կը ճամբուէին անգամ մըն ալ չվերադառնալու համար:

Սովորութիւններու և դերերու այս շրջումը,— վասնզի Մօնիկ անոնց երկրորդական օգտակարութեան մասին ոչ մէկ կասկած կը թողուր,— անոնց կը պատճառէր յայտնի ստորնացում մը կամ զայրոյթ մը։ Մօնիկի քով յաճախողներ այսպէս կ'ատիպուէին իրենցմէ խոյս տուող այս հակառակորդուհիին առջեւ պարտութիւն

Թէեւ հիմա ընտանեցած վարուելակերպներուն ամենէն բնականին և ամենէն առողջին հետ, Մօնիկ զգաց,— այն պահուն մանաւանդ երբ իր պարընկերը գիտէր իրեն պատճառել,— ամբողջ այն հաճոյքը, զոր բարկութեամբ Գրիսքօ մաղթած էր անոր, բայց երբեք իր անձնական գոհունակութենէն անդին չէր երթ'ար, և այդ գոհունակութիւնը միշտ զգացած կ'ըլլար միւսին գոհունակութիւնը ի կատար չհասնելէն յառաջ։

Մօնիկ, այն ատեն, առաջին անգամ պատահածին նման, վայրագ անասնական բնազդով,— ինչպէս որ անցորդի մը անձնատուր եղած էր պանդոկի մէկ սենեակին մէջ,— ընդհատել տուած էր կանխահաս գրկընդխառնումը և ետ մղած էր խռոված մարդը։ Անիկա կ'ուզէր ոչ թէ ենթարկուիլ պատահական մայրութիւններու, այլ զաւակներ ունենալ միայն այն հօրմէն զոր ամենուն մէջէն ընտրած պիտի ըլլար։ Նոյնիսկ երբ երկնցնէր խաղը, կը բաւէր որ հասկնար ջղագրգռութեան արարիչ մերձեցման պահը, որպէսզի յօժարակամ, ճարտար ցնցումով մը ինքզինքը այդ մերձեցումէն ազատէր։ Մինչեւ հիմա, այս հանդիպումներէն յետոյ որոնց վըտանգը դարապղպեղի ազդեցութիւնը ընելէ զատ, կը սկսէր զինքը խաթել, քիչ մը ծաղրական անտարբերութիւն մը միայն պահած էր հանդէպ անոնց, որոնք առարկայ ըլլալէ աւելի, ենթակայ եղած էին։ Մօնիկ կը ժպտէր անոնց վրայ, երբ անոնք անակնկալի եկած կամ սրտնեղած, շնորհակալութեամբ կը ճամբուէին անգամ մըն ալ չվերադառնալու համար։

Սովորութիւններու և դերերու այս շրջումը,— վասնզի Մօնիկ անոնց երկրորդական օգտակարութեան մասին ոչ մէկ կասկած կը թողուր,— անոնց կը պատճառէր յայտնի ստորնացում մը կամ զայրոյթ մը։ Մօնիկի քով յաճախողներ այսպէս կ'առիպուէին իրենցմէ խոյս տուող այս հակառակորդուհիին առջեւ պարտութիւն

Մօնիք թարմ մարմնով, հանգստացած՝ պաղ լոգանքի մը ազդեցութեամբ, զոր ճշդապահօրէն իր որոշեալ ժամերուն կ'առնէր, առանց յետին մտքի կը վայելէր իր ուժին երջանկաւէտ հաւասարակշռութիւնը։

Իր արթուն և թանկագին փոխանորդին, օրիորդ Քլէրի հետ, կը պարզէր ոսկեթել կերպասները, վէտվէտելով անոր լուսափողփող ծալքերը առաւօտեան պայծառութեան մէջ։

Վերջին վայրկեանին, Լիւսիէնն Մարնիէ ուզած էր փոխել բեմի պատուարափակ վարագոյրը, որուն վրայ նոյն երիկուան իսկ Փիր Րիգի պարերը պիտի ստուերագծուէին իրենց արձանային մերկութեամբը։ Միակտուր թաւիշին տեղ,—որուն հուսամագոյն կապոյտը, պճնուած զարդասկիններով ճարմանդուած կարմրորակ երուստագոյն ներկերու շրջանակումի մը մէջ, որ քիչ մը անհամ յետս մղում մը կ'առթէր դիտողին,—կ'ուզէր աւելի մեծավայելուչ կերպաս մը,—արտաքերելու համար կենդանի գոհարները։

— Ո՛չ, ոչ վարդագոյն, ոչ ալ կարմիր յայտարարեց Մօնիք, լրացուցիչ գոյներէն անդին չանցնինք... սա գոյնը ի՞նչպէս է. թերեւս նպատակայարմար է։

Մօնիք ցոյց տուաւ արծաթահիւս արքայավայել կապոյտ չինական կերպաս մը...։ «Գէշ չէ»։ Յետոյ հանելով նարմաւենիի տերեւներով պարզարուն կանանչ դիպակի մը պատառը, տիրական ձեւով մը ըսաւ.

— Աս կրնայ յարմարիլ։ ցոյց տուէք։

Օրիորդ Քլէր, ցուցադրեց այդ իշխանավայել կերպասը։ Կերպասը, նրբութիւն մը կ'արտայայտէր իր թէ փայլուն և թէ մութ ծալքերուն մէջէն։ Մօնիք, աչքերը փակ, հոն կը տեսնէր, ճերմակ գեղեցիկ մարմինին շարժումը...։ Եւ արդէն ինք սքանչացումով վերադարձած էր հանդէսին վերջին փորձերուն մէկէն։

— Ա՛լ ասիկա աղէկ կ՚երթայ, ըսաւ վճռաբար Մօնիկ։

Եւ, աւելի ապահով ըլլալու համար, իր ձեռք գըտնուած թուստագոյն նմոյշին հետ բաղդատեց երկու կերպասները, գիշերային լուսաւորութեանց յատուկ փոքրիկ սրահին մէջ։

Օրիորդ Քլէր բացագանչեց․

— Կանաչին ըսելիք չկա՛յ։ Օրիորդ Մարնիէ գոհ պիտի մնայ։

— Պարոն Անժիպօլտին հետ կառք մը նստեցէ՛ք և անձամբ գացէ՛ք երկուքդ ալ անոր ցոյց տալու կերպասին նմոյշները։ Թո՛ղ ընտրէ որը որ կ՚ուզէ․․․ ։Հա՛, աղէկ միտքս ինկաւ, երկուքէն ալ բաւականաչափ ունի՞նք․․․։ Լա՛ւ։ Անմիջապէս չինելու պիտի սկսինք։ Ժամը 6ին պատրաստ պիտի ըլլայ։

Օրիորդ Քլէր և Պարոն Անժիպօլտ, վստահելի պաշտօնեաներու աշալրջութեամբ, պատասխանելով Մօնիկի կոչին, զինուորական խոնարհութիւն մը ըրին ու մեկնեցան։

. . . .

կապոյտ Ովկէանիկ վաճառատան մէջ կը տիրապետէր զուարթ բայց լուրջ կարգապահութիւն մը։ Կը բաւէր որ, «Տիրուհին» երեւնար ու հրամայէր։ Հիմա, վաճառատան մէջ գտնուող ութը պաշտօնեաները կրօնական յարգանքով մը միայն կ՚արտասանէին «Օրիորդ» բառը։ Անոնց կարծիքով Մօնիկ արդարադատ էր և այդ պատճառաւ խիստ էր։

. . . .

Մօնիկ, կռնակը մուտքի դրան դարձուցած, կը քննէր քանի մը հին յախճապակիներ, զորս նոր բերած էր ծիրանագոյն գաւաթներու հետ։ Ասոնք Մօնէսթիէի հաւաքածոներէն էին, և նախընթաց օր գնած էր զանոնք Վաճառասրահէն։ Երեք անեղծ անկղերով ձէթի կարաս մը կը փալփլէր վիճակահանութեան դրուած իրերու մէջէն, հսկայ պերողակի մը նման...։

Վիճակահանութեան դրուած առարկաներուն մէջ կար նաև գեղեցիկ կանթեղ մը՝ որուն ծիրանագոյն և վուշի կապոյտ գոյնը ունեցող մուսլինէ շինուած լուսամփոփ մը անցուցած պահուն, թոթովող ձայն մը զայն դողացուց...։

— Իմ սիրելի՛ աղճիկս...։

Մօնիկ դարձաւ։ Փլօմպինօն էր, որ հոն, իր գորշացած թանձր ու ցից մազերովը և լայն ուսերովը տընկուած էր։ Եւ, որ՝ չուարած դէմքով մը, ըսաւ.

— Այո՛, ես եմ, զէզի կ'աղաճեմ որ հաճիկ ընտունիլ իմ յարգանքներս։

Մօնիկ, զայն դէմ դէմ կը դիտէր։

— Անոնք ծերացած են չորս տարիէ ի վեր։

Մարդը, ծածկելով իր ժպիտներուն տակ իր դէմքին ծամածռութիւնները, պատասխանեց.

— Ձեր կեղեզկուտեանը համար այդպէզ կարելի ճէ ըզիլ։

— Ձեմ կարծեր սակայն որ այս այցելութիւնը կ'ընէք, այս քծնաբանութիւնը ընելու համար։ Այնպէս չէ՞։

— Բայց, այո՛։ Շատ մը բանի համար։ Խոհեմութիւն նկատելով և կիտնալով զեր կորզուտիւնը, մինճեւ հիմա ճէի եկաց այն զամերուն զորս խիզտ տըգուարութեամբ անգուցիկ։

— Այզօր որ տուկ բէտկ ճունիկ ոճ մէկուն, աւելի հանտարտ զրտով կրնամ աբահովել զզեզ տէ կորովզ ճէ փոխուազ և զեզ հանտէք ունեզազ զկաննազումզ ալ աւելի մեզզազ է։

Փլոմպինոի թրթուն գետաձ՛ի աչքերուն մէջ Մօնիկ կարդաց հեռաւոր օրերու այն ցեխոտ անկեղծութիւնը երբ տակաւին ինք ամուսնանալիք աղջիկ մըն էր։ Ի՞նչ լուր կը բերէր և կամ ի՞նչ սակարկել կ'ուզէր։

Մօնիկ քաղաքավար գոռոզութեամբ մը ըսաւ.

— Գանք խնդրին, պարո՛ն։ Ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ։

Փլոմպինո զայն տեսնելով կրկին, կ'զգար թէ ամէն ժամանակէ աւելի ուժգին կ'արթննար իր մէջ խոլ տարփը։ Այն կերպը որով ճամբուած էր ան, և այս միջոցին երկու աշխարհներու վրայ ալ չողացող, և անդադար ընդարձակուող ձեռնարկներուն զբաղումը,— և վերջապէս երկար բացակայութիւններ, այս ամէնը կըրցած էին վայրկենաբար դադրեցնել զինքը իր հետապնդումին մէջ։ Մօնիկ, ընթրիքի մը առեն կրկին տեսնուած, անգիտակցաբար նորէն յափշտակած էր ծերացող միլիոնատէրին սիրտը։ Այն առենէն ի վեր Փլոմպինո կը ցանկորդէր աղջիկը նորէն տեսնելու և ամէն գնով անոր տիրանալու մտասեւեռումովը կ'ապրէր։

Ուստի հոգեթով ձեւով մը յայտարարեց.

— Է՛հ լաւ, անհաւազիկ։ Տուկ կիտէ՞կ այն խանտաղատալի յարաբերութիւնները զորզ կը միակեմ զեր հօրը հետ այն օրէն ի վեր....։

Փլոմպինո վարանեցաւ, յուսալով որ աղջիկը իրեն օգնութեան պիտի հասնէր։ Բայց Մօնիկ աչքերը անոր յառած էր առանց ոեւէ ծաղրական երեւոյթի։ Այո՛, Մօնիկ գիտէ՛ր ամէն բան....։ Հազիւ թէ ընկերակցութիւնը կնքուած էր իր հօրը և Վինսըրէի միջեւ, երբ ինքը մեկնեցաւ, և կարծես թէ բան մը չէր պատահած...

Յետոյ դրամագլուխի յաւելումով մը, նոյն ինքն Փլօմպինօի, Թանտօնի և Ռւայթի միլիոններովը, նախնական փոքր ընկերակցութիւնը փոխուած էր միջազգային ահագին գործի մը...: Մօնիք գիտէր նոյնիսկ թէ օր մը ինք պիտի ըլլար հարուստ ժառանգորդուհի մը, և այդ հարստութիւնը զոր ինք չէր ուզեր, պիտի յատկացուէր, նուիրատուութեամբ մը, Ընկեցիկ Մանկանց Ապաստարանին, անակնկալ մը պատճառելով Տիկին Ամպրօի և իրականացնելով անոր երազները: Այս կերպով գէշ գործի մը ոսկին լաւ գործի մը լծակը պիտի ըլլար:

— Անցնինք, ըսաւ Մօնիք:

Փլօմպինօ հաւանութեան շարժում մը ըրաւ:

Արդարեւ ինչ օգուտ կար ցաւալի յիշատակները խառնշտկելով:

— Իրաւունք ունիք: Ծը խօզինք ատոնց վրայ: Անա ինճ որ պէտք է ըզեմ զեզի: Անզեալ զմեռ արցէն տառաբօղ զեր մօրը առողճութիւնը ճի կրնար կրճ մը հօկ ճի բատճառ'լ զիզ. այո՛ ճզանրակզիռ է այս բարական: Մ՛րտ մը վերճաբէս...: Երէկ Լէրբիէ ինկը ըսաւ թէ՝ մայրերնիս ճափազանզ բիտի ուրախանար երբ զեզի տեսնէր, և թէ երկուքնուլ խիստ երճանիկ բիտի ըլլային, եթէ մօտերս իրիկուն մը ճազերու երթայիք, Հանրի Մարթէն բողոտան: Ի՞նճ բատասխան տանիմ անոնզ:

Մօնիք չփոթելով դեղնեցաւ: Կը յիշէր գաւիթին մէջ եղերական ժամը, և սոսկումի տեսիլքը, մօրաքոյր Սիլվէսթրի դիակը փռուած պատշգամբին վրայ...: Հիւանդ մօրը դէմքը, հեռաւորութեան մէջ, կը խառնուէր քաղցր սպասուհին դէմքին հետ...: Հեռացուց անոնց ուրուականները: Ո՛չ: Ինք չպիտի վերադառնար Հանրի Մարթէն պողոտան...: Եւ սակայն, յիշելով այն գորովը, զոր երկու քոյրերը, որոնք հակառակ ամէն բանի, ցոյց տուած էին իրեն տարտամ պատրանքի ժամերուն, երբ ինք դեռ տղայ մըն էր, — կը հար-

ցընկէր իր բովլի, ոչ սակայն առանց խառվքի։ Թէ արդեօք Փլօմպինօի դիմումը, ինչպէս ինք կ'ենթադրէր, հաշտուելու գրթանք մը չէ՞ր միայն, թէ իրապէս իր մօրը վիճակն էր պատճառ այս դիմումին։ Ո՛չ։ Հակառակ խղման, որ իրենները երկու օտարականներ ըրած էր իրեն համար, քիչ մը յուզում կ'զգար փոխանակ այդ անյաղթելի կասկածին։

— Պիտի խորհիմ, ըսաւ Մօնիկ վերջապէս։

Մօնիկ Փլօմպինօի կը նայէր առանց զայն տեսնելու։ Մօնիկի միտքը Հիէրի պարտէզէն կը թափառէր Թրուվիլի ամառանոցը։ Կը յիշէր ապրած օրերը որոնք իր յիշողութեան ստուերին մէջ յանկարծ կը հիւսէին սարդի ոստայնի պէս բարակ կերպաս մը։

Փլօմպինօ, որ արեւու ճառագայթի մը պէս զինքը տաքցնող ակնարկին տակ կ'անհետանար, եւ երջանիկ էր, խանդաղատանքով յարեց.

— Այս ուրախութիւնը մի՛ մերժէք ինծի։

— Մայրս անկողի՞ն է։

— Տագնապէն ի վեր անկողինն է, նոյնիսկ զօրեկէն վերջը կին մը տուրք կ'ընէ։

— Է՛հ ուրեմն, ըսաւ Մօնիկ, ապահովուած, թէեւ դող եկած, բաւէ իրեն որ հրաւիրէ ինծի։ Կը տեսնենք։

Փլօմպինօ այնքան շուտով բռնեց անոր ձեռքերը որ ժամանակ չունեցաւ զգուշանալու եւ ջերմեռանդօրէն անոնց փակցուց իր խոշոր շրթունքները։ Մօնիկ բուռն ընկրկում մը ունեցաւ։ Բայց ոչ մէկ բան կը խրտչեցնէր մեծղի մարդը որ թարմ միտքէն գրգռուած էր։

— Շնորհակալ եմ, սիրելի զաւակս, լփացաց։

Փլօմպինօ, հեւալով, կը դառնար հնագիտական մանր մունր առարկաներուն մէջէն, եւ ցոյց կուտար գեղեցիկ կարողութեամբ ջնարակեալ աթոռները բոլորով.

— Հերբիէական ո՞ճ։ Մոնզօի «փարկ»ին ապարանքիս կեդրոնայարկը կահաւորելու շնորհն ընել արդեօք կարելի՞ էր։ Այդ կահաւորումը արեւելեան ձեւով միայն կ'ուզեմ որ ըլլայ։

Փլօմպինօ չէր երթար։ Մոնիկ ստիպուեցաւ աշխատութիւն մը պատրուակել։

Մոնիկ շունչ առաւ երբ Փլօմպինօ, իր ինքնաշարժը նստելով և դռնակէն շարունակ բարեւելով, հեռացաւ։

. . . .

Այս օտարականին համա՞ր աշխատիլ։ Երբէք...։ Մոնիկ սրտնեղութեամբ ուսերը թօթուեց։ Փլօմպինօ գողցած էր իր ամբողջ օրը։ Նոյն միջոցին ամպ մը կ'անցնէր արեւուն վրայէն։ Իր մէջը, իր շուրջը յանկարծ ամէն բան մթնցած էր։

Տակաւին չէր վերադարձած անցեալ տառապանքներու երկիրներու մելամաղձոտ ճամբորդութենէն, երբ, կէս օրէ մը վերջ իր յիշատակներովը բնակարանին մէջ բանտարկուելէ, գաւաթ մը թէյ առնելէ, և առանձինն մաղթաճառէ մը վերջ, սենեակին պատի ժամացոյցին հնչող ինը, իրականութեան բերաւ զինքը։ Լիւսիէնն Մարնիէի երեկոյթին և կէս գիշերին Փիր Բիզի ցուցահանդէսին երթալու հազիւ ժամանակ կար։

Կրկին դիմեց իր յոգնութիւններուն և ջղայնութիւններուն համար ընելիք սովորական դարմանումին, այսինքն պաղ ջուրին և ձաղկումին. Ամբողջովին ճերմակ խեցիներով և ապակիներով շինուած իր զարդասենեակին մէջ մօրէ մերկ, ձարէ խուրձով մը իր մարմինը չփելէ վերջ կը ճապկատէր։

Առողջարեր հակազդեցութիւնը զինքը զուարթացուցած էր: Վշտալի վայրենութեան նորոգ տեղի կուտար մոռացման պէտքին: Իր խոհանքէն, ըստ սովորութեան, դուրս կ'ելնէր ո և է գործ մը կատարելու բուն պէտքով մը։ Տագնապներու այս վիճակը կը բացատրուէր, բայց հոն, այս վէրքը որ կը կարծէր թէ կ'ապիանար, կրկին վերաբացուած էր աւելի խորունկ։

Մօնիկ, իր պատկերը իրեն վերադարձնող բարձր հայելիին նետեց ակնարկ մը որ զինքը գոհ թողուց: Ի՞նչ օգուտ այդպէս չարչրկուիլը։ Այդ տկարութեան դէմ կը սրտմտէր։ Այս տկարութենէն սրտմտելով հանդերձ կ'ուզէր համոզուիլ թէ անխուսափելի իրողութեան հանդէպ պէտք է քաջաբար օգտուիլ դասէն։

Մեքենայական շարժումով մը կը շոյէր իր պինդ ծիծերը, ինչպէս նաև ծիծերուն պտուկները որոնց վարդ գոյնը, երակաւորեալ կլորութեան մը վրայ մինչեւ որդան կարմիր գորշացած էին։ Յետոյ, իջնելով դնդերային իրանն ի վար և փորէն մինչեւ բոլորածիր երանները, որոնց երկար սրունքները կը սլացնէին գաւը, հետեւեցաւ ագդրերուն շուրջ բոլորակի, այնպէս որպէս թէ կը գծագրէր։ Մօնիկ, ժպտուն, բաղդատութիւն մը ըրաւ, և այդ բաղդատութեան մէջ կը վերլուծէր մերկ պարողին այնչափ մաքուր գիծերը։

Պարողին պէս ինքն ալ չունէ՞ր մարմնամարզիկի մարմին մը ուրկէ ծնունդ կ'առնէր գեղեցկութիւնը բնական համաչափութեամբ մը։ Պարողէն աւելի ինքն

ալ չէ՞ր գիտեր բարդութիւնները ամօթխածութեան... այսինքն տգեղութեան և կեղծաւորութեան դիմակին։ Բայց Մօնիկ անկէ գերադաս էր, ինք կը կրէր իր գեղեցիկ կենդանիի միսին մէջ, հոգի մը զոր չունէր միւսը...։

Իր կրկնակառաւելութեան գաղափարին առջեւ, հպարտ ուրախութեամբ մը կը լեցուէր...։ Ա՛խ սա էրիկ մարդի՛կը։ Արհամարհալից ժպտեցաւ։ Կամքի ուժով, բնականօրէն և բարոյապէս անոնց հաւասար եղած էր։ Եւ սակայն չխոստովանելով այդ բանը, իր փոխ վրէժի դաժանութեանը մէջ չձեւաւորուած զգացում մը կար...։ Արդեօք Մինութի՞ւնը։ Ամլութի՞ւնը։ Տակաւին չէր զգար որոշապէս անոնցմէ վնասուիլը։ Սակայն պտուղին սքանչելիութեան մէջ կը ծնէր անտեսանելի որդը։

Լուրջ և մանրակրկիտ զարդարանքով մը, ժամը տասնըմէկին պատրաստ էր։ Հագած էր միայն արծաթաթել շապիկ-շրջազգեստ մը, ուրկէ դուրս կը ներկայանային կլաանդրին և բազուկները, մինչդեռ ծանր կերպասը մարմինին. մնացեալ մասին վրայ փակած էր։

Փիէր տը Սու՛զէի ինքնաշարժը ճիշդ նոյն միջոցին կը փողահարէր իր պատուհաններուն տակը կեցած։

. . . .

Տպաւորիչ մուտք մը ըրին ինքնաշարժին մէջ։ Փիէր տը Սուզէ, երկար և բարակ, իր լաւագոյն զգեստին և մէջ ,նրբօրէն սնգուրեալ դէմքովը կ'ընկերանար։ Մօնիք իսկոյն շրջապատուեցաւ արքունիքի անդամներով։ Լիւսիէն Մարնիէ իշխանուհիի իր շառագոյն փայլին մէջ, արքայավայել դիմաւորում մը ըրաւ։ Հնդիկ տօնի մը խորհրդանշանը եղող ադամանդներով և մարգարիտներով զարդարուն զարդմանակ մը իր վենետիկեան մազերուն վրայ, ասիական շքեղափայլութիւնը կը յիշեցընէր։ Լիւսիէնն Մարնիէ յաղթավայել ձեւով մը ընկերացաւ Մօնիկի։ Սրահներու մէջ զիրար կը ճզմէին, թէեւ Օրիորդ Մարնիէ իր մտերիմները միայն հրաւիրած էր, բայց Պելճիքայի դրամատէրէն մինչեւ Փարիզի զանազան դասակարգը հոն ներկայ էր, հոն ներկայ էին նաեւ աշխարհաքաղաքացի արուեստագէտ և գրագէտ հանրածանօթներ։ Մօնիկ խառնամբոխին և աղմուկին մէջէն կը յառաջանար հիազգացում պատճառելով իր վրայ սքանչացողներուն։

Ամէնէն վառվռուններն իր հին բարեկամներն էին։ Խումբը որ կարծես թէ հոն ժամադիր եղած էր, զինքը կը ծանօթացնէր դաւն արտայայտութիւններով։ Այնպէս կը թուէր թէ՝ Ժինէթ Հիւթիէ և Միշէլ տ'Անթրաիկ երբեք չէին դադրած Մօնիկի վրայ գուրգուրալէ։ Ամէնքը մէկանց, մէկ ձայնով, անոր տաղանդը, շնորհը, անոր փայլը կը գովէին։

— Եւ այլն, ըսաւ Մօնիք, և ջերմօրէն սեղմեց

դէպի ինքը փութացող զօրավարուհի Մէրլէնի ձեռքը։

Յանկարծ, սակայն լոյսերը մարեցան։ Երկար ահէ մը վերջը, կարծես, դիւթիչ ազդեցութեան մը տակ ամէն աղմուկ դադրեցաւ։ Սենեակներու շարքին ծայրը կը տեսնուէր սրշավայրին լուսաւորուիլը. հո՛ն, բուսազարդ և ոսկեզարդ վարագոյրները դանդաղօրէն կը բացուէին։ Եւ, ահա՛ տեսնուեցաւ դալարիքի և կանաչ արմաւենիներու անապատը։ Մեծ ու սեւ գորգ մը ամբողջ բեմին վրայ կը տարածուէր թաւշային գեղեցկութեամբ մը։

Այն ատեն, տարօրինակ նուագ մը լսուեցաւ։ Անտեսանելի նուագախումբ մը, իր կարօտախանձ երգը կը հնչեցնէր. կարծես, ամբողջ արեւելքը խորհրդաւորութեամբ մը ի հանդէս եկաւ։ Յետոյ, վարագոյրները կ'իջնէին նուագին նուաղումին հետ։ Յանկարծ, սուր և քաղցր սրինգներու վերջին հառաչանքին հետ կը բացուէին վարագոյրները տպաւորիչ լռութեան մը մէջ։

Մերկ պարողը ծնրադիր, բազուկները երկարած, կռնակը անշարժ, խոնարհած և ճակատը դրած էր մութ գետնին։ Անոր ջինջ ճերմակութիւնը կը նկարուէր եբազկոտ պաստառին վրայ։ Յանկարծ, երբ թրթռումներու ամանակաւորումը կը վերսկսէր, մարմարինը ոգեւորուեցաւ։ Գեղեցիկ մարմինը ներդաշնակօրէն վերականգնեցաւ, ոգեկոչումի լրջութեամբ մը, ամբողջ էութիւնը բարձրանալով անվերջ թափչքով մը, Փիր Բիզ իր երիտասարդ աստուածային շքեղութիւնը կ'ուղղէր դէպի երեւակայական երկինք մը։ Ան, այնքան գեղեցիկ էր որ, սրբափայլ կ'երեւէր։

Նուագախումբը, շղթայազերծ եղած, կրկին ճիչերուն, բազմանքի մրմունջներուն յաւիտենական օրհներգը հնչեցուց։

Բազմաձեւ պարը, աւազներուն, անտառին, ջուրին, կրակին մէջէն խոյացաւ առաւօտեան զովութենէն դէպի աստղազարդ գաղջ գիշերները։

Բայց, սրինգներուն և քնարներուն միօրինակ կոչին հետ. հանդչեցաւ կասկապոյտ լազուարդին վրայ։

Մօնիկ, աչքերը յառած պարողին շարժումներուն, կը վերակոչէր հնդկական Բագոսին շուրջ կազմուած Թափօրահանդէսներու տեսլականութիւնը։ Մօնիկ, իր նուիրական գինովութեամբը կ'ապրէր բոլոր այդ հոգիներուն խորը։ Եկաւ վայրկեան մը՝ ուր Փիր Րիզ զօրաւոր կերպով մարմնացուց, իր մէջ միայն, վաւաշոտ նապա մը։

Երբ Փիր Րիզ, ուժասպառ, յանկարծ կը հեռանար, ծափահարութիւններու, գոռումներու և գոչումներու աղմուկ մը փրթաւ։ Գոցուած վարագոյրները իսկոյն կէս մը բացուեցան. և յաղթականը երեւցաւ։ Ան, ժպտուն կը բարեւէր ինքզինքին տէր կեցուածքով և առանց ոեւէ յոգնութեան նշանի։ Կեցցէներու տեղատարափը այնչափ սաստիկ էր որ, Մօնիկ իր խանդաղատանքին մէջ նուաղում մը զգաց։ Մօնիկ նեղուեցաւ։ Կիները, ոտքի ելած կը պոռային. «անգա՛մ մըն ալ», «անգա՛մ մըն ալ», «կրկնեցէ՛ք»։ Այլեւս մերկ պարողը չէր, նոյնիսկ ոչ ալ մարմնամարզիկ մը, այլ, մագոտ մարդ մը, կատարեալ ըմբիշ մը զոր կը ծափահարէին կիները յայտնապէս։ Սակայն Փիր Րիզ համեստաբար կ'զգուշանար զովեստէ...։

. . . .

Անիքա Կօպրօնէի արհեստանոցին մէջ, երեք ժամ յետոյ, թէ ինչպէս Մօնիկ ընթրելու վրայ էր, Փիր Րիչի և Ժինէթ Հիւթիէի միջեւ նստած, իր դիմացը գահակալ ունենալով Հէլէն Սիւզէն, և Միշէլ տ'Անթրայիկէն վանուած փոխադրութեանց Գ. Նախարարը: Այս անակնկալ հաւաքոյթին մասնակից եղած էին Մաքս տը Լօմ, Բիէռ տէ Սիւզէ և Սէսիլ Միր...։

Մօնիկ, այդ ինչպէսը չէր հարցուներ ինքն իրեն, և ուրախ էր Արժանթինցիներու ամենէն բարեկիրթը և վայելուչը եղող իր քով նստող Փիր Րիչի մէջ գտնելուն համար զուարթութեան և մանուկ պարզութեան ընկեր մը։ Երբ Գ. Հիւթիէ սեղանապետի մը լրջութեամբը շամպանեայի երրորդ խիցը կը պայթեցնէր, Անիքա, ոտքի ելած էր երթալու մարելով կեդրոնական ջահը, դաշնակին վրայ նուագելու չեխ քայլերգ մը։ Անիքա, իր դէմքովը, կարճ մազերովը և իր տափակ ճիտովը, իր թաւշեայ անփոփոխ վերարկուին տակ, գիւղային հրեշտակի մը գաղափարը կը ներշնչէր։

Հէլէն Սիւզ և Միշէլ տ'Անթրայիկ, շիմմի մը ուզելով, իսկոյն ոտքի ելան։ Բիէր տը Սիւզէ և Սէսիլ Միր հետեւելով անոնց օրինակին, ցատկռտելով կը դառնային։ Մաքս տը Լօմ բերանը տուած Ժինէթի ականջին այնպիսի բաներ կը պատմէր անոր որ, ան իր զգացած հաճոյքէն կը դրթդրթար, մինչ, միւս կողմէ նորին համեստափայլութիւնն ալ ինքզինքը ձգած, երանելի կերպարանքով մը իրարու ետեւէ կը խմէր։ Գ.

Հիւթիէ՝, համակրանքով դիտելով հանդերձ Անթինոուսի և անոր կնոջը կազմած ներդաշնական զոյգին, կը ժպտէր յիշելով այն նողկանքը, զոր Իրէնի Տանվի նախընթաց օր անոր ընել տուած էր, բիրտ հանած-վարածուհիի մը ձեռքով...։ Զաղկումը տեղի ունեցած էր ցարասիի ճիւղերու խուրցով մը, և փոխն ի փոխ հանգուցաւոր բարակ մանրալարերով...։

Մօնիկ քովընտի ի՞կած աթոռին վրայ, մտիկ կ'ընէր այն քննարանութիւնները, զոր Փիր Ռիզ, քիչ մը գինովցած, կը շռայլէր իրեն։ Աղջկան գլուխը ծանրացած ըլլալուն, անոր ձայնին պղնձահնչիւն շեշտը միայն կը լսէր։ Մօնիկ, շատ կարևորութիւն չէր տար բառերուն իմաստին։ Մօնիկ չէր ցանկար որ Փիր Ռիզ մտադրութիւնը ունենար նոյնիսկ այն բանին համար, որ-ինք ընել կ'ուզէր, նոյնիսկ ինք նախամեծար կը համարէր որ ան ըլլար այնպէս, ինչպէս որ էր, այսինքն հաճոյքի գեղեցիկ մեքենայ մը պարզապէս։

Մարդը գրկած էր զայն մէջքէն։ Այն անգիտակից աշխատութիւնը, որ կը շարունակուէր Մօնիկի մէջ, յանկարծ, կուգար մարմին առնել ծրագիրով մը որ, տակաւ առ տակաւ, կ'որոշուէր...։

Դաշնակը լռած էր, Արհեստանոցին մէկ մութ անկիւնին մէջ Հէլէն Սիւզ, Միշէլ և Անիքա բարձերու կոյտի մը վրայ փռուած պառկած էին։ Անոնց անորոշ խումբին հիւսուածքը, թրքական լապտերի մը կարմիր բոցէն կը լուսաւորուէր...։ Մօնիկ, միևնոյն անտարբեր ակնարկով, տեսաւ որ Սէսիլ Միր և Բրէր ու Սուզէ աներևութացած էին, և Ժինէթ ու Մաքս ու Լօմ ալ սեղանէն ելած էին, որոնց հետևած էր նաև Գարոն Հիւթիէն։ Մօնիկ նշմարեց որ Գարոն Հիւթիէ մխրճուած է անգլիական բազկաթոռի մը գոգին մէջ, աչքը ծամածռած և ո՛չ հեռու այն բազմոցէն, ուր նախարարուհին երկնցած էր հետը քաշել տանելով, իր

ճավալիէն։ Որչափ ալ իրեն ծանօթ ըլլար ապականութիւնը այս միջավայրին, ուրկէ անցած էր ժամանակին, ինչպէս անկէզ թուղթը կ'անցնի բոցէն, Մօնիկ տեսաւ թէ իր հին բարեկամները «կը չափազանցէին»։ Փիր-Բիզ, հնագարեան մէտալիօնի մը նմանող իր կիսադէմքովը, ընդհակառակը, աւելի առոյգ և թարմացեր երեւցաւ Մօնիկի, որ անոր խնդրանքներուն պատասխանեց ձեռքերու երկար սեղմումովը...։

Այս ամէնէն վերջ, ինչո՞ւ կիսով միայն վայելել վաղանցուկ բաղէն։ Ինչո՞ւ համար ունենալ վտանգի մը անհեթեթ վախը, երբ ինքը, ամէն տեսակէտով անկախ ըլլալով, ոչ մէկու մը հաշիւ տալու պարտաւոր էր...։ Այո՛, ինչո՞ւ չունենալ զաւակ մը...: Զաւակ մը, որ իրմէ, և իր դաստիարակութենէն, հուժկու մարմինի մը հետ պիտի ստանար այն հոգին, որ կեանքը կը ներպարանաւորէ...։

Զաւակ մը, որ վաղը, մայրութենէք այս հօրմէն պիտի ժառանգէր միայն և միայն սքանչելի ձիրքեր, այսինքն առողջութիւն և ուժ։

Սիրոյ պէտք կա՞ր։ Այլ եւս չէր հաւատար անոր: Այն արուեստը, զոր իր ճարպիկութիւնովը ի գործ կը դնէր, ի՞նչ էր: Զբօսանք մը միայն, այո՛, զբօսանք մը...

Պարզապէս ինքնախաբութիւն մը անօգուտ չըլլալու համար...: Մինչդեռ զաւակ մը ունենա՜լ, ստեղծել էր գործ մը, խորհուրդ և կեանք։ Հպարտօրէն բարեւեց ան, արշալոյսին նշոյլը, փրկարար այդ գաղափարը...։ Զաւակ մը, ընկերութիւն մը և նպատակ մը ամէն ժամերու համար...: Մօնիկ, վերջին ակնարկ մը նետեց ընդարձակ սենեակին, ուր՝ արշալոյսին պաղ լոյսը կը խառնուէր քօղարկեալ լամբարներու նշոյլին: Գորշ ստուեր մը, կիսամերկ խումբերու անշարժութիւնը զոր կը յուզէին ատեն ատեն, ծփանք մը, հառաչանք մը, յանկարծ ոտքի ելաւ և իրեն հետ քաշելով իր ընկերը ըսաւ.

— Եկո՛ւր։

. . . .

Դ.

Քանի մը շաբաթներ ամբողջ երջանկութեամբ անցան։ Մօնիկ հպարտութեամբ կը վայելէր վերջապէս շահուած կատարեալ ազատութիւնը։ Անսահման հաճոյքը զոր գիտնալ կ'սկսէր իր հեշտութեանը մատղաշ պապակին կուտար անխոնջ յագուրդ մը։

Մինչեւ այդ ատեն ստորնութեան տարտամ զգացում մը, հպատակելու ոխ մը, այն բազուկներուն մէջ որոնք իրեն տիրացած ըլլալ կարծած էին, խանգարած էին իր զգացումներուն ուժգնութիւնը, որքան ալ ան բուռն ըլլար իր մէջ։

Այն մարդիկը որոնց գրկակցութիւնը ընդունած կամ փափաքած էր, անձնատուութեան գերագոյն վայրկեանին, միշտ զգացած էր անոնց ենթական ըլլալը, որովհետեւ իրմէն աւելի անոնցմէ կախում ունէր արարչական կարելիութիւնը, ուրկէ ինքզինքը տակաւին հեռու կը կացուցանէր։

Զգլխիչ, բայց անհաստատ վայրկեաններ, որոնցմէ ինքզինքը ազատ կացուցանելու իր կամքը, նոյնիսկ երբեմն անոնց կատարելութեան րոպէէն առաջ, ոչ միայն իրենց արժէքը կը պակսեցնէր, այլ և կ'աւելցնէր դառն դժգոհութիւն մը։ Ինքզինքը խորապէս ստորնացած կը

զգար խորհելով թէ իր ամբողջ անձը, մինչեւ յառաջիկային համար ալ կախում ունէր այս անցորդներէն, այս երկվայրկեան մը իշխողներէն։

Եթէ ինքը զգոյշ չի վարուէր, անոնք, իրենց աներեւոյթանալէն ետքն ալ, իր կեանքին տեւական տէրերը պիտի ըլլային։ Այդ ան էր զոր ինք ամիս պարտաւոր պիտի ըլլար իր միսով սնուցանել, իր շունչով ոգեւորել։ Ասիկա իր երկարաձգումը, իր վերապրումը պիտի ըլլար։

Կնոջային բոլոր ստրկութիւններէն, ամէնէն մահացուն, ամէնէն գէշը, այդ վտանգը չէ՞ր միթէ: Մայրութիւնը, հաւանութեամբ միայն մայրութեան և մեծութեան իրաւունք պիտի ունենար։ Միշտ աւելի լաւին ցանկալու պայմանաւ սակայն։

Անշուշտ ինքն ալ, ուրիշ շատերուն պէս, կրնար արուեստով մը խուսափիլ բնութեան այդ օրէնքներէն: Մալթուսի դպրոցը բոլոր կիներուն համար ալ բաց է, ինչպէս բաց էր օր մը ժօրժ Պլանչէ, ուրկէ Մօնիկ ամենեւին չէր ախորժած...: Բայց ինք չէր ուզեր, օրինակի համար, Պրիսքօլին՝ որ իրեն մերձենալէն յառաջ, անդունէ այն տեռապարկէն, զոր Միշէլ միշտ կը պահէր իր պայուսակին մէջ՝ տ'Անթրայիկի մարքիզուհին ըլլալէն առաջ։ Մօնիկ, պատեհ առիթին ժպտած էր այդ գաղափարին առջեւ որ երբեմն զայրացուցած զինքը։ Իր աչքերուն առջեւ ծաղրելի տեսարանը ա՛լ աւելի կ'ընդգծէր կեղծաւորութիւնը և ստորնացումը: Գալով իրեն ալ գործածելուն, իբրեւ ո և է նախազգուշական միջոց, ինչպէս իր կարմիր ներկը, կամ բրնձափոշիի ծաղիկը, ո՛չ, շիտակը, այս բանը կը զզուեցնէր զինքը...

Իր յօժար կամքովը Փիր Ռիզը ընտրելը, գործադրելու համար այն մեծ գործին, որուն ինքը կ'ըլլար գլխաւոր վարպետը,— ոչինչի կը վերածէր ամէն տե-

ատկ անկախ զգացումներու հետ, փոքր խեղճուկ նա-
խադքաղումները…։ Ինքը ուրախութեամբ կը վերա-
դառնար ընդունուած բնական օրէնքներուն։ Հոն կը
վերադառնար իբրև հաւասար·

Բնական վայելումին ամբողջովին անձնատուր ըլ-
լալու նշտանքին վրայ կ՚աւելնար մեղմօրէն փայփայ-
ուած արժանապատուութեան հմայքը։ Առաջին անգամ
ըլլալով Մօնիկ կը զուարճացնէր իր անձնականութիւնը։
Մարմնաւոր Հարսանեաց համար բոլորին մէջէն ամենէն
գեղեցիկը ընտրած և Վերացումի մէջ իրապէս մարմնա-
ւորող ըլլալը, իր կարգին մարդու ծառայելու համար
փայփայուած, իր հպարտութեան կուտար աստուածա-
յին խանդ մը։

Ստացած հաճոյքի երախտագիտութիւնը, որ շատ
մը ուրիշները կը վերածէ խելակորոյս գերիներու, ա-
կամայ բայց հաստատ, քաղցրութեամբ մը, իր գերա-
զանցութեան ցուցադրումը կը մեղմացնէր։ Մօնիկ այդ
մասին այնպիսի գիտակցութիւն մը ունէր որ, և հա-
կառակ իրեն, (վասնզի երբէք պարծենկոտ եղած չէր),
այնչափ յաճախակի հասցուց այդ բանը որ Փիր Րիգ,
— խելայն յոգնած իջնելուն համար այն գերին զոր ինքը
կլիներուն կը սահմանէր, և խանգարուած անհամբեր
յաջողութիւններով,— շուտ մը յայտնեց իր դժգոհու-
թիւնը։ Սարակինոսեան արիւնը,— որ, հակառակ եւ-
րոպական բոլոր ցեղերուն մէջ ձուլուած ըլլալուն, կը
տիրէ արժանթինեան ժողովուրդին երակներուն մէջ,—
չափազանց կը հակէր, արդէն հետզհետէ հպարտացած
անոր բնածին յաւակնութիւնը, ապստամբելու համար
հոմանուհիի մը դէմ որ կ՚ուզէր իրեն հետ կենակցիլ։
Իր սկանտինեան կեղծանունին և լատին ժառանգա-
կանութեան տակ, Փիր Րիգ, իտալացիի զաւակ, իսկա-
պէս սպանիացի մալրիկ մըն էր։

Ամիս մը վերջը, Փիր, կամ Փիէթրօ, ձանձրացած էր։ Փիր, մերկ պարող ըլլալով հանդերձ, կ'ուզէր որ իր ընկերուհին տունը նստող և քօղարկեալ մէկը ըլլայ։ Մօնիկ եթէ չունենար յաւակնութիւններ, ընկերուհիներէն ամենէն զմայլելին պիտի երեւար Փիրի։ Մօնիկի, զաւակ մը ունենալու ցանկութեամբ, Փիրը իբրեւ յոլատակ գործածելու գաղափարը, զինքը անտանելի կը դարձնէր։ Զաւա՞կ մը...։ Փիր ուրիշներու տուած էր անոնց այդքան ձեւակերպութիւններ։

Դադար մը, սակայն, արփիաւորեց իրենց ցանկութեան վերջին տասնըհինգ օրերը։ Զատիկը կ'իյնար Ապրիլ վերջերը։ Փիր, միւս կողմէ, ոեւէ պայմանագրութիւն մը կնքելու մտադրութիւն մը չունէր մինչեւ Մայիսի կէսը, որ ատեն Լօնտօն պիտի մեկնէր։ Ազնուաւորեար պարասէրները զինքը հոն կ'ուզէին պայմանաւ սակայն որ ներկայացումը ըլլայ սեռապատ։ Մօնիկ ալ իր կարգին, յոգնեցուցիչ ձմեռէ մը վերջ, չափազանց պէտք ունէր հանգիստի մը և առանձնութեան մը։ Փիր արտօնեց որ Մօնիկ ալ դէպի արեւ դուրս գայ։ Դէպի Գլէրվալլօն։

. . . .

Փրօվանսի հրաշալի գարունը հիւրընկալեց զանոնք։ Երկուքն ալ սիրեցին Սամպրասիթէն ծովին վրայ նայող հանդարտ պալատը։ Հովանոցաձեւ չոճինները իրենց սեւ ստուերները կը ցոլացնէին երկինքի կապոյտին վրայ։ Խնկանին հագած իր ծաղկեայ պատմուճանը,

աժգոյն կապոյտ, կը բուրէր հինաւէտ օդին մէջ։ Իրենց դիմաց անշարժ ծովը լիճի մը պէս կը փայլփլէր։ Մարդ կը տարուի ըսելու թէ, Սէն Թրօփէզը, նման լաւագոյն ոսկիէ ճարմանդի մը, իր հին պատուարներուն մէջ սեղմուած, բլուրներու՝ զմրուխտի մը մէջ, որպէս սափիրայ կը խապոպէր։

Մարելու վրայ եղող իրենց հրայրքին մէջ, վերջնական ոստումը եղաւ այս։ Մօնիկ սկսաւ վախնալ որ իր փափաքը իրականանար։ Մօնիկ որչափ որ կը կասկածէր իր սովորականին վերադարձէն, ան խուսափած չէր։ Եռանդագին փափաքելով մայր ըլլալ, անպատճառ մայր ըլլալու բնազդական հաշիւ մը, իր ցանկութեան խանդին մէջ, իրեն գտնել տուաւ հաճելի ըլլալու գաղտնիքը։ Իր սիրուհիի փաղաքշոտ քաղցրութիւնը, չողոքելով իր Փիէթրօն, անոր կրկին կուտար ճաշակը այն գործին, զոր այլեւս իբրեւ պաշտօն միայն կը կատարէր։

Ինքն իրեն համար սիրելու պատրանքը, իրեն վերադարձուց զգացումներուն նախնականը եւ բնականը։ Երկուքն ալ ապրեցան կեանքը, առողջ օդին մէջ, առանց յետին մտքի։ Իրենց երիտասարդութիւնը սքանչելապէս կ՛անգայտանար, կենդանիներու ոստումներուն կամ թռչուններու թրթռութիւններուն հետ։ Ոչ ինչ բան մը, ամէն ինչ, իրենց առօրեայ կեանքին ամենափոքր մէկ դիպուածը, մէկ նիշը, եւ իրենց ծիծաղաշարժ պարզութիւնը, զիրենք կը զուարճացնէր...։ Իրենց մերկ գիշերները գրկակցութիւն միայն էին ուր ցանկութիւնը ինքնին առանց յոգնելու կը վերածնէր, ամենախոր քունի եւ նոյնիսկ առտուան թեթեւ զարթնումներու պահուն։

Մօնիկ գիտակ եղաւ զգուանքներուն անյագ ծարաւին։ Իր Փիէթրօին համբոյրները, իր մէջ արթընցընելով կատարեալ հեշտանք մը, ի կատար հանած էին

յառաջատուական գիտակցութիւն մը։ Մօնիկ ամբողջովին բացուած էր, անեղծ վարդի մը պէս որ արեւէն կը խամրի։ Խատուտիկ թռիչքներ, յանկարծ կը մղէին Մօնիկը դէպի գնդերուն բազուկները։ Նաւակը, որուն մէջ նստած առանձինն, անձնուելով ղեկին կամ շարժիչին քմահաճոյքին կը նաւէին ծովային դաշտին մէջ— ծովախորշերուն տաք աւազը, լեռան հոտաւէտ արահետները իբրեւ պատահական անկողին, իրենց կիրքերուն քմահաճոյքին կը ծառայէին։

Հեռաւոր բացէներու պահուն Մօնիկ ակռաները սեղմած կ'աղաղակէր այն արբշռութենէն զոր Փիր կուտար իրեն կատաղի հարուածներով։ Կամ թէ, Մօնիկ, թափանցումի գիտուն դանդաղութեանը մէջ, ցած ձայնով կը հառաչէր հաւրայներու երջանիկ տրտունջքը։ Մօնիկ այն ատեն հաւատաց որ կը սիրէր։ Մօնիկ աւելի սաստկութեամբ ըղձաց, փոխադարձ զեղումի մը վայրկեանին, որ զաւակ մը ծնի երկուքին իրարու խառնուած միսերէն։

Օր մը, առանց իրեն սպասելուն, երբ յանկարծակիի եկաւ վայրի լերանց մէջ, ըզգած էր համոզուիլ թէ իր երազը կ'իրականանար։ Երբ Մօնիկ, չոճիներուն տակ, մանիշակագոյն հասմիկներ քաղելու վրայ էր, Փիր օգտուելով անոր գաւակ ձեւէն, յանկարծ վերցուցած էր չրջազգեստը, եւ Մօնիկ զգացած էր այրող գիրկի մը մէջ գոհունքը։ Այն ատեն Մօնիկ արձակած էր անսանային մանչիւն մը, եւ յետոյ փարուելով մը ինքզինքը լքած։ Երկինքի զիմաց, երկուքին մէջ ալ չզթայազերծ կ'ըլլար, բնութեան ամբողջ կորովը, կոյր ըմբոստութիւնը աշխարհիկ ուժերու, որոնք անտարբեր, հանդէպ սովորութեան կարգ անցած ողջախոհութեան, բնազդաբար կ'աշխատին տեսակին տեւականացմանը։ Շատ վերջերը, Մօնիկ քաղցրախառն վիշտով մը երկար ատեն յիշեց այդ ժամը որ կարծած էր երկիրին հոգիին հետ հաղորդակցիլ....

— Փո՛ւնջը, բացագանչած էր Մօնիկ ճամբայ ելնելէ առաջ...։

Մօնիկ կը հաւաքէր հատուէտ ծիլերը։ Յետոյ փաթթուեցաւ Փիէթրօի թուխ մազին։ Այս վերջինը գոհունակ դէմքով մը, կը դիտէր տեսարանը։ Մօնիկ ուզեց որ իրմէն զատ ուրիշ բանի մը վրայ չի խորհի, և հաւասմնելով փունջը անոր քթին տակ դնելով ըսաւ.

— Հոտոտէ՛։

Փիր խրտչեցաւ, և փռնգտաց։

Մօնիկ սկսաւ խնդալ ըսելով.

— Պիտի պահեմ այս ծաղիկները որոնք երբէք չպիտի թառամին յիշողութեանս մէջ։

Երկու ամիս վերջը Փարիզի մէջ, կրկին կը գտնէր, այն ծաղիկներէն մին չորցած, Սամէնի երկու ոտանաւորներու միջեւ, զոր ինք Բէլէր Վալլօն տարած էր, և առաջին իրիկունէն իսկ, հրաժարած էր իր ընկերոջը հետ գրքին էջերը բարձրաձայն թղթատելէն։

Իր այդ բնակութեան վերջին օրերուն տեսակ մը յուսախաբութեան ենթարկուելուն համար դառնացած էր։ Պարբերականին անցոք երեւումը երկրորդ անգամ համոզած էր զինքը թէ այլեւս ոչինչ սպասելու էր իր խաղընկերէն, բայց զգացումներու փոխանակումէ մը զոր ուրիշ ամէն տեսակ մաքուր և առողջ մարմնամարզիկ կրնար հայթայթել։

Փիր Բիլ, նոյն հետոյն, իրեն երեւցած էր իր ճըշմարիտ մերկութեանը մէջ, այսինքն ապուշ, տգէտ և անափառ։ Այն հպարտութիւնը,— որով Մօնիկ, ընտանի գեղեցիկ կենդանի մը դիտելու պէս կը դիտէր զայն, մինչեւ այն ատեն, սքանչացող աչքերու առջեւ, որոնք ամբողջ պալատը կը շրջապատէին զիրենք, — փոխուեցաւ անյաղթելի սրտնեղութեան մը։ Ամէն տեղ, ճաշարանը, պարտէզին վրայ, նրբանցքներուն մէջ, իրենց շրջագայումի միջոցին, կիները դեռ կամ ամօթ-

խած նայուածքով մը կը հետեւէին «մերկ պարողին» ։ Այս ամենուն սակայն Փիր ինքնահաւան դէմքով մը կուրծք կուտար... ։ Կամ թէ, երբ Մօնիկ կը խօսէր անոր, խօսելու ամբողջ ընթացքին, Փիր հանելով փոքր տուփ մը, որ կը պարունակէր փոքրիկ հայելի մը, սանտր մը և բրնձափոշի, մանրակրկիտ խնամք կը տանէր իր դէմքին ։ Մօնիկ վշտակցութեամբ մը ուսերը կը թօթուէր ։ Փիր, նեղացած այնուհետեւ վէճ հանելու համար ամէն տեսակ առիթ փնտռած էր ։ Առիթը ստեղծեցին այն նամակները որոնցմով զինքը կը հետապնդէին իր վրայ սքանչացող կիները ։ Մօնիկ սկիզբները կը չահագրգռուէր գրկուած հասցէներով. և այդ բանը կ'ընէր աւելի հետաքրքրութեամբ գոհացում տալու քան թէ նախանձէն չարժելու ։ Սուրճ առնելու պահու ամենամեծ զբօսանքն էր այն ։ Նամակները միասին կը բանային և կը մեկնաբանէին... ։ Այս սովորութենէն սակայն, Մօնիկ վերջին օրերը արհամարհանքով մը հրաժարեցաւ:

Մեկնումի նախընթաց օրը, երբ Մօնիկ ինքզինքը, Նիսի Առաջնորդը անուն գրքին ընթերցումովը, զբաղեալ կըձեւացնէր, Փիր վշտակրած, սեղանին վրայ դնելը յայտնող ձեւով մը, հոտաւէտ պահարան մը դնելով հազաց.

Լռութիւն կը տիրէր ։ Մօնիկ ձայն չհանեց: Այն ատեն Փիր պօռաց բարկալիր.

— Չեմ տեսներ թէ ինչ կ'ընեմ ես հոս, ցորչափ անձիս ոչ մէկ կարեւորութիւն կուտաք: Բարեբախտաբար եթէ քեզի համար ծաղրելի եմ, ուրիշներ իմ մասին արդար կ'ըլլան:

— Բայց, սիրելիս, ես ալ գիտեմ ։ Դուք պարողներուն մէջէն ամենէն գեղեցիկն էք. համաձայն ենք ։

— Եւ մարդոց ամէնէն ապո՛ւշը, այնպէս չէ՞, ինչպէս դուք ա՛լ կիներուն ամէնէն խելացին ։

— Դուք էք որ կ'ըսէք զայն ։

Այն ատեն Փիր ոտքի ելնելով և խիստ գունատ դէմքով մը պօռաց.

— Ամէնապարագայի մէջ, երկուքնիրէն ամէնէն ապուշը ան է որ քեզ անօգտակա՛ր է . . . : Ես զաւակներ չինելու կարող եմ, այո՛, ես ինքս . . . :

Փիր ցոյց տալով՝ նամակները շարունակեց.

— Ահաւասիկ ուզածիդ չափ։ Առիթներ չէ որ կը պակսի՛ն։

Մօնիկ մարդասիրաբար աչքերովը վերէն վար չափեց զայն: Բայց հեգնութիւնը ազդած էր։ «Ես անօգտակա՛ր մը, այո՛։» Եւ իսկոյն իր մէջ ամլութեան զգացումը մեծցաւ անապատային մենութեամբ։ Մօնիկ վիրաւորուած պատասխանեց.

— Հոգ մի՛ ընէք։ Ես ձեզի վար չեմ դներ։

Եւ յետոյ Մօնիկ խորհրդածելով, մելամաղձոտ ժպիտով մը յարեց.

— Անիրաւ ես. ինչո՞ւ գզուըտինք . . . : Պատահեցաւ որ իբր ընկերներ միացանք, հիմակ որպէս ընկերներ զիրար կը ձգենք:

. . . .

Ո՞ւր էր հիմա Փիր Բիզ։ Ան հիմա Հաւմ կը գըտնուէր, հակառակ թերութիւններուն, Մօնիկ բարեկամաբար կը խորհէր անոր վրայ։ Անտարակոյս, առաջին օրէն իսկ, Մօնիկ գիտակ եղած էր անոր ամէն մէկ թերութիւններուն, բայց անոր ծննդաբաշխ կարողութեանը համար չէր որ սիրած էր զայն։

Իրաւունք ունէր ուզելու անկէ ինչ որ ինք կուզէր, ինչ որ կը յուսար։

Փիր դեռ չյուսահատելու յամառ կամքով մը, ոչ թէ ինքզինքը այլ Մօնիկը միայն կը նկատէր անյաջողութեան պատասխանատու։ Այն ատենէն սկսեալ, բացի չափաւորութենէն, նաև անոր հետ, անցուցած ըլլալով միայն և միայն լաւ, լեռոյ զմայլելի, և ի վերջոյ չափազանց լաւ վայրկեաններ, ի՞նչ իրաւունք ունէր Մօնիկ յանդիմանելու զինքը։

Մօնիկ չէր յամառեր այն գաղափարին վրայ թէ ինքը, և միայն ինքն էր իր յուսախաբութեան պատճառ։ Մօնիկ չէր հարցնէր նաև իւրովի թէ ինչո՞ւ այնչափ շուտ յափրացած էր յատկութիւններէն, որոնցմով բռնուած էր միջոց մը։ Համոզուած էր թէ ինք բարոյապէս գերազանց էր իր շուրջի մարդերէն, և իր սպիացած վէրքով կը պահէր սէրէն սոսկում մը, իբր թէ այդ սէրը տակաւին ապրէր իր շուրջը։ Տառապելէ ալ կը վախնար, եթէ անով կրկին բռնուէր։ Ակնափակներ, իր փնտռտուքի հպարտ դաշտին վրայ, կը սահմանէին կեանքի արգասաւոր գետինը։

Փիր Բիզ կրկէս վերադարձած ըլլալով, Մօնիկ վստահութեամբ շարունակած էր իր ճամբան։ Այն զոր չէր կրցած ըլլալ մէկը, պիտի կրնար ըլլալ ուրիշ մը։ Ահա այսպէս յաջորդաբար ձեռք ձգեց շատ մը արտադրողներ։

Նախ ձեռք ձգեց Միտի գաւառին մէկ երեսփոխանը, որուն նմանութիւնը Ֆրէտէրիք Միսթրալի հետ մոլորեցուցած էր զինքը։ Հիւթիէններուն տանը մէջ, մեծ հացկերոյթի մը առթին, նկատած էր անոր հպարտ և նուրբ դէմքը, և ասկէ զատ գոհունակութեամբ մըտիկ ըրած էր անոր հնչուն խօսքերը։ Բայց այդ փութկոտ սիրահարը, այդ դուն, տուն, տախ, տախ մարդը Շանթէքլէրի հետ խաբող նմանութիւն մը միայն ունէր իր թռուչքին ու բիտովը։ Անոր փառամոլութիւնը և մեծամտութիւնը շուտ մը յուսախաբ ըրած էին Մօնիկը։

Անոր յաջորդած էր հռովմայեցիի դէմքով երկրաչափ մը, նաւահանգիստներու և երկաթուղիներու յանձնառու մը․ այս մարդը, որուն գաղափարներովը և յանդուգն ձեռնարկներ ծրագրելու իր իմացական կարողութեամբը, իր անկեղծութեամբը, և որ թափիչով մը կը նկարագրէր ճամբորդութեանց հորիզոնները և կը ներկայացնէր միջազգային աշխատութիւններ, — հաճելի եղած էր։ Բայց երեք ամիս յետոյ, անոր ցուլի անդամոյթին վրայ հիմնած յոյսերը մարած էին։ Երկրաչափը եղէ մը աւելի բեղմնաւորիչ չէր։

Կասկած մը եկաւ հոգ պատճառել Մօնիկի։ Հապա եթէ իրն էր յանցա՞նքը։ Որոշեց բժիշկին խորհուրդին դիմել, բայց շաբաթներով յետաձգեց իր այդ դիմումի ծրագիրը։ Ժամերը հետզհետէ խառնաշփոթ կացութեամբ մը կ՚անցնէին, երբ գործերը, իրարու ետեւէ, մէկը միւսը բերելով հասոյթներու քանակը, և հետեւաբար աշխատանքի ճիգերուն անհրաժեշտ գումարը կ՚աւելցնէր։

Պէտք եղաւ երկարել մինչեւ քովի վաճառատուն-ները, զորս վարձել յաջողած էր, կանանց մարմարիոնէ երկար նշանատախտակը, որուն վրայ կ'երեւէր յաղթա-կան նշանակը շրջապատուած Զարդարանք և Սքանչելի բառերուն մութ ոսկեգոյն տառերովը։

Մօնիկ առանց վէճի, մէկդի թողած էր, ամէն իրի-կուն դուրս ելլելու սովորութիւնը։ Այլեւս չէր տես-նուեր պարասրահներու, երգեցիկ սրճարաններու մէջ։ Միշտ աշխատելով, առտուան ժամը տասնէն մինչեւ ուշ ատեն, Մօնիկ կը գծագրէր, նախաձեւ կաղապարները կը ներկէր, ամէն անգամ որ քաղաք ճաշելու չէր երթար, և կամ, չէր ճաշեր իր բարեկամին հետ, ուրկէ, երկրա-չափէն և երեսփոխանէն յետոյ, կ'սպասէր, առանց եր-կար բարակը նայելու, այն զաւակին որ պիտի վերսկսէր զինքը յաջողեցնելու իր թերացած փորձառութեանը մէջ։

Արդարեւ անոր աշխարհային յաղթանակէն չէր ու-րախանար, այլ կ'ուրախանար այն յաղթանակէն որ զո-հելով նախկինը, կ'իրականացնէր իր նիւթական ան-կախութիւնը։ Մարդիկ կ'ընդունէին, համբաւաւոր և փայլուն կերպով իր թշուառ և մթին կեանքը շահող Մօնիկ Լէրպիէէն, այն՝ որով մեղադրած էին զինքը։

Մօնիկի նկատմամբ այս վերաբերումը, որ տափա-կութեան և ստրկութեան ծնունդ էր, իրեն գոհունա-կութիւն կը պատճառէր։ Ինչո՞ւ. որովհետեւ Մօնիկ, ասով պիտի կրնար, առանց ընկերոջ մը պիտակին կամ դրօշմին, և որ աւելին է, առանց պատասխանատուի մը, համարձակօրէն աշխարհ բերել ազատ էակ մը, և պիտի կրնար զայն մեծցնել արհամարհելով սովորութիւններն ու օրէնքները որոնք զինքը այնքան տառապեցուցած էին։

Ապօրինի զաւակ պիտի անուանէին զայն. բայց վերջը, ան ազատ համարձա՛կ պիտի կրէր իր մօրը անունը։ Մայրն ալ, առաջին քայլէն սկսեալ, զայն պիտի

ազատէր ընկերային բանտէն ։ Անոր անկեղծօրէն սիրել պիտի սորվեցնէր այն ամէն բանը որ արժէք մը կը ներկայացնէր, և չսիրել պիտի սորվեցնէր այն՝ որ ոև է արժէք մը չներկայացնէր ։ Մօնիկ, այս կերպով, անոր պիտի խնայէր աւելորդ բաները ու անօգուտ ցաւերը ։

Այո՛, հոս կը կայանար միայն իր գոյութեան իրաւունքը. զաւակ մը ունենա՜լ. զաւա՛կ մը՝ որ իրեն միայն պիտի պատկանէր և որուն համար հպարտութիւն պիտի զգար:

Մօնիկ, միայնակ օրերու և պարապ ժամերու կեդրոն մըն էր զոր չէին կրնար լեցնել ընդ երկար յափրացող աշխատութիւնը, և ոչ ալ ոչ-հեշտասէր աշխատութիւնը։

Ոչ նուազ խոր շարժառիթ մըն էր նաև այն զոր չէր խոստովանէր, այսինքն, գորովի և անյագ սիրոյ պէտք մը, լքեալ կնոջ իր ամբողջ տառապանքը, մինչեւ իր բոլոր փորձերուն կրկնակ մենակեցութեանը մէջ ։ Մօնիկ կը սլանար դէպի իր յղութեան հրաշքը, լրումի միևնոյն մոլեգնութիւնը, զգացողական փոխանակութիւնը զոր իրենց մայրութեանը մէջ կը փնտռեն դըժբախտ կիներ ։

Այն միջոցին յորում իր յոյսը դադրած էր երբ նոր սնանկութեան մը զգացումը զտուած էր իր մէջը յանդէտս ։ Իր չորրորդ փորձէն կը պահէր տխրութիւն մը որ ջլահիւծութեան կը դառնար տակաւ առ տակաւ ։ Ընդհուպ բաժնուեցաւ նաև այս սիրահարէն, յուսահատութենէն կատղած ։

Իրեն տարեկից նկարիչ մըն էր այս սիրահարը, ուշիմ և լաւ ապրող ։ Կը շինէր բոլորաձեւ վայրանըկարներ և խորանարդաձեւ կենդանագիրներ ։ Ամէնքն ալ նոյնագոյն բոլորակութեան մէջ ճերմակ կէտկիտուած ։ Նկարիչը այս յղացումներուն մէջ տրամաբանութեան չէր հետևէր, այլ կը հնազանդէր երիտասար-

դութեան յատուկ յեղափոխական չմորած ճաշակին։ Արդէն երկուքին միջեւ երբեք գեղեցիկին ճաշակը վէճի նիւթ չէր ըլլար...։

Բարեբախտաբար վրայ կը հասնէին արձակուրդի օրերը։ Մօնիկ, անոր հետապնդումները կարճը կապելու համար, ստիպուեցաւ մեկնիլ սխալ հասցէով մը մոլորեցնելու համար զայն։ Մօնիկ կ'երթար Պրըթօնեան փոքրիկ ծովեզերք մը, Ռօզմանիթէք, երկու բարձր խարակներու միջեւ ծակի պէս տեղ մը, մինչ նկարիչը Զուիցերիոյ մէջ կը փնտռէր զայն։ Մօնիկի գտնուած տեղը ծառերը կ'իջնէին մինչեւ ծով։ Մօնիկի ընտրած վայրը ձկնորսներու գիւղ մըն էր, ուր կային միայն հինգ վեց ամառանոց բնակարաններ և խեղճուկ պանդոկ մը։ Մօնիկ հոն ամիս մը առանձինն ապրեցաւ, մերժելով ամէն տեսակ ընկերութիւն։ Արշալոյսին հետ դուրս կ'ելնէր, իր հետ ունենալով նկարի տետրակը և մատիտներ։ Մօնիկ ցերեկին արագօրէն կը վերադառնար ճաշելու համար, արդէն ամենուն համար պատրաստ սեղանէն։ Ճաշէն վերջ կրկին կ'երթար ժայռերուն մէջ ժամանցելու մինչեւ լոգանքի ժամը...։ Իսկ գիշերը, մինչեւ ուշ ատեն կ'երազէր պառկած ըլլալ աւազին վրայ և կամ թափառիլ դաշտերուն մէջ։

Այս յաճախումը գեղջական ուժ մը տուաւ Մօնիկի։ Բայց, անզգայ բնութեան հետ իր դրացիներէն աւելի շփման մէջ ըլլալով հանդերձ, մէջը ըլլալով նաեւ մինչեւ անխուսափելին գեղուն յարաբերութիւնները, Մօնիկ արագօրէն կ'զգար թէ դարձեալ հոն առանձինն էր քան թէ Բարիզի մէջ ուր կային միայն իր աշխատութեան գործունէութիւնը և երեւցող ու աներեւութացող ամբոխը ու դէմքերը...։

Մարդկային միջակութեան տեսարանը այնքան աւելի վշտալից թուեցաւ իրեն, պարզ զարդարանքի

չքեղութեանը դիմաց, այսինքն այս երկրին, այս ծովուն և այս երկինքին դիմաց որ իր ներքին տառապանքն ու անձկութիւնը ի զուր կը ջանային թևածել թռչնիկի մը թևերուն պէս։ Այս վիճակին մէջ իր անկարողութիւնը կուզէր հեծկլտալ այս անհունին դէմը, զոր երբէք կը գրկէր, զոր իր հաւատքին մէջ կը վերակենդանացնէր և որուն անվիճելի հանդամանքը հիմակ սակայն կը զգետնէր զինքը։

Ուստի, Մօնիկ, իր փախուստէն ի վեր, առաջին անգամին ըլլալով, իր բազմատանջ սրտին մէջ մարմնացուց ակներևութիւնը։ Իր ազատութեա՛մբ ոչ մէկ բանի տիրացած էր։ Աշխատութեա՞ն տիրացած էր։ Ինչի՞ կը ծառայէր այդ աշխատութիւնը քանի որ միայն իր չարչարանքին և աւերումին ճարակ կուտար։ Հաճոյքին մէջ գտած էր միայն սիրոյ կեղծ նմանութիւն մը։ Եթէ չէր կրնար զաւակ ունենալ, ի՞նչ կը մնար իրեն։

Երկար ատեն ինքզինքը յուսադրելը ոչինչի կը ծառայէր։ Իր անգութ պարզութեանը մէջ այս էր իր անցեալի հաշուեկշիռը։ Աւերա՛կ։ Ուրկէ բան մը չէր կրցած ազատել։ Չէր ազատած նոյն իսկ այն կապը որ, դժբախտութեան մէջ, զինքը կը զօդէր, երբեմնի ժամերուն, ընտանեկան բոյնի կրկնապատկերին...։

Ցրուե՛ց իր մայրը։ Փոմպինօի դիմումէն յետոյ երկու երեք անգամ տեսած էր զայն։ Ցրուե՛ց հայրը։ Մօնիկ Պօէթի փողոցին մէջ զայն ընդունելու հաւանութիւն յայտնած էր, նախ, այդ հանդիպումներուն — վայրկենական նեղութիւններէն յետոյ, տեսակ մը գրեթէ անուշ, յուզում մը զգացած էր...։ Յիշատակներուն այդ տոկուն կապը ձգտեալ վիճակի մէջ, բայց ոչ փրթած երևցած էր իրեն։ Մօնիկ թէև ինքզինք կը կարծէր ազատ և զուարթ... բայց շատ շուտ զգացած էր թէ՝ իր դէմը կային միայն, թշնամի օտարականներ, իրենց ժպիտին յանդիմանութեանը տակ։

Մօնիկ այլանդակութիւններ անունը կուտար ա-

նոնց։ Եւ եթէ այդպէս չըլլէր, փոխոյն կ'ընդհարէր անհասկացողութեան ժայռին։ Երկուքն ալ չուտով յոգնած էին, անոնց տենդը անցած էր, և չէին կրնար անհրաժեշտ քայլը առնել Մոնիկը կրկին ձեռք ձգելու համար։ Մոնիկ արդէն չափազանց վճռական էր աւելորդ ծեքծեքումներու առջեւ։ Մոնիկ, տեսնելով որ անոնք իրենց հին գիտցածներուն մէջ հաստատ կը կենան, և աւելի ողջախոհ վերաբերում մը կ'ունենան հանդէպ իրեն, խորշոմած դէմքերուն և ճերմակ մազերուն տակ, տխրօրէն զգացած էր վերջնական բաժանումը...

Այլեւս ոչինչ կար հասարակաց, ոչ իսկ իրենց տառապանքները, որոնք այնչափ տարբերօրէն կ'զգացուէին և տանելի կ'ըլլային։

Մոնիկ նստած աւազին մէկ անկիւնը, կռնակը տուած ժայռի մը, մեքենայաբար, այդ չոր անձրեւէն առնելով բուռ մը, իր բաց մատներուն մէջ վար կը վազեցնէր...։ Այսպէս կը սահէին ժամերը, վազելով, վազելով անդադար, աւազուտին վերիվարումովը...։

Անցեալի ոչնչութիւն։ Ծովախաղացքին մակընթացութեանը վրայ կը դիտէր օրօրներուն թռչտիլը։ Անոնց ճերմակ փորերը կը քերէին ջուրը, յետոյ յանկարծական սլացքով մը նետի պէս կը հեռանային։ Մարը մտնող արեւը, հեռուն, ամպերու պալատներ կը դիզէր, որոնք հետզհետէ կը ցրուէին...։ Մոնիկ բսաւ իւրովի. «ապագա՞ն»։ Յուսաբեկ ձեռքերը առկախ ձըգեց։ Իր մէջն ու իր շուրջը առանձնութիւն միայն կը տեսնէր, և յետոյ ալ ծերութիւն։

Հեռուէն երգ մը հնչեց։ Իր ունկանները նորոգող ձկնորսին մէկն էր...։ Տրտունջը կը հառաչէր իր թաւ խաղերը համակերպութեան տէր ողորմեալի մը պէս։ Ան կ'երգէր տարրերու դէմ պայքարող նաւաստիներու

կեանքին ամբողջ թշուառութիւնը և ամբողջ քաջասրտութիւնը․․․։ Մօնիկ ամչցաւ և ցնցուեցաւ․

— Խե՛նդ եմ, ըսաւ խուովի, ուզի երկրով․ միայն ինքզինքին վրայ խօսիլը, կայ ըլլալու պէս է․ նախ վստահ չեմ երբէք մայր չըլլալուս, և եթէ այդպէս իսկ ըլլա՛յ․ ի՞նչ կ՚ըլլայ, չէ՞ մի որ Տիկին Ամպրա ուրիշներու զաւակներուն համար կ՚ապրի, և լա՛ւ կ՚ապրի․․․։

. . . .

Հետեւեալ օրը կը վերադառնար Փարիզ։ Սեպտեմբերին ձմեռնային եղանակին պատրաստուելու պէտքը այնչափ զբաղեցուց զինքը որ, աշնան առաջին օրերուն միայն ժամանակ գտաւ, իր որոշումին համեմատ բժիշկին դիմելու։ Օրիորդ Զէրպալիէֆ, որուն ազգականուհիներէն մին, նախորդ տարին տառապած էր կնոջային հիւանդութեամբ մը, բժիշկ Հիլպուրը յանձնարարած էր իրեն։

Մօնիկ, պարզամտութեամբ, վստահ բժշկին գիտութեանը և անոր հմայող հեղինակութեանը, գնաց։ Մօնիկ կը կարծէր թէ տարիքոտ, ճաղատ և ակնոցներով պարոն մը պիտի տեսնէ, մինչդեռ ընդհակառակը, գեղեցիկ մօրուքով և աչքերով երիտասարդ մը տեսաւ․․․ Իր դիմումին չարժառիթը յայտնելէ յետոյ, և գիտնալով հանդերձ թէ այդ տեսակ քննութիւն մը ինչպիսի պահանջներ կ՚ունենայ, երկու անգամ նայեցաւ այն մա-

հիւ-սեղանին որուն վրայ պառկիլ հրաւիրեց զինքը բժիշկը․․․։

Բայց Մոնիկ անպատճառ կուզէր ապահովուիլ․․․։

Մոնիկ փակեց աչքերը զոր բացաւ միայն այն ատեն երբ Հիլպուր իր եղանակաւոր ձայնովը յայտարարեց․

— Շնորհակա՜լ եմ:

— Ինչպէս գտաք բժիշկ, հարցափորձեց Մոնիկ անձկութեամբ և յորդորուելով կրկին:

Բժիշկը պատասխանեց հազմզալով.

— Լա՛ւ․ օրիորդ․․․ բայց չեմ գիտեր, թերեւս յարմար չպիտի ըլլար, աւելի յստակօրէն բացատրելու համար ձեզի․․․

Եւ ցոյց տալով սեւ տախտակը, կաւիճի կտոր մը առաւ։

— Հարկ չկայ․ մարդակազմութեան վրայ բաւականաչափ ծանօթութիւն ունիմ, ըսաւ Մոնիկ։

Բժիշկը նայեցաւ անոր, և առանց զարմանքը ծածկել խորհելու շիտկէ շիտակ ըսաւ.

Ուրեմն․․․ լաւ, աղուորիկ, գոնէ եթէ չզիմուի անհրաժեշտ միջամտութեան մը, և որ, կրնամ զձեզ վստահեցնել, ծանր չէ․․․ քիչ մը․․․ դժուարին առ ատեն․․․։ Հիմա գիս կը հասկնաս անշուշտ, ձեր արգանդին կազմութիւնը, այսօր անկարելի կ'ընէ ամէն յղութիւն։ Դուք այնպիսի մասնաւորութիւն մը ունիք, որուն շատ կիներ պիտի ցանկային, այսինքն ձեր կուսական անցքին մասնաւորութիւնը․․․։ Այսու հանդերձ, ո՛չ մէկ վախ արգասաւորութեան, կամ ո՛չ մէկ յոյս․ ամփոփ կախուած ունի այն տեսակէտէն ուր տեղի կ'ունենայ տեղաւորումը․․․ աւելցուց պզտիկ ժպիտով մը․․․։ Ամենէն չարաճճի սերմնակենդանիկներն անգամ քիթերնին կը կոտրին և սակայն կարելի չէ անցնիլ։

— Եւ դարմա՞նը․

Հիլպուր, բուրուղեայ սեղանիկի մը վրայ, իր գործած արգանդացոյց հայելիին քովը, ցոյց տուաւ վիրաբուժական գործիքներու հաւաքածոյ մը, ստրճանաւորեալ ունելակ մը և թերթաձեւ ցոլիկներ ու յարեց․

— Ճամբան բանա՛լ, յաջորդական ընդլայնումով մը․․․։ Հարկ պիտի ըլլայ նաև, իբրև արմատական միջոց դիմել վիրաբուժական միջամտութեանը, այսինքն զգայազրկումի, մաքրումի և ատոնց ամենուն հետ մեկտեղ և սակայն դարձեալ միշտ ընդլայնումի միջոցին․․․։ Քեզ կը մնայ ընտրել։

Մօնիկ, վայրկենապէս տուաւ իր որոշումը ըսելով․

— Փորձենք ձեր մէթոտը. ինքզինքս կը դնեմ ձեր տրամադրութեան ներքեւ․․․։ Երբ պէտք է սկըսիլ։

— Երբ որ կ՚ուզէք․․․։ Եթէ ժամանակ ունիք, այսօր իսկ։

— Ժամանակ ունիմ, սկսեցէ՛ք։

Եւ վճռական կերպով կրկին պառկեցաւ, հրաւէրին վրայ, ոչ հանգիստ սրտով մը։ Խոհեմաբար, — և զգուշաւորութեամբ մը, ուրկէ զոհ մնաց Մօնիկ,— բժիշկը սկսաւ նախազգուշական խնամքներու։ Հիլպուր, ըլլալով հանդերձ այն բժիշկներէն, որոնք անզգայ չեն մնար իրենց յաճախորդուհիներուն հրապուրիչ գեղեցկութիւններուն առջեւ, սկզբունք ըրած էր չի խրտչեցնել զանոնք սկիզբէն։ Իր անակնկալները կը վերապահէր անոնց բնակարանները վերջին տալիք այցելութիւններուն։ Մօնիկ, զգացած դառնակսկիծ ցաւին հակառակ, յանձնառու եղաւ շարունակելու դարմանումը։ Եւ անտարակոյս պիտի շարունակէր դար-

մանումը, եթէ երրորդ անգամին իր հրապոյրը չի ներգործեր բժիշկին վրայ։ Բժիշկը, անտարբեր պարզամտութիւն մը աներեւութութիւն նկատելով, յանկարծ, համարձակած էր այնպիսի շարժում մը ընել, որ ոչ մէկ կասկած կը թողուր իր դիտաւորութիւններուն հետեւանքին վրայ։

Մօնիք, այս յանկարծական յարձակման դէմ անդիմադրելի զզուանք մը զգաց, և բարկութեամբ դուռնէն դուրս շպրտեց այդ անզգամ մարդը։

. . . .

— Սիրուն պարոն մըն է ձեր բժիշկ Հիլպուրը, ըսած էր Մօնիք պարզամտօրէն, քանի մը օր վերջ, Օրիորդ Պլէրին։ Այսուհանդերձ կան թերեւս յաճախորդուհիներ որոնք կը սիրեն այդ բանը։

Մարդոց մեծ մասին անդադար դրդուող կոշտ վաւաշոտութիւնը կ՚ըմբոստացնէր Մօնիքը։ Կենդանիներէն ոմանք գոնէ, որոշեալ թուականներու կոչուցի կ՚ենթարկուին. . . Այս խելացնորը ինչ գաղափար կրնար ունենալ կիներուն և մասնաւորապէս Մօնիքի մասին։ Սակայն, Մօնիք քած մը չէր: Եւ հետեւաբար այդ վարմունքը, ամենաստորին նախատինքներու չափ կը ստորնացնէր զինքը։

Այսպէս ամլութեան գիտակցութեան վշտին կուգար խառնուիլ սրտի նոր կսկիծ մը։ Ահաւասիկ կոշտ մարդուն ալ աղջիկը դրած կ՚ըլլար իր հաճոյքի մէջը։ Բժիշկը այդ տեսակէտով ալ կը նմանէր գրեթէ բոլոր

այն մարդոց, որոնք առաւել կամ նուազ աստիճանով մը իրեն հետ կը չափչէին։ Որո՞ւն հոգն էր իր զգացումներուն և մտածումներուն գեղեցկութիւնը։ Ո՛չ մէկուն։ Ի՞նչ կրնար սպասել այսուհետեւ կեանքէ մը, ուր՝ իրեն չէր սպասէր նոյնիսկ անշահախնդիր կարեկցութիւն մը։ Ամէն վայրկեան, իրեն մանչ մը կամ աղջիկ մը տալող ընկերութեան մը և փոքրիկ հոգի մը ձեւակերպելու հիւծիչ ջանքին չգոյութեանը երեւէն որո՞ւ և ինչո՞ւ կապուիլ։ Ո՞ր մարդը պիտի արժեցնէր այդ նեղութիւնը. ի՞նչ տեսակ ջանք պիտի կրնար լեցնել իր կեանքին այդ անդունդը։ Գաղափարը թէ՝ բոլոր բժիշկները չէին նմաներ այս բժիշկին, և թէ, այս բացառութիւնը կը հաստատէ արուեստագիտական կանոնը, նաև այն գաղափարը թէ՝ բնական ցաւին քիչ մը համբերութիւն ցոյց տալով պիտի կրնար ձեռք բերել այն ընդունակութիւնը, որ նոյն միջոցին կը պակսէր իրեն, այս կրկնակ դատողութիւնները, որոնք ուրիշ ժամանակ տարբեր որոշում տալ պիտի տային իրեն, հեռացուց զանոնք, և տեսաւ յուսահատութեան ենթարկած այս շրջանին հակազդեցութիւնը։ Գալով վիրաբուժական միջամտութեան, ի՞նչ պատճառ կար փորձելու զայն, քանի որ ոչ ոք կը սիրէր զինքը, և ինք ալ չէր սիրեր մէկը։ Այս մտածումներէն տարուած հոսանքին դէմ երթալու ուժը չունեցաւ։ Կը նկատէր որ կամքի ամէն մէկ հրաժարում իր տկարութիւնը կը բազմապատկէր։ Աչքերը գոց, յանձնած էր ինքզինքը ճակատագրին որ քշէ տանի։ Միջադէպ մը, որ եթէ խորհիլ պէտք ըլլայ զարմանք պատճառելու ո՛չ մէկ բան ունէր, սակայն անոր անակնկալ պատահումը յանկարծակիի բերաւ զինքը, և այնչափ բարկացուց որ մարդատեցութիւնը իրեն սխալ մը ըրաւ։

Փլոմպինօ, որ իր անչափ զիմումներէն ի վեր, չէր դադրած զինքը հետապնդելէ, տեղին Պարտինօի տուած

մէկ մեծ հացկերոյթին, սեղանին մօտ, Մոնիկի քովը նստած էր։ Այդ հացկերոյթը իբրեւ պատրուակ ունէր տօնել Գ. Գարտինոյի Միացեալ Քարիւղներու Դրամատան տնօրէնութեան կոչումը, իսկ իբրեւ շարժառիթ ունէր, դիւրացնել Գ. Փլոմպինոյի տեսակցութիւնը Մոնիկի հետ, որուն մօտ յաջողելը պիտի դիւրացնէր երջանիկ կայք մը։ Գ. Փլոմպինոյի տռած կիրքը կը վերածուէր հաստատուն գաղափարի։ Մինչեւ ճաշին վերջը Փլոմպինօ՝ ինքզինքը զսպելու ուժ ունեցաւ։ Երբ աղանդերը վերջնալու վրայ էր, այլ եւս չի կրցաւ համբերել, եւ, արիւնը բորբոքելով, ծունկը պնդօրէն քսեց Մոնիկի սրունքին։

Մոնիկ, վճռական շեշտով մը, դառնալով թանձրամորթ մարդուն հարցուց.

— Հիւա՞նդ էք։

Փլոմպինօ անզգային շնչառութիւն մը ըրաւ. աչքերը յառած կիսամերկ աղջկան, որ կը ցուցադրէր կլոր ուսերը, կենդանի արձանի բազուկները եւ թաւշանման կռնակը։ Սեղանէն ելլալու վրայ էին։

Մոնիկ, ստիպուեցաւ անցընել հաճիլ իր ձեռքը արմունկին, զոր անճարակօրէն կը ներկայացնէր Փլոմպինօ։

Այդ առեն, Փլոմպինօ իր լոյծ ձայնովը պարպած էր իր սիրտը անկեղծ յուզումով մը։

— Մտիկ ըրէք ինծի, կը սիրեմ զձեզ...։ Դուք մերժեցիք կանչուելու «բարկ» Մոնօսի իմ ապարանքս։ Ինչո՞ւ համար...։ Այս բաժինը պիտի վճարէի երկու հարիւր հազար ֆրանկի կինով եւ մէկ միլիոնի վարկով։ Աւելի պիտի տայի եթէ ուզած ըլլայիք։ Պիտի տամ ինչ որ ունիմ, բոլորը. ձեզի հաճելի ըլլալու համար։

Մոնիկ, ամբարտաւան խնդուքով մը պատասխանեց.

— Խաբուեր եմ։ Դուք հիւանդ չէք, այլ ընդհակառակը, դուք պապուկ մըն էք։

Սրահ կը մտնէին։ Մօնիկ ուժգնօրէն Փլօմպինօի թեւը թողուց, բայց այս վերջինը բռնած անոր ձեռքը կը քաշէր դէպի բաժնակներով գոցուած արմաւենազարդ անկիւն մը և ըսաւ.

— Կիտեմ որ տրամը կարևորութիւն ճունի զեզի համար։ Տուկ հարուստ էք և, աւելի ետքը ճպիտի կիտնակ աէ ինճի պէտկ է կորգ··գել զայն։

— Կը սխալիք: Աղքատներ կան Ֆրանսայի մէջ. Ռուսիոյ մէջ կան միլիոնատէրներ, որոնք անօթութենէ կը մեռնին։ Նախ ինչ որ ինծի կ'առաջարկէք անոնց տուէք. յետոյ, տեսնենք, թէ ձեր հաշւոյն կամ ձեզի համար աշխատելու պատիւը պիտի ընե՞մ ձեզի:

Մէկ կողմէն Վօլկայի սովը, որ գերեզմանատուններու դուռներուն առջեւ կը դիզէր մանուկներու դիակներուն չեղջակոյտերը, միւս կողմէ մարդը մինչեւ մարդակերութեան մզող թշուառութիւնը, վերջապէս տեսքը այն վայրագութեանց, որոնք կ'աւերէին ժողովուրդ մը, որուն եղբայրական արիւնը երկու տարի չարունակ հոսած էր հասարակաց սպանդին մէջ, դժգոհացուց Մօնիկը. որ աչքերը խոնարհած, կը խորհէր անցեալի չքահանդէսներուն. Փարիզէն ծափահարուած Ցարերուն և կայսերական պալատներուն մէջ տօնուած հանրապետութեան նախագահներուն վրայ...։ Գիւղացիին բուրդէ գուլպայէն և քաղքենիական դրամարկղներէն, այն ատենի Փլօմպինօներուն, Ռանսօններուն և Պարտինօներուն քաշած միլիոններն էին որոնցմով այս ծափահէնները պարարտացած էին անցեալի և որոնց պահանջը կորսուած էր պատերազմի և յեղափոխութեան կրկնակ անդունդին մէջ։

Ահա այս փտախան էր որ փոխեցուցած էր ամբողջ համերաշխութիւնը։ Մօնիկ՝ ահա այս սարսռազդեցիկ պղէտին յորդումին վրայ կը ծփար կատարելապէս շփոթած...։ Այս է մարդկութիւնը։ Այս է կեանքը։ Ամէն տեղ

սուտ և հարստահարութիւն։ Եւ այս ամենուն հետ կան տակաւին սկզբունքներէ ճառող մարդիկ...։ Եւ կան տակաւին որ վկայութեան կոչելու կ'ելլեն Օրէնքը, Իրաւունքը և Արդարութիւնը։ Եւ անոնք միայն փորերնին լեցնելու, և, իրենց ամորձիքներուն հոգը միայն ունին։

Յանկարծ Մօնիկ Փլօմպինօի մէջ անձնաւորուած տեսաւ այդպիսիներուն ժլատ վոհմակը։ Մօնիկի համար Փլօմպինօ եղաւ ժողովուրդներու թշուառութենէն յղփացած ընչաքաղցներու ամբողջ սերունդ մը։ Մօնիկ, ի տես վեհափառօրէն ցուցադրուած չամփչողին, զարմացաւ թէ՝ ինչպիսի համբերութիւն պէտք էր ունեցած ըլլային, բոլոր աղտոտ գործաւորները, և ոջիլի ու թոքախտի խորշերուն մէջ արջառի պէս դիզուած գործաւորներու այս ամբոխները...։

Կոյր բախտը և քուէարկութեան յոյլ քուէթուղթը, զանազան խաբկանքներով թոյլ տուած էին որ պատահին այս բաները։ Այդ րոպէին, Մօնիկ վերահաստ կ'ըլլար գրեթէ անիշխանականին ուժանակին և անոր կատաղութեան պայթումին...։ Մօնիկ խռովի տրամաբանեց. «Ուժանակն ալ իր կարգին ոչ նուազ կոյր փայլակ մըն է. անօգուտ ճայթիւն մը, նոյն իսկ վնասակա՞ր։ Վրիժառութիւննե՞ր, զոր կ'աղօտեն ուրիշ վրիժառութիւններ։ Յոյսի ոչ մէկ նշոյլ, ցորչափ որ բազմահարուածներ կը մնան պարարտներու ձեռքերուն մէջ, և տէր չեն փոխեր...։»

Արդէն քանիցս, գիշերային ճաշարաններէն դուրս ելնելու պահուն,—ուր խամաճիկ մարդիկ և կիներ, կրելով վրանին ադամանդներու և մարգարիտներու գանձեր, կուգային մէկ ժամուան մէջ վատնելու ճիշդ իր դիմաց այնչափ դրամ որով կարելի էր մէկ ամիս սնուցանել շրջակայի բոլոր դողդղացող թշուառները—, Մօնիկի երեւցած էր երիթացեալ ուրուականը, յեղա-

փոխական տեսիլքը։ Անոնք այս իրիկուն աւելի յամառ երեւոյթ մը ունէին։ Անոնք արծարծեցին իր ըմբոստ ոգին երբ արտեւանունքները բարձրացնելով շուրջանակի դիտեց Պարտինօի սրահը։

Հոն էր ելեւմտական նախարարը, ներկայացուցիչը Ազգային Պլօքին, հանրապետական պիտակի գոյնովը, որ միեւնոյն ժամանակ պաշտօն ունէր Միջազգային Դրամատուններու մօտ։ Հոն եկած էին նաեւ գործի ագռաւակտուց մարդիկ, սեւ հագուստներ հագած, կամ չափազանց ուռելով ուռած խոզերու հաստ կնճիթով եւ ծպտուած։ Հոն փութացած էին նաեւ «խերն անիծեմ» ըսող անհոգ մարդիկ, եւ մերկ կիներ, որոնք իբր թէ անկողինի մէջ եղած ըլլային։ Վերջապէս, իր դէմ կը գտնուէր Փլօմպինօն, որուն նայուածքը կը փայլէր։ Փլօմպինօ սկսաւ թօթօվել.

— Խօզաազուազ է։ Եւ որովհետեւ տուկ բան մը ճէկ ուզեր ինզմէ, կը բանամ երկու միլիոնի հազիւ մը զարցանկարճուհիին համար...

Մտքի մէջ պարփակուիլը անկարելի այդ մեծ թըշուառութիւններուն քանի մը կաթիլ ոսկիով օգնութեան հասնելու գաղափարը Մօնիկը կակուղցուց ու մըմռաց.

— Թերեւս...։ Բայց դուք, դրամէն զատ, ոչինչ գիտէք կնոջ վերաբերմամբ։

Փլօմպինօ հեծկլտալով.

— Այո, այ՛, իտէ տուկ ուզէիկ... մի բարկանակ. սակայն, ըլլալով բարոնուհի, աբրելով կօմս... ամէն ինճ բիտի ընէիկ, ամէն ի՛ճ որ ուզէիկ, կը հասկընա՞կ. վստահ եղէկ որ, երբէկ ճբիտի մոռնեմ զեր նըճաստնեակը, երբէ՛կ։

Մօնիկ, անոր աղաչանքին մէջ կարդաց մատուցումին ամբողջ ընդարձակութիւնը։ Նոյնիսկ ուրիշ սիրահաներ այդ մատուցումին մէջ։ Այո՛, Փլօմպինօ, ի հարկին,

պիտի բերէր նաեւ սիրահարներ...։ Եւ Հիւթիին պէս պիտի նայէր թանայլիին ծակէն...։ Նողկանք մը նեղեց զինքը։ Մօնիկ կոնակը դարձուց առանց պատասխանելու և թեթեւօրէն ուսերը թօթուելով։ Փլօմպինօ յամառութեամբ գնաց Մօնիկի ետեւէն։

Այն ատեն Մօնիկ, իր խօսուածքը նմանցնելով անոր խօսուածքին, երեսին նետեց սա խօսքերը

— Երբէկ, կ'իմանա՞կ, երբէկ նը բիտի ազխատիմ զէզի համար։

Խուլ մարդուն դէմքը կանաչցաւ և յարեց.

— Բաւական է որ զեզմէ նուազ հեռու ըլլամ, բաւական է որ զեր հոտը զգնել կարենա՜մ...։ Ազատ բիտի ըլլայիկ... բոլորովին ազա՜տ...։

Այն ատեն Մօնիկ խուլ, ցած և հապճեպ ձայնով մը բերնէն փախցուց.

— Դուք անարգ մարդ մըն էք։ Չէ՞ք տեսներ ուրեմն թէ այն ամէնը զոր կ'ըսէք, և այն ամէնը զոր չէք ըսեր, ինչ սաստիկան զձեզ կը նուաստացնեն և զիս կ'արատաւորեն։ Ո՛չ, կը լսէ՞ք։ Այն զոր կ'առաջարկէք ինծի, զձեզ և ձեր դրամը, աշխարհի ամենէն գձուձ բանն է, մարդոց ամբողջ ստորնութիւնն և վայրագութիւնն է...։ Ձեր ցանկութիւնը կ'արատաւորէ զիս, ձեր պերճանքը սակուած կուսայ ինծի...։ Դո՛ւք... (Մօնիկ կանգ առաւ)։ Ո՛չ, տեսէք, անօգուտ է, չպիտի ըմբռնէ՞ք...։

Փլօմպինօ հառաչեց.

— Որքա՜ն խիստ էք։

Մօնիկ նայեցաւ անոր, և ձեռքը փարեց, ողբաձայն ըսաւ.

— Այո՛, չպիտի կրնաք հասկնալ...։ Ա՛լ կը բաւէ։ Այս իրիկուն տխուր է տրամադրութիւնս...։ Այս տեսակ օրեր շատ կ'ըլլան...։ Վերջին կաթիլ մը ցեխ կը բաւէ որպէս զի սիրտս յորդի։

Մարդը կլլեց նախատինքը և փափկօրէն խոնարհելով ըսաւ.

— Ներողամիտ գտնուելնիդ կը խնդրեմ. Չէի ուզեր... Չէի գիտեր...: Դժբա՞խտ, դո՞ւք...: Ինծի պէս տարակուսիլ...: Հանգստացէք, երբէք ձեզի չը պիտի խօսիմ կրկին, և ոչ իսկ բան մը...: Ձայդ տալու համար չէ կը ներէք ինծի, խոստացէք միայն, երբոր ուզէք, երբոր կրնաք տունս կահաւորել, օրիորդ Ֆլէրին միջոցաւ, հեշ անգամ անով զբաղիլը զանդըրոյս կը բաղդայէ ձեզի...: Գոնէ տունիս մէջ ունենամ ձեզմէ եկած բան մը... Ո՛չ, ո՛չ: Այլևս բան մը չեմ ըսեր...: Ձեր աղքատներուն համար վաղը երեք հարիւր հազար ֆրանքի չէկ մը պիտի ղրկեմ: Կը բաւէ որ չի բարկանաք. բաւական է որ կարենա՛մ զձեզ տեսնել ատեն ատեն...: Շնորհակալ եմ... շնորհակա՛լ...

Մօնիկ զայն դիտեց առանց արգահատանքի: Փլօմպինօ, վռնտուելու վախէն, լորձունքը կը վազեցնէր, և իր ստորնութեանը տակ, կրկին կը տածէր զայն ունենալու սմսեղուկ յոյսը. այն յաւակնութեամբ թէ բազմամիլիոնատէրի հանգամանքով ամէն ինչ կարելի է գնել ի վերջոյ։ Տիկին Պարտինօ կը վազէր ժպտելով, հոգ տանելով իր ձեռնարկին։ Մօնիկ ալ առիթէն օգտուելով խուլոյն հեռացաւ։

Փօնէթ պօռաց.

— Կեցէ՛ք, մի՛ երթաք տեսնենք. Մարթ Իրնալ երգելու պիտի գայ...:

Բայց Մօնիկ, անհամբերութեամբ և գլուխը թօթուելով.

— Ո՛չ, ո՛չ, պատասխանեց։ Գործ ունիմ։ Ահա՛, այս պարոնին համար։

Տիկին Պարտինօի դէմքը պայծառացաւ, յափշտակուած էր։ Նաչոր միջնորդչէքին հոտը կ'առնէր, ա-

ռանց բնորոշելու իրեն նետուած «ցտեսութեան» հեգնական հանգամանքը, ծաղրին դառնութիւնը։

«Գո՜րծի, կը կրկնէր Մօնիկ իւրովի, պաղարիւնութեամբ կծիկը դնելով...։ Աշխատակցի՜լ այս անծանուններուն բարեկեցութեա՜նը և սնափառութեա՜նը...։ Ա՛հ, եթէ ասիկա նպատակ չունենար ծառայել դարմանելու, խմիններէս աւելի գէ՜շ չարիքները...։» Մօնիկ նուազ լրջութեամբ չէր դատէր իր արհեստը. իրեն համար աւելորդ այդ գործը՝ ինքնին դատարկութեան զբօսանք մը։ Աշխատի՞լ, այդ ի՜նչ անհաճոյ բան...։ Մօնիկ տխուր մտածումներու մէջ ընկղմած, տուն վերադարձաւ։

. . . .

Ե

Մօնիկ այսուհետեւ ինքն իրեն ձգուած բնազդ մը եղաւ։

Բոլոր ժամերն ալ իրենց պէսպիսութեանը մէջ հաւասարապէս մեծատարտում [?] անցան։ Մօնիկ կը գործէր տեսակ մը բարոյական գիշերի մէջ։ Ապրելու համար, զինքը մղող կորովը իր շեղումին մէջ զինքը առաջնորդելու համար այլեւս բաւական զօրաւոր չէր։ Իր վերելումը [?] յաջողցնելէն վերջ, նորէն անկումն էր որ կը վերսկսէր, բայց այս անգամ, իր կարծիքով, անդարմանելի։ Ոգորե՞լ։ Ի՞նչ նպատակով։ Այլեւս ինք բանի մը չէր հաւատար։

Այն [?] աղօտ զգացում մը որ կայ ամէն էակներու խորը եւ որ կը շարունակէր միայն իր մէջը, անգիտակցութեան խաւարին մէջ, կը բարձրացնէր տակաւին Մօնիկը, սակայն իրմէն գաղտնի, այն ցեխէն վեր ուր առանց զղջի եւ առանց խղճի խայթի կը կարծէր վերջնականապէս մխուած ըլլալ։

Մօնիկ, ակամայ կը մնար այն բնականէն ուղիղ ծնութիւններէն [?] զորս մարթակի [?] հարուած մը կրնայ շըտկել [?] այն միջոցին երբ կարծես թէ պիտի իյնան։ Բայց այդ համոզումին թափանցած չէին երկու էակներ միայն որոնք զինքը լաւ կը ճանչնային եւ որոնք Մօնիկի հան-

դէպ պահած էին քիչ մը կարեւից գորով մօրաքոյր Սիլվէսթրէն առնուած Տիկին Ամպրա եւ փրօֆէսէօր Վինեապօս շուտով տեսած էին Մօնիկի իրենցմէ հեռանալը եւ իրարու հանդիպելու չափազանց հազուադիպումը։ Այսուհանդերձ, Փօլէթի փողոցը վերջին անգամ տրուած ճաշէ մը յետոյ, երբ Մօնիկ յանկարծական սրտազեղումի մը թուիչքին մէջ, իր մաղձի տոպրակը պարպած էր, անոնք մելամաղձոտութեամբ անոր վշտակից եղած էին։

Ա՛նկէ վերջ. ինքն ալ զգացած էր անոնց որոշապէս տխուր դէմքերէն փախուստ տալու պէտք մը։ Այդ հին բարեկամներուն դատաստանը բանաձեւելու պէտք չէր ունեցած: Ինքը կը գուշակէր յանդիմանութիւնը որ աւելի զգալի էր իր արժանապատուութեանը, քանի որ անոնք իրեն կը յիշեցնէին աներեւոյթացող Սիլվէսթրին յիշատակին հետ անցեալ բարի եւ գէշ օրերը...։ Հիմա երբեք այլեւս չէր վերադառնար դէպի այդ գերեզմանատունը։ Ներկան կ՚ապրէր միմիայն։ Արդէն մեծամասնութիւնէն գնահատուած էր այդ փոփոխութիւնը։ Ինքն ալ միաբանած, կը թուալէր, անոնց ստորնութեան մակարդակին վրայ: Ուտե՛լ, խմե՛լ, քնանա՛լ, եւ վայելքներու յայտագիրը կատարելագործելու համար ընել այն ամէնը զոր մարդիկ եւ կիներ երեւակայած են հաճոյքներու եւ մոլութեանց կարելիութեանը մէջ: Ահա այդ ամէնը ընող մէկու մը, «Բարի աղջիկ մըն է», կ՚ըսէին։

— Դուք անկէ աւելի կ՚արժէք, ըսած էր տիկին Ամպրա, օր մը երբ ակամայ որոշած էր ներս մտնել, փառաւոր ապակեփեղկերուն առջեւէն անցած ատեն, որոնք հիմա ձգուած էին օրիորդ Բլէրի Նրբաճաշակութեանը:

Իրապէս այս վերջինը կը կառավարէր արուեստագիտական բաժինը։ Հակիրճ ցուցմունքներէ մը վերջ,

Մօնիկ Օր. Բլէրի կը յանձնէր մինչեւ իսկ բոլոր իր զարդարանքներուն կարգաւորութիւնը։ Առեւտրական բաժնին պետ Պ. Անժիպօլթ ալ ապրանքներուն գիները կ'որոշէր եւ գանձումները կ'ընէր։

Ընդունելութեան փոքր սրահին մէջ, Մօնիկ, որ կէսօրէն յետոյ ժամը երկուքին ելած էր անկողնէն, ոտքի վրայ տիկին Ամպրայի դէմը, հառաչելով կ'ըսէր.

— Բայց ո՛չ, կը վստահեցնեմ ձեզի...- Նոյն իսկ, իրականին մէջ զզուելի է այդ կեանքը...։ Նախ, ողբերգական նկատած էի զայն, եւ յետոյ լուրջ...։ Բայց ոչ, անիրաւ եմ։ Խեղկատակութիւն մըն է պարզապէս։ Երբ նկատողութեան առնենք իրերը դատելու կենսական տեսակէտէն, եւ եթէ մանաւանդ բան մը չչափազանցենք, վասն զի ամէն բան իրականին մէջ կարեւորութենէ զուրկ է, կարելի է շատ լաւ կերպով համակերպիլ...։ Ահա այս բանին մէջ կը կայանայ իմաստութիւնը։

Տիկին Ամպրա, տխրօրէն, դէմքը կապարի գոյն առած եւ թեւերը առկախ, պահ մը ուշադիր դիտելէ վերջ, ըսաւ.

— Ի՞նչ տեսակ իմաստութիւն է այդ։

— Ամենէն լաւը։

— Եւ այս բանը կի՛ն մըն է որ կը խօսի... եւ ան ալ դո՛ւք, Մօնի՛կ։

— Անշուշտ եւս։ Ինչո՞ւ համար կին մը, որ ոչ ամուսին ունի, ոչ ալ զաւակ,— որ ամլին է, չունի նոյն իսկ ծնողք...որովհետեւ իմ ծնողքս...— պիտի ենթարկուէր խղճահարութեանց, բան մը զոր այրերը չունին։ Իրականութիւն մըն է այս, որուն պէտք է համակերպինք, սիրելի տիկին։ Ամեն մէկը իր առանձինն կեանքը ունի։ Եւ յետոյ մահը, ամենուն համար...։ Եւ մանաւանդ մի ցաւիք իմ վրայ, որովհետեւ հիմակուհիմա մանչու մը կեանքը կ'ապրիմ։

Տիկին Ամպրա անկարողութիւն ցոյց տուաւ։ Թէև ընելիք շատ բան ունէր։ Տիկին Ամպրա Մօնիկը, գորովալից համբուրելէ վերջ, մեկնած էր ընդ փոյթ, որովհետև անոր վրայ, հակառակ ամէն բանի, մեծ հաւատք ունէր։ Տիկին Ամպրա մին էր այն քառասնամեայներէն,—առանց որոշ տարիքի և գրեթէ առանց սեռի— որոնք երբեք մայր եղած չըլլալով, զոհացում չգտած կնոջ ամբողջ թուիչքով, ինքզինքնին կը նուիրեն դաստիարակութեան սիրտ խարող գործին։ Ուսուցանելու սովորութիւնը տուած էր անոր քիչ մը չոր հեղինակութիւն մը, որուն ներքև եռանդուն զգայնութիւն մը թուխս նստած կը մնար։

. . . .

Մօնիկ յօրանջելով մտիկ կ'ընէր օրիորդ Քլէրի տուած բացատրութիւնները. օրիորդ Քլէր կ'ըսէր թէ՝ պարոն Փլոմպինօ սքանչացած է եռայարկեան դըղ-քի փայտէ և մոխրագոյն թաւիշէ շինուած իր նոր ծխարանին վրայ...թէ՝ իր յարգանքները կը ներկայացնէր «Օրիորդին», թէ Ֆէրնան Տիւսոլի նոր խաղին համար հնուելիք զարդերուն նախաձևերը այդ իրիկուն պատրաստ պիտի ըլլային...թէ տիկին Հ. Թիէ երկու անգամ հեռաձայնած էր արդէն, և թէ՝ քիչ մը վերջ կրկին պիտի խնդրէր հաղորդակցիլ.

— Լաւ, շնորհակալ եմ Քլէր...։

Մօնիկ արգիլեց նոր յօրանջում մը։ Այլ ևս ոչինչ կը շահագրգռէր զինքը...։ Օրը միօրինակ երևցաւ և իրեն համար ձանձրալի։ Նեղուելով, դժգոհ ակնարկ մը

նետուց հայելիի մը մէջ որ կը ցոլացնէր մանիշակագոյն և ոսկեգոյն ալիքներով փլփլկած և վար կախուած հագուստներով մարմին մը։

Ի՜նչ աչքեր։ Զարմանալի չէր այդ տեսակ գիշերէ մը վերջ։

Այդ գիշերը ամբողջ անցուցած էր ծխելով Անիքա Կօպրօնիի հետ առանձին։ Հեշտալէտ ժամե՛ր մինչև զգայարանքները անզգայացնելու չափ, որոնք սակայն հետևեալ օրը իրեն կը բերեն ունայն զգացումի մը հետ, զզուանքը, որ սակայն դեղին հանդարտեցուցիչ մոռացումէն չէր։ Նիրվանայի ժամե՛ր, ծխափողերու մէջ ընդմիջուած երկար խօսակցութիւններով։ Աննակնին ժամերով, երկուքն ալ, երկնցած սեղանին երկու կողմը, կը քիչատակէին անվերջանալի անօգուտ պատմութեններ...։ Խեղճուկ բանբասանքնե՛ր, որոնք ցոլանալով սեղանին բոլորակ մակարդակէն դանդաղօրէն կուգային մխրճուիլ Մօնիկի մէջ, Անիքա Կօպրօնիի նման, մեծ ջութակահարուհիի մը տաղանդին և այդ կնոջ ձիրքերուն հետ։

Մօնիկէն դող մը անցաւ։ Հեռաձայնին հրամայական կոչը կը հնչէր։ Մօնիկ հիմա, իր սրտհատումին մէջ վախ մը կ'զգար այդ զանգահարութիւններէն, անոնց տաղտկուկ պատճառող յանկարծակիութեանը համար։

Պ. Անժիպօլտ ցոյց տալով իր Լօրէնցիի ինքնայատուկ քառակուսի դէմքը, ըսաւ.

— Տիկին Հիւթիէ՛։

— Կ'երթամ։

Մօնիկ հառաչեց։ Այն ժամանցները զորս իրեն կ'առաջարկէր մինէթ, գրեթէ բնաւ չէին զուարճացնէր զինքը։ Բայց վերջապէս, աս կամ նոյնն է, որը կուզէ ըլլայ։

Տակաւ առ տակաւ իր մտերիմները եղած էին

դարձեալ Հելէն Սիւզ և Միշէլլ ու Անթրանիկ Տիկին Հիւթիէի և Փօնէթի հետ։ Այսուհանդերձ, ամէն օր տեսնելով զանոնք, հաճոյք մը կ'զգար զոր չէր ունեցած երբ, ամէն բանի մէջ անոնց մօտայնութեան հակապատկերը կազմելով, կը մերժէր այն մեղկութիւնը և ապականութիւնը, որոնց մէջ ինքն ալ այսօր թաթխուած, հաղորդակից էր սովորութեան։ Ամանի մը յատակին վրայ ունեցածի պէս քիչ մը մելամաղձոտութիւն կ'ունենար իր այս բարեկամութիւններէն, որոնք զինք կարթած էին։ Անցեալի անգիտակից յիշատակներ կ'արթըննային իր մէջ, միտքը կուգար պատրանքի օրերու Մօնիկի պատկերը, այն ատենի՝ երբ Մօնիկ կը պատրաստուէր գեղեցիկ ապագայի մը համար։

Մօնիկ, հեռաձայնին ընկալուչը ականջին դրած մտիկ կ'ընէր, և յանկարծ երկդիմի ժպիտ մը արձակելով ըսաւ.

— Ոչ, անկարելի է այս իրիկուն...

— ...

— Այո, երբեք չէ ծխած։ Այդ բանը կ'զբօսցնէ զայն։

— ...

— Ճիշդ այդպէս: Մոքի յատակութիւն, մոքի սաւաննում կուտայ ան...։ Աստուածտեսութեան հետ լաւ կ'երթայ։

— ...

— Այո, և ոգեհարցութեան հետ։ Զոյգ կը տեսնուի ամէն բան:

— ...

— Լաւ սիրելի բարեկամուհիս, քանի որ այդչափ կը պնդես, ահա, ինչ որ կարելի է ընել։ Ճաշէն վերջը անցէք մեզ առնելու...։ Մեր, հնդկական ճաշարանը, գիտէ՞ք։ Մօնմարթր կը գտնուի ան...։ Այո, այդ է։ Վերջէն կը մտածենք։ Այս ամենէն վերջ թերեւս պիտի սքանչանայ։ Դաստիարակութիւնը կը կատարելագործուի ամեն տարիքի համեմատ...։ Այս այդպէս է...։ Ցտեսութիւն սիրելիս։

Ընկալուչը կրկին տեղը անցուց։ Անոր խոնջ աչքերուն մէջ մարեցաւ մոլի առաջարկին վառած կայծը։ Մօնիկ մռայլ ակնարկ մը նետեց այն փոքր սրահին, որ երբեմն այցելութեանց պահուն աշխատիլը կը սիրէր։ Լուի ԺԵ. ի ոճով գրասեղանին տակը փռուած կը հեծէին անաւարտ նկարները։ Սենեակը իրեն երեւցաւ պարապ, ծագելիք օրուան պէս։ Պարապ իր կեանքին պէս։

Այն ատեն աւելի յօրանջելով զանգակը հնչեցուց։ Օրիորդ Զէրպալիէֆ ցոյց տուաւ պղպատեայ աչքերով սլաւ կամաւորի իր դէմքը։

— Վեր կ'ելնեմ Քլէր։ Մի՛ փնտռէք զիս։ Մինչեւ ճաշի պահը դուրս պիտի ելնեմ։

— Սակայն օրիորդ Մարնիէի հետ ժամադրութի՞ւնը, մոռցա՞ք։

Այդ արուեստասէր վենետիկցուհին, իր պելճիքացի ելեւմտագէտը եւ Լիզպօն փողոցի յարկաբաժնեայ բնակարանը, ամերիկացի քանդակակալի մը եւ Ֆրիտմէն պողոտային վրայ, ապարանքի մը հետ, փոխանակուած ըլլալով, իր կահաւորանքը ամբողջովին կը վերանորոգէր։

— Ըսէք անոր... ըսէք ինչ որ կուզէք պատասխանեց Մօնիկ։ Ըսէք ինչ որ կուզէք. ես համամիտ եմ ձեր ըսածներուն։ Մնաք բարով։ Գիշեր բարի։

Եւ քաշքշող քայլով մը, կ'երթար իր յարկաբաժինը, ուր Փիր Բիզէն, երեսփոխանէն, երկրաչափէն եւ

նկարիչին յետոյ ալ մէկ երկու տարի մնած էր։ Բժիշկ Հիւզոնի հետ խօսակցելէ վերջ, ինքզինքը բժշկած էր ապաքինելի յարաբերութիւններէ։ Ինչպէս որ տիկին Անգրոսի բռած էր, մանչու մը կեանքը ապրելով, այրինքն մանչ-աղջիկի մը կեանքը, բառ բախտի և բառ դիպաց կը պառէր։ Միտ յաճախ կը գտնուէր այն երկու փոքր սենեակներուն մէջ զոր երկին նպատակով, ինք իր ուզած կերպով, կահաւորած էր Մոնմարթր թաղին մէջ։ Երբ կը վերադառնար նուագարաններէն կամ վտառամբրու սենեակներէն, ուր նորէն յաճախակի տեսնուիլ սկսած էր, հանգիստ էր բաղնիքի այդ սրահիկին, և միմիայն անագին բազմոցով մը կահաւորեալ այդ սրահին մէջ։ Բազմոցով մը որ ծխարաններու յատուկ երազանքին, և մերթ սեռային վարժութիւններու իրականացման յարմար էր...։

Անիքայի բնակարանը իր անվերջանալի դեգերումներուն շնորհիւ, թերևս ճշմարիտ ափիոնամոլ, իր մասնաւոր կահաւորեալ վայրը ունենալու, և իր անակնկալ (ընդհանրապէս երեք և չորս) յաճախորդներուն համար բաւականաչափ ընդարձակ փորձավայրի մը, պէտքը զգացած էր։ Անգործութենէն երեւակեցաւ։ Ցեռոյ պայծառ արեւին դէմ գոցելով պատուհանին փեղկերը, կրկին փռուեցաւ իր տակաւին չի չակուած անկողնին վրայ։ Աչքերը փակ, երկար ատեն փորձեց քնանալ։ Մօնիկ, նոր խղճի խայթէ մը յառաջ եկած դանդաղով մը, իր աչքին առջեւ կը տեսնէր, աղմըկալից փողոցը, իր վաճառատուները ուր Բլէր և Անժիպօյա ամէն բանի կը հասնէին, արեւը որ փայլացայտ կը տարածուէր, և աշխատանքի գործունէութեան մէջ եղող մարդկային ամբոխը։ Եւ խոր թմբիրի մը մէջ ինկածի պէս, իր անէութեան մէջէն կ'զգար թէ հաճոյքով մը վար կ'իջնար։

Իրիկնադէմին միայն արթնցաւ, դարձեալ հոգնուած օրի մը զգացումովը։ Բայց ի՞նչ պիտի ըլլար։ Ի՞նչ պիտի ընէր։ Հիմա որ Փրին համար գիշերով միայն կ՚սկսէր...։ Գիշերը,— ուր թմբրալից գինովութեան օգնութեամբը և պատանիներու՝ անակնկալէն քիչ մը յուզելովը անոր յաւիտենական ինչ օգուտը,— ներգործութեամբ ապրիլ կ՚երեւակայէր։

Մօնիկ, անվերջանալի վայրկեաններ կը վատնէր արդուզարդի մեքենական արարողութիւններու համար, երկար բարակ ընտրութիւն կը կատարէր հագնելիք ներքնազգեստին համար, մինչդեռ առաջները, ոչինչով մը... անմիջապէս հագուէր...։ Ցուպե՛րս աշխատանքնե՛ր, որոնցմով կը զբաղէր մինչեւ ժամը ինը, երբ կը ճաշէր ընդհանրապէս։

Ժամը ութն էր, երբ, մուտքի դրան զանգակին հնչիւնը իմացաւ, և առկախ բռնեց վարդագոյն շղարէն մատնած մատը որով գոյն պիտի տար իր ալոճբուն խնձորակներուն... «Ա՛հ, Ջապէ՛լն է, ա՛յ, ու՜ մնացե՛ր եմ»։

— Մտի՛ր, պոռաց Մօնիկ, երբ սենեկապանուհին Լէտի Սփրինկֆիլտի գալուստը կը ծանուցանէր:

Խափուսիկ յուզումով մը, իր հայելիին մէջ կը տեսնէր, յանկարծ յարութիւն առած իր գեղեցկութեան մատղաշութիւնը ի տես իր երբեմնի մեծ բարեկամուհիին. երկար և ճկուն, թուխ բաղեղացողուն մը, Լէտի Սփրինկֆիլտ, խիստ աղեղնաձեւ կտրուած շրջազգեստ մը հագած ըլլալուն հակառակ, այնչափ քիչ փոխուած էր որ Մօնիկ կարծեց Էլիզապէթ Միլլը տեսնել։ Անոր թուխ դէմքը կը պահէր այն կամուրը, բայց նաև քիչ մը առեղծուածային արտայայտութիւնը, որ մօրաքրոջ Սիլվէսթրի բառը կուտար. «Էլիզապէթ սալաքար մըն է, զարդանիւթի մը վրայ դրուած։»

Մօնիկ առանց դառնալու, վիզը երկարեց և ըսաւ.—

— Համբուրէ՛ զիս, բայց մի կարմրցներ։

Զապէթ խնդաց ըսելով.

Իմս չոր է, արատ չի ձգեր...։ Չե՞ս ամչնար, տակաւին չափկոլդ ե՛ս։

Մօնիկ դանդաղօրէն, վերջին հպումով մը, արտեւանունքին անկիւնը քսեց կապտորակ երանգ մը։

— Ահա պատրաստ եմ, գուլպաներս կը հագնիմ։

Մօնիկ ոտքի ելաւ, հագած միայն կարճ ներքնազգեստ մը քիմօնօին տակէն։ Լէտի Սփրինկֆիլտ սքանչացմամբ կը դիտէր զինքը։

— Որչա՜փ գեղեցկացեր ես, ըսաւ Զապէթ։

Եւ կարմրելով աւելցուց.

— Արդէն գեղեցի՛կ էիր...։

Զապէթ ակնարկը յառած Մօնիկի սրունքներուն, կը յիշէր այն խռովեալ իրիկունը, երբ փոթորիկի մթնոլորտի մը մէջ, մերկ կուրծքերով, խնձորի եւ տանձի հետ բաղդատած էին կազմուելու վրայ եղող իրենց կլորութիւնները։ Բնազդաբար, անզգուշին, ձեռքը երկընցուց, եւ ժանեկաւոր սակառին մէջ չոյեց գեղեցիկ պտուղները որոնց դողալը զգաց։ Միեւնոյն ատեն Մօնիկ,—մինչդեռ իր յիշողութեանը մէջ կը վերակենդանանար աներեւոյթացած ժամը,—կը տեսնէր Զապէթի լանջազգեստին տակ երկու կէտերու ցցուիլը՝ ձգտելով բարակ մետաքսը...

Այն ատեն ինքն ալ կարմրեցաւ, Մօնիկի այտերը եւս ծիրանաւորուեցան միեւնոյն այն կրակէն ինչ կրակ որ ծիրանաւորած էր Զապէթը։

Տարտամ ամօթ մը կը խռովէր զինքը։ Սակայն զգացումը հաճելի եկած էր իրեն, եւ բնազդաբար, քաղցր ձայնով մը մրմռաց միեւնոյն բառերը զորս արտաբերած էր ատենով, բայց ուրիշ դիտաւորութեամբ մը.

«Վերջացուր ի՛նչ կ՚ընե՛ս...»

Զապէթ այնչափ յստակ կերպով ժպտեցաւ, որ իր կամաւորի դէմքը այս անգամ առեղծուածային ոչինչ ունեցաւ։ Եւ Մօնիկ ինքն ալ իր կարգին զուարճանալով բսաւ.

— Զե՞ս ամչնա՞ր։

Լէտի Սփրինկֆիլտ արխաբար չարժեց գլուխը։ Ո՛չ, չէր ամչնար...։ Եւ ինչո՞ւ պիտի ամչնար...։ Իր էրիկը պետական գործերով չափազանց զբաղած բլլալուն, զգացումներու վրայ խորհելու ատեն չունէր։ Երկու ծառ տնկելու պէս, երկու զաւակ ծնած էր։ Անոնց դաստիարակութի՞ւնը։ Առ այժմ մանկատածուհիին սենեակին էին անոնք, անոր հոգածութեանը յանձնուած. ուրկէ, յետոյ, պիտի յանձնուէին միջնակարգ վարժարան մը: Գալով ոգեհարցական գիտութեանց, նաեւ աստուածաբանական գիտութեանց, անոնք ալ կախում ունէին անոր մտքին հետաքրքրութենէն։ Լէտի Սփրինկֆիլտ չէր խորշէր այն հրճուանքներէն որոնք մարմին կ'առնէին։ Եւ ի՞նչ մարմին աւելի հաճելի է, քան սիրուն կնոջ մը մարմինը։ Եւ բոլոր կանացի մարմիններուն մէջէն, վաղուց ցանկացած Մօնիկի մարմինը, իր յիշողութեանը մէջ առաջին տեղը կը գրաւէր։ Ո՛րքա՛ն թանկագին, այնքան աւելի մասնաւո՛ր տե՛ղ մը...։

. . . .

Երկու բարեկամուհիները զուարթօրէն, միասին կը ճաշէին Ժինէթ Հիւթիէի յեղյեղած փոքր ճաշարանին մէջ։ Այդ ճաշարանը ծանօթ էր քանի մը ընծայացուներու, իր տարաշխարհիկ խոհանոցին համար: Կարմիր պղպեղով համեմանքին հետ, Մօնիկ անոնց գնահատել տուաւ սառի մէջ պաղեցուցած շամբանեա մը առանց աղանդերի։ Մտրակի հարուա՛ծ՝ որ փութացուց իրենց լքումը...

Փողոցի երկու ստահակներու պէս, չարունակ յիմարական բրքիջներ կ՚արձակէին, որոնք կը ցնցէին զիրենք։ Լէտի Սփրինկֆիլտ, կրկին բռնուելով տափանքէն, կը փորձէր, դարձի բերել ըմբոստ Մօնիկը դէպի անդրաշխարհեան իր հաւատալիքներուն։ Բայց Մօնիկ, երկու պատառը անգամ մը, կը բողոքէր բացագանչելով·

— Ո՛չ, ո՛չ։ Եւ դարձեալ ո՛չ։ Ուզածիդ չափ բաւ։ Պարապ տեղը կը խօսիս: Մարդս բջիջներու կուտակմըն է միայն, նիւթ մը որ, յընթացս, կատարելագործութեամբ, հազարամեակներ վերջը, արտադրած է հոգին, ինչպէս որ ծաղիկը կ՚արտադրէ հոտը...։ Բայց նիւթին մասերը անջատուելուն պէս հոգին և հոտն ալ ամբողջովին կը մեռնին։

— Ո՛հ, սրբապղծութիւն է այդ։

— Ո՛չ։ Բանաւոր է։ Ձեր հաւատար ոգիի վերապրումին, ի բաց առեալ այն ձեւերուն մէջ, զորս արուեստը և գիտութիւնը կրցած են ստեղծել: Այդ վերապրումն ալ վաղանցուկ է։ Գալով ոգիներուն...։ Ա՛հ, ոչ, եթէ անոնցմէ շատ քիչ կան, անոնք ալ կրկին գալով ինքզինքնին չպիտի վտանգէին այս աղտոտ կեանքին մէջ շրջան մը ընելու։ Պիտի մնան այն տեղ ուր կը գտնուին։

Մօնիկ իսկոյն ցոյց տուաւ հիւթեղ արգանակով լե-

ցուն աման մը զոր կը բերէր մետաքսահիւս անձեռնոցով մը բռնած Սենեկալցի մը։

— Կաղամբներուն մէջ նայէ։ Բայց հոն ոգիներ չկան։ Հոն կան անծանօթ ուժեր որոնց վրայ կ'ազդէ թերեւս մեր իմացականութիւնը ինչպէս անոնք կ'ազդեն մեր զգացողութեանը վրայ։

— Այո, գերբնական ուժե՛ր։

— Ո՛չ, բնական ուժեր։ Մեզի ծանօթ չեն տակաւին անոնք։ Թերեւս օր մը կարելի պիտի ըլլայ վերլուծել զանոնք։ Կը սկսինք արդէն թափանցելու միայն տաքութեան և ելեկտրականութեան գաղտնիքին։

— Եւ հեռազգացութիւնը, տեսնե՛նք։ Հապա նախազդարարութիւննե՞րը: Եւ գուշակելը անկարելի դէպքերու մարգարէացո՞ւմը։ Ասոնք գիտականօրէն ապացուցուած իրողութիւններ են։ Հապա հոսանուտ մարմիններու լուսանկարո՞ւմը։ Ի՞նչպէս կը բացատրես դո՛ւն այս ամէնը, եթէ ոչ հոգեկան միեւնոյն միջամտութեամբ, թէ մարդկային և թէ աստուածային։

Հէտի Սփրինկֆիլտ զայրանալով, ձեռքի դանակով այնպիսի ուժով մը զարկաւ սեղանին, որ Սենեկալցին վազեց եկաւ։

— Ա՜հ, ոգին, հեգնեց Մօնիկ։ Սեղանը խօսեցաւ։

Ջեւի համար շամբանեայի երկրորդ շիշ մը ապըսպրեց. «Այդ ալ կը խմենք ըսաւ»։

— Այո, շարունակեց ոգեհարցուհին ժպտելով: Եւ այսպէս յետոյ սեղանը ինքնիրենը պիտի դառնայ...։ Ո՛չ, ամէն բանի հաւատալու աստիճան միամիտ չեմ: Բայց ճշմարտապէս կը խորհիմ թէ մեր հոգիները չեն մեռնիր մեր մարմնոյն հետ։ Անոնց աստղային էութիւնը ցրուած է անհունին մէջ, մինչեւ որ ուրիշ ձեւով կրկին մարմնանան։ Այսպէս ահա տիեզերական կեանքի ամանակ մը, որուն ներդաշնակութիւնը համաձայն է Աստուծոյ արդարութեանը հետ...։

Համոզումը, կը դողացնէր իր ձայնը, և այդ կերպով անոր կուտար թեթև շեշտ մը։

— Աստուա՛ծ, պոռաց Մօնիկ, որ կը զուարճանար այդչափ որոշ նիւթապաշտ կնոջ մը այդ չատարանութեամբը: Ի՛նչ Աստուած… Բանակններո՞ւնը, թերևս։ Ի՛նչ տեսակ մորթ պիտի ըլլայ այն մորթը որ բաւական քաղցրութեամբ մը իր մէջ պարփակէ, օրինակի համար, Վիլհէլմ Բ.ը: Կը խնդացնես զիս քու անմահութեամբ և քու հոգեփոխութեամբդ։

Եւ իր կարգին ինքն ալ կ'ոգևորուէր: Բառերու քօղին տակ խուլ կերպով հնչեց ապրելու սնափառթիւնը:

— Մեր շուրջը և վրան, ամէն բանէ յառաջ և յետոյ, կայ նիւթին գիշերը: Երկվայրկեանի մը մէջ մեր կայծերը հոն կը նետեն, աննրբեւոյթանալէ յառաջ, շրջմոլիկ հուրերու փայլակները։ Ահա ամենը։ Հիմակուհիմա, քիթս կը շողայ։

Արագօրէն բրնձափոշի քսեց։ Սակայն Լէտի Սփրինկֆիլտ փիլիսոփայօրէն յոգնած, արծաթէ լայն ծխատուփէ մը արևելեան գլանիկ մը հանած էր։ Ուշադիր Սենեկալցին հրահանի բոց մը կը ներկայացնէ անոր:

— Շնորհակալ եմ…

Եւ զօրավոր ուշադրութեամբ մը Մօնիկին նայելով ըսաւ

— Սիրելիս, կը վշտացնես զիս…: Կ'զգամ թէ քու ուրախութեանդ տակ, աւելի տրտմութիւն կայ… Այո՞. վստահ էի… վհատած ես…։ Ինչո՞ւ. ո՛չ, ո՛չ, բանաւոր չէ այդ։

Մօնիկ ուսերը թօթուեց, և գաւաթ'ը երկարելով ըսաւ.

— Կեա՜նքը…։ Չխօսինք անոր վրայ…։ Մարդիկ կան որ խուխին մէջ կը խեղդուին։ Ես աւելի նախամեծար կը համարեմ շամբանեան։

Մէկ անգամէն խմեց մինչեւ բերանը լեցուն բաժակը։ Զապէթ իր աթոռը յառաջ ացնելով իր ծունկերուն միջեւ սեղմեց Մօնիկի երկնցած սրունքները եւ փաղաքշոտ ձայնով մը ըսաւ.

— Երիկ մարդիկ ոչի՛նչ կը հասկնան կիներու երջանկութենէն: Անոնք իրենց երջանկութեամբը միայն կը շահագրգռուին...։

— Ըստ պարագայի, ըսաւ Մօնիկ։ Ժինէթ երէկ իր ամուսնոյն վրայ խօսած ատեն հակառակը կ՚ըսէր ինծի։

Անգլուհին պոռաց անկեղծօրէն.

— Ո՛հ, անիկա բողին մէ՛կն է։

Պ. Հիւթիէի համբաւը,—որ երգիծական թերթերուն մէջ ծաղրաբանութեան սովորական նիւթ մըն է—, Մաքսիմսի եւ Իրէնի համբաւներուն հետ Մանշի սահմաններն անցած է։

Լորտ Սփրինկֆիլտ, խաբուած նախարարին երկարաձեւ կերպարանէն, այն նախարարին, որուն պատահած էր Միջդաշնակցային վերջին խորհրդաժողովին, չէր կրնար հաւատալ այդ գրութեանց։ Բայց իր կինը, աւելի ստոյգ տեղեկութիւն ունեցած ըլլալով, ոչ մէկ տարակոյս ունէր, որովհետեւ օր մը Միլանի, իր կինը· յանկարծակիի եկած էր, Պ. Հիւթիէն, Ժինէթի հետ ապաժուժած միջոցին։ Պ. Հիւթիէ, իբրեւ վերանորոգում, պահանջած էր որ, իր առանձնական գոհացումին համար շարունակէն իր այդ ապաժոյժ կենցաղը։

— Արդէն հիմա դուն պիտի տեսնես Ժինէթը, ըսաւ Մօնիկ։

Կիսաբաց դուռնէն նախարարուհին ցոյց կուտար իր թուխ դէմքին վարպետորդի տեսքը։ Երկու բարեկամուհիները նշան ըրին անոր։ Ժինէթ, տիրական քալուածքով կ՚անցնէր ճաշարանին մէջէն, ուր, միայն հա-

տասնութեան տարուընէն փոքր շուն մը ունեցող բա-
րեկամուհիի մը հետ թուղթ կը խաղար։ Հոն էր նաեւ
Սեննեկեանցին։

Այս վերջինը առանց իսկ փոքր զարմացում մը արտայայտելու ճանչցաւ այն Հօրիզոնդը որ ուրիշ նորաւոր աղջկան մը և վայելչուչ պարոնի մը հետ, անգամ մը, իրեն արձակուրդը ունեցած մէկ օրը, հափափած էին զինքը Թէյ Տօնու Թէյարանէն, ուր կը ծառայէր։ Սեննեկեանցին երկրիմի ամեարկը և յուռ խնդուքը, Ժինէթին ալ յիշեցուցին այն տեսարանը, որ հափափումէն վերջ տեղի ունեցած էր, նիշտ ու նիշտ Սէսիլ Միրի արհեստանոցին մէջ։ Սեւ մեծ սատանան՝ սողոսած էր այս վերջինը, ունենալով իբրեւ օգնական և վկայ, Ժինէթը և Միշէլը «Ամբրաժիկը»....։ Ժինէթ կատարեալ պաղարիւնութեամբ մարդուն աչքին կշտամբացայտ աչքի քթթում մը և խելոյն առաջարկեց որ կծիկը դնէ։ Միւսները Կապոտէին խնջոյաշարժին մէջ....։ Լէոր Սփրինկֆիլտ հետաքրքրուելով հարցուց.

— Ո՞վքեր են ասոնք։

— Սաքս ալ Լօմ և Միշէլը....։

— Ո՞ւր կ'երթան։

Ժինէթ մէկ մասը դրաւ շրթունքին վրայ բռնելով. «Անշուշտ պիտի ամուսնան»։ Ժինէթ յանկուցիչ ժպիտ մը ունեցաւ։ Եւ ժամ մը վերջը, Ժինէթ կը վերակազմէր նոր համախմբում մը, ուր Զապէթ կը փոխանորդէր իր եղբայրը և Սաքս ալ Սեննեկեանցին։ Ժինէթ չպիտի երթար գինովցած բաժանումին,ուրկէ յուռ մասնակցութիւն մը թողլով ամանեկայինը, վասնզի որոշած էր, (իր էրիկանը հետ համաձայնած, իր ամենակամ ազատութեան գինը), այդ իրիկուան շնորհակալութիւններու նոր թատրի մը բացումը կատարել։

Նախկին նախարարը, Անվրաի ժողովարանին մէջ

տրուած հացկերոյթէն ի վեր Փարթուի պանկերը տարա-լած ըլլալով, այս փոքրիկ հանդէսներուն ներկայ Լէյ-լար կամ չէր ըլլար։ Ներկայ չըլլալու պարագային սա-կայն միշտ ճշգրիտ համարատուութիւն մը կը պահան-ջէր։ Իսկ ան, որ ի չգոյէ ակնածանութեան մը տեղե-կութեանց, կը յօրինէր մանրամասն պատմութիւն մը, որ յետոյ օգ-տակարապէս կը գործածէր իր տանը մէջ։ Եւ Պ. Հիւթիէ, իբրեւ լոյս յառաջդիմականութեան, կ՚արժանանար անոր ուղեղային հաւանութեան....։

. . . .

— Դէպի խո՞րը, հրամայեց միանգամ Լէտի Սփրինկ-ֆիլտը հոգալով, մինչդեռ Մաքս տը Լա՛ ռոզի կ՚ելլէր բարձրելու համար.... Նստեցէ՛ք Մա՛քս.... Միշէլ ալ թող ձեր ծունկերուն վրայ նստի.... Եւ Մանիկ ալ Ջակէլթի ծունկերուն վրայ.... Իսկ ես, հո՛ն, մէջտե-ղը....։

Հացէն ասուա մեկնակցեցան։ Եւ արագնեցաւ Լէտի Սփրինկֆիլտ գլուխը կատար ընելով.

— Հապա Աննիկա՛ն որ մեզի կ՚սպասէ.... Ան իր ծխափողովը մինակը մնա՞ց....։

Միշէլ յայտարարեց.

— Աննիկա՛ն կը խորհի.... Անոր համար ծխա-փողը միայն կարեւորութիւն ունի, ուրիշ ոչինչ։

— Եւ մեղք է, ըսաւ Մաքս տը Լա՛ւ՝ Մեզը որ տաղանդ ունէր։

Մաքս տը Լօմ խստութեամբ կը դատէր «Թողտուր որ-երթայ»ն որ մեծ արուեստագիտուհին տակաւ առ տակաւ մարդկային անկումի մը առաջնորդած էր։ Իր հաշուիչ աչքերովը, կարգի դնելով կանոնաւորապէս իր կեանքը, յաջող մեքենայի մը պէս, չէր գրկէր իր կամքը հաճոյքէն։ Ամեն մէկ ատենի համար իրեն յատուկ գործն ունէր։ Այսպէս ահա իր երեսուն տարիքին մէջ Գրական Քննադատութեան Ակումբին նախագահը եղած էր, և այժմէն մաքքէի ակումբին կողմէ Ակադեմիայի ալ ապագայ Բենիամինը ըլլալ որոշուած էր։

Մօնիկ բանի մը վրայ չէր խորհէր։ Բարօրութիւն մը կը թմրեցնէր զինքը, որուն մէջ, մէկ կողմէն կար գինեզուարթութիւն մը, և միւս կողմէ, Զապէլի գորովալի փարումը, որուն հանդէպ ջղաձգային կծկում մը կ'ունենար։ Դէպի իր այդ փարումին մէջը. մեծ քրոջ մը գորովին նման խանդաղատանքի մը սփոփանքը կար, սփոփանք մը խառնուած պատանեկութեան բոլոր յիշատակներուն հետ։ Այդ փարումին մէջ կար նաև նոր զգայնութեան մը գրգիռը, աղջականի մը հետ ապամուժելու գրգիռը...։

. . . .

Օլիմփիայի թատրոնը, ուր բեմին մօտ օթեակի մը մէջ, մուտքերնին խոր տպաւորութիւն յառաջ բերաւ, սրահին ուշադրութեան առարկան դառնալուն համար, խումբը շատ ձանձրացաւ։ Վայրկեան մը սրահին ուշադրութիւնը հոն լարուելէ դադրեցաւ, վասնզի բեմին վրայ երեւցաւ խօսող ծովեզն մը, յետոյ Տամիայի ձայնը նմանցնող երգչուհի մը։ Անկէ վերջ ամէնքն ալ յարեցան Ժինէթի երբ ըսաւ. «Արդեօք երթայի՞նք»։

. . . .

Հետոյ Սփրինկֆիլտ, դուրս ելլելուն, զարմացաւ քիչ մը հրաւելուն համար վարձու ինքնաշարժի մը մէջ, որուն մեքենավարը, Մաքս տը Լօմի կողմէն տրուած յաւելուածական դրամի մը փոխարէն կ՚ընդունէր ամէնքն ալ նստեցնել։ Սակայն Ժինէթ բացատրեց.

— Կառքս ետ դրկեցի ըսելով թէ՝ տիկին տ՚Անթրաիկը պիտի վերադարձնէր մեզի։ Դուն չէ՞իր ուզեր որ մեր կառապանները գիտնան թէ դէպի վայելատո՛ւն կ՚երթանք, չէ՞։

— Զապէթ չի հասկնալով կրկնեց «դէպի...»։ Բայց Ժինէթ խնդուք մը արձակելով և խօսքը ընդմիջելով անոր ապշութիւնը կրկնապատկեց ըսելով.

— Է՜հ, ուրեմն, այո, դէպի հանրատուն...։

— Հանրատո՞ւն։

— Բոզանո՛ց, վերջապէս, քանի որ լեզուն չես գիտեր...։

— Ո՜հ, բացագանչեց Լէտի Սփրինկֆիլտ, այնպիսի անկեղծ զայրոյթի շեշտով մը, որ չորսն ալ խնդալէն մարեցան։

— Է՛հ ուրե՛մն, ի՞նչ, փոխադարձեց Ժինէթ։ Վերջին սրահն է այն ուր կարելի է զուարճանալ։ Հոն պէտք չկայ ներկայացումի, և ոչ ալ նեղուելու։ Հոն բնականը ազատ է։ Եւ յետոյ, գոնէ հոն մարդ չի խաբուիր ապրանքի մասին...։

Զապէթ Մօնիկի դարձաւ և որոշապէս ըսաւ.

— Տո՜ւն դառնա՛նք։

Բայց այս վերջինը մրմռաց.

— Կեցի՛ր, խե՞նդ դուն ալ...։

Մօնիկ կը զուարճանար ու կը ժպտէր, դիտելով թէ՝ մինչեւ ի՞նչ աստիճան անգլուհիին մէջ, յարգապատուութեան իմաստը և աստուածատեսութեան պաշտամունքը կուգային միանալ, կրօնական և աշխարհային կեղծաւորութեան տակ խնամով պահուած իր վատթարացումին հետ։

Մօնիկ, սեղմելով իր բարեկամուհիին ձեռքը յարեց.

Ո՛հ, զուարճալի պիտի ըլլայ, երթա՞նք...։

Լէտի Սփրինկֆիլտ վերջին պաշտպանողական մըն ալ առաջ քշելով ըսաւ.

— Սակայն եթէ ճանչցուի՞նք։

— Անկարելի է, ըսաւ Մաքս տը Լօմ վճռական շեշտով մը, որ ատենընէ ի վեր Միշէլի հետ մտած էր այս դաւադրութեան մէջ...։ Նախ որ, հոն, ոչ ոք կրնայ ճանչնալ մեզի, որովհետեւ ոչ մէկը կը ճանչնայ զմեզ։ Յետոյ, արդէն, ոչ ոք պիտի տեսնայ մեզի...։

Եւ, վերջապէս, (վսեմ շարժում մը ընելով), կայ արհեստակցական գաղտնապահութիւնը․․․։

Ժապէթ իր որոշումը տուաւ. և սակայն սպառնալով Ժինէթի, յարեց.

— Կը յուսամ որ գոնէ․․․ էրիկդ․․․։

— Անհո՛գ եղիր։ Մէկ ժամէն առաջ չպիտի գայ։ Չեմ գիտեր ինչ բանի ընկերակցութեան հացկերոյթէն ելնելէ վերջ, զիս առնելու պիտի գայ․․․։

— Այն ատեն ալ ես մեկնած պիտի ըլլամ բնականաբար։

— Գա՜հ, նեղիչ մէկը չէ․․․ հասկցող մըն է․․․։

. . . .

Ինքնաշարժը կեցած էր քանի մը թիւ աղէն կարմիր լապտերէն, որ յարաբերական գաղտնապահութեամբ մը ցոյց կուտար գաղտնի տունը։ Մաքս տը Լօմ դուռը զարկաւ, բանակցեցաւ։ Փոխ-տնօրէնուհին հրամաններ արձակեց։ Սանդուխին վրայ ոտքերու տրոփիւն մը լսուեցաւ։ Դուռներ բացուեցան գոցուեցան։ Առաջնորդութեամբ, կոտրտուող գէր կնոջ մը, չորս բարեկամու-

հիները, «պատերը աչքեր ունին» մտածումի ազդեցութեան տակ քիչ մը նեղուելով, վեր կ'ելլէին։ Մաքս տը Լօմ ալ համարձակօրէն վերջապահի պաշտօնը կը կատարէր։

Չորս կիները, հանդիստ շունչ մը առին միայն, երբ տեղաւորուեցան Թրքական սենեակին մէջ, փոխանակ հայելաւոր սենեակին՝ որ գրաւուած էր արդէն։ Ընդարձակ խուց մըն էր, Քլիչիի Թաղին Քօնսթանթինօփլ Փալասի ոճով, որուն գունաւոր ապակիներով ճրագները, թանձր սրահակեղէններուն վրայ խորհրդաւոր լոյս մը կը ցոլացնէին։ Բարձերու դէզեր շարուած էին ահագին բազմոցին վրայ, այնչափ լայն որ անոր վրայ շատեր կրնային քով քովի պառկիլ։

Փոխ-տնօրէնուհին դիմեց հրամաններ ընդունելու. հրամայուեցաւ անխուսափելի շամբանեան։ Նաև հարցուց ուրիշ յանձնարարութիւններու ալ մասին։ Թխադիմուհինե՞ր, խարտեաշուհինե՞ր։ Նոյն իսկ, ըստ սովորութեան, առաջարկեց նաև խափշիկուհին...։ Բայց, Մաքս, մերժելուն, ժինէթ տանտիկինին խորհրդովը ընտրեց Իրման, Ֆլամանուհին, և Միշէլ ալ Քարմէնը՝ ճշմարիտ Սպանուհի մը՝ Սէվիյցի։

Զապէթ և Մօնիք ընտրութեամբ չհետաքրքրուելով, իսկոյն պառկած էին իրենց ամբողջ երկայնութեամբը, ձեռքերնին ծոծրակներնուն ետեւը, իբրեւ հանդիսատեսուհիներ...։ Հէտի Սփրինկֆիլտ, արմուկը մխած բարձերուն տակը և իրանն ալ բարձրացնելով Մօնիքի վրայէն, առանց յայտնի ընելու, կը դիտէր ամէն շարժում...։

Իրմայի պարարտ գեղեցկութիւնը և Քարմէնի դընդերային վայելչագեղութիւնը,—որոնք ներս կը մտնէին պարելով, ազատ իրենց առտնին հագուստներովը, որոնք

խոկոյն վար ինկան—, անմիջապէս համակրելի եղան Ջապէթի գիտակ աչքերուն։ Աղջիկները մերկ էին ընկերային պայմաններու զգեստը մէկդի նետած։ Անոնք կենդանային պարզութեան մը մէջ դրած էին ինքզինքնին, նախնական անգիտակցութեամբ մը...։

Բացի Ջապէթէն և Մօնիկէն,-որոնք հագուստնին չէին հանած, թրքական սենեակին մէջ միայն ճերմակ կենդանիներ կային։ Քարմէնի և Իրմաի հետ, Ժինէթ, Միշէլ, ինչպէս նաև գեղեցիկն Մաքս հանելով իրենց զգեստները, ասդին անդին նետած էին իբրև աւելորդ։

Ի տես անոնց խաղերուն, Ջապէթ կը բոցավառէր։

Արդէն Ժինէթ, Ֆլամանուհին, իր մարմնոյն ամեն կողմը, պտտցուցած համբոյրներուն տակ, բազուկները իր աչքերուն առջև, կը հանէր իր սովորական մնչիւնը, մինչդեռ անոնց քովը, Քարմէն և Միշէլ, Մաքսի հետ շրջանակ մը կազմելով, բերաննին իրարու սեղմ, սեղմօրէն, կը սարքէին ծփուն ծաղկափունջ մը...։

Մօնիկի ամբողջ գինովութիւնը անցած էր։ Ան տխրադէմ կը դիտէր Ջապէթը, որ այդ միսերուն սարսուռէն թունդ կ'ելլէր... կը վրդովուէր...։ Քանի անգամներ, այդպիսի տեղերու մէջ, միեւնոյն մոլորումի ժամերուն, Մօնիկ փայփայա՞ծ էր զանոնք...։ Ան փայփայա՞ծ էր Միշէլը, Ժինէթը, ուրիշ Քարմէն մը կամ ուրիշ Իրմա մը... ընտանի՞ ձեւե՞ր, գրեթէ անանուն, միշտ զսպուած զզուանքէն, երբեք ձեռք չձգուած մոռացումէն...։

Ամեն ծակուծուկը գոցուած սենեակին խեղդիչ տաքը, յոգնութեան գլխապտոյտ մը, ինչպէս նաև անհուն յուլութիւն մը հեզօրէն գամած էր Մօնիկը թմբրութեան անկողնին վրայ, երբ ոստումով մը ուզեց ելնել ու փախչիլ...։

Բայց դէմք մը ծռած էր իր վրայ։

Ջապէթի աչքերուն մէջ, համակամութեամբ մը, Մօնիկ տեսաւ, անդիմադրելի տուփի մը փայլիլը։ Անոր անյագ շրթունքները փական իր շրթունքներուն։ Կուրծքերնին իրարու կը դպչէին։ Ճմռթկած պաստառներուն տակ, երկար մարմին մը, այրող բաղեղատունկի մը պէս, փաթթուեցաւ իր յօգնաբեկ անդամներուն...։ Նուաճուած՝ հառաչեց...։

Այդ նուաղումին մէջ, Մօնիկ իր հաճոյքին հետ կ'զգար անպատիւ և գարշելի գիտակցութիւն մը, որ այս րոպէին բոլորովին կը պոռնկանար, մինչեւ իր յիշողութեան մէջ, վերջին պատկերովը իր անձին, որ մինչեւ այն ատեն անաղարտ մնացած էր։

Հիէրի Մօնիկը, կը պոռնկանանա՜ր այս անգա՜մ...։ Կատարեալ սպիտակութիւնը, դեռ անարատ մաքրութիւնը կ'աղարտուէր...։

. . . .

·Զ

Ջապէն հետեւեալ օրն իսկ դէպի Լոնտոն մեկնած ըլլալով. Մէրի իշխանուհիին նշանտուքին առթիւ Պը-քինկէմ Փալասի մէջ տրուող մեծ պարահանդէսին ներկայ կը գտնուէր։ Քանի մը օր վերջն ալ Մօնիկ, Լուվրի թանգարանին Տիէօլաֆոյ հաւաքածոյին սրահներուն մէջ, անակնկալ հանդիպում մը կ'ունենար։ Մօնիկ հոն գացած էր իր յարաճուն ջլահիւծումին դարման մը գտնելու յոյսով, և այս առթիւ ալ, Ֆէրնան Տիւսօյի բաբելոնեան Թատերախաղին, Սարդանաբաղին համար զարդարանք մը փնտռելու։

Յիշեալ Թատերախաղին երրորդ արարուածին համար, Եփրատ գետին վրայ տանիքի մը և երկու սիւնի միջեւ սրահակումի մը անհրաժեշտ պէտքը կար։ Օրիորդ Քլէրի երեւակայած գոյնը և քանդակածները կը գոհացնէին ծեր վարպետը, բայց հաճելի չէին թուած Էտկար Լէրի որ ամէն բանի ուղղութիւնը ինք կուտար...։

Մօնիկ, երբ ընկճեալ վիճակի մէջ, թեւաւոր ցուլերու, և խոյակաւոր հսկայ սիւներու առջեւ կեցած, մեռած քաղաքակրթութեանց և իր աշխատանքներուն ունայնութեանցը վրայ կը խորհէր յանկարծ այցելու մը գալով քանի մը քայլ անդին տնկուեցաւ, ճարտարապետութեան մանրամասնութիւնները աւելի լաւ դիտելու հա-

մար։ Մարդը դարձաւ։ Երկուքին ակնարկները իրարու ընդհարեցան։ Մարդը գլինքը բարեւեց։ Մօնիկ ճանչցաւ զայն։ Ժօրժ Պլանշէն էր։ Այլ եւս կարելի չէր անկէ խուսափիլ։

Վինեապոսի բնակարանը անոր հետ ունեցած հանդիպումէն վերջ, մէկ երկու անգամ տեսած էր զայն։ Նախ Մէտիչի փողոցը, ո՛ւր, Թշնամական դիրք մը բռնած, հազիւ խօսած էր հետը։ Յետոյ տեսած էր զայն Վօքրըսոնի մէջ Տիկին Ամպրաի տունը։ Այն ատեն հազիւ թէ իրարու համակրած էին։ Պլանշէ փրոֆէսէօր անուանուած ըլլալով Վէրսայլի բարձրագոյն վարժարանին,— ուր ի դերեւ հանած էր Գահօրի ընտրութիւնը, իր գրած մանկավարժական հռչակաւոր մէկ գրքին շնորհիւ,— Վէր-Լօժի եկած էր տեղեկութիւններ հաւաքելու Ընկեցիկ Մանկանց գործին վրայ գրելիք յօդուածի մը համար։ Ժօրժ Պլանշէ, իսկապէս բարի եւ խելացի մարդ մըն էր. բայց Մօնիկ, անոր ներողամիտ աչքով չէր նայէր, իր մասին ատենօք չափազանց կորովամիտ գուշակ մը եղած ըլլալուն համար։

Պլանշէ միշտ խոհական բարեկրթութիւն մը եւ եպիսկոպոսավայել ժպտուն դէմք մը ունէր։ Միայն թէ Պլանշէի լերկ դէմքը քիչ մը խորշոմած էր։ Մօնիկի աշխատութեանցը նկատմամբ հարցումներ ըրաւ, շնորհաւորելով միանգամայն անոր յաջողութիւնները։ Մօնիկ այնչափ նուաղ կեղծաւոր համեստութեամբ խուսափողական պատասխան մը տուաւ որ, Պլանշէ իր զարմանքը յայտնելով հետաքրքրութենէ մղեալ, աւելի լաւ նայեցաւ անոր։ Մօնիկի ատենուայ այնքան փայլուն գոյնը իր թարմութիւնը կորսնցուցած էր։ Հմայաթափ աչքերուն ծիրը կապտագոյն ներկուած էին։ Խորշոմ մը, անոր հմայիչ բերնին խիստ արտայայտութիւն մը կուտար։

Մօնիք նշմարեց անոր կեցուածքին զննող մտադրութիւնը։ Եւ գուշակելով որ ան՝, Տիկին Ամպրաի միջոցաւ շատ մը բաներու տեղեակ էր, դառն անկեղծութեան մը տագնապէն բռնուած ըսաւ.

— Զիս փոխուած կը գտնէք այնպէս չէ՞...։ Ո՛հ, այս մասին բանահիւսութեան պէտք չկայ...։ Իրաւունք ունիք։ Այլեւս չեմ նմանիր այն նորատի աղջըկան որուն հետ ժամանակին ամուսնութենէ ճառեցիք։

Պլանշէ նշմարեց Մօնիքի մէջ վէրքի մը գոյութիւնը, առանց թափանցելու սակայն անոր խորութեանը, ինքնածին համակրանքով մը լեցուած, բողոքեց.

— Մօնիք Լէրպիէ ա՛յլապէս գեղեցիկ է։ Եւ հռչակաւոր է՛ ան։

Մօնիք իր անցեալին մէջ ընկլուզուած պատասխան չտուաւ։ Պլանշէ, ոչ առանց աննշմարելի հեգնութեամբ մը, յարեց.

— Հիմա հաւասար չէ՞ք, ամենէն նպաստաւորեալներուն, այն էրիկ մարդոց հետ, որոնց առանձնաշընորհեալ դիրքը այնչափ անիրաւ կը գտնէիք։

Մօնիք փափաք զգաց պօռալով ըսելու սա խօսքերը.

— Ինծի ի՞նչ, քանի որ ես ատոր փոխարէն ապրելու ամբողջ երջանկութիւնը կորսնցուցի։ Հիմա ես առանձինն եմ և աննպատակ կ'ապրիմ։ Մարդկութիւնը այնչափ զզուելի է ինծի համար որ այլեւս ո՛չ իղձ ունիմ, ո՛չ ալ ուժ պայքարելու համար, ինչ բանի համար ալ որ ըլլայ...։ Սակայն որչափ ալ որ անպիտան գտնեմ մարդկութիւնը, դարձեալ իմ անձիս չափ ինծի գարշանք պատճառող բան մը չկայ։

Այսուհանդերձ Մօնիք ցոյց տալով վիթխարի քարերը, ըսաւ.

— Հաւատարութի՞ւնը... այս ոչնչութեան մէջ միայն...։ Այս է ահա... նայեցէ՛ք. կարկառուն դաս մը ձեզի համար... ի՜նչ փլուզո՜ւմ, ի՜նչ կործանո՜ւմ։

Այդ ցրուած խոշոր քարակոյտերը անոնց մտքին մէջ կը վերականգնէին հազարաւոր տարիներէ ի վեր քանդուած տաճարները։ Պայազատութիւններ և ժողովուրդներ իրենց ուրուականները խառնեցին անյիշատակ ժամանակներու անդունդի խորքին մէջ։ Պատմութիւնը ժամանակին և միջոցին միջև չփոթ կերպով օղակաւորուեցաւ։ Ամբոխներ, ծնած, տառապած, մեռած էին։ Եւ ի կորուստ մատնուող փոշիին այս փոթորկումին մէջ ահա թէ ինչ կը մնայ. անզգայ քարե՜ր, և մոռացումի ենթարկուելու ընդունակ խաբուսիկ յիշատակ մը, ուրիշ ոչի՜նչ։

Մօնիկ փութով սեղմելով անոր ձեռքը հեռացաւ, երազուն վիճակի մը ենթարկելով զայն։ Պլանշէ հոն կեցած մտատանջ նայուածքով մը հետեւեցաւ այդ վայելուչ ստուերին, որ բարձրագլուխ և արագաքայլ կը հեռանար...։ Մօնիկ կարծես, վշտալի դէմքի մը վրայ յոխորտանքի դիմակ մը կը կրէր այդ պահուն։ Փիլիսոփան չարունակեց իր պտոյտը։

. . . .

Մօնիկ Պօէթի փողոցը վերադառնալով փորձեց աշխատիլ։ Սակայն մատիտ և վրձին չէին կենար անոր մատներուն մէջ։

Մօնիկ ալ աւելի բարոյալքուած կը վերադառնար ջանասէր կամքութենէմը...։ Ի՞նչ ընել պէտք էր։ Ի՞նչ

բանի նուիրուելու էր։ Քաջասիրտ, այո՛, հոգւով և մարմնով ինքզինքը պիտի տար թերեւս ինչ աշխատանքի ալ որ ըլլար։ Շատ չահեկան, նոյնիսկ եռանդ չարժող աշխատանքներ կային։ Արդեօք կարելի չէ՞ր ըլլար որ, իր հաշւոյն ձեռք առնել Տիկին Ամպրաի գործը, աւելի ընդլայնելով զայն։

«Ամէ՜ն տեղ, որքա՜ն սփոփանք փնտռող թշուառութիւններ կան, որքա՜ն կատարելիք բարիքնե՜ր կան, կ՚ըսէր իւրովի։ Սակայն իր վրայ չմտածելու պայմանով միայն կարելի է այլասէր ըլլալ...։ Ասիկա լաւ բան մըն է քառասուն տարեկանի մը համար, որպիսին է Տիկին Ամպրա։»

Մօնիկ դեռատի էր, իր վրայ միայն կը խորհէր։ Ձեռք ձգած ւէշ սովորութիւնները, և մինչեւ իսկ պերճանքի իր արհեստին մէջ ունեցած յաջողութիւնը, թոյլ կերպով բայց տոկուն կապերով կը սեղմէին զինքը։ Քննից չհաւնուած սրահակումին պատկերը և գեղեցիկ գոաւ անոր աղիւսանման երանգը և իր չինած հիւսկէնները կեղծ քարերով դրուագուած։

— Ի՞նչ տխմարէ սա Լէրը, պէտք է որ Վօտվիլի թատրոնը երեթամ դրուած զարդարանքը տեսնելու, ըսաւ Մօնիկ Քլէրի...։ Ախ, եթէ երթայի հո՜ն։

— Փորձ չկայ, օրիո՛րդ։ Ցերեկոյթը հինգշաբթի պիտի ըլլայ...։

— Օ՜ն...։ Ուրեմն ինծի ցոյց տուէք Պ. Փլօմպինօի աշխատանոցին համար բանուելիք կեռասագոյն թաւիշը։

— Դեռ չառինք զայն։

Մօնիկ այդչափը բաւ համարեց։ Այսօրուան համար այդչափ աշխատանք բաւական էր...։ Միեւնոյն ժամանակ կէսօրէ յետոյ մինչեւ վերջը իր առջեւ տեւեց իր անտպատային սովորակայքը...։ Ինչպէս անցընէր

մինչեւ իրիկուն անվերջանալի ժամերը, ուրկէ վերջ Անիքաի բնակարանը ծխելու պիտի երթար։ Թէեւ Ռի-ցի մէջ ժամադրութիւն մը տուած էր Հէլէն Սիւզի որ, գնումներ ընելու դիտաւորութիւն ունեցող Շուէտցի երիտասարդ զոյգ մը կ'առաջնորդէր։ Բայց չահախնդիր քաղաքավարութեան մը գաղափա՛րը զինքը կ'ընկըր-կէր։ Իր աչքին կը պատկերանային թէյին տեսիլքը իր փոքր սեղաններուն հետ, որոնք ծածկուած էին տաստ կարկանդակներով, ճազ-պանտներուն կրկնումները և տխմար չաղակրատութիւնները։

Հետզհետէ յարատեւ վայրենութիւն մը կը յաջոր-դէր իր խառնակեաց կենցաղին այն աշխարհին որուն մէջ կը գտնուէր ինքն ալ և որուն մէջ Հէլէնները, Ժի-նէթները և Միշէլները, ըլլալով նախարարուհիներ, քաղքենուհիներ կամ մարքիզուհիներ, չունէին առաւե-լագոյն արժէք մը, եթէ նոյն իսկ Քարմէնի մը կամ Իրմաի մը չափ ալ արժէք ունենային։ Գլխարկը գլու-խը դրաւ և կոնակը տուաւ շրջազգեստին թաճկոնակը։ Քանի մը օրէ ի վեր, նոյն իսկ իրիկունները համաձեւ կը հագուէր, իր վերջին տուայքլութենէն ի վեր ար-դուզարդային պճրումներէն հրաժարած ըլլալով, մէկ ճար-մանդ միայն քակել բաւական էր, քղանցքը անմիջա-պէս վար կ'իյնար։ Եւ Անիքա հազիւ թէ կ'օգնէր անոր լանջապանակը քակելու, ան իսկոյն հանդարտօրէն պատ-րաստ կ'ըլլար իր Ֆիմօնի ճերմակեղէններուն մէջ, առօր-եայ արարողութեան համար։

«Անշուշտ ծխելու վրայ պիտի գտնեմ Անիքան, ըսաւ Մօնիկ իւրովի· մինչեւ հիմա իր գեղը տուած ըլ-լալու է...։ Լաւ ծխափո՛ղ մը...։ Եւ ուրիշ ոչինչ...։» Յանկարծական որոշումով մը Մօնիկի դէմքը զուար-թացաւ...։ Մօնիկ կը գտնուէր թունաւորման այն շրջանին մէջ, ո՛ւր ափիոնը օդին չափ պէտք էր իրեն։

Հիմա չէր կրնար այլ եւս թողուլ զայն։ Պէտք էր որ չնչէր հանդարտեցուցիչ ծուխը, եթէ ոչ կը խեղդուէր։ Անձկութեան քրտինք մը կը սառեցնէր անոր մորթը։ Յաճախ, ծխելէ յետոյ, շաբաթներով թեթեւ գինովութեան մը մէջ խորասոյզ ըլլալէ վերջը, այդ ցաւալի ախտանիշներէն ունեցած էր։ Այն ատեն յաջողած էր կամքի նոր ուժով մը բացառել այդ սովորութիւնը։ Կ'զգար թէ բաւական ժամանակ հեռու մնալով այդ սովորութենէն, գործին համար պիտի վերագտնէր մտքի պայծառութիւն մը որ փա՛ճ տեղը երազանքի գործածուելու վրայ էր...։ Բայց այս անգամ թոյնը մեծ քանակութեամբ առած ըլլալուն համար, փափաք մը միայն կ'զգար, որ էր կրկին առնել անկէ...։

Առնել ի՞նչ բանը, անբանացո՞ւմը։ Ո՛չ։ Անէացո՞ւմը, սքանչելի արհամարհանքը հանդէպ այն ամեն բանի որ երանային չէր, որուն բարիքը առաջին ծխափողին կ'զգար, և որուն գերագոյն վայելքին, քանեբորդ ծխափողին, թափանցած էր։ Ան ենթարկուած էր այսպէսով, քայքայումի, անէանալու վիճակին։

Մօնիկ, Անիքան գտաւ այնպէս ինչպէս որ կը կարծէր, այսինքն ծնրադիր բարձերուն վրայ, մութին մէջ։ Փոքր լոյսը, կիսով փակուած արծաթեայ թիթեռնիկով մը, անօթներու ափսէին վրայ տկարօրէն կը պըլպլար։ Կարծես մեռեալի մը հսկիչը ըլլար ան։

— Ես եմ, տեղէդ մի՛ շարժիր, ըսաւ Մօնիկ։

Ամառնային փայլուն վերջալոյսէն դուրս ելլելէ վերջ, սրահակումներով ամբափակ արհեստանոցը, ծանր հոտով մը բոլորովին թաթաւուած, մեծ գերեզմանի մը պէս քաղցր թուեցաւ իրեն։ Բայց արդէն Անիքա դարձուցած էր լոյսի հաղորդիչը։ Լոյսը ծիրանի փայլով մը լուսաւորեց հռչակաւոր անկողինը, ծխային սարքաւորքը։ Ջութակահարուհիին դէմքը դիակնանման երեւցաւ և միսը փակած՝ թուխ սակրաւիքին...։

Անիքա խեղդուկ ձայնով մը բսաւ Մօնիկին.

— Գէշ ատենին հասար։ Շաքարեղէն չկա՛յ։

— Կը կարծէի...։

— Ոչ։ Այն մարդուկը որ ուղղակի Լոնտոնէն ինծի պիտի բերէր անկէ, աղէկէն ըլլալու պայմանաւ, երէկ փատուրներուն ձեռքը ինկեր է...։ Տեսա՞ր եղածը։ Եւ ան բանուած է ոչ թէ աֆիոնին համար, վասնզի չէին գիտեր թէ անկէ իր քով կը գտնուէր, այլ քօքայինին պատճառաւ...։ Ինչ որ գտած են գրաւած են։

Մօնիկ սկսաւ հեգնել։ Եւ ճերմակ փոշիին տուած մեքենական արագարանութեամբ մէկ շունչով սկսաւ լեզու թափել։

— Խորհրդարանի այդ պրասները չափազանց կը տաղտկացնեն զմեզ իրենց օրէնքներովը...։ Ծիծաղս կը շարժեն...։ Բուն թմրեցուցիչնե՛րը իրենք են...։ Հը՜, հայր Հիւթիէ, առաքինութեան վաճառակա՜ն... կը տեսնե՞ս...։ Եւ եթէ ես ուզեմ թունաւորե՞լ ինքզինքս... միթէ չե՞մ կրնար...։ Նախ, քանի որ թոյնէն կը ճառեն, ուրեմն թող ալքօօլով զբաղին։ Բայց ատոր չպիտի համարձակին...։ Անուանական արգե՜լք և ոչ ուրիշ բան...։

Եւ ձայնը ցածցնելով մտերմաբար ըսաւ.

— Բարեբախտաբար «ճերմակէ»ն ունիմ։ Այն վըրթ-կածը որ ատամնաժանին լուացարանը կը բռնէ, անկէ ծախեց ինծի։ Տե՛ս, սա լեցուն տո՜ւփը... կը տեսնե՞ս, ահա՛։

Մօնիկ խնդալով ցոյց տուաւ բուստէ փոքրիկ չաքարաման մը։

— Եւ յետոյ, գիտեմ թէ ո՜ւր կայ անկից։ Ժամէլ փողոցի դեղարանը...։ Կը տեսնե՞ս սա...։ Սակայն չաքարին համար կարելիութիւն չկա՛յ։ Զմա՞ց քեզի անկից...։

— Հա՛, այո, ամանին տակը քիչ մը բան կայ։

— Անպատճառ կ'ուզե՞ս։ Գնա նայէ. եղածն ալ ազդեցութիւն չըներ։ Բայց ինչ որ է....։ Քերթուկը կը ծխենք։ Բոլոր հին ծխափողերը քերթեցի....։ Նայէ, տակաւին քերթած չեմ փղոսկրեայ մեծ ծխափողը... ուր լեցուն կայ։ Քերթուկն ալ լա՛ւ է։ Չեմ գիտեր թէ սակայն հաճելի պիտի ըլլա՞յ ինծի։

Եւ հակառակ որ կոկորդը պատապարուած էր, հազաց և կրկնեց իր խռպոտ ձայնովը.

— Քերթուկը աւելի զօրաւոր է։ Աւելի լաւ կը գինովցնէ....։

Գինովներուն պէս անոր ալ աւելի սաստիկէն պէտքէր։

Հառաչելով, ըսաւ.

Եթէ աս ալ չըլլար, կեանքը պիտի ըլլար միօրինակ բան մը....։ Օ՛ն, եկուր պառկէ....։

— Սպասէ որ հագուստս հանեմ։

Մօնիկ վարժ ըլլալով, կը հանուէր մթութեան մէջ։ Չինական վերարկուի մը մէջ փաթթուած պառկեցաւ բազմոցին երկայնքն ի վեր։ Որովհետեւ Մօնիկ լոյսէն նեղուելուն մեքենաբար լոյսին արծաթեայ թիթեռնիկը դէպի իր կողմը կը դարձնէր, Անիքա—որ այս միջոցին օգուտ քաղած էր քաշելու, քիթը լեցնելու ատրճան,— բարկաճայթ ուժգնութեամբ մը յանդիմանեց զայն ըսելով.

Երբ պիտի դադրիս լոյսը աչքիս մէջ խօթելէ։

Մօնիկ խորհեցաւ. «Ի՞նչ եղաւ ասոր...»։ Քօքայինին չատղրոյց գերագրգռութենէն,— այն քօքայինին, որուն ինքզինքը վարժեցնելու համար կը ջանար ջութակահարուհին քանի մը օրէ ի վեր,—Մօնիկ նախամեծար կը համարէր աֆիոնի լուռ ջլահիւծումը։

Մերժելով, մեղմացած փոշիէն պտղուց մը առնել զոր կ'երկարէր իրեն Անիքա, վերածեց զայն գնդիկներու հետը խառնելով քիչ մը եւս ծխացորդէն որ կը կազմէր նոյն իրիկուան իր ամբողջ հարկինքը....։ Ան-

գամ մըն ալ նորէն եռանդովը պիտի ճաշակէր։ Բայց քերթուկը չափազանց կարծր ըլլալուն աղէկ չէր կլորնար և ասեղին ծայրին վրայ կը հալէր և նորէն կ'իյնար ու կը փխրէր բոցին վրայ։ Վերջապէս յաջողեցաւ սակայն բաւականաչափ կլորցնելու ծանր կաթիլը և առնելով ծխափողը լեցուց անոր հնոցակին մէջ։ Այն ատեն եղէգը շրթունքներուն տանելով, երկար շունչով մը անյագօրէն քաշեց....։ Ծուխը այնչափ կծու էր որ նետեց միացեալ գնդիկը։ Սովորաբար, երբ ափիոնը թարմ ըլլար, կը կլլէր գգլխիչ թոյնը. հեշտանքը որ կ'զգար թէ իր մէջը կը մտնէր, գրեթէ վայրկենապէս կը թմրեցնէր իր ամբողջ էութիւնը։

Մէկդի դրաւ ծխափողը, թմրած, ինկաւ բարձերուն վրայ։ Գարշահոտութիւնը, որով արհեստանոցը լեցուած էր, սև գնդիկին այդ անհաճոյ և զօրաւոր բոյրը, զինքը բռնած կը քշէր կը տանէր, առաջին փչումին բուռն հոսանքին մէջէն։

Անիքա բացագանչեց գոհ հեգնանքով մը։

— Ի՞նչ եղաւ նայինք, պառա՛ւս։

— Մի՛ պոռար, թախանձագին խնդրեց Մոնիկ. կարծես թէ կառախումբ մը կ'անցնի։

Աղմուկը բազմապատկուելով, կ'անդրադառնար իր մէջը....։ Բայց, շուտով, անլսելի կ'ըլլար մէջուն ալիքը։ Պատերը ետ ետ գացին։ Ամէն բան հեռո՛ւ, հեռո՛ւ կ'երթար, երբ միեւնոյն ատեն, գաղտնի փսփսուք մը ըլլալու աստիճան կը մեղմանային Անիքայի կցկտուր պառանցանքները։ Ժամանակը դադրած էր գոյութենէ։ Անջրպետը հեղուկ քաղցրութեամբ մը լեցուած էր։ Մոնիկ, յափշտակուած, ունայնին և կատարելութեան կրկին ազդեցութեամբը կը տպաւորուէր։

Ձայնը ուրիշ աշխարհէ մը եկածի պէս փոխուած, կը ծաղրէր ըսելով.

— Ըսէ նայինք, ուրեմն ազդե՛ց քեզի…։ Հապա եթէ քիչ մը քօքային առնէի՛ր, ի՞նչ պիտի ըլլայիր…։ Իմ առածս երրորդ կրամն է երէկուընէ ի վեր։ Կը տեսնե՞ս սա…։ Ըսելիք չկայ… հնարուած բաներուն մէջ ամենէն լաւերն են այս դեղերը, ծովախտէ բուժուելու համար։ Կեանքը փսխունք կուտայ ինծի…։ Լաւ ծըխափող մը, լաւ պտղունց մը, աղիքները իր տեղը կը դնէ…։ Ջնջել ափիո՛նը և քօքայի՛նը, կարելի՞ բան է…։ Սըւոնց ըրածը նայէ։ Բաւական ապո՛ւշ ըլլալ պէտք է։ Այս կարգադրութիւնը կը նմանի բժիշկի մը որ կը մերժէ ձեզի մորֆինը երբ կը տառապիք…։ Աւելին կայ։ Կը պատրուակեն թէ մահ կը պատճառէ…։ Այն ատեն առաւել եւս կարելի է քաղցրօրէն ճաթիլ…։ Ի՞նչ իրաւունքով այս անպիտանները ապրելու դատապարտել կ՚ուզեն զիս։ Ցնցոտին իմս է, ա՛նոնցը չէ…։ Կը բաւէ որ գեղեցիկ բաներ ընեն իրենց խանութին մէ՛ջ…։ Կը տեսնե՞ս սա…։ Ա՛հ, լա՛ւ լա՛ւ…։ Սէ՛րը… աս ալ չունի գոյութիւն, աղմուկներ են զորս շրջել կուտան։ Կենդանիները որոնք զիրար կը բզքտեն, երբեք զիրար չեն համբուրեր։ Հապա հաճո՞յքը… այո, խենդիս բանը։ Պարզապէս անել մը որուն յատակը շո՛ւտ կը տեսնուի… Արուե՞ստը…։ Ո՛հ, սիրելի՛ս, ո՞ւր է իմ ջութակս…։ Տաղա՞նդ, այո՛, ունեցայ, թերեւս…։ Այո, այո, մեծ արուեստագիտուհի մը. յայտնի է… և շատոնց յայտնի է… հասկցանք, է՛, ե՞տքը…։ Շօփէն ալ ունեցաւ տաղանդ։ Միայն թէ, անիկա կրցաւ գէթ ուտել իր խաղերը…։ Հա, այո, ան կը մնայ։ Ինծի ուրիշ պէտք էր…։ Կը տեսնե՞ս, գիտե՞ս…։ Ես ուրիշներուն նուագը նուագեցի…։ Խաբած եմ, ինչու…։ Ոչ իսկ զաւակներ ունիմ…։ Ոչինչ է պիտոյ մը։

Եւ ջղաձգօրէն բանալով իր շաքարատուփը, առաւ խոշոր պտղունց մը։ Եւ հրամայական ձեւով, յարեց.

— Առ, գիտցիր որ այս է քուն դարմանը...։ Առ մնացածը կը հայի՛։

— Ոչ, բաւ Մօնիկ, ես դարձեալ աւելի լաւ կը համարիմ քու աղտոտ քերթուկդ։

Առաջին զգացումին սաստկութիւնը փարատած էր։ Կրկին համբերութեամբ չինել սկսաւ, և յետոյ եփել իր գնտիկները, բայց չյաջողեցաւ կրկին ծխել։ Այն ատեն ինքն ալ ջղայնանալով, և չգտնելով իր հետապնդած հանդարտութիւնը, հեռացաւ. Անիքաի խորհուրդին, և իրարու վրայ քթին քաշեց։

Բայց փոքրին վտանգաւոր՝ և գէշ չափորոշուած ըլլալուն, զինքը թմրեցնելու տեղ, իր յուզումը զայրացնեց։ Ցանկարծ կարծեց թէ փայտէ դէմք մը ունէր, քիթը, ճակատը, քունքերը կարծրացած այնպիսի կոշտ ապզգայնացումի մը մէջ մնացին որ ,ինքզինքը մեքենայ դարձած զգաց։ Իր կարգին սկսաւ անխոնջ կերպով խօսքեր թափել պարապին մէջ։ Կատաղեալ անզգայութիւն մը կը պրկէր զինքը։ Խենթ չարժումներով կը չարունակէր անդադար ճուամել։

Ամբողջ գիշերը ,իրարմէ զատուած ափսէյով մը, որուն վրայ դրուած լոյսը առտուան դէմ մարեցաւ, խուլերու պէս սկսան խօսակցիլ իրարու հետ։

Երբ Մօնիկ սառած վիճակի մէջ արթնցաւ, կէսօրը անցած էր։ Արհեստանոցը խորհրդաւոր կը մնար իր թերասուերին մէջ։ Անիքա կը քնանար տակաւին և այնչափ գունաթափ եղած էր որ, Մօնիկ մտատանջութեամբ դիտեց զայն։ Կարծես թէ մեռել մըն էր։ Անոր ձեռքին դպաւ, պաղ էր...։ Բայց կարճ չնչառութիւն մը կանոնաւորապէս կ'ելևեջէր անոր տափակ կուրծքը...։ Մեկնեցաւ, առանց անհանգիստ ընելու զայն։

. . . .

Կէս օրէն յետոյ, որչափ ալ որ ինքզինքը գէշ զգաց, գնաց Վօտըվիլ Թատրոնը։ Կրկին անգամ փորձ կ'ընէին։ Թատրոնին վարչութիւնը առաւուն համաձայնած էր թէ Պ. Լէր կը փափաքէր անձամբ տեսնել Օրիօրդ Լէրպիէն։ Երբ բեմին մօտ հասաւ, ձայնի շռինդներ լսելով, չփոթած կեցաւ։ Լէրն էր որ կ'ոռնար.

— Ակադէմիա՞ն։ Խերն եմ անիծէր...։ Ահա՛ ատոր համար լաւ չէ ձեր Թատերախաղը...։ Աղբիւս մը պարզապէս։ Հոս բան մը կայ միայն որ կարեւորութիւն ունի, այն ալ բեմադրութիւնն է։

— Բայց վերջապէս, պարո՛ն...։

Մօնիկ ճանչցաւ Տիւսօլի զայրացկոտ շեշտը, որ խակոյն կը կորսուէր կատակերգակին մռնչիւնին տակ. «Ահ»։ Ամէն ինչ լռեց, երբ Մօնիկ երեւցաւ։

Ֆէրնան Տիւսօլ, ապշած կը նայէր իր խաղը ներկայացնող մարդուն, որ առնելով իր գլխարկը, ցուրտ կատաղութեամբ մը գլուխը կը դնէր, և գաւազանը ճօճելով կը հեռանար։ Թատերապետը և տնօրէնը Պարթալ յուզմունքի մէջ իյնալով, անոր ետեւէն կը վազէին և վերարկուին քղանցքէն կը բռնէին։ Բայց Լէր, նախատուած, խօսք հասկնալ չէր ուզեր։ Երեքն ալ կորսուեցան ադոյցի մը ճեղքին մէջ։

Ֆէրնան Տիւսօլ իր ալեխառն մազերուն տակ սաստիկ բարկացած և յուզուած, պատմեց եղածը Մօնիկի։ Մինչեւ այն ատեն փորձերուն քննութիւնը եղած էր, բռնակալութեամբը Լէրի, որ չէր ընդունէր

իր ստեղծագործումին մէջ ոչ մէկ տեսակ միջամտութիւն, մանաւանդ հեղինակին միջամուխ ըլլալը։ Այս վերջինը գայթակղանքէ մը խուսափելու համար ստիպուած էր յետաձգել իր դիտողութիւնները այն ժամուն, երբ խաղը ծանօթացուած ըլլալով անընդհատ պիտի ներկայացուէր։

— Բայց վարպետ, դուք որպէս հռչակաւո՜ր, ինչպէս կը հանդուրժէք այդ բանին։

— Այն ատեն պէտք պիտի ըլլար կամ ներկայացնել Սարդանաբաղը և կամ բոլորովին քաշուիլ, մէկդի ելնել։ Պարթալ ինծմէ խնդրեց որ չի ներկայացնենք, բայց այդ պարագային ալ պէտք պիտի ըլլայ որ, մանաւորապէս վարձուած այդ անասունին ալ երեսուն հազար ֆրանք վճարենք... և կամ ստիպուած ներկայացնենք։ Եւ ստուգիւ...։

— Ո՛չ, ըսաւ Մօնիկ ժպտելով։ Չեմ կարծեր որ համարձակութիւնը ունենաս։

Ճիշդ նոյն վայրկենին էտկար Լէր, Պարթալէն քաշքշտուելով, կուգար կէս յօժարակամ կէս բռնի։

Մօնիկ զննեց հռչակաւոր անարժէք բանաստեղծը, հակառակ անոր խոշոր գլխուն և հերքիւլեան պատենին...։ Կարծես Լէր նոյն ինքն Սարդանաբաղն էր որ իր պետութեան սահմանները մտնելու պէս ներս կըմտնէր։ Բարեբախտաբար բեմին աղիւսեայ կահաւորումի խօսքը վէճին նիւթը փոխել տուաւ։ Լէր որ ճերմակ հագուստ մը հագած էր, բացատրեց թէ իր ուզածը սեւ ֆօն մըն էր բեմին համար։

— Թերեւս այդ քիչ մը անբնական ըլլայ դիտել տուաւ Մօնիկ։

Ֆէրնան Տիւսօլ ևս նոյն կարծիքը ունենալու դժբախտութեան մէջ գտնուելուն, միապետը, այսինքն Լէր, աչքովը վերէն վար չափչփեց զինքը և ըսաւ.

— Կ՚անարգէ՜ք զիս պարոն։ Պէտք է գիտնաք որ ես ալ ուզած ատենս, ես ալ կ՚անարգեմ և աւելի լաւ

կերպով։ Եւ դառնալով Մօնիկի վճռական շեշտով մը ըսաւ․

— Սե՜ւ, կը հաւնաք։

Մօնիկ խոնարհելով և յարգալիր կարեկցութեամբ մը սեղմելով Ֆէրնան Տիւսօլի ձեռքը որ արհամարհոտ կատաղութեամբ մը կը դողար, կծիկը դրաւ․․․։ Աս ի՞նչ բան է․ վնասակար խենդերը ազատ թողուած են։ Մօնիկ ցաւեցաւ այդ գառագեղին մէջ մտած ըլլալուն համար։ Կծու դերասանկութեան նոպան որուն ներկայ գտնուած էր, տրտմութիւն մը կ'աւելցնէր ողբերգական զաւեշտին հեգնանքին վրայ որուն մասնակցած ըլլալուն համար օր ըստ օրէ աւելի կը ձանձրանար։

Այն որ վայրկեան մը իրեն ծիծաղաշարժ երեւցած էր, իր անակնկալին սարսափելի ինքնատպութեանը մէջ, կրկին եղած էր այն ինչ որ իրականօրէն ըլլալէ չէր դադրած երբէք։ Սե՜ւ, ինչպէս կ'ըսէր միւսը։ Այս օրերը իրեն համար միւս օրերէն ամենէն աղետալիները եղան։ Այդ օրերուն ծանր քուն մը կամ անվերջանալի յօրանջում մը պատեցին զինքը, գիշերներու աֆիոնի և քօքայինի կրկնակ չնչահեղձութեան պատճառաւ։ Այլեւս բան մը չէր ուտեր․ առաջին պատառին իսկ ախորժակը կը գոցուէր։ Մոխիրի համ մը կ'առնէին իր շրթունքները։ Իր առերեւոյթ վերելքէն վերջնականապէս գլորումովը, Մօնիկ ինքզինքը կը գտնէր անկումի այն կէտին վրայ, ուր, Հանրի, Մարթէն փողոցին բակին մէջ, մօրաքոյր Սիլվէսթրը պատդարակին վրայ ջախջախուած վիճակով մը երկնցած էր։ Մեծ ժայռին ստորոտը խութերուն վրայ կը հեծէր, մթապատ երկինքի մը տակ ջուրը կատաղօրէն կը պտուտկէր։

Եթէ Օրլորդ Զէրպալիէֆ հակառակած չըլլար․ Մօնիկ թոյլ պիտի տար որ Լէր Սարդանապաղ, այդ

իրիկունը սուրհակին տանիքին վրայ ցուցադրէ զինքը, առանց մասնակցելու սրահին ազնուական կեցցէներուն և մեքենական ծափահարութեանց։ Մօնիք կը փափաքէր որ այդ առաջարկուած ստորնութեան մէջ իյնայ ամէն բան բրած ըլլալու համար։ Եւ այդ բանը ընելու համար ալ կամք չէր պակսէր։

Նաբօլիթէնի մէջ, պաղպաղակ մը ուտելու վրայ էր, պարոն Փլօմպինօի. Ռանսօնի և Տիկին Պարտինօի հետ,— որոնց հանդիպեցաւ թատրոնէն դուրս ելած ատեննին,— երբ իր դիմացի նստարանէն մարդ մը որուն ակնարկը իր ուշադրութիւնը գրաւած էր, վարանումէ մը յետոյ խոնարհելով բարեւեց։ Ուզեց գիտնալ թէ ով է ան։ Մազձոտ գիշակերի մը այդ կերպարանքով, այդ կատուի աչքերով և այդ չէկ մօրուքով մարդը ո՞վ էր։ Զի կրցաւ մտաբերել։ Անծանօթը, երազուն, կրկին փափաքով մը ծխելու կ'սկսէր իր ծխամուրճը։ Սակայն Ֆէրնան Տիւսօլ և իր կինը, որոնք անձայն ներս մտած էին այդ անծանօթին քով նըստան...։ Մօնիք անմիջապէս հասկցաւ որ իր վրայ կը խօսէին։ Տիւսօլ բարեկամական նշան մը ըրաւ իրեն։ Բնազդ մը, որ մէկուն համար համակրանք և միւսին համար հեռաքրքրութիւն մըն էր, դրդեց զինքը։

Ոտքի ելաւ, ծեր բանաստեղծին և անոր կնոջը յարգանքներ մատուցանելու համար...։ Տիւսօլ անմիջապէս ներկայացուց ըսելով.

— Ռէժի Պուասըլօ...։ Մօնիք Լէրպիէ...։

— Պարոնը կը ճանչնամ, ըսաւ Մօնիք, բարեկամաբար սեղմելով այն կոշտ ու կոպիտ և գողգոջուն ձեռքը, զոր անճարա'օրէն կ'երկարէր։

— Ամէն մարդ կարդաց ԱՆկեղծ Սիրտերը գիրքը, ակնարկեց Տիկին Տիւսօլ։

Պուասըլօ մռլտաց.

— Հինգերորդ տպագրութի՜ւն, ամէն մարդ կարդաց տիկին։

Մօնիկ կատակելով ըսաւ.

— Բայց ո՛չ, ահաւասիկ չորս տարիէ ի վեր ձեզի չէի հանդիպած։

Եւ որպէսզի հասկցնէ Տէր և Տիկին Տիւսօլի, ըսաւ.

— Շատ տարի առաջ, Վինխապօսի բնակարանը հանդիպեցայ։

Մօնիկ զարմանք պատճառեց վիպասանին երկչոտ աչքերուն որոնք չէին համարձակէր նայիլ, այլ գողունի կը դիտէին։ Ինչո՞ւ այս աստիճան անհամարձակութիւն։ Մօնիկ մտաբերեց այն արտայայտութիւնը զոր ըրած էր պարոն Պլանշէ... Այսուհանդերձ Պուասըլօ տակաւին չի կրցաւ ուշաբերիլ...։

— Այո՛, երկար ժամանակէ ի վեր, մրմռաց Պուասըլօ քթին տակէն։

— Այո՛, այն աստիճան որ քիչ մնաց զիս չպիտի ճանչնայիք։

Պուասըլօ բողոքեց և ըսաւ.

— Այո՛, ձեր կարճ մազերուն շնորհիւ ճանչցայ զձեզ...։

— Բայց մեծ դժուարութեա՛մբ։

Պուասըլօ լռեց...։ Շա՛տ ճշմարիտ է որ այլեւս ոչ մէկ կապ չունէր այդ վաղուան աղջկան հետ, որուն յիշատակը միշտ իր մէջ մնացած էր։ Կին մը ծնած էր, որ դժբախտ և ընկճուն, ինքն իր մէջ քաշուած կը մնար։ Թիթեռնիկը այլեւս անշարժութեան մատնուած էր։ Որչափ թափուելու վրայ եղող արցունքներ կային այդ աչքերուն մէջ որոնց կապոյտ ըլլալը կը յիշէր և զորս այսօր գորշցած կը տեսնէր...։ Անձրեւոտ երկինք մըն էր ան վերջապէս։

Պուասըլօ լմնցուցած էր ծխափողը։ Խօսակցեցան։ Տէր և Տիկին Տիւսօլի մեկնելէն վերջն ալ շարունակեցին խօսակցութիւնը։ Նոյնիսկ, առանձինն մնալնուն համար գոհ մնացին։ Այս գոհունակութեան զգացումը զարմանք պատճառեց Մօնիկի որ հաճոյք կ'զգար այս մտքի խստութենէն և կոշտ անկեղծութենէն, որոնք ժամանակին զինքը զարմացուցած էին, առանց սակայն զինքը զկծեցուցանելու։

— Դուք, ըսաւ Պուասըլօ, չեչտակի նայելով անոր, ապուշութիւններ գործելու վրայ էք...։ Կը ծըխէ՞ք։

— Դուք ալ կը ծխէ՞ք։

— Ոչ սակայն միեւնոյն ծխախոտէն։ Իմ ծխախոտս գրգռիչ է, իսկ ձերինը կ'անբանացնէ։

— Եւ այդ բանը կը տեսնուի՞ իմ վրայ, ըսաւ Մօնիկ, դարձնելով աչքերը դէպի հայելին որ իրեն վերադարձուց նիհարցած բայց չպարուած դէմքը։

— Քիչ մը, մըլտաց Պուասըլօ։ Գիտէ՞ք որ չունի մը կերպարանքը ունիք։ Այտե՛ր խոռոչացա՛ծ...։ Եւ աչքե՛ր աֆիոնացած և քօքայինացած...։ Ընդհուպ տեսայ այդ բանը չէ՞...։ Զի խաբեր, որոշ կ'երեւայ։

Մօնիկ լրջօրէն յայտարարեց.

— Իրա՞ւ. ով՛ ըսաւ։ Կը խաբէ՛։

— Ի՞նչ բանը։

— Ժամերը։

Պուասըլօ սրտմտելով ըսաւ.

— Պէտք ունիք առոր։ Եւ դուք ինքզինքնիդ խելացի կը կարծէ՞ք...։ Սակայն կեանքի մէջ շատ մը ընելիք բաներ կա՛ն...։ Փոխանակ ձեր պորտը հիաքանչ դիտելու, և լալու ձեր դժբախտութիւններուն վրա՛յ...։ Գիտէ՞ք սակայն թէ ի՞նչ է դժբախտութիւնը։ Ըսեմ ձեզի։ Այս առտու, երբ խոհանոց կը մտնէի, տնտեսուհիիս հրամաններ տալու համար, հաց բերող

կնոջ մը հետ տեսայ զինքը։ Խստադէմ պառաւ մըն էր այդ կինը։ Վայրկեան մը վերջ, երբ Ժիւլիա Նախաճաշս բերաւ, ըսաւ ինծի. «Պարոնը տեսա՞ւ հաց բերող կինը։ — Այո, տեսայ տգեղ գլուխ մը ունէր։ — Ահ, պարոն, խեղճը վշտալից դէմք մը ունի։ Թէեւ վաթսուն տարեկան կ'երեւի, բայց տակաւին հազիւ քառասուն եւ հինգ տարեկան կայ։ — Ի՞նչ ունի։ Նորդէն գաղթած է։ Բայց եւ այնպէս անկէ աւելի բազմապիսի աղէտներու ենթարկուած մարդիկ շատ կան։ Մտիկ ըրէք. պիտի տեսնէք թէ պատերազմը ինչե՜ր բերած է անոնց գլխուն....։ Այդ կինը Լիլի մօտ գիւղի մը մէջ կը բնակէր։ Ամուսինը եւ ինք, չարաչար աշխատելով, հազիւ հազ կրցած էին պզտիկ տան մը շինութիւնը աւարտել։ Լաւ առեւտուր կ'ընէին։ Այդ գործը զիրենք կ'ապրեցնէր իրենց երկու մանչ եւ մէկ աղջիկ զաւակներուն հետ։ Պատերազմը վրայ կը հասնի։ Էրիկը եւ երկու տղաքը կը մեկնին....։ Եւ ահա օր մըն ալ, Գերմանները կուգան։ Կինը իր աղջկան հետ կը փախի։ Ամիս մը վերջն ալ արդէն հիւանդ աղջկան հետ իր եղբայրներէն մին մեռած է։ Այս տխուր լուրը անոր արիւնը կը դարձնէ։ Հազիւ թէ շաբաթ մը կ'անցնի, կը թաղեն աղջիկը։ Գեղեցիկ նորատի աղջիկ մը, պարո՛ն, որ իրենց միակ ուրախութիւնն էր....։ Յետոյ կ'իմանան թէ տուներնին որ կանգուն. մնացած էր, անգլիական ռումբերէն գետնին հաւասար եղած է....։ Վերջապէս երկրորդ զաւակն ալ ծանրապէս կը վիրաւորուի։ Զինադադարը վրայ կը հասնի, երեքն ալ Բարիզ են ասդին անդին կը վազվռտեն սպասելով վնասուց հատուցումին, զոր մինչեւ այս ժամը տակաւին տեսած չեն։ Հայր եւ որդի գործարան մը մտած են։ Հանգի՞ստ են կը կարծէք։ Զաւակը չկրնար աշխատիլ, հիւծած է, արիւն կը փսխէ։ Եւ տարւոյն վերջերն ալ կարգը կուգայ էրկանը։ Ան ձեռքը վրայ կուտայ մե-

քննայէ մը բռնուելով։ Մէկ ձեռքը կոտրատուած և գանկը ջախջախուած դուրս կուգայ։Հարկ կ'ըլլայ գանկին ոսկորը հանել։ Կը մնայ այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ այլեւս բան մը չի կրնար ընել։ Մէկ աչքը ուռած է և անշարժ. կարծես թէ պիտի խենդենայ։ Այս գիշեր լալով կ'ըսէր խեղճ կնոջ. «Թէև կը տառապիմ, բայց քեզի չարիք չեմ հասցներ, ի՜նչ դժբախտութիւն պիտի ըլլար եթէ քեզի ալ չարիք հասցնէի, քեզ որ այնչափ տառապեցար արդէն...։» Ահա պարոն, ինչ որ պատմեց ինծի։ Եւ այսօր ինքն է միայն որ կ'աշխատի...։»

— Սարսափելի՜ է, ըսաւ Մօնիկ տակն ու վրայ եղած։

— Կը կարծէ՞ք որ այս բաները գիտնալէ վերջ կարելի ըլլայ տրտմիլ ձեր վիճակին վրայ։ Անգո՞րծ էք։ Տեսէք ահա վշտացեալներ, որո՜նք մխիթարութեան կարօտ են... Ի՞նչ, հասցէ կ'ուզէ՞ք, այո՞. պիտի տամ ձեզի։ Երբ Ժիւլիա վերջացուց խօսքը, ես ինծի դէմ բարկացայ։ Ինչպէս անմիջապէս չէի կրցած զգալ թէ այս խլեակը իր մէջ կը պարունակէր սոսկում, համակրութիւն և զոհողութիւն։ Անոր ձեռքը չի կրնար սեղմելու, և մարդկային ապուշութեան և գէշութեան անոր պատճառած չարիքին համար ներողութիւն չի խնդրելու համար շատ ցաւեցայ։

Երկուքն ալ լռեցին։ Անոնց վրայ կը ծանրանար ճակատագրին ջախջախիչ բեռը։

— Իրաւունք ունիք, մրմռաց Մօնիկ, ամօթի և գութի զգացումէն շուարումի մատնուած...։ Մարդ իրեն վրայ միայն կը խորհի՜։ Չպիտի մոռնամ ձեր դասը։

Եւ բարեկամաբար նայեցաւ անոր։ Գուստըլօ վայրկեան մը վերջ շարունակեց։

— Եթէ չէք կրնար Գթութեան քոյր ըլլալ, գոնէ աշխատեցէք, ջանացէք, վերջապէս բան մը ըրէք...։

Տեսէ՛ք, ես իմ թուղթս ունիմ, որ սակայն հիացնող գետին մը չէ....։ Հոգ չէ, չեմ յուսահատիր, կը փորեմ...։

Մօնիք առարկեց.

— Լա՛ւ։ Ինծի տուէք ձեր գրիչը. և ես ալ ձեզի տամ վրձիններս։

— Ո՛չ։ Օծանուտի պէտք չկայ։ Թերեւս ձեզի չափ տաղանդ չունիմ ես, բայց կը հաւատամ ջանքին օգտակարութեանը, կը հաւատամ ջանքին։ Ամէն մարդ չի կրնար Հիւկօ կամ Տըլաքրուա ըլլալ...։ Բայց լաւ բան է ըլլալ....։

— Ո՞վ։

— Ո՞վ։ Չեմ գիտեր, ես...

Փնտռեց, անուններ տուաւ։ Ամէն մէկ բառի առջեւ, դատաստան մը կ'ընէր։ Երկուքն ալ կ'ըսէին իրենց նախասիրածները, որոնք յաճախ նոյնը կ'ըլլային։ Մօնիք ինքզինքը, վիպասանին հետ արուեստներու և գրականութեանց վրայ վիճաբանելու տուած ըլլալով հանդերձ, ինքնիրեն կը հարցնէր թէ ինչո՞ւ այսպէս համակրանքը իրարու միջեւ կը բաժնուէր։ Վիպասանը տգեղ էր և թէեւ Վինեապօսի տունը իրենց հանդիպումի պահուն յայտնած գաղափարէն աւելի վայրագ միտք մը կը պարզէր..., սակայն, այս անգամ, անոր կոշտ խստութիւնը անհաճոյ չէր թուէր իրեն....։ Այո՛։ ինչո՞ւ։ Ինչո՞ւ սակայն իր յիշողութեանը մէջ կը դրոշմուէր մութ յանկուցում մը դէպի այս մէկ ժամուայ ընկերը։ Արդեօք անտեսանելի մէկ կապն էր անցեալի մը որ քաղցր եղած էր։ Բայց նոյնպէս երկարած էր իր խօսակցութիւնը Պլանշէի հետ երբ Լուվրի մէջ, իրեն հանդիպած էր։ «Ո՛չ, ինչ որ զիս կը չահագրգռէ, կը մտածէր իւրովի, մօտիկ ընելով կարուկ ձայնը, նկարագրին չիտակութիւնն է....։ Անհաւասարիկ մէկը, որ պարկեշտ է....։» Այն անձնաւորութիւնը զոր երեւան

կը հանէին Պուասըլօի ըսածները, և այն միամտութիւնը որ պէտք էր ծածկուած ըլլալ անոր չէկ կերպարանքին տակ, այնչափ հազուագիւտ և նոր բան մը կ'երեւէր որ յանկարծ կը գնահատէր այդ յայտնութիւնը։

Քանի մը անգամներ, նշմարելով յանդիմանական նշանները զորս կ'ուղղէր իրեն Տիկին Պարտինօ, «հիմա կուգամ»ի շարժումով մը օձիքը ազատած էր անոնցմէ։ Բայց վայրկեանները կ'անցնէին...։ Կը խօսակցէր միշտ։

— Մնաս բարով անամօ՛թ, ըսաւ Փօնէթ, առանց կենալու հեռանալով։

Փօնէթ սաստիկ կը տաղտկանար քնաչրջիկ Ռանսօնի և բարկաճայթ Փլօմպինօի մօտ, որոնք Մօնիկէն լքուած, իրենց յաւիտենական գործերուն վրայ խօսելու սկսած էին։ Փօնէթ յիմար մը կը նկատէր այս փոքրիկ Լէրպիէն։ Կարելի չէր ոչ մէկ կերպով օգտուիլ այս տեսակ ապուշէ մը։ Քթին չի դնել միլիոնները, երբ առնել միայն կար, տեղը ոչինչ տալով...։ Պէտք չէ՞ր նախամեծար համարել պառոնէն այս թշնամի փոխատուն։

Երեքն ալ արժանաւորապէս, իբր դատապարտիչներ, կ'անցնէին այն սեղանին առջեւէն ուր Պուասըլօ, անոնց անցքը դիտելու համար, անմիջապէս կը լռէր...։ Երբ, վերջինը, Փլօմպինօ, ծռած այն պարկին տակ որ կարծես թէ միշտ կը կրէր, դարձող դրան մէջէն աներեւոյթացաւ. Մօնիկ զուարթօրէն պօռաց.

— Բարի ճանապա՛րհ։

Պուասըլօ զայն հեգնեց ըսելով.

— Սակայն մեծղին... գետաձին, ինչպէս կ'ըսէք դուք, չափազանց ընկճուած կ'երեւի։

— Խե՛ղճ մարդ։

Մօնիկ երկու խօսքով պատմեց Փլօմպինօի դժբախտ ցանկութիւնը, պատմեց նաև թէ ինչպէս ինք նոյն

իր այդ յաճախորդին դրամովը, Նանսէնի ընկերութեան բարերարներէն մին ըրած էր զայն։

— Ասիկա պառոնէն աւելի մարդասէր մըն է, եզրակացուց Մօնիկ հեգնութեամբ, մի՛ ծաղրէք զայն։

— Պառո՛ն, պոռաց Պուասըլօ կեղծ զարմանքով մը....։ Պառո՞ն, ի՞նչ բան է այդ... կ'ուտուի՞։

Մօնիկ խնդաց։ Անոր նման ինքն ալ անհեթեթ կը գտնէր կեղծ ազնուականութեան այս տիտղոսները որ կը համապատասխանէին ամենատխմար սնափառութիւններու։ Դրամորսակներ, որոնց խորամանկները, տեղային ապուշութիւնը շահագործելով հասարակ տիտղոսներ չինած էին իրենց....։

— Եւ ըսէ՛լ թէ, հեգնեց Պուասըլօ, Օգոստոս 4ի գիշերը տեղի ունեցաւ յեղափոխութիւնը։ Ո՞ւր ես յեղափոխութի՛ւն։

Ցանկարծ նշմարեցին որ սրճարանը պարպուած էր։ Սպասաւորները կ'սկսէին աթոռները սեղաններուն վրայ դնել։

— Ժամը մէկն է արդէն, ըսաւ Մօնիկ նայելով պատի ժամացոյցին։

— Շիտակ է, հաստատեց Պուասըլօ։ Ի՞նչպէս ալ անցեր է ժամանակը։

. . . .

Օփէրային անկիւնը, մայթին վրայ, Գուասըլօ կը պատրաստուէր անճարակօրէն հրաժեշտ առնելու։ Մօնիկ ինքնաշարժ մը պիտի կանչէր, երբ Գուասըլօ հարցուց անոր.

— Ո՞ւր կը բնակիք։ Կարեւոր է,

— Պօէթի փողոցը, ինչո՞ւ հարցուցիք։

Գուասըլօ մըլտաց.

— Կրնայիք ձեր վաճառատուներուն եղած տեղը չունենալ ձեր բնակավայր յարկաբաժինը....։ —

Մօնիկ ժպտեցաւ խորհելով. ինչո՞ւն, — այս Մօնմարթրի մանչ — աղջիկի բնակարանին վրայ, — և պատասխանեց.

— Բայց այո՛։ Վաճառատան կից յարկը կը բնակիմ։ Եւ կը յուսամ թէ մօտ օր մը ինծի հաճոյք պիտի պատճառէք մեզի գալով, և ճաշելով մեր բարեկամ պարոն Վինեապօսի հետ....։

Գուասըլօ փաղաքշուած կը լռէր։ Մօնիկ հակառակ իր համբաւին, պարզ և տարօրինակ չէր....։ Վերջապէս, այո՛, կրկին պիտի տեսնէր Մօնիկը յօժարակամ։ Բռնեց և բարեկամաբար սեղմեց Մօնիկի երկարած ձեռքը։ Եւ երբ Գուասըլօ ինքնաշարժին դռնակը կը գոցէր, Մօնիկ պօռաց.

— Որոշուած է, այնպէս չէ՞....։ Ա՛հ, ձեր հասցէ՞ն։

— 27 Վօժիրար փողոց։

— Ցտեսութի՛ւն։ Ձեզի լուր պիտի ղրկեմ...։

Որովհետեւ ինքնաշարժը քալել սկսաւ, Մօնիք դուրս ծռեցաւ, նայեցաւ գիրուկ ստուերին որ դանդաղ քայլերով կը հեռանար։

— Սիրուն է այս Պուասըլօն, ըսաւ Մօնիք։

. . . .

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Ա.

Նաբօլիթէնի իրենց գիշերուան տեսակցութենէն ի վեր, երեք չորս անգամէն աւելի զիրար տեսնելու պէտք չէին ունեցած։ Իրենց ցանկութեան խռովիչ արեւածագը, շուտ մը հրդեհուելով արշալոյսի վերածուեցաւ։

Նախ Պարոն Վինեապօսի հետ ճաշեցին Պօէթի փողոցին յանկուցիչ յարկաբաժնին մէջ։ Մօնիկ Պուասըլօի աչքին տարօրինակ երեւցաւ իր զարդարանքին չափաւոր վայելչութեամբը, ուր ամենաոչինչ բաներու մէջ իսկ կ'երեւար Մօնիկի անձնական ճաշակը։ Մօնիկ տեսակ մը յաւերժահարս էր իր քմայքի պերճանքի պալատին մէջ։

Մօնիկ հոն ի գործ դնելով հանդերձ վայելչութեան իշխանութիւնը և մարմնական հրապոյրը որոնց անզգայ չէր Մեար խոժոռադէմ գրագէտը, կ'ուզէր նաեւ

պէտք եղածէն աւելի համեստ երեւալ։ Ի սկզբանէ անտի, իր տաժանելի նախաքայլերէն սկսեալ, Մօնմարթըրի պոհէմ կեանքին և Մօնփարնասի արհեստանոցներուն մէջ երկարօրէն տուայտումներուն իսկ, պահելով իր արհամարհոտ կախերեսին տակ յետամնաց ախորժակ մը, Մօնիկ ազդած էր անոր վրայ այն ամէն բաներով ինչ բանով որ իր պերճանքը նորոյթի մէջ գնահատելի հաճելիութիւններ ցոյց կուտար։ Բայց Մօնիկ զայն բոլորովին հրապուրած էր իր իմացական նըրբամտութեամբը, ինչպէս նաեւ ընդարձակութեամբը իր մշակոյթին զոր ցուցադրած էր խօսակցութեան դարձուածքի ընթացքին։

Թէեւ Ռէժի Պուասըլօ կնոջ մը բաւականաչափ մըտացիութիւնը բաւական կը նկատէր եթէ ան գեղեցիկ և հեշտանքի ընդունակ էր, թէև Ռէժի թաքուն կանխակալ կարծիք մը ունէր որուն համաձայն կիները ուրիշ հոգերով տարուած պէտք է ըլլային, սակայն Մօնիկի անհատականութեան մէջ աւելի հրապոյր մը գտած էր....։ Այն իրողութիւնը որուն համաձայն այդ կինը իրենինէն տարբեր արհեստ մըն ալ ի գործ կը դնէր և յաջողած ալ էր, նոյն իսկ սկիզբէն, համաձայնելու և մտերմանալու առիթ մը եղած էր։ Իբրեւ զարդանկարչուհի կը զուարճացնէր զինքը որքան պիտի ձանձրացնէր զինքը եթէ վիպասան մը եղած ըլլար....։

Այսպէս յարգելով Մօնիկի մէջ իր համարժէքը, և տեսնելով որ երկուքն ալ կը գտնուին այնպիսի մակարդակի մը վրայ ուր իրենց զարգացումները զիրար չեն հակասեր, Պուասըլօ անմիջապէս հաւանած, իսկոյն ամենօրեայ մենաշնորհեալ բարեկամ մը եղած էր անոր։ Մօնիկ ալ անոր առջեւ բացած էր իր սիրտը և պարպած։ Պուասըլօ շուտով ամէն բան իմացած էր անկէ և իր ունեցած գթութենէն իր մէջ ծնած էր գորովը։

Շաբթուան մէջ իրիկուն մը միայն դուրս ելած էին,

որ ատեն Ֆրոշէ պողոտային վրայ նկարիչ Ռինեակի տունը ճաշելէ վերջ, ըստ սովորութեան քալելով Պուասըլօ տուն բերած էր Մօնիկը, անխուսափելին կատարուեցաւ։

Պուասըլօ պէտք չէր ունեցած ըսելու անոր թէ, ինք հաճելի էր իրեն և թէ՝ ի՛նչպէս։ Անոր լուռ կեցուածքը և կարմրիլները այնչափ որոշ կը խօսէին որ Մօնիկ ինքն ալ զգածուած, այնչափ շուտ մեծցող այս անակնկալ համակրանքէն, յանկուցում մը ունեցած էր դէպի այն մարդը որուն մէջ, այդ կարծր պատեանին տակ, կը նշմարէր նոր հոգի մը, և գորովալի սիրտ մը....։ Մօնիկ սիրուն ձեւով մը «արջս» կ'ըսէր անոր։ Եւ ինքնիրեն կ'ըսէր նաեւ անոր համար թէ «տղայ մըն է»։ Եւ ժպտելով, առանց տհաճութեան, կը խորհէր անոր հուժկու դնդերոյթքին վրայ։

Այդ իրիկունը եւս երբ կ'անցնէին Փիկալ փողոցէն, Մօնիկ, իր մանչ-աղջիկի բնակարանին դոց փեղկերով պատուհաններուն առջեւ, բնազդաբար դանդաղեցուցած էր իր քայլը։ Պուասըլօ գիտէր թէ, Մօնիկ այդ կողմերը, իր մոլութեանը համար վերապահուած անձնական փոքր բնակարան մը, ծխարան մը ունէր....։ Պուասըլօի աչքին Մօնիկի միակ պակասութիւնն էր ատիկա, պակասութիւն մը որ ստորնացուցիչ է, որովհետեւ անբանացուցիչ է։ Մնացեալը, անոր բարքերուն ազատութիւնը, զինքը չէր հետաքրքրէր....։ Իր գիտնալիք բանն էր այն։ Նոյնիսկ, անոր այդ ազատ ընթացքէն ինք Պուասըլօ մաս մը օգուտ քաղած ըլլալով, համամիտ կը գտնուէր։

Պուասըլօ Մօնիկի դէպի գետնայարկը նետած ակնարկը նշմարած ըլլալով, անմիջապէս գուշակած էր....։ Եւ հեգնելով հարցուց.

— Ա՜հ, ա՜հ, հո՞ս է....։

Թէ հոն կենալու և թէ հոնկէ փախչելու փափաք-

ները զինքը աքցանի մէջ առած էին։ Աֆիոնը, և անոր բոլոր հետեւանքները, անոր արուեստական գրգռումը, անոր պաղ շամփշումները, իբրեւ խեղճուկ բան մը, իրեն անկար զարթնում մը կուտային, գեղեցիկ և առողջ կողուցքին քով։ Միեւնոյն ատեն, հանուած, և լըքուն Մօնիկի պատկերը իր առջեւ կը պարզուէր։ Վարանումի մը մէջ անշարժ կանգ առած կը կենար։ Կարծես ներփանները կապարային ծանրութեան մը ենթարկուած էին։

Բառ մը չփոխանակեցին։ Իրարու կը նայէին որպէս մեղսակիցներ։ Եւ յանկարծ չնիկի մը նման հետեւեցաւ Մօնիկի։ Բայց երբ, Պուասըլօ սենեակ մտաւ, ուր քօղարկ ջահը հազիւ կը լուսաւորէր, չնչելով դիւային դեղի կծու բոյրը, զգաց թէ իր տրտունջները յաղթեցին իր ցանկութեանը։

Պուասըլօ ոսկեզարդ սեւ սրահակումները, դագաղի ահագին ծածկոյթի մը նմանող բազմոցը, և անհրաժեշտ պիտոյքներով ափսէն ցոյց տալով, մըլտաց.

— Կարծես մահարեմ մըն է։

Մօնիկ ուզեց ցոյց տալ անոր երեւակայական սիրաբեր դեղին հրաշքը. «Փոքր ծուխ մը, հա՛տ մը միայն...»։ Բայց ան կը մերժէր հագնիլ քիմօնօն, զոր հագնիլ կը հրաւիրէր Մօնիկ, երբ ինք բարձր տեսարգել բաժնակի մը ետեւը կը պատրաստուէր։ Պուասըլօ սակայն չօչափեց թեթեւ հագուստը որ աճիւնի մը պէս փռուած էր ցած բազկաթոռի մը յենակին վրայ...։ Ըլլայ մարդ, ըլլայ կին, արդեօք քանի հոգիի ծառայած էր այդ հագուստը։ Պուասըլօ չկրցաւ հասկնալ թէ գաղափարը կը խրտչեցնէր, թէ կը գրգռէր զինքը, վերջի վերջոյ զգուանքին կողմը բռնած ցասկոտ գնաց կէս մը ընկողմեցաւ, սպասելով Մօնիկին։

Մօնիկ եկաւ վրան առած սալօրագոյն լայն շրջազգեստ

մը որուն վրայ ճերմակ քաջահաւեր վարդեր կը կոցէին։ Բայց Պուասըլօ այդ թոյլ կերպասին մէջ կը տեսնէր միայն անոր մարմինին ճկուն երեւոյթը։ Լուռ կը դիտէր Մօնիկի չափուած շարժուձեւերը, որոնց դանդաղ ընթացքը կը զայրացնէր զինքը։

Գանեցաւ Մօնիկէն որ հեռաւոր վշտազերծութեան մը համար առաջին ծխափող մը երկարօրէն քաշեց տալով իր պաշտելի դէմքին անսովոր երեւոյթ մը։

Սքանչացումի և յափշտակումի այնպիսի տարօրինակ արտայայտութեան մը ենթարկուած էր որ Պուասըլօ անցեալին ունեցած վայելքներուն պագշոտ թափօրին անցնիլը տեսնել կարծեց անոր գինովցած աչքերուն մէջէն։ Այնատեն, խուլ ատելութիւն մը զինքը խռովեց որ պայթեցաւ երբ Մօնիկ կամակորութենէ մղուած ուզեց բոհրել երկրորդ գնդիկ մը ճաշակելու համար։

Պուասըլօ յափշտակեց անոր ձեռքէն ասեղը և նետեց ափսէին վրայ, զոր կատաղաբար բռնեց և քշեց մինչեւ սենեակին մէջտեղը։ Ծխափողները գլորեցան, ճրագը մարեցաւ։

Մօնիկ հազիւ կրցաւ մրմռալ. «Ի՞նչ կ'ընէք։»

Ուէժի յառած աչքերը կը նախատէր զայն կծու խօսքերով. «Ցիմա՛ր աղջիկ. չէ՞ք ամչնար։ Արդեօք զձեզ լզող ձեր շուներէն մէ՞կը կը կարծէք զիս...։» Բայց Մօնիկ, — նախատինքին դէմ անզգայ և լուտանքէն գրեթէ երջանիկ —, ուր աւելի նախանձ և տենչանք կը տեսնէր քան թէ բարկութիւն, բաւականացաւ միայն իր ձեռքերէն մին դնել անոր բերնին վրայ։

Ուէժի Պուասըլօ անակնկալի եկած լռեց և համբուրեց անոր հոտաւէտ մատները...։ Պուասըլօ զգաց թէ Մօնիկ միւս ձեռքովը կը քաշէր զինքը։ Կիսովին բացուող շրջազգեստին տակէն տեսաւ ճերմակ ծիծերուն

ուռիլը...։ Այն ատեն չիկերէի մը պէս ինկած մնաց...։ Խօլ վայրկեաններ, ուր չրթներ միացած կը կազմէին միակ մարմին մը, երկուքն ալ մոլեգնութեամբ ինկան միեւնոյն ժամանակ, բնազդին առաջ բերած մերձեցումին եւ հեռացումին մէջ...։ Ցնցումը եւ հեշտալից զարթնումը թէ մէկուն եւ թէ միւսին համար չափազանց զօրաւոր եղած էր։ Կիրքը չղթայազերծ եղած էր։ Կիրքը, երկուքին քով ալ, մանաւանդ Մօնիկի մէջ, նուազ բանաւոր եղած էր։

Մօնիկ պէտք չունեցաւ որ Ռէժի հետեւեալ օրը խօսի իրեն, ինչ բանի համար ալ որ ըլլայ, բոլոր գէշ յիշատակները ցրուելու հաստատ որոշում մը ունենալուն համար։

— Եթէ Ռօզէյլի մէջ, Ուազ գետին եզերքը Ռինեաքի տունը վարձուէ՞ր. կարելի պիտի ըլլար հոն երթալ տասնըհինգ օր մը անցնելու համար։ Գլէր ինծի պէտք չունի, իմ բացակայութեանս կրնայ կառավարել եւ դուն ալ հոն հանդարտօրէն կրնաս սրբագրել նոր հեղինակութեանդ փորձերը։

— Կ՚ըլլա՛յ։

Ըսուելուն պէս կատարուեցաւ։ Օր. Ջէնպալիէֆի գաղտնօրէն տրուած երկար յանձնարարութիւններէն յետոյ, Մօնիկ առեւանգած էր «իր արջը»։ Մօնիկ ըսած էր մասնաւորապէս որ «ինք բանի մը մասին կասկած չունենայ»։

Իր ա՛րջը։ Մօնիկ նախընթաց օրէն սկսեալ բազմաթիւ նշանակութիւններ կուտար այդ յորջորջումին, թէ ստացական եւ երախտագիտական։ Մօնիկ գրեթէ նոր անձ մը կ՚զգար ինքզինքը։ Յարձակումի յանկարծակիութիւնը այնպիսի հարուած մը առած էր նախորդ-մտացիր եւ տխրադէմ Մօնիկին որ, յաղթուած, եւ զգետնուած էր։

Անտարբեր կինը կը սիրէր։ Կը սիրէր. առողջ.

արժանաւոր և հպարտ մէկը ։ Կը սիրէր որչա՛փ բարոյապէս, նոյնքան ալ մարմնապէս ։ Ոտքը այս անգամին մէկ հարուածով հաստատ գետնի մը վրայ դրած էր ։ Սիրոյ գետնին վրայ, գոյութեան միակ արգասաբեր դաշտինվրայ ։

. . . .

Ռօզէօյլի մէջ իրենց անցուցած տասնեհինգ օրերը սքանչացումի օրեր միայն եղան ։

Ահա տեսարանը տեղւոյն ուր անոնք բնակեցան ։ Մարգագետնին մէջ, կաղամախիներուն տակ կորսուած ցած տուն մը . գեղջկական գաղտնի պարտէզ մը թանձր ցանկապատով ... ։ Կէս օրէն վերջի սիրային մրափներու դարատափ մը ... ։ Գետը, Ուազ, խոտէ եզերքներով, ուր նաւեր կ'ափեն ։ Անոնց սիրելի էր մակոյկով պտոյտները կղզեակներու խորշերուն մէջ ... ։ Առտուան կանանչ հիւսուածքին թարմութիւնը գիշերուան կապոյտ գաղջութեան հետ գիշերները ցորեկէն աւելի կ՚ըմբոշխնէին առանձնութեան հեշտանքը ... ։ Եւ հոն վայելեցին այս ամէնը, բազմութենէ դուրս աստուածային այս բնակավայրին վրայ, ծծեցին լուսինի բարեկամ լոյսը ... ։ Ապրեցան ահագին և ոսկեզօծ լուսինի մը տակ ։ Մեղրալուսնի կեանքը ապրեցան հիասքանչ և կուշտ ու կուռ ։

Արջը, լզուելով, լոգանքներ ընելով, փայփայուելով ոչխար մը դարձած էր։ Մօնիկ ալ հովուուհի մը եղած, վերագտած էր անմեղ սքանչանքով մը առլցուն, իր մանկական հոգին, չփման մէջ մնալով դաշտին և բնութեան ծոցին հետ։ Գեղջկական պանդոկին մէջ առնուած նախաճաշեր, իբր թէ «իրենց տունը» տրուած ընթրիքները, հրաշալի ձկնորսութիւնները, — որոնցմով Րէժի տապկոցի մը համար հին կօշիկ մը միայն կարթած էր և Մօնիկ ալ ջրատունկի արմատ մը,— և Րինեաքի թօղած խաղերը, գնդախաղ և պէտմինկթըն։ Այս ամենը զիրենք կը հիացնէին։ Ամեն մէկ ժամ, քիչ մը ևս աւելի զիրենք կը քողամերկէր։

Վերջապէս, վերադարձին, Պիէրի աջակցութեամբը, ճիշտ ատենին պատահած անակնկալէ մը օգտուող լաճի մը պէս, զուարճացած էր, ի տես սրտնեղութեանը Րէժիի, զոր կը թունաւորէին բռնի բաժանումն և վերադարձը ի Բարիզ։ Անկէ վերջ Րէժի իր մօրը հետ փոքր յարկաբաժնի մը մէջ կը բնակէր։

Պանդոկի սենեակներուն անարժէք վիճակը զարշանք կը պատճառէր իրեն, և ալ աւելի զզուելի էր անցեալի մը վկան, գետնայարկ ծխարանը, որուն վրայ չէր խորհէր, առանց ատելի ոխի մը, իր խոստովանել չուզածէն աւելի անոր զարնուած ըլլալով հանդերձ։ Արդեօք կ'ատէ՞ր մանչ-աղջիկարանին մահարիմը. ո՛չ. ընդհակառակը, շնորհակալութիւն կը յայտնէր անոր համար։ Սակայն անկէ ալ գոհ չէր։

Գալով Պօէթի փողոցին միջնայարկին, ուր Մօնիկ կ'առաջարկէր այսուհետեւ միասին ապրիլ, անոր ալ նշանատախտակները նեղիչ երեւցան իրեն։ Թէև աղքատ էր, բայց միևնոյն ժամանակ ալ չէր կրնար տանիլ իր հոմանուհիին տունը բնակիլը։

Ուստի, առանց տրտմալու չէր որ, իրենց վերադարձին իրիկունն իսկ, Մօնիկ յաջողեցաւ որոշել տալ

անգամ մըն ալ գալու Փիկալ փողոցը։ Անկէ վերջ պիտի փնտռէին կամ պիտի մտածէին...։ Պուասըլօ համոզուեցաւ իրեն համար պէտք մը դարձած հաճոյքին առջեւ յոգնած։ Մօնիկ յառաջուց կը վայելէր իր անակընկալին արդիւնքը։ Երբ փոքրիկ միջնասենեակէն, բոլորովին կերպարանափոխուած մեծ սենեակը մտան, ուր ոչ մէկ հետք մնացած էր գիւղերային չինական հին զարդարանքէն. Րէժի չի կրցաւ զսպել բացագանչութիւն մը.

— Զգլխեցուցի՛չ է աս։ Ի՞նչ ուրիշ տեղ մը գտա՞ր վարձելու։ Ըսել է երկրորդ գետնայա՞րկ մըն ալ կար տունին մէջ։

— Ոչ նոյնն է։ Միայն թէ իմ ցուցմունքներուս համեմատ Պլէր ամէն ինչ բարեփոխած է։

Պուասըլօ չլացած՝ ուշադիր դիտած էր այս կերպարանափոխումը զոր իրեն համար իրականացուցած էր յաւերժահարսը, մոգական գաւազանի հարուածով մը։ Անգիր տախտակ մը հին թելադրութիւններու։ Պարտադրուած լռութեան գձուձ ժամերու փափաքին վրայ, առանց իր յետահայեաց հետազօտութեանը, ակամայ ուշադրութիւն մը դարձնելու, հակում մը միայն ունէր...։Ան Մօնիկի փափկանկատութեանը մէջ կը տեսնէր կանխարգել հպատակութիւնը ինչպէս նաեւ եղծումի ինքնաբեր եւ կատարեալ կամք մը...։ Մօնիկ կը վռնտէր անողոք տեսիլը։

«Այլեւս այս մասին խնդիր չըլլա՛յ» ըսել կուզէին կարծես, ծովային առագաստներու նման կաւագոյն կտաւով ծածկուած պատերը, ուր Ռինեաքներ եւ Մարքէթներ, նարնջագոյն յատակին վրայ նկարելով կախած էին իրենց Միջերկրականեան երկինքները։ «Հոս կը սիրեն եւ կը մոռնան», կ'աւելցնէին երկու հոգինոց նեղ բազմոցները եւ կապոյտ թաւիշով ծածկուած խոր բազկաթոռները, նախամեծար համարուած գիրքեր կրող

ցած սեղանները և ծաղկամարձները։ Տէլֆթի ամանի մը մէջ Մարիլէնոի յարգի ծխախոտը տիրոջը մատներուն կ'սպասէր։ Ու եղեգնաքարէ ամանի մը մէջ կարճ ծը-խափողեր հաւաքածոյ մը կազմած, ըստ կամս ընտրելի կը սպասէին...։

Որչափ որ ալ, ան արջ էր, և որչափ որ ի ներ-քուստ այնպէս մնաց, այսուհանդերձ, մինչեւ սրտին խորը զգածուած էր։ Վերջապէս ինչո՞ւ պիտի խառ-նուէր, ինքզինքը յանդիմանող ներկայացնելով, այնպիսի գործերու, որոնք Մօնիկի միայն կը վերաբերէին։ Ան իրաւունք չունէր դատելու անոր անցեալը։ Իմաստու-թիւնը կը հրամայէր ներկան վայելել գիտնալուն մէջ միա՛յն սահմանափակուիլ։

Պուասըլօ զայն իր կուրծքին վրայ քաշելով երկա-րօրէն համբուրած էր անոր գոց աչքերուն ցցուն ար-տեւանունքները, որոնք ծաղկեայ թիթեռնիկներուն կը նմանէին։ Ամբողջ դէմքը կը ժպտէր, ուրախալից, անձնատուր եղող միսի այս մատուցումին մէջ։ Բէժի զայն դիտած էր յաղթականօրէն։ Վարդագոյն ծաղկա-թերթերը կը բացուէին կրկին, բիբերը իրենց կոչի կայ-ծերովը կը խոյանային դէպի սիրահարը...։ Վառ պա-ղատա՛նք, անվերջ յոյս։ Մօնիկ իր ամբողջ էութեամբը կը յորդէր դէպի վերազարթնում։ Իբր ինքն իրեն վերջնա-կան պարգեւ մը կը կարծէր ինքզինքը այս պահուն, ուր ամէն բան կը խորհրդանշէր յարութիւն առնող կեանք մը. կ'երգէր այլակերպութեան չարականը։ Պարգեւ մը որ կը տօնուէր այն ամէն բանով զոր թէ մին և թէ միւսը կ'զգային և թէ չէին ըսեր, իրենց յարաճուն տենդին, իրենց անդիմադրելի սիրատենչութեան մէջ, որ զիրենք կը մղէր և իրարու կը միացնէր։

Միեւնոյն շարժումով հանուելով զիրար կրկին գրկելով, փաթթուած կ'իյնային հարսանեկան բազմո-ցին վրայ։ Պուասըլօ, Մօնիկի վրայ ծռած կը դիտէր

անոր հիւծիչ գիշերին վերջի քունը։ Այս միտքին մէջ, որ իրեն ըլլալը գիտէր մինչեւ իսկ քունի չեզոքացուցիչ վերանկումին մէջ, ուզեց կարենալ կարդալ հանելուկը, թափանցել անոր էութեանը մինչեւ խորհրդաւոր խորութեանը մէջ։

Բազուկները խաչաձեւած ծոծրակին ետեւ, Մօնիկ շունչ կ'առնէր բոլորովին վարդագոյն իր մազերուն ցրուումին մէջ։ Կամաց կամաց արթնցաւ զինքը շըրջապատող հոսանուտին մէջ, նշմարելով իր վրայ հակած խոհուն դէմքը եւ ժպտեցաւ։

Իրարու քով մերկ պառկած էին այն սաւանին տակ զոր Մօնիկ մսկոտ շարժումով մը վրան քաշած էր։ Արեւը ներս կը թափանցէր գոց վարագոյրներէն, եւ աւելի մեղմ կապոյտով մը կը գունաւորէր թաւշեայ վարագոյրին մութ կապոյտը։ Արեւի ճառագայթ մը հոն ոսկի բանուածք մը կը ձեւացնէր։

— Օդը գեղեցիկ է, ըսաւ Մօնիկ եւ իր թարմ թեւովը գրկելով անոր կարճ վիզը, քաշեց սիրուն շրթները մինչեւ իր բերանը։

Յետոյ Մօնիկ մեղկօրէն հրելով զայն մրմռաց.

— Զիս կը լրտեսէի՞ր, թշուառակա՛ն։

— Վրադ կ'սքանչանա՛յի։

Մարդը այնպիսի անկեղծ ինքնաբերութիւն մը, այնպիսի երկիւղած շեշտ մը ունէր որ Մօնիկ զգաց բառերուն գգուանքի մը պէս իր մարմինին վրայ թափիլը։ Այն ատեն փաղաքշոտ շարժումով մը զայն սեղմեց եւ իր խոպոպ մազերով գլուխը դրաւ անոր թակուրծքին վրայ։

Լռութեամբ կը ճաշակէին քաղցր ժամը։ Աղջիկը ուրիշ բանի վրայ չէր խորհէր։ Ան կը խորհէր միայն այն հարսնմատ ծաղիկներուն վրայ որոնց լայն ու ծփուն տերեւները երէկ Բոզէօյլի մէջ իրենց թիակներուն կը քսուէին Ուազի գետափը թիավարած ատեններնին։ Մօ-

անոր հիւծիչ գիշերին վերջի քունը։ Այս միսին մէջ, որ իրեն ըլլալը գիտէր մինչեւ իսկ քունի չեզոքացուցիչ վերանկումին մէջ, ուզեց կարենալ կարդալ հանելուկը, թափանցել անոր էութեանը մինչեւ խորհրդաւոր խորու-թեանը մէջ։

Բազուկները խաչաձեւած ծոծրակին տակ, Մօնիկ շունչ կ'առնէր բոլորովին վարդագոյն իր մազերուն ցրուումին մէջ։ Կամաց կամաց արթնցաւ զինքը շըր-ջապատող հոսանուտին մէջ, նշմարելով իր վրայ հակած խոհուն դէմքը և ժպտեցաւ։

Իրարու քով մերկ պառկած էին այն սաւանին տակ զոր Մօնիկ մսկոտ շարժումով մը վրան քաշած էր։ Արեւը ներս կը թափանցէր գոց վարագոյրներէն, և ա-ւելի մեղմ կապոյտով մը կը գունաւորէր թաւշեայ վա-րագոյրին մութ կապոյտը։ Արեւի ճառագայթ մը հոն ոսկի բանուածք մը կը ձեւացնէր։

— Օդը գեղեցիկ է, ըսաւ Մօնիկ և իր թարմ թե-ւովը գրկելով անոր կարճ վիզը, քաշեց սիրուն շրթները մինչեւ իր բերանը։

Յետոյ Մօնիկ մեղկօրէն հրելով զայն մրմռաց·

— Զիս կը լրտեսէի՞ր, թշուառակա՛ն։

— Վրադ կ'սքանչանա՛յի։

Մարդը այնպիսի անկեղծ ինքնաբերութիւն մը, այնպիսի երկիւղած շեշտ մը ունէր որ Մօնիկ զգաց բառերուն զգուանքի մը պէս իր մարմինին վրայ թա-փիլը։ Այն ատեն փաղաքշոտ շարժումով մը զայն սեղ-մեց և իր խոպոպ մազերով գլուխը դրաւ անոր թաւ կուրծքին վրայ։

Լռութեամբ կը ճաշակէին քաղցր ժամը։ Աղջիկը ուրիշ բանի վրայ չէր խորհէր։ Ան կը խորհէր միայն այն հարմնմատ ծաղիկներուն վրայ որոնց լայն և ծփուն տերեւները երէկ Ռօզէօյլի մէջ իրենց թիակներուն կը քսուէին Ուազի գետափը թիավարած ատեններնին։ Մօ-

փոխադարձ սիրոյ մը տեւական գինովութեանը։ Զափազանցութեան և նոյն իսկ բռնութեան մէջ անկեղծ, Գուստըլօ չէր կրցած երկար ատեն մնալ այն կիներուն հետ, որոնք իրեն առիթ պիտի ընծայէին հաստատելու իր վեհանձն տաղանդը և մանաւանդ իր էրիկ մարդու ուժը, եթէ ցախաւել բնաւորութեամբ մը զանոնք մի առ մի իրմէ հեռացուցած չըլլար։

Արդարեւ, այդ կիներէն ոչ մէկը «այս անզգամ աղջիկէն» աւելի արագ և կատարեալ կերպով կրցած էր նուաճել զինքը, և որուն տիրանալէն երեք ամիս վերջն իսկ, առաջին օրուան պէս կը սքանչանար։

Մօնիկ բարձրացուց ճակատը և թօթուեց իր խիտ խոպոպները։ Անոր մազերը այնչափ առատ էին որ ծոծրակէն վար չիջնելով հանդերձ, եթէ ուզէր կրնար անոնցմով վարսահանգոյց չինել.

— Իսկապէս, ըսաւ Մօնիկ, իմ վարսերուս յարդարանքն է որ չես սիրեր։ Ըսէ՛ անկեղծօրէն։

— Քեզի շատ աղէկ կը վայլէ։

— Բայց...

Գուստըլօ խոստովանեցաւ.

— Ըսե՞մ. լաւ. այո՛, անիկա քեզի էրիկ մարդու կերպարանք մը կուտայ, զոր կը հերքեն սակայն միւս ունեցածներդ։

— Կը նեղէ՞ քեզ այդ բանը։

— Ոչ... այո... ան զիս կը նեղէ որպէս ներդաշնակութեան արգելք մը, ահա ինչ որ պիտի ըսէի։

Մօնիկ խնդաց առանց պատասխանելու։

— Ինչո՞ւ կը խնդաս։

— Ոչինչ բանի մը համար։

Րէժի բազմոցին մէջ նստելով դիտել տուաւ.

— Ի՞նչ կը պատկերացնես մտքիդ առջեւ։ Ես այնչափ անձկամիտ մէկը չեմ որ գէշ տեսնեմ Մօնիկ Լէրպիէի արական սեռը նոյն իսկ եթէ այս յատկութիւնը իրեն հաճելի եղած ըլլայ։

Մօնիկ վիրաւորիչ շեշտով մը ըսաւ.

— Այո՛, դուն առանձնակեաց բնաւորութիւն մը ունիս. Կ'ուզե՞ս որ տամ ապացոյցը։

Մօնիկ գգուեց շիկագոյն մազոտ իրանը։

Պուասըլօ ըսաւ.

— Անշուշտ պարարտանալու սահմանեալ ոչխար մը չեմ.

— Բռնակա՛լ, քեզի ի՛նչ փոյթ եթէ նոյն իսկ ես իմ մազերս այս կամ այն կերպով յարդարեմ, եթէ իմ ընտրած կերպս ինձ յարմարի.

— Այս յարդարանքը երէկուան Մօնիկին աւելի կը յարմարէր։

Մօնիկ աժգունեցաւ։ Պուասըլօ յանկարծ ջղայնացած ուզեց խօսքը ետ առնել, անդրադառնալով որ այս խօսքը ջրհորի մը մէջ ուղղաձգօրէն նետուած քարի մը կը նմանէր։ Բայց արդէն այդ նետուած քարը, մաքուր ջուրին ցայտումովը, տակն ու վրայ ըրած էր ամուսնին յատակը...։

— Մօնիկ իր կարգին ինքն ալ ելած էր։ Խռովքով մը լեցուեցաւ, զգալով մերկ ըլլալը այն ակնարկին դէմ, որ կը մթագնէր այդ կոշտ պատկերացումէն...։ Մօնիկ թեւը երկնցնելով առաւ գիշերանոց մը եւ մեքենայաբար ծածկուեցաւ։

Պուասըլօ ուզեց ներողութիւն խնդրել իր ցախաւելութեանը համար. ուստի ըսաւ.

— Կը կարծե՞ս որ հոգ ընէի բոլոր այն բաներուն համար, որոնք քեզի հետ չփման մէջ եղած են, եւ եթէ նոյն իսկ քու վրադ այս կերպ կամ այն կերպ խորհէին, եթէ ես զքեզ չսիրէի.

— Ինծի համար արժէք ունեցող մէկ բան միայն կայ, այն ալ սա է թէ դուն ինչ կը խորհիս... դուն, այսօրուան Մօնիկի նկատմամբ որ միայն գոյութիւն ունի։

Պուասըլօ գլուխը շարժելով պատասխանեց։

— Կին մը պտուղի մը նման երբեք կարելի չէ երկուքի բաժնել։ Այսինքն կարելի չէ նկատի առնել մէկ կողմէ անցեալը և միւս կողմէ ներկան... Կը տեսնե՞ս, երբ մէկը կը սիրէ և երբ կը սիրուի, ցանկացեալ էակը կը կազմէ անբաժանելի ամբողջութիւն մը։ Այսպէս ըլլալէն վերջ այսօրուանը և անցեալը իրարմէ չկրնար անջատուիլ որոշ պատուարով մը։ Կեանքի մը բոլոր վայրկեանները իրարու կը շղթայուին։ Քանի որ միմիայն քեզի կը սիրեմ և միայն քեզի սիրելուս համար է որ չեմ կրնար ինքզինքս զսպել չխորհելու համար քու անցեալիդ վրայ ինծի պատկանելէդ յառաջ։ Ահա այդ է որ կ'ատեմ։

— Եթէ քու ըսածիդ պէս իսկապէս զիս կը սիրես, դուն այդ անցեալը չպիտի ատես, ընդհակառակը իմ վրայ պիտի գթայիր...։

Մօնիք ոտքի ելած էր, Պուասըլօ ալ հետեւեցաւ անոր, իր կարգին նեղուած իր մերկութեանը և այն զգացումին համար թէ երկու խեղճ էակներ կրկին հագուելու պէտքէն կը չարչրկուէին իրարու դէմ։

Հետեւաբար պէ՞տք էր որ փափաքին գոհացումէն և դաշինքէն վերջ նորէն որպէս իրարու հակառակորդներ իրարու դէմ կը կենային։ Անկեղծութիւնը Պուասըլօն կը տագնապեցնէր։ Իր անձին իշխելու քաջութիւնը ունեցաւ...։ Պէտք է՞ր անոր վիշտ պատճառել։ Ոչ, աւելորդ վայրագութիւն մը պիտի ըլլար, ուստի պէտք էր գթալ անոր վրայ։ Պուասըլօ գրգռումի նոպա մը ունեցաւ, այսինքն նախանձի տագնապ մը զոր իրեն կը պատճառէին այն նկարուն պատերը, այն զարդարուն սենեակին, ուր իր երջանիկ ժամերը կ'անցունէր։ Իր նախանձի նոպային մէջ իրեն այնպէս կը թուէր թէ նեղ բազմոցը կ'աներեւութանար և անոր տեղ իր աչքին կը ներկայանար դագաղի մը կերպասը ուր Մօնիք

խոկալով, ուրիշ գրկախառնումներու մէջ միեւնոյն հառաչանքով նետած էր սիրաբորբոք իր մարմինը։

Եւ հոն, միջնորմին ետեւը կար, բաղնիքի սրահը, անփոփոխելի, ուր Մօնիկ ո՛վ գիտէ, իրմէ յառաջ քանի՜ հոգիներու հետ շամփուշ կեանքը ապրած էր։ Րէժի լուռ և անփոյթ կը հագուէր։ Եւ սակայն բնազդային աճապարանք մը ունէր առանձինն մնալու համար, որպէսզի իր խռովայոյզ գաղափարները վերաքննութեան մը ենթարկէ։

Մօնիկ կատարելապէս գուշակեց անոր մէջը ծնունդ առնող ողբերգութիւնը, Ռօզէյլի դրախտին մէջ տասնըհինգօրեայ առանձնութեամբ կեանք մը անցնելէն յետոյ։ Արդեօք Մօնիկ անոր հետ ապրած էր կորսնցնելո՞ւ համար զինքը։

Մօնիկի մէջ բնազդը պոռաց աւելի ուժեղ քան հպարտութիւնը։ Վախը խոնարհեցաւ, սակայն ճարպիկցաւ։ Պուասըլօ կօշիկին կապերը կապելու ատեն կռնակը դարձուցած էր։ Մօնիկ զայն իր թեւերուն մէջ առաւ։ Եւ իր դէմքի ծամածռութիւնը առանց նշմարել տալու, փորձեց անոր մտադրութիւնը փոխել։

— Մի՛ մոռնար քու տպագրիչիդ ըսելու թէ վաղը պիտի ստանայ ծաղկեայ զարդերը, գիրքին գլուխներուն վերջերուն համար։ Անոնք այսօր թէ պիտի փորագրուին և թէ cliché պիտի ըլլան։ Կ'ուզեմ որ քու գրքիդ մէջ ինծի յատուկ յիշատակ մը գտնուի։

Րէժի խոստացաւ։ Ան զգածուած էր այդ սրտին մոխիրներուն տակ այրող գուրգուրանքին վերարծարծումէն։ Բայց հակառակ իրեն, զինքը պաշարող խորհուրդը իրեն ցոյց կու տար այդ սիրտը իբրեւ անցեալի բոլոր կրակներէն սեւցած կրացեալ վառարան մը։ Ինք, իր մարդկային կրաւորական եսասիրութենէն կուրցած, չէր գիտեր թէ սէրը մինչեւ ինչ աստիճան Մօնիկի հոգին նման հոգիի մը մէջ միակ և լափող բոցով մը

կ'սպառէ բոլոր աղտեղութիւնները և կը մաքրէ գետինը։

Այն պահուն երբ Մոնիկ Ըէմին ճանչնալէ վերջ ընտրած էր զայն, այլ եւս իրեն համար գոյութիւն չունէր ոչ վիշտ և ոչ ալ հաճոյք, ինչ որ ուրիշներէն կրցած էր զգալ։ Ռօզէյլի ամառանոցէն վերանորոգուած վերադարձած էր։ Երջանիկ Մոնիկ մը եղած էր և գիտնալով երջանկութեան արժէքը կուզէր պահպանել այդ երջանկութիւնը։

Մէկ խօսքով Մոնիկ ուրիշ կին մը եղած էր....։

Բ.

Օրերը և շաբաթները անցան։

Անոնք կէս գինով ինքնաշարժ կառք մը գնած էին։ Անոնք գիտցան յանպատրաստից մեկնումներու արբշռանքը, ընդարձակ հորիզոններու ընդմէջէն սուրալով։ Մօնիկ ուզած էր աւելի լայնանիստ և աւելի արագընթաց կառք մը։ Բայց Րէժի իրեն անկ եղող անկախ դիրքը պահելով հակառակած էր։ Արդէն բաւական կատղած էր, տարուելու բռնադատուած ըլլալուն համար։ Կարճատես և մտացիր ըլլալով, համակերպած էր որ Մօնիկ վարէ մեքենան։ Քանի մը դաս առնելով Մօնիկ ճարպիկ մեքենավար մը եղած էր, և Րէժի ալ եղած էր խղճամիտ մեքենայ մը։ Ստորին դեր մըն էր այդ որուն վրայ առաջին անգամ ինք կը խնդար, ծխափողը ակռաներուն. բայց այդ բանը, ըստ ինքեան, առանց Մօնիկին զգացնելու, զինքը կը նուաստացնէր։

Մօնիկ հետզհետէ կը հասկնար թէ ինչ աստիճան կրնային ապրիլ միտքի գաղափարակցութեամբ, սեռային տեսակէտով գոհացում գտնելէ վերջ։ Րէժի չափազանց պարզ ընկեր մըն էր։ Ան՝ դէպքերու և էակներու վրայ բարձրէն կը դիտէր։ Ան՝ հակառակ իր բարկացոտ բնաւորութեան, ողորմած էր։ Մօնիկ կը տեսնար, անոր ակռաներուն կճռտումին տակ ճշմարիտ առաքինութեան մը նուագումը։

Նոյն իսկ իրենց առաջին անհամաձայնութիւնները, այն գզուըտուքը որ զինքը կը վայրենացնէր—նախանձի ամենափոքր մէկ զարթնումին,— ապացոյց չէի՞ն տարամերժ, յուզիչ և գրեթէ շլացուցիչ աղապատանքի մը։

Երբ Մօնիկ կը տառապէր անոր լուռ տրտունջներէն յանդիմանող ակնարկներէն, և բոլոր այն ծածկամիտ ու նեղիչ հրոսակ ընթացքէն, կը տարուէր ըսելու թէ «ինչպէ՜ս կը սիրէ զիս։»

Մօնիկ միջոց մը խորհեցաւ որ շատ քաղցր պիտի ըլլար եթէ իրենց կեանքերը աւելի սերտօրէն միացնեն։ Լաւ պիտի ըլլար եթէ զատ յարկաբաժին մը վարձէին ուր ինք պիտի կրնար աւելի լաւ ժամանակ մը անցընել։ Այն ատեն Բէժի պիտի կրնար, ամէն օր, ծերունի տիկին Պուասըլօի տունը երթալ ճաշելու համար...։ Բայց կը վախնար որ ինք իր մայրը այդ տարիքին մէջ կիսով չափ լքած կ'ըլլայ։

Մօնիկ շատ գո՜հ չէր այս կրկնակ կերպէն, այս կտոր փրթուած կենցաղէն և մանաւանդ այն պարտաւորութիւնէն որով Բէժի հոն բնակելով չէր կրնար գոհել իր մայրը։

Այն գիշերներէն զատ, երբ Փիկալ փողոցը զիրար կը գտնէին, իրենց կարճատեւ և ընդմիջեալ հանդիպումները իրենց կը թողուր վերստին զիրար գտնելու պապակ մը զոր իրենց սիրային միութիւնը կը յարաճէր փոխանակ մեղմացնելու։ Եւ այս՝ ըլկող և լեղի պապակ մըն էր։

Վերասկեզօծուած և հետզհետէ նեղցող պատկերի շրջանակի մը պէս, մանչ-աղջիկարանէն մնացած նախորդ ծխարանը անոնց սէրը ի զուր կը բռնադատէր դժբախտ նահանջի մը, դէպի ակամայ թշնամութեան և կասկածոտ մտածումներու որոնք անդադար իրենց մէջ կ'ելեւէջէին։ Այն ատեն Մօնիկ լեզուն փոխեց։

Մօնիկ կ'սկսէր զայրանալ այս աններդաշնակու-

թեան առջեւ որուն չէր կրնար դիմագրաւել այլ եւս։ Նեղացաւ անոր դէմ։ Շարունակ կ'ըսէր անոր. «անցածը անցած է. ոչ դուն, ոչ ես, ոչինչ կրնանք ընել այդ մասին, քանի որ ես քեզի կը սիրեմ։ Անցեալը ինչ կրնայ ընել քեզի...։» Պուասըլօ համաձայնութեան կուգար և կը խոստովանէր իր անհեթեթութիւնը, և գրեթէ իսկոյն նորէն սկսելու համար։

Քիչ մը հիւանդոտ հետաքրքրութիւն մը զինքը կը մղէր անդադար հետազօտութեան մը պէտքին։ Ներկան քրքրելու բան մը չգտնալով, իր ստէպ յաճախումը զինքը կը մղէր անոր յիշատակները պրպտելու։ Այդ յիշատակներուն ամենէն ցաւալին Փիր Րիգը յիշելն էր։

Ռէժի պատռած ու այրած էր Սամէն *անուն գիրքը, չուզելով տեսնել անոր* Արքայազունհին պարտէզը *հատուածը պարունակող էջին մէջ Մօնիքի դրած չորցած հուսամի ծիլը որ տակաւին տոփանքի խոստովանանք մը կը բուրէր։*

Չգոհանալով միայն նողկալ անոնցմէ որոնց Մօնիկը վայելած ըլլալնին գիտէր, ուզեց գիտնալ նաև բոլոր միւսներուն անունները որոնք իրմէ առաջ Մօնիկի տիրացած էին։ Ի զուր կ'զգար թէ ինք անոր տէրն էր։ Պուասըլօ չէր կրնար հանդուրժել որ Մօնիկ իրմէ առաջ ուրիշներու այնքան բերաններուն տակ դողդղացած ըլլայ.

Անոնք բանդագուշանքներ էին որոնց պատկերը հեռացնելու ի զուր կը յորդորէր իր ողջմտութիւնը։ Բանդագուշանքները զինքը կը հալածէին որոշ դէմքերով և երեւակայական ձեւերով։ Անոնք իր աչքին առջեւ կը պարզէին կենդանի պատկերներ։ Անոնք կը պարզէին համակ պագշոտութիւն որ զայրացնելով իր ցանկութիւնը զինքը կ'ապականէր։

Բայց Մօնիկ, իրենց սէրը պահպանելու խորունկ զգացումով լեցուն, ամեն անգամ որ Պուասըլօ արտա-

ռոց հարցափորձեր կ'ընէր, լուռ կը մնար և խօսքը փոխելու ջանքեր կ'ընէր։

Մօնիկ նոր վայրեր փնտռեց սիրելու համար։ Անոնք անակնկալ փոքր ճամբորդութիւններու ու զուարճութիւններու համը առին միշտ խոյս տալով սովորականութիւններէ, գեղջկական օթեւաններէ, և քաղաքի հրապուրիչ պանդոկներէ։ Բայց միշտ, անհանդարտ ակնարկներով Մօնիկ կը կարդար հաստատ գաղափարը երբ անոնք իրենց բազուկները իրարմէ կը հեռացնէին։

Վեց ամիս վերջը մեծ վիշտ մը հարուածեց Պուասըլօն։ Մայրը մեռաւ։ Մելամաղձոտ դադար, ուր Մօնիկ գիտցաւ անոր մխիթարիչը ըլլալ։ Եւ յետոյ պիտի կրնային իրականացնել այն ծրագիրը զոր փայփայած էր սկիզբները, որ էր առաւելապէս վերաբերուիլ իրարու հետ այնպիսի գաղջ բոյնի մը մէջ ուր ոչ մէկ բան չպիտի յիշեցնել տար հին օրերը։

Վիշտերնին մոռնալու համար, իրենց համեստ յարկաբաժինը, զարդարեցին քառակուսի կտաւիկներով, գոց գոյն ծաղկամբարձներով, և գեղջկական ծաղկաթաղարներով։ Մօնիկ անձամբ կատարեց գիրքերու դասաւորումը. անոր իբր գրասեղան գտաւ դեղին կաղնիէ, գրեթէ երեք հարիւր տարուան յիշատակ ունեցող կարասի մը, Նորմանտական ագարակէ մը առնուած։ Ամեն իրիկուն հոն ճաշելու և պառկելու կուգար։ Առտուան ժամը 11ին կը մեկնէր։ Առանձինն կը ճաշէր աշխատելով միեւնոյն ժամանակ։ Անկեղծ Սիրտեր վէպին շարունակութիւնը կը գրէր Ժառանգութիւն անունով...։ Որովհետեւ Պուասըլօ այն վիպասաններէն էր որոնց գիտելու կարողութիւնը աւելի բարձր էր քան երեւակայութիւնը և որոնք գիրքերուն մէջ հակառակ իրենց կամքին, ինքզինքնին կը նկարեն։

Մօնիկ վայրկեան մը շունչ առաւ։ Պուասըլօի ազդեցութեամբ, իրենց յարաբերութեան առաջին ժամա-

նակներէն սկսեալ, Մօնիք վերստին նուիրուած էր իր արհեստին ուր Պուասըլօ կը տեսնէր հեռացում մը ամէն տեսակ վտանգաւոր փոփոխութիւններէ որոնց Մօնիք կրնար ենթարկուիլ իրեն բացակայ եղած ժամերուն, երթալով հին շրջանակներուն մէջ և այսպէս ինքզինքը տալով յարաբերութիւններու և ունակութեանց։

Մօնիք կրկին ձեռք առած էր վաճառատան տնօրէնութիւնը. իրեն կ'ընկերանար Օր. Ջէրպալիէֆ։ Միեւնոյն ատեն անոր նուիրած էր նաև, իբրեւ սեփականութիւն, իր նախորդ մանչ-աղջկարանը։ Այլ եւս չխօսուեցաւ անոր մասին...։ Այն գետեղումը զոր «Օր. Քլէր» ըրած էր Փլօմպինօի ապարանքին մէջ, կարգէ դուրս յայտարարած էր զինքը։ Օր. Քլէր, նոյն իսկ ընդունած ըլլալով սրտնեղած պառօնին մեծարանքները, անակնկալ դրամագլուխներու տիրացած էր։ Բայց ռուս աղջիկը, այս՛ կերպով իրեն բաղդ մը շինելը գլուխ հանած ըլլալուն համար Մօնիքի երախտապարտ էր, և նախամեծար կը համարէր տիտղոսով երկրորդ մնալ. թէեւ իրականին մէջ, առանց վնասի մասնակից ըլլալու, ոև է ձեռնարկի մէջ առաջին էր։

Մօնիք անոր թողլով ընդհանուր տեսչութեան հոգը, գոհունակութեամբ մը կրկին ձեռք առած էր իր մատիտները և վրձինները։ Մանակի վերահաստատում սակայն, բայց բաւականաչափ անձնականութեամբ մը, որպէսզի Ռէժիի շահագրգիռ հաշիւը սպասուած արդիւնքին հակառակը տայ։ Մօնիք, նորէն մխրճուելով աշխատութեան առողջարար հոսանքին մէջ, նոյն չափով կը վանէր կորով մը ուրկէ դուրս կ'ելնէր բաղնիքէ ելածի պէս, կը վանէր նաև ջինջ մտածում և պայծառ նայուածք։ Նիւթական այս փթթումէն յետոյ, տակաւ առ տակաւ կը գտնէր բարոյական առողջութիւնը։

Այն զբաղումը, ուր անոր սիրահարը տեսած էր

միայն միջոց մը պահպանելու հեղինակութեան մնացորդ մը, իրեն վերապահելով զայն, նուաճել ուզած հոգիին կուտար իր արժէքը ճանչնալու գիտակցութիւնը, զգացում մը որ իր անկումէն ելքին սփոփանքով մը կ'ոգեւորէր Մօնիկը։

Նուազ դիւրութեամբ հանդուրժեց այն բռնակալութեան որով Րէժի ակամայ կը բռնանար։ Ըմբոստութիւն մը կ'որոտար Մօնիկի մէջը ամէն անգամ որ Րէժի կը բռնադատէր զինքը կրկին մօտենալու այն եզերքին ուրկէ սակայն նոյն ինքն էր որ հեռացուցած էր զայն։

Ամէն բան պատրուակ կը ծառայէր Րէժիի ցախաւել գիտողութիւններուն։ Ամենաչնչին միջադէպ մը կը չղթայազերծէր անոր մէջը քաղաքակրթութեան տակ կծկուած վայրենին...։ Հետզհետէ աւելի տաժանելիօրէն իրարու կը յաջորդէին կրքոտ ներումներով վերջացող կռիւները։ Սակայն այդ կռիւներէն ոչ մէկը հասած էր դեռ այն սաստկութեան զոր անակնկալ դիպուած մը պատճառեց։ Մերկ պարողը եղած էր այդ անակնկալը։

Այս բանը պատահեցաւ Ժինէթ Հիւթիէի կազմակերպած մէկ ներկայացումին որ կը տրուէր ի նպաստ Ֆրանսայի Հաշմանդամներու Ընկերակցութեան որուն Անկելանոցը, վեց տարի գոյութիւն ունենալէ վերջ, իր արկղը պարապ կը տեսնէր։ Այդ անկելանոցին դժբախտները մեռնելու համար շատ ժամանակ կը վատնէին։

Վերջին վայրկեանին, ներկայացումի յայտագրին մէջ մտցուած էր նաեւ Փիր Րիզը։ Այդ առթիւ Ալէքս Մարլիի մէկ ծանուցումը միեւնոյն վայրկեանին դողացուցած էր թէ Րէժին եւ թէ Մօնիկը։ Կեցցէներու հետ ընդհանուր գոհունակութեան մրմունջին մէջ, Րէժի դէպի Մօնիկը ծռելով եւ աչքերը յառած հարցուց.

— Գոհ է՞ք, խենդ ե՞ս...։

— Խենդ ե՛ս ...։ Ես քեզի պէտք է ըսեմ։

Երբեք Մօնիկ այդ աստիճան չէր ցաւած այն գաղտնիքներուն խոստովանութեանը զորս ըրած էր իր բարեկամութեան առաջին օրերուն, յագեցած տենչանքին կայծակի հարուածէն յառաջ։ Ռէժի վարագոյրին կրկին բացուելուն չսպասելով ելած էր իր տեղէն, հրամայելով անոր իրեն հետեւիլ։ Մօնիկ վիրաւորուած մերժած էր։

Բայց երբ տեսաւ որ Րէժի, հաստատամիտ իր որոշումին մէջ, դրան մօտ հասաւ, որուն դէմ կը գտնուէին իրենց բազկաթոռները, Մօնիկ տկարացաւ։ Րէժի կը տառապէր իր պատճառով։ Թէեւ այս տառապանքը անարդարացի էր, սակայն կը յուզէր զինքը, որովհետեւ տակաւին կը սիրէր Րէժին այնքան որքան սաստկութեամբ կը սիրէր զայն Ռօզէյլի գեղեցիկ օրերուն։

Զիրենք տուն տանող ինքնաշարժին մէջ իրարու բառ մը իսկ չըսին։ Ամէն մէկը, անկիւնը քաշուած, կը բարձրանային իրենց մտածումներուն զառիվերը, և իրարու երեսին նետելու համար կը կազմէին դառնութեանց ամբողջ խուրձ մը։ Սակայն երբ փոքր ննջասենեակը մտան, և երբ հոն Րէժի ատելութեամբ նայեցաւ անոր վերարկուին նետելուն և մերկ ուսին ու բազուկներուն մարգարտայեռ շրջազգեստէն դուրս երեւալուն, Մօնիկ չկրցաւ այլ եւս Րէժին նախատալից լռութեանը երկար ատեն հանդուրժել։ Ուստի հաշտաբար մօտեցաւ անոր և ըսաւ.

— Սիրելի՛ս, չեմ կրնար սրտնեղիլ քեզի դէմ որովհետեւ դժբախտ մըն ես...։ Ես ալ քեզմէ աւելի կը տառապիմ։ Ինչ չարիք ալ որ հասցնես ինծի անիրաւաբար, լաւ կը տեսնես թէ կը տառապիմ, քեզի հետ, այն չարչարանքով զոր դուն միայն կը պատճառես քեզի...։

Այս խօսքերուն վրայ Րէժի հրելով ուժգնօրէն զայն շարունակեց հարցնելով.

— Ե՞ս եմ որ, պառկեցայ, այնպէս չէ՞, Փիլ Րիզի հետ։

Եւ ի վերջոյ Մօնիկ ուսերը թօթուելով յարեց.

— Կ՚արժէ՞ միթէ գրած ըլլալ Անկեղծ Սիրտերը *վէպը, այսօր իմ անկեղծութիւնս յանդիմանելու համար։ Քուկդ ըլլալէ յառաջ միթէ կեանքիս ամբողջ տխուր ճշմարտութիւնը քեզի խոստովանելու ուղղամտութիւնը չունեցա՞յ։*

— Ես քենէ չէի պահանջած զայն։

— Րէժի՜։ Անկարելի է, խօսողը դուն չես....։ Իմ վստահութենէս, իմ զօրովէս խուսափած այս խոստովանութիւնը, և զոր այսօր դուն զմեզ տանջելու համար չարաչար կը գործածես, նախամեծար կը համարես որ ըրած չըլլայի զայն... զարմանալի բա՜ն չիտակը...։ Մոռցա՞ր որ այդ թռիչքն էր զմեզ իրարու մօտեցնողը։ Ի՞նչ, միթէ կը նախընտրէիր որ լուռ մնա՞յի, նոյն իսկ սիրահարներ եղած ատեններս, ի՞նչ միթէ կը նախընտրէիր որ դիմակաւոր մնայինք իրարու հանդէպ։

— Թերեւս։

— Ո՛չ, ո՛չ։ Ոչ դուն, ոչ ալ ես չպիտի կրնայինք ընել այդ բանը։ Կամ թէ այն ատեն, ոչ դուն ոչ ալ ես չպիտի ըլլայինք. և զիրար անկեղծօրէն չպիտի սիրէինք։ Եւ կարելի՞ է արդէն որ զիրար սիրողներ իրարմէ ծածուկ բան ունենան։ Եւ կարելի՞ է միթէ զիրար անկեղծօրէն *սիրել առանց զիրար լաւ մը գիտնալու, առանց զիրար խորապէս և կատարելապէս ճանչնալու։*

— Ո՛չ։

— Դուն այնպէս կ՚երեւակայես որ ես գաղտնիքներ ունիմ զորս քեզ չեմ յայտնած. կը հասկնամ, օր մը զիս ինքզինքս հերքուած ըլլալու վտանգին մէջ բռնելու համար է որ զիս կը հարցաքննես։ Եւ այժմու այդ հարցաքննութիւնդ ալ այդ նպատակին կը ձգտի։

— Ինչ ընեմ, ձեռքս չէ։

— Այո, և անոր համար աղէկ ըրի որ ամէն բան առաջուց քեզի ըսի։ Լաւ խորհէ։ Խնդիր չէ, քիչ մը կանուխ քիչ մը ուշ, պէտք պիտի ըլլար որ գիտնայիր դուն... Ինչ որ ալ ըլլայ նորէն նուազ տառապանք չէ որ պիտի ունենայիր։

— Ճշմարիտ է։

— Խոստովանութիւններուս համար կը յանդիմանես զիս։ Ի՞նչ պիտի ըլլար եթէ զանոնք չի յայտնէի։

— Ճշմարիտ է։ Եւ սակա՛յն...։

— Սակայն ի՞նչ։ Միթէ՞ կուզէիք որ սուտ ապահովութիւններով պատասխանեմ՝ հարցումներուդ։ Սուտ երդո՞ւմ ընեմ...։ Գիտեմ, խօսքերս զքեզ չպիտի գոհացնէին, երդումներ պիտի պահանջէիր...։ Սիրելի՛ս, անո՛ւշս, չե՞ս զգար թէ քու սէրդ սպառեց ոչնչացուց այդ ամենը...։ Գիտե՞ս թէ ես որչափ երջանիկ եմ երբ կ'զգամ թէ ճշմարտութեան մէջ կը գտնուինք։ Որովհետեւ ճշմարտութիւնն է որ մոռացութեան կուտայ և կը քաւէ ամեն բան. և ճշմարտութիւնն է դարձեալ որ ամեն բան կը գեղեցկացնէ և բարի կ'ընէ։

Ռէժի, ճակատը խոնարհած, մռայլ դէմքով մը կը լռէր։ Մօնիկ անոր ուսերէն բռնելով.

— Զա՛ր, անիրաւ ըլլալէն չե՞ս ամչնար դուն։ Ինծի նայէ, եթէ կը սիրես զիս։

Պուասըլօ յուսահատ ակնարկով մը մրմռաց.

— Աղէկ գիտես այդ բանը։ Եթէ, միմիայն զքեզ, և բացարձակապէս զքեզ չի սիրէի, ինձմէ առաջ քեզի տիրացողները պիտի ատէի՞։

Մօնիկ բացագանչեց.

— Ես ալ միմիայն և բացարձակապէս քեզի կը սիրեմ։ Ինչ պիտի ըսէիր սակայն, եթէ ես ալ զքեզ տանջէի յիշեցնելով հոմանուհիներդ։ Ինձմէ առաջ անոնցմէ ունեցար, չէ՞։

Ռէժի, նայելէ վերջը Մօնիկի այնպիսի սաստկութեամբ մը որ մինչեւ անոր սիրտը պաղութիւն մը թափանցեց, պատասխանեց.

— Ո՛չ մէկ բաղդատութիւն։

— Օրինակի համա՞ր։

Ռէժի կռնակը դարձուց, կ'սկսէր հանուիլ սուլելով։ Մօնիկ զայրացած հարցուց.

— Ոչ մէկ յարաբերութի՞ւն։ Բացատրէ ինքզինքդ։

Ռէժի հանեց բաճկոնակը, և յամառօրէն ըսաւ.

— Շատ երկար պիտի ըլլար։

Մօնիկ պոռաց.

— Եթէ փողոցէն գտած բերած ըլլայիր զիս, ուրիշ կերպ չպիտի վարուէիր հետս. պոռնիկ մը չեմ ես։

— Ոչ։ Եթէ դուն պոռնիկ մը ըլլայիր, խեղճ պոռնիկ մը որ կը պառկի... վասնզի միակ արհեստն է զոր մարդկային ընկերութիւնը սորվեցուցած է անոր, այս լեզուով չպիտի խօսէի հետդ։ Մարդ պոռնիկի մը հետ ամուսնանալով նախանձ չըզգար։

Մօնիկ զարմացական նշան մը ըրաւ։ Բայց Ռէժի կը շարունակէր.

— Մարդ պարզապէս կը ցանկայ միսին ցանկալու պէս, և կամ գիրք մը թղթատել ցանկալու պէս։ Անոր կը վճարուի, եղածին համեմատ։ Եւ եթէ դիպուածով սիրուի ան...։ Այն ատեն ինչո՞ւ չէ... Յիմար ըլլալու է մարդ նախանձելու համար անոր ունեցած սիրահարներէն զորս չէր կրնար չունենալ։ Նախ ինք զանոնք չճանչնար։ Եւ կը յիշէ՞ զանոնք մէկիկ մէկիկ։ Չափազա՞նց շա՛տ են։ Ամբոխ մը որ անուն չունի...։ Բայց դո՛ւն, դո՛ւն...։

Մօնիկ ցաւագին մտիկ կ'ընէր։

— Ո՞վ կը բռնադատէր զքեզ յիմարի պէս անձնատուր ըլլալու առջեւդ ելլողներուն...։ Ո՞վ կը բռնադատէր զքեզ սիրահարիլ, անոր գեղեցիկ որկորին հա-

մար, սիրահարիլ քու մերկ պարողիդ պէս ապուշի մը...։ Առանց յիշելու տակաւին ուրիշները, որոնց անունները ինծի տալու մեծխօսիկութիւնը ունեցար, և առանց յիշելու անոնք զորս ամչցար չարելու, որովհետեւ լաւ կ՚զգաս թէ աղտոտ բաներ են, և լաւ կ՚զգաս թէ աւելի լաւ է զանոնք բանալիով փակ դարանի մը մէջ պահել։

Մօնիկ ձեռքովը գոցեց դէմքը կարմրութիւնը ծածկելու համար, մինչ Պուասըլօ կը պոռար.

— Իրաւունք չունէի՛ր։ Պէտք էր խորհէիր թէ օր մը կրնար ըլլալ որ ինծի պէս թշուառականի մը, ինծի պէս ինքնիշխանի մը կը հանդիպիս...։ Պէտք էր խորհէիր թէ դուք կրնայիք զիրար սիրել, և այդու ինքզինքդ նուաստացնել բողի մը պէս, և բողէ մըն ալ աւելի գէշ. պէտք էր խորհէիր թէ, որպէս առանձնաշնորհեալ, ծնունդովդ և դաստիարակութեամբդ, կրնաս թշուառացնել թէ զայն և թէ զքեզ։

Մօնիկ չպատասխանեց։ Կը ջանար զանազանելու այն որ, իր մէջը ճիչդ դուրս կուգար, և այն որ անճիչդ դուրս կուգար։ Բառերէն ոմանք կը խոցոտէին զինքը, որովհետեւ անոնք կը համապատասխանէին ցաւի մը կտտումին։ Կային բառեր ա՛լ որոնք ալ աւելի խոր վիրաւորանք մը կ՚ազդէին, որոնք սակայն այնքան անարժան կը թուէին իր մասին։ Այս կերպ կամ այն կերպ վիրաւորուած, ըսաւ վերջապէս.

— Չխօսինք այլ եւս իմ մասիս, քանի որ չես ուզեր տեսնել այն որ էի զքեզ ճանչնալէս յառաջ, վերջապէս ամէն բանէ յառա՛ջ։ Թշուառ մը պարզապէս... Եւ որովհետեւ սկսար վերջապէս անկեղծ ըլլալ, մինչեւ վերջը այսպէս եղիր։

— Ուզածիդ չափ յառաջ գնա՛. չարունակէ՛...։

— Քիչ յառաջ ըսիր թէ չամուսնացուիր պոռնիկի մը հետ... լա՛ւ, ընդունի՛նք պահ մը։ Սակայն այդ

բանը, կը պատահի ամէն օր։ Գիտես անշուշտ որ այրիները կ'ամուսնանան, կ'ամուսնանան ամուսնալուծեալ կիներն ալ։ Ասոր ի՞նչ պիտի ըսես, պատասխանէ։

Րէժի, թափանցելով փաստին, մռլտաց.

— Այդ կախում ունի՛...։

— Ո՛չ։ Նիւթէն չշեղինք։ Պատասխանէ...։ Եթէ դուն սիրէիր այրի մը կամ ամուսնալուծեալ կին մը, այնպէս ինչպէս կը սիրես զիս, պիտի ամուսնանայի՞ր հետը։

— Սակայն դուն ոչ այրի ես, ոչ ալ ամուսնալուծեալ։ Եթէներով տրամաբանել դիւրին է։

— Դարձեալ կ'ըսեմ որ խնդիրը իմ մասիս չէ։ Մտիկ ըրէ։ Այրի մը կամ ամուսնալուծեալ կին մը, որ ըրած ըլլայ չորս հարիւր հարուած, և որոնցմէ դուն տեղեկութիւն չունենայիր, և զոր սակայն դուն սիրած ըլլայիր, պիտի ամուսնանայի՞ր հետը։

— Անշո՛ւշտ...

— Կ'երեւայ թէ ես չեմ հասկնար...։

Երկուքն ալ՝ դէմ դիմաց կեցած էին կարդալով իրարու աչքերը։ Րէժի վերջապէս յարեց.

— Ըլլայ այրի մը, ըլլայ ամուսնալուծեալ մը, անոնք ընդհանրապէս իրենց ճակատագրին ենթարկուած են։ Այդ մասին անոնք նուազ պատասխանատու են, քան դուն, քուկիններուդ համար։ Անոնք օրէնքին կը հպատակին։

— Ի՞նչ օրէնք։

Րէժի առաջուց լսելով անոր խնդալը ընդմիջեց.

— Է՛, ուրեմն ըսեմ, այո՛, քեզի անհաճոյ թող չի թուի սակայն օրէնքը։ Մարդոց և բնութեան օրէնքը։

— Հէ՜, բնութեան օրէնքը։ Ամուսնութի՛ւն. ո՛վ դիք հարսանեա՛ց... այս ըսել կուզէք, այնպէս չէ՞։

— Այո՛, այդ ըսել կուզեմ։

Մօնիք հեգնական քրքիջ մը արձակելով պատաս-խանեց.

— Երբ քեզի կ'ըսէի թէ մենակեաց մը, առանձ-նակեաց մըն ես, ի զուր չէր։ Փոքրիկ մաշկին համար կը խօսիս հէ՞...։ Կարմիր բիծը հարսանեկան սաւանին վրա՛յ... ըսել կուզես։ Եւ անկողնին շուրջն ալ կու-սութեան ողջակէզը տօնող վայրենինե՛ր...։ Ահա օրէնք ըսածդ։ Շուտ ըրէ, ի՞նչ կեցեր ես, գնա՛ այս ամէնը ըսելու այսօրուան նորատի աղջիկներուն...։ Լսեցէ՛ք տիկիններ, խուզակը կը վազէ, կը վազէ։ Հա՛. հա՛։ Ուշ կը մնաս Րէժի։ Ահ, ա՛հ։ Սեփականատէր ամու-սինը։ Տէր և տնօրէնը։

Րէժի բռնելով Մօնիքի բազուկէն, ըսաւ.

— Ոչ։ Բայց այն որ, ամուսին կամ սիրահար, ձեր միսին վրայ բոլորովին կը դրոշմէ այնչափ խոր նշան մը որ յետոյ կ'անյայտանայ՝ և սակայն, նոյն իսկ դուք կ'ըլ-լաք, եթէ երբեք ուրիշներու բազուկներուն մէջ ալ նետուած ըլլաք, իր արարածը և իր ինչքը։

— Ահ, այո, սերնդագործութի՛ւն ըսել կուզէք։ Երկրորդ ամուսնութեան մը զաւակը առաջին էրկանը կը նմանի։ Թերեւս գրականութեան մէջ կարելի է։ Ամէն պարագայի մէջ գիտցի՛ր, Րէժի ո՛չ, Րէժի՛ ոչ։ Ամէն պարագայի մէջ ես քեզի հետ երբեք չպիտի ամուսնա-նամ։ Այս մասին հանգիստ եղիր։ Գիտեմ որ նոյն իսկ պիտի պաղատիս ինծի...։ Գալով զաւակներուն, եթէ ունենայի չպիտի ուզէի որ քեզի նմանին։

— Շնորհակալութի՛ւն։

Մօնիք խոնջած ըսաւ.

— Արդէն ի՞նչ օգուտ կայ վիճելէն։ Այս ամէնքը անհատական բաներ են։ Մայրեր կան, որոնք առանց սէրը գիտնալու պիտի մեռնին...։ Կինը հաճոյքին մէջ բացուելէն վերջն է որ կեանքին արժէքը կը գնահատէ։

Րէժի հեգնեց ըսելով.

— Փիր Րի՜զ։

— Զըսի՞ քեզի արդէն թէ հաճոյքը կեանքն իսկ է։ Արդեօք իմ կեանքս ալ միեւնոյն չէ՞։ Կրնա՞ս ասոր հակառակը ըսել։ Երջանիկ ըլլալու համար պէտք է մարմնով և հոգւով զիրար սիրել։

Րէժի գլուխը անդին դարձուց։ Մօնիկ հառաչեց և ըսաւ.

— Եւ այդ բանը դո՛ւն սորվեցուցիր ինծի, Րէժի՛։ Այդ պայմանով միայն կարելի է երջանիկ ըլլալ... կամ աւելի ճիշդը այդ պայմանով միայն երջանիկ ըլլալ պէտք էր...։

Երկուքն ալ անշարժ իրարու քով կը մնային։ Մօնիկ գեղեցիկ շարժումով մը աւելի մօտեցաւ։ Մօնիկ այդ պահուն տեսնելով որ Րէժի կուլար, յուզուած ըսաւ.

— Ինչո՞ւ այսպէս զիրար չարչրկե՜լ։ Միջակ վիշտէ մը աւելի ստորնացուցիչ բան չկայ։ Անօգուտ չարչարա՜նք։

— Երբ մարդ կը տառապի չկրնար տրամաբանել։

Րէժի այս խօսքերը ըսելով ամօթահար, ծնրաչոք ինկաւ Մօնիկի ծունկերուն առջեւ և յարեց.

— Ներէ՛ ինծի, կոշտին մէկն եմ ես։

Մօնիկ մէկ ձեռքը դրած անոր գլխուն, կը դիտէր զայն աւելի կարեկցութեամբ քան թէ գորովով։ Րէժի ոստումով մը ոտքի ելնելով գրկեց տրաւ Մօնիկը...։ Որչափ անգամներ այսպէս, հաշտարար անկողնին մէջ թաւալգլոր վերջացած էին իրենց նախորդ վէճերը։ Բայց այս անգամ Մօնիկ տխրութեամբ յայտարարեց.

— Ո՛չ, Րէժի։ Ո՛չ։ Պէտք կ'զգամ որ այս իրիկուն թողուս զիս։ Մեր միջեւ գտնուած կապը կտրեցիր...։ Վաղը...։ Երբ հանդարտինք, երբ դո՛ւն...։

Սակայն Րէժի կրկին բռնութիւն ի գործ կը դնէր անոր վրայ։ Մօնիկ ինկաւ պաշտպան կանգնելով իր

մարմինին...։ Եւ երբ կտղուցին ներքեւ որով կը լեցուէր Մօնիկ, անասունի պոռչտուքներով վերջացուցին իրենց սոնդական պայքարը, խոր տխրութեամբ մը համակուեցան։ Առտուն միայն քնացան, անդամները իրերամիջած, խորհուրդներով հեռո՛ւ։

Մօնիկ այնուհետեւ յուզեալ կեանքէ մը տարուեցաւ։ Ան մելամաղձոտութեամբ կը խորհէր այն հանդարտ սիրոյ ժամերուն վրայ, երբ Րէժի կը նմանէր արեւի ճաճանչներով ողողուած միապաղաղ ջուրին, մոռացումի իր ծաղիկներովը։ Երբ ան Ռօզէյլի եղեմը կը գտնուէր, ուրկէ սադայէլը վռնտած էր զիրենք...։ Այո՛, սադայէլը, որ հիմա բոլորովին տիրացած էր Րէժիին։ Զարը յանկարծ առեւանգած և քնէած վիճակի մը ենթարկած էր զինքը։ Րէժի նախանձի տիրապետութենէն տարուած, այլ եւս տրամաբանել իսկ չէր կըրնար փորձել։ Մօնիկ անցեալէն նետուած ներկային վրայ ամէն բան դառն կը տեսնէր։

Իրեն համար որչափ ալ որ անսպասելի եղած ըլլար ձախողանքը և որքան ալ դառն եղած ըլլար իր ենթարկուած հպարտութեան տառապանքը, Մօնիկ, անոր մէջ գիտութեան նոր ձեւ մը գտած ըլլալուն, և ատով անկէ ազատութիւն մը ձեռք բերելու յոյս մը ունենալուն համար, հոն ինկած էր իր մարմնական ամբողջ սովորութեամբը և նաև իր ամբողջ սխալի մորմոքովը։ Թերեւս այս կերպով Րէժի պիտի լաւանայ։ Ամենագէշ հիւանդութիւնները ժամանակի ընթացքին կը բժշկուին։ Ո՞վ գիտէ, թերեւս Րէժի իր ունեցած բարի սովորութեամբը և իր իմացական կարողութեամբը, պիտի կրնար մեղմանալ։ Թերեւս ինք պիտի կրնար ջնջել իր մէջի թոյնը։

Այս կերպով թերեւս սէր և արժանապատուութիւն իրարու համաձայնած, դէպի համբերութիւն պիտի առաջնորդէին Մօնիկը։ Վախնալով որ կը զայրացնէ այդ

տարամիտը, որ ամէն բանի կասկածելու հակամէտ է, Մօնիկ որոշեց բնաւ չթողուլ զայն։ Իր յարաբերութիւններուն և զբաղումներուն ամենամեծ մասէն հրաժարեցաւ։ Ինքզինքը ամէն օր հետզհետէ մենակեցութեան վարժեցուց։

Ռէժի Պուասըլօ իբրև վեհապետ վարուելով իր հովանիին տակ առաւ Մօնիկը որ իր կարգին իրեն աշխատութեան պահապանը եղաւ։ Երբ Ռէժի դուրս ելնել կուզէր, ինքն ալ անոր կ՚ընկերանար։ Մօնիկ տեսաւ միայն իր բարեկամներէն մէկ քանի նկարիչներ, առաջնակարգ գրագէտներ, և շատ քիչ անգամ ալ Պ. Վինեապօսը, այն օրէն ի վեր երբ անոր տան մէջ Պլանշէի հանդիպած ըլլալով, Պուասըլօի և անոր միջև խօսակցութիւնը դժնեայ վերջաւորութիւն մը ունեցած էր։ Այդ օրէն Մօնիկ փրօֆէսէօր Վինեապօսին համակարծիք գտնուած ըլլալով Ռէժի ալ միւս կողմէ հակակարծիք գտնուեցաւ կատաղի ուժգնութեամբ մը։

Ժամանակի ընթացքին այս մեկուսացումը իր ճակատագրական արդիւնքը տուաւ։ Մօնիկ բանտի մը մէջ եղածի պէս նեղութիւն կ՚զգար։ Մօնիկ նորէն վերստացաւ իր նախկին կեանքը, իրենց խաղաղ կենցաղը յանկարծ վերջ գտաւ։

— Ոչ, չըլլար, ըսաւ վճռականօրէն, երբ Ռէժի կ՚արգիլէր Մօնիկին ընդունիլ Տիկին Ամպրաի տունը կիրակի օրուան ճաշի հրաւէր մը...։ Երկու ամիս կայ որ շարունակ մերժած եմ Վօքրէսօնի տունը երթալու եղած հրաւէրը։ Ապուշութիւն է այս։ Վերջապէս, անանկ պիտի ընես որ բոլորին հետ ալ սրդողիմ։

— Չեմ կարծեր որ Տիկին Ամպրա այդ բոլոր ներկայացնէ։

— Արդէն զիս բռնադատեցիր որ Վինեապօսէն խրտչիմ։ Բաւակա՞ն է այդչափը...։ Այլ ևս հարկ

չկայ միւսներուն վրայ խօսիլ...։ Քեզի համար յօժարակամ լքեցի զանոնք։ Կան շատ մը դատարկապորտներ և նեղիչ մարդիկ զորս կարելի է օրօրել, ինչպէս կ'օրօրի անքան նաւ մը։ Այո, գիտեմ քու բանաձեւդ։ Գիտեմ քու ըսելիքներդ. «Մարդ կը բարձրանայ ցորչափ առանձնանայ...» և որ ի կարգին։ Սակայն ի՞նչ պիտի ըսենք Պ. Վինեապօսին և Տիկին Ամպրային համար։ Բնականաբար ոչինչ. չափազանցութիւն պիտի ըլլար անոնց համար ալ բան մը ըսել։

Րէժի պնդեց.

— Ալ բաւական է ըսինք ա՛. միթէ չե՞մ գիտեր թէ ինչու համար կիրակի օր Վօքրէսոն երթալ կուզես։

— Մաքուր օդ ծծելու համար։

— Միշտ այդ եղանակն է որ կ'երգես։

— Թերեւս այս տարօրինակ թուի քեզ։ Բաց խօսէ։

Սենեակի դրան տրուած երկու հարուածներ կեցուցին պատասխանը որուն պոռթկալը Մօնիկ արդէն գուշակած էր։ «Խե՛նդ, խե՛նդ մըն է արդէն ան։» Սպասուհի Ժիւլիա, աչքը կապած դրան սեմին վրայ երեւցաւ։ Ժիւլիա ծաղկաւէր դէմքով, գէր, չնչատ և տգեղ աղջիկ մըն էր։ Սիրոյ յիշատակ մը։ Անիկա իր ընթանոցը շարժելով ըսաւ.

— Ճաշը պատրա՛ստ է։

Աղանդերին առջեւ նստած սպասեցին որ առանձինն մնան։ Քաշքշուք քայլով մը Ժիւլիա որոշեց ճաշարանը թողուլ և հեռանալ։ Ժիւլիա կը գոհանար իր տէրերուն ապրելակերպը դիտելով։ Ամենափոքր մանրամասնութեանց ծարաւի, բերկրանքով կ'սպասէր որ կռիւներու պահը մօտենայ։ Անոր զբօսանքներն էին անոնք։ Ժիւլիա բնազդաբար Րէժիի կուսակից էր, իբր անասուն ծառայելով մարդուն։ Մօնիկի վաւերչազեղութիւնը և անկախ ընթացքը անհանդուրժելի էին իրեն, իր բանտի գիշերին մէջ։

— Կրնա՞մ գիտնալ հիմա թէ ի՛նչ բան է որ կը մղէ դէպի Վօքրէսոն երթալ քու կարծիքովդ։

Րէժի վարանեցաւ որ կասկածը մարմին կ'առնէ և կը բնորոշուի. ուստի ըսաւ.

— Իբր թէ չե՛ս գիտեր...։

Եւ հեգնոտ շեշտով մը յարեց.

«Սիրոյ բոյր… օրուան մը կեանքի երազ։»

Մօնիկ գթութեամբ կը դիտէր Րէժի Պուասըլօն։ Ցիմա՛ր, որ էն առաջ ինք կը յայտնէր այնպիսի գաղափարներ որոնք պատճառ պիտի ըլլային որ Մօնիկը մղէր դէպի Վօքրէսոն... Ռէժի չի կրնալով հանդուրժել Մօնիկի հեգնական ձեւին, արհամարհալից շեշտով մը ըսաւ.

— Այո՛, Վօքրէսոն, կամ բարեկամներու ժամադրավա՛յր։ Ճշմարիտ և միակ բարեկամնե՛ր։ Կ'երդնում որ պիտի գտնես, դիպուածով, ոչ միայն բարին Վին-եապօսը, այլ նաև, այն պատուականագոյնը...

— Պլանշէն. այնպէս չէ՞...։

Պուասըլօ ձայնը Պ. Մաքսի ձայնին նմանցնելով ըսաւ.

— Իմ ըսելուս հարկ չմնաց, դուն ըսիր արդէն։

— Գիտե՞ս արդեօք թէ դուն ինչպիսի մէկն ես։

— Ապուշ մը անանկ չէ՞։ Ամեն պարագայի մէջ կոյր չեմ սակայն։ Կը կարծես որ, երբ վերջին անգամ մենք անոր հանդիպեցանք, չնշմարեցի՞ ձեր սատանկութիւնը։ ՄԵՆՔ ըսի, որովհետեւ չեմ գիտեր թէ դուն իմ բացակայութեանս ինչե՛ր կրնաս ընել։

— Րէժի՛։

— Ինչ կայ։ Շիտակ է։ Ես եղածն է որ կ'ըսեմ։ Գիտցածս է որ կ'ըսեմ։ Ահա այսչափ։

— Կրնա՞ս կասկածիլ։

— Պէտք է միշտ կասկածիլ։ Կասկածէն զատ ու-

րիչ ստուգութեան չեմ հաւատար։ Զգուշացի՛ր, որ իմ զայրոյթս քու զայրոյթիդ հետ չի գրգռես։

Մօնիկ սիգապանծ լուռ կեցաւ։ Պուասըլօ նորէն սկսաւ։

— Կարծես թէ չնշմարեցի իմ խօսած ատեններս աչքի նշմարներդ և շարժումներդ ամէն անգամ որ ան խօսիլ կ'սկսէր...։ Եթէ արդէն մեղսակիցներ եղած ըլլայիք արդեօք զարմանք չպիտի պատճառէ՞ր ինծի։

Ժիւլիա ներս կը մտնէր, իր հետ բերելով տապակած գետնախնձորով պիֆթէք մը։ Սեղանին վրայ դրաւ և իր սեւ եղունգով ու ճարպոտ մատներովը պնակները փոխեց։ Իրերը իրարու կը յաջորդէին։ Մօնիկ, սովորականէն աւելի զօրաւոր կերպով զգար թէ, անհամբոյր խեղճութեան այս ձեւը իր հետ կատարելապէս երեւան կը բերէ, անձկութիւն հոգիներու և պատերու շրջապատում։

Մեքենայաբար կտրեց պիֆթէկը և սպասարկեց։ Երկուքն ալ, որպէս օտարականներ ճաշեցին միեւնոյն սեղանին վրայ։ Րէժի ուրիշ բան չկերաւ, և աթոռը մէկ կողմ հրելով ոտքի ելաւ ու հարցուց.

— Կ'ուրանա՞ս։ Ես իմ ըսածիս վստահ եմ։

Րէժի, որպէս վանդակի մը մէջ, բանտարկեալ ջղայնացած կ'երթեւեկէր։

— Նստէ, ըսաւ աղաչելով Մօնիկ։ Սրտիս ցաւ կը պատճառես...։ Հիմա մտիկ ըրէ։ Սխալած ըլլալդ ցոյց տալով չպիտի ստորնանամ։ Չափազանց ապուշութիւն է։ Այս բոլոր եղածները չեն արժեր...։

— Ուրեմն կիրակի՞։

— Պիտի երթանք ճաշելու Տիկին Ամպրայի տունը։

— Պիտի երթա՛ս ուրեմն։

Մօնիկ այնքան քաղցրօրէն և այնքան վճռական շեշտով մը կրկնեց որ Րէժի երեւան չհանեց իր գրգիռը։

— Պիտի երթանք և կամ ինծի պիտի տաս իմա-

ցական կարողութեանդ այն ապացոյցը որ միակ իմ փափաքած ինքնարդարացումդ պիտի ըլլայ, և կամ մեր միջև ամէն ինչ, ցմիշտ, վերջ պիտի գտնէ։

Ռէժի կը սեւեռէր Մօնիկի վրայ իր կատուաբարոյ ակնարկը, իր փայփլուն բիբերուն անստգութիւնը։ Տեղի՞ տալ...։ Այո, Թերեւս։ Այս կերպով ան պիտի կրնար զանոնք ա՛լ աւելի լաւ կերպով լրտեսել. աղէկ մը գիտնալ ամէն բան...

Մօնիկ շարունակեց.

— Չեմ ուզեր ըլլալ քու մտայնութեանդ զոհը։ Իմ ընթացքս իմ ուզած ձեւովս վարելը ինծի մեծ հաճոյք կը պատճառէ։ Առանց իրարու յարգանք ընծայելու, յարատեւ սիրոյ մը կարելի չէ տիրանալ։ Կ'երեւայ թէ ա՛լ ձանձրացար։ Պիտի կարծեն թէ դուն, սէրը քանդելու համար, ինքզինքէդ ելած ես։

Ռէժի կրկին ինկաւ իր աթոռին վրայ և գլուխը ձեռքերուն մէջ առած սկսաւ բացագանչել.

— Ոչ, Մօնիկ, կը սիրեմ զքեզ։ Ներէ ինծի։ Պիտի բժշկուիմ։

Գ.

Ցորչափ կը մօտենային Վէր-Լօժին, Րէժի կը վերակոչէր Տիկին Ամպրայի տունը...։ Ան կը վերակոչէր անտառին տակ, գետնայարկը, Վօքրէսոնի սահմանածայրը, դալարածասքիկը այցելուներու ակումբովը...։ Բնականաբար Պլանշէն ալ հոն պիտի ըլլայ։ Եւ, հետզհետէ լռակեաց, դէմքը կը խոժոռէր։

Րէժի ի զուր կը ջանար հանդարտ երեւոյթ մը ստանալու։ Մօնիկ իրաւունք ունէր. տխմարութիւն էր այսպէս եղծանել ինքն իր ձեռքով իր երջանկութիւնը...։ Ինչո՞ւ հանդարտօրէն չէր վայելեր այդ հրաշալիքը զոր, իր կեանքին մէջ, տեսակ մը սէր կ'իրականացնէր։ Երբեք չէր հանդիպած, և բնաւ չպիտի հանդիպէր այնպիսի էակի մը որ իր բարոյական արժէքին պիտի կցէր նաև աւելի հրապուրիչ գեղեցկութիւն մը։

Մօնիկ պատասխանատու ըլլար կամ ոչ, պէտք է՞ր որ յանդիմանէր զայն այն անցեալին համար որուն նկատմամբ անշուշտ ինք անտեղեակ եղած ըլլալու էր։ Անխելքութիւն մը պարզապէս...։ Միթէ անոր մտքի անկախութեանը համար անկէ գանգատելո՞ւ է։ Անոր հարստութեանը համար նուաստանալու հարկ կա՞յ։ Այս-

մտածումներուն մէջ, վրդովիչ զգացում մը զինքը անորոշութեան կը մղէր. այն պարագային երբ Ռէժի, Մօնիկի արդուզարդի պերճանքին առջեւ զգայուն, և ինքզինքը աղքատ համարած անոր քով, կ'ստորնանար այն կէտին վրայ յորում Մօնիկ օրէնքը անսասատած էր: Հարկ անհրաժեշտ էր, որ կինը ըլլար հնազանդ կամ հարկատու և այրն ալ հրամայող:

— Ասդիէն, ըսաւ Ռէժի, երբ երկու ճամբաներու միացման կէտին հանդիպեցան:

— Բայց ոչ: Ահա՛ աքասիաները: Լաւ ճամբու մը վրայ կը գտնուինք....:

Ինքնաշարժը կը սուրար իր շարժիչին կանոնաւոր աղմուկովը:

Մօնիկ կաշեայ կարմիր գլխանոցը գլուխ անցուցած, և մերկ վիզը վերարկուով փաթթած, կառքը կը վարէր մեծ ուշադրութեամբ, և այնքան գեղեցիկ մանչ-աղջիկի տեսքով մը որ Ռէժի չկրցաւ իր սքանչացումը զսպել....: Այսուհանդերձ սակայն, կնոջական շնորհի մը արտայայտութիւնը իր վրայ կը կրէր: Իրբեւ եզական էակ մը, թէև հազարաւոր յատկութիւններով օժտուած, իրեն հաւասարը չկար և չէ կարելի գտնել նմանօրինակ մը: Գնահատումը որ Ռէժին գոհ ձգելէ աւելի իր պժգանքը աւելի կ'ամրապնդէր այն ամեն բաներուն համար, որոնք կը մարմնացնէին իրեն ականջին խորթ հնչուած «ֆէմինիզմ» բառը:

— Հոս ըլլալու է, ըսաւ Մօնիկ:

Ինքնաշարժը կանգ առաւ Վէր-Լօժիի առջեւ: Բաղեղածածկ բակին խորը, ցցուն դեղին և կարմիր վերջին վարդերու ընդմէջէն, կը տեսնուէր հին կղմինտիրներով և տանիքով ցած տունը, որուն վանդակաւոր պզտիկ դուռը ճերմակ ներկուած էր:

— Սիրուն է, ըսելիք չկայ, բացագանչեց Մօնիկ:

Շիտակը, խելացիութիւն է ապրիլ այսպիսի տեղ մը որ Բարիզի մօտ է, և ուզուած ատենը բաւական հեռու է օդափոխութեան տեսակէտով։

Աշնանային կէս օրը իր ջինջ պայծառութիւնը կը սփռէր ծառուղիի մը թաւուտքին վրայ։ Պարզ երկինք մը, այնչափ քաղցր լոյսով մը որ մարդ երբեք չպիտի հասկնար թէ ամառն է որ կը վերջանայ թէ գարունն է որ կ՚սկսի։

Ինքնաշարժը տանելով ծառուղիի մը երկայնքը, գոցեցին դուռը։ Փոքրիկ զանգակի ձայնէն Տիկին Ամպրա տան սեմին վրայ երեւցաւ։ Ի նշան ընդունելութեան թեւերը պարզելով իր կայտառ քայլը կը փութացնէր։

— Բարի լոյս, սիրելիս։ Բարի լոյս պարոն Պուասըլօ։ Արդէն մենք մեզի կը հարցնէինք թէ պիտի գայի՞ք...։ Որովհետեւ եթէ յանդիմանութիւն չի տանք հազուագիւտօրէն այցելութիւն կուտաք մեզի։ Թէեւ բարկանալու իրաւունք չունիմ, վասնզի սիրահարները անձնասէր կ՚ըլլան։

Եւ բռնելով Մօնիկի թեւը շարունակեց.

— Ինչո՞ւ ճաշի չեկաք։ Ճերմակ լուբիայով խոզի տապկոց ունէինք...։ Ունէինք նաեւ Վուվրէյի գինի զոր Պ. Պուասըլօ կը սիրէ...։

Եւ դառնալով դէպի Րէժի յարեց.

— Տակաւին երկու շիշ գինի ունինք չա՛տ թարմ, որոնք, ձեզի կ՚սպասեն։ Թէեւ այդ գինին որքան ալ որ աղուոր ըլլայ, գիտեմ որ չպիտի հաւնիք։ Նուա ըրէք, ամէն մարդ ձեզի կ՚սպասէ։

— Ո՞վ ամէն մար՛դ, հարցուց Մօնիկ։

— Ձեր մեծ բարեկամը Վինեապօս, պարոն Պլանշէ և Միւրօյները զորս կը ճանչնաք։

Րէժիի քիթը կախուեցաւ։ Նոյն իսկ ետ դառնալու

կէս մտադրութիւն մը ունեցաւ. բայց արդէն երկու կիները բնակարանին մէջտեղը գտնուած սրահէն կ՚անցնէին, որուն փեղկերը, դէմ առ դէմ կը բացուէին, առջեւէն պարտէզի մուտքին և ետեւէն, անտառին վրայ։ Ինքն ալ հետեւեցաւ անոնց։ Մօնիկ վայրկեան մը կանգ առաւ և ըսաւ.

— Շատ կը սիրեմ այս սենեակը։

— Շատ պարզ սենեակ մըն է ըսաւ Տիկին Ամպրա։

— Ճիշտ ատոր համար է որ կը սիրեմ։

Հանգստաւէտ էր այս մտերմական մթնոլորտը, գաւառական հին կահերով, որոնք կը փայլէին ընտանեկան ջանքերու շնորհիւ։ Մօնիկ, մանաւորապէս կը գնահատէր նուրբ ցցուակներով լայն դարան մը որ Տիկին Ամպրայի Թուրինցի պապերէն բերուած էր իբրեւ մնացորդ մը նախնեաց յիշատակներէն։

Բէժի անցած միջոցին չօշափելով դարանին թաւշակերպ փայտը, խորհեցաւ. «Կրնա՞ս ատոր հետ մրցիլ, կարծես թէ Լէրպիէի հարուած մը տալու համար հոս տնկուած է։» Մօնիկ, կարծես գուշակած անոր մտածումը, ճիշտ նոյն միջոցին յայտարարեց.

— Ահա ինչ որ կը պակսի արդի ամենագեղեցիկ կահերուն մէջէն։ Կը պակսի այն զոր ժամանակը միայն կը բերէ։ Ահա ձոյլ մը անհարթ անկիւններով, կեանքի ճոխացում մը պարզապէս.

Բէժի «Կեա՜նքը, որքան ալ չար է... Այո, ապահովապէս։ Հարիւր յիսուն տարի սպասելով մեր կեանքն. ալ պիտի կանոնաւորուի...» պիտի պատասխանէր երբ աղջիկ մը վազելով դալարածածքին տակէն, ուր ներկաները զայն տեսնելով ոտքի ելած էին, եկաւ Մօնիկի բազուկներուն մէջ նետուեցաւ։

— Որքան գեղեցիկ ես Ռիրի՛. Ջաղէկ ե՞ս։

Աղջնակը վեր վերցուց իր կապտորակ աչքերը, իր զուարթ դէմքը որ կը ծածկուէր կապտագոյն ժապաւէնով կապուած բաց շագանակագոյն մազերով։ Անոր ամբողջ անձը լուռ կը պատասխանէր։ Մօնիկ շոյեց կայտառ գլուխը և Տիկին Ամպրան շնորհաւորելով ըսաւ.

— Որչա՜փ փոխուեր է։

Մայրական դէմքը հպարտ երեւոյթ մը առնելով պայծառացաւ և ըսաւ աղջնակին.

— Այնպէս չէ՞։ Գնա՛, Ռիրի, գնա՛ շուտ և երկու դաւաթ բեր։

Երկու կիները, գորովալից աչքով մը կը հետեւէին մերկ բազուկներուն ուրախալից ցատկռտուքին և անոր ճօրճօրող քնքոյշ մարմինին որ կ'աճապարէր։ Գրեթէ երկու տարի է որ Հանրիէթ Լամիւր, որ հիմա վեց տարու է, որդեգրուած էր Ամպրաններէն։

Ռիրի, աղջիկն էր կառուհիի մը որ ֆիզիքական հիւծումէ և թշուառութեան պատճառաւ քաղցկեղէ բռնուած մեռած էր։ Հայրն ալ զինկագործ բանուոր մը, գինով և կոշտ, Ընկեցիկներու Մանկանոցը թողած էր իր աղջիկը զոր միշտ կը ծեծէր։ Գործաւորը աւելի իր իրաւունքներէն ձեռնթափութեան հրաժարագիրով մը—որ իրական արժէք մը չունի Օրէնքին առջեւ և որ իր կարգին ամէնավատ կոշտերու համար իսկ կը յարգէ հայրական իշխանութիւնը, — վերամուսնութեա՞մբ մը, ուրկէ վերջն ալ ազատեալ վայրերը գաղթած էր, արտօնած էր Ամպրանները որ ապահովապէս ձեռնարկին աղջկան վերջնական ազատումին։ Երկու տարուան արթուն և գորովալից դաստիարակութիւն մը բաւական եղած էր որ ուրիշ էակ մը ըլլայ այդ խոնարհ զոհը։ Ռիրի ուրիշ հողի մը վրայ տնկուած, ուղիղ կ'աճէր։

— Մեծ յաջողութիւն։ Կրնաք հպարտանալ ատոր համար։

Տիկին Ամպրա համեստօրէն ժպտելով ըսաւ.

— Շա՜տ սիրուն է։ Նաեւ գիտէ՞ք որքա՜ն մխիթարական է տեսնել հոգի մը որ կը փթթի եւ որ սիրել եւ ապրիլ միայն կը տենչայ։ Հետզհետէ որոշապէս կը հաւատամ ընտրեալ եւ միայն ճշմարիտ ընտանիքներու անհրաժեշտութիւնը. ահա թէ ինչո՛ւ կը սիրէ զիս որպէս թէ իր հարազատ մայրը եղած ըլլայի ես։ Աւելին կայ թերեւս։ Ընտանիք բսուածը բառ մըն է միայն, եթէ անոր միակ հիմը ըլլայ արենակցութեան նախապաշարում մը։ Այո՛, ամէն օր եւս քան զեւս կը համոզուիմ թէ տոհմայնութիւնը կախում ունի սրտէն եւ իմացականութենէ։

— Ժառանգականութիւնը չի ջնջուիր դիտել տուաւ Րէժի։

— Ո՛չ, պարոն Պուասըլօ։ Կերպարանափոխուելու աստիճան կը սրբագրուի։ Պատուաստը գեղեցիկ գիւտ մըն է։ Ինչո՞ւ չեն դարձներ վայրի տունկ մը սիրուն պտղաբեր ծառի մը, երբ լեղի նշենիի բունը երկու տարիէն կ'արտադրէ ամենապատուական դեղձեր։

Պ. Վինեապօս, որ Մօնիկի վրայ կը հիանար, բարեկամական շոյանքով մը կը գգուէր Մօնիկի ձեռքերը։ Մօնիկի շուրջը ամէն ոք կը խոնարհէր այնպիսի խանդաղատանքով մը որ Րէժի ակամայ սկսաւ կասկածանքով մը նախանձիլ։ Շատ դժուարաւ կը վարժուէր այս տեսակ երկրորդ անգամ խաղի մը գալուն համար։ Առանց ոգեւորումի սեղմեց Պլանշէի ձեռքը եւ դառնօրէն ընդունեց Միւրօյներուն տգեղ մեծարանքները։ Ասոնք Տիկին Ամպրայի եղբօրորդիներն էին։ Ամուսինը Լանժէի մէջ նօտար էր, իսկ կինը ժամանակին աղախին մը եղած էր բայց անծանօթ մնացած։ Առանց մեծ մշակոյթի ծերունիներու զոյգ որոնք թերեւս Պուասըլօի անունը անգամ լսած չէին։

Ամպրաները զանոնք կ'ընդունէին անոնց ճամբոր-

դութեան պահուն տարին մէկ երկու անգամ կանոնաւորապէս։ Անոնք ծանօթ էին իրենց նենգամիտ աննենգութեամբը և ներողամտութեամբը. անոնք ունէին մարդու վրայ խնդալու հինաւուրց փիլիսոփայութիւնը։ Անոնք ցաւ մը միայն ունեցած էին։ Անոնք համբերատար ոգւով տարած էին, կորուստին վիշտը միամօր զաւկի մը, հրամանատար Միւրոյի որ 1914 Օգս. 20ին Մօրհանժի մէջ սպաննուած էր։

Շրջանակը կազմուելով ընդարձակուեցաւ դալարածածքին տակ։ Ռիրի, իր թաթիկներուն մէջ, մեծ զգուշութեամբ, երկու գաւաթ բռնած նորէն երեւցաւ.

— Ահաւասիկ կնքամայր։

Պ. Ամպրա, այգեպանի մը ճարպիկութեամբ սառի մէջ դրուած երկու շիշերուն բերանը կը բանար։ Ոսկեգոյն գինին պժպժաց մաքուր լուացուած գաւաթներու մէջ։ Միւրօյները Ռիրը իրենց կողմը առած կը փայփայէին. ան կը նմանէր իրենց թոռնուհիին, մեռնող հրամանատարին ապօրէն մէկ զաւկին, զոր որդեգրած էին իրենք բանալով միեւնոյն ժամանակ իրենց տան դուռը սգակիր մօրը առջեւ։ Նորէն Տիկին Ամպրայի հետ սկըսան խօսակցիլ Ընկեցիկ Մանկանց խնդրին մասին ուրուն համար Լանժի մէջ փրօփականտ կ՚ընէին. Երկու տղեկներ, մէկը Անժէրի մէջ և միւսը Սօմիւրի մէջ, շնորհիւ անոնց գտած էին երկու անակնկալ ծնողքներ։

— Երանի թէ, կ՚ըսէր վշտալից Պ. Միւրօյ, մեր ազատածները, մէկ օրէն միւսը, իրենց չարիքին հեղինակներուն կողմէ պահանջուելու վտանգին մէջ չի գտնուէին։ Մանկութեան օրէնսդրութեան մէջ կը շարունակենք ապրիլ հռովմէական օրէնքով...։ Ըստ այդ օրինաց, ընտանիքի մը հայրը ունի ամեն իրաւունք, և ոչ մէկ պարտականութիւն։ Իբր թէ, ամեն բանէ առաջ, մանկութիւնը պաշտպանելի ընկերութեան մը դրամագլուխ չըլլար։

— Պ. Պլանշէ որոշապէս գիտել տուաւ այդ բանը իր Նոր Աշխարհ անուն ուսումնասիրութեան մէջ, ըսաւ Տիկին Ամպրա...։ Այո՛, այո՛, սիրելի բարեկամս, դուք մեզի մեծ ծառայութիւն մը մատուցիք։ Շնորհիւ ձեզի, Ընկեցիկ Մանկանց Պաշտպան Ընկերութեան կեդրոնէն ստացանք շատ մը նամակներ և խնդրագիրներ։ Մեծ օգուտ ունեցանք այդ մասին։

— Պլանշէ երբ ուզէ Սէն-է-Ուազի երեսփոխան պիտի ըլլայ, ըսաւ Պ. Վինեապօս։

— Երբեք չպիտի ուզեմ։ Ես կրնամ խորհրդակցութիւններ և յօղուածներ տալ որչափ որ պէտք ըլլայ... Բայց ճոռոմաբանե՛լ Պուրպոնի պալատին մէջ, երբե՛ք... Գիտէ՞ք թէ ինչ կը խորհիմ, Ամպրա՛, Լուարի սարակներուն վրայ գտնուած ցից հողմաղացներուն վրայ, որոնց թեւերը կը շարժին։

— Եւ պարա՞պը կը դառնան։

— Ահաւասիկ։

— Եւ ո՞վ պիտի դնէ օրէնքները, հարցուց Նոտարը, եթէ չըլլան օրէնսդիրները։

Պլանշէ ատրտամ շարժում մը ընելով ըսաւ.

— Պիտի գայ, և թերեւս մեր կարծածէն աւելի շուտ,ատեն մը յորում Խօսքի Աղացքները տաղտուկ պիտի պատճառեն։ Մեր շուրջը աշխարհ կը յեղաշրջի։ Անձնասպանութեան տանջանքով, չենք կրնար խուսափիլ օրէնքէն։ Գործելու ժամը պիտի հնչէ։

— Յեղափոխութի՞ւնը, ըսաւ Պ. Միւրօյ առանց ոգեւորուելու։ Այդ բանին յաջողելու համար պէտք ունինք, սպայակոյտէ մը և զինուորներէ աւելի, ծրագիրներու։ Ո՞ւր են անոնք։ Առանց Թիէրի 89 չըլլար։

— 1922ի քաղքենիութիւնը կ՚անգիտանայ կամ չի ճանչնար C. G. T.ն, ինչպէս որ ազնուականութիւնը և կղերը կ՚ընէին Թիէրին։ Անհրաժեշտ է վստահիլ ժողովուրդին։

— Աղէկ խօսեցաք Պլանշէ, ուժ տուաւ Պ. Վինեապօս:

Բայց նօտարը մտահոգուած ըլլալով ըսաւ.

— Յեղափոխութի՛ւնը, անծանօթն է, կամ աւելի յաւիտենական պատմութիւնը. Նպատակէն կը շեղին, և նորէն ետ դալ պէտք կ'ըլլայ: Պոլշեվիքութիւնը ի՞նչ բերաւ Ռուսիոյ: Կրնա՞ք ըսել:

— Բայց, առարկեց Պլանշէ, Ռուսիա Ֆրանսա չէ: Եւ ադկէց զատ Ռուսիոյ կործանումը և սովը ունին ուրիշ պատճառներ, աւելի խոր և աւելի հեռաւոր, քան համայնավարական ցնորքը: Անոր ձախողանքը կը չարժի ի նպաստ Ֆրանսայի բարենորոգիչներուն: Ինչ որ պատահի, հողին և ճարտարարուեստին ազգայնացումը Լէնինի իշխանութեան օրով, պիտի վերապրի ձաբերու նախորդ կայսրութեան մէջ: Ամբողջ մարդկութիւնը պիտի նպաստաւորուի այս մանուկ բայց հսկայ ժողովուրդին հետ որուն աճեցումը պիտի տեսնենք իր արիւնալի ցնցումներէն ելքին: Ի՞նչ կուզէք: Առանց վշտի և առանց պայքարի մեծ բան ի կատար չելնէր:

Մօնիկ եռանդագին մտիկ կ'ընէր այդ վեհ ձայնը: Համոզումը անոր չեշտի հնչիւնին կուտար հրապոյր մը: Այնպէս որ Պ. Միւրօյ անոր դէմ չէր կրնար ինքզինքը պաշտպանել: Միայն Բէժի էր որ միեւնոյն հեգնութեամբ կը դատապարտէր այդ «խակ փաստաբանը» և անոր ունկնդիրները: «Բամբերդակ ծերո՛ւկ, միշտ ալ դիրք կը գրաւէ» խորհելով իւրովի, ըսաւ հեգնելով.

— Պլանշէ իրաւունք չունի ներքին գործածութեան համար իր տաղանդները պահելու: Իրեն ձայնին նման ձայնով մը նախարար ըլլալու համար երկու տարի չեմ տար:

Փրոֆէսորը զգալով այդ ակնարկալից խօսքին տակ թաքնուած վիրաւորիչ հարուածը պատասխանեց.

— Ես փիլիսոփայութեան պարզ փրոֆէսոր մըն եմ

միայն, սիրելիս։ Եւ ես կը սովրեցնեմ ինչ որ կը մտածեմ։

Գուստըլօ նենգամտօրէն արդարացնելու համար ինքզինքը, ըսաւ.

— Ներեցէք, ես կը կարծէի որ հեռատրական աթոռ մը ունիք։

— Բայց, փոխադարձեց Պլանշէ, չեմ հասկնար թէ այդ բանը ինչո՛ւ անպարեմոյն ըլլայ...։ Հեռատրութիւնը գէշ բան չէ։ Եւ ամէն պարագայի մէջ առաջին անգամն է որ անոր չարախօսութիւնը կ'իմանամ, այն ալ գրագէտի մը բերնէն։ Ձեր հացին վրայ կը թքնէք։

Րէժի տժգունեցաւ։ Զգածուա՛ծ էր։ Շեշտի հեղնանքներու տեղատարափին տակ, իրենց համար միայն ծայրատուած սլաքները կը մխրճէին իրենց վէրքերուն մէջ։ Բառերու մենամարտ մը կը մղէին, որուն ծանրակշռութիւնը բացի Տիկին Ամպրայէն ոչ ոք կը գուշակէր և որուն հարուածները միայն Մօնիկ կ'զգար, երբեւ դատաւոր և երբեւ վկայ։ Իրեն համար էր որ այս երկու մարդիկը իրարու կ'ընդհարէին իրենց ակնարկներուն և խօսքերուն երկաթը։

Որովհետեւ Մօնիկ յանկարծական յստակութեամբ մը կը նշմարէր այդ երկաթը, որուն յայտնութիւնը զինքը յանկարծակիի կը բերէր. բացարձակապէս կոյր-գկուրայն չէր որ Րէժիի նախանձը կը հատուցտար մըրցորդը։ Մօնիկ կը կռահէր այդ բանը համակրանքին գաղտնի փոխանակութենէն քան թէ փրօֆէսէօրին միշտ հաւասար կայքէն։ Պլանշէի հետ վերջին հանդիպումէն ի վեր նոր զգացում մը արթնցած էր իր մէջ։

Նախ հետաքրքրութիւն մը, յետոյ ձգողութիւն մը, —նուազ հասարակ քան ընկերակցութեան ձգողութիւնը,—յաջորդած էր իր սրտակցութեան։ Մօնիկ նրբութեամբը տուն բնազդին,—զոր բոլոր կիները ունին հա-

ճոյքէ չփացած ըլլալնուն համար, առանց նոյն իսկ անոր վրայ խորհելու, այն յառաջդիմութիւնը զոր իր մէջը յառաջ բերած էր բիւրեղացումը, ամէն անգամ որ ինք և Պլանշէ զիրար տեսած էին։ Այլ ևս միայն մտքի ազգականութիւն մը չէր, այլ մտաւոր բարեկամութեան մը թռիչքն էր, որ՝ իւրաքանչիւր բացակայութեան միջոցին Մօնիկի մօտեցուցած էր այն հոգին, որուն փափկութիւնը ի վերջոյ կատարելապէս գնահատած էր։ Աւելի հրամայական մագնիս մը կը սրէր զինքը....։ Արգեօ՞ք առանց իր գիտութեանը։ Որովհետև, ըստ երևոյթին, ոչ մի բան թոյլ կուտար հոն կարեկցական յարգանքէ մը զատ, ուրիշ բան մը մատնանշելու։ Անմիջապէս հոն ամէն բան յստակ տեսնելու համար սիրահարի մը և նախանձոտի մը սուր աչքը պէտք էր։

Միեւնոյն ատեն Մօնիկ կը հարցաքննէր ինքզինքը։ Րէժիէն առնուած, այն աստիճան որ, այն ամէն բան որ իրենց հաճոյք չէր պատճառէր գոյութիւն չունէր, մինչդեռ հիմա, իրեն համար Մօնիկ, մարմնական տեսակէտով, Ժօրժ Պլանշէի համար իր մէջը չէր զգար ո՛չ ձգողութիւն և ո՛չ ալ վանողութիւն։ Պլանշէ ոչ աղէկ էր և ոչ ալ գէշ։ Անտարբե՛ր....։

Այսուհանդերձ, Մօնիկ խորհրդածելէ վերջ կը խոստովանէր թէ Պլանշէն քանի կը ճանչնար այնքան յարգանքի արժանի կ'ըլլար ան։ Երբ Պլանշէ առենօք իրեն ներկայացուած էր միթէ առաջին տպաւորութիւնը անհաճոյ չէ՞ր թուած իրեն։ Մինչդեռ հիմա զայն վերստին տեսնելէն հաճոյք կ'զգար։ Մօնիկ կը սիրէր անոր տեսութեանց ընդարձակութիւնը, և ամէն բանէ վեր անոր հաւատքը որ չէր տարամերժէր ներողամտութիւնը։ Այո՛, Մօնիկի համար Պլանշէ գեղեցիկ նկարագրի տէր մէկն էր։

Մօնիկ, ուզեց բացարձակապէս անկեղծ ըլլալ։ Միթէ պիտի գնահատէ՞ր Պլանշէն այն աստիճան, եթէ Րէժի

իր անհեթեթ կասկածովը, իր պնդումին ձախաւերութեամբը, չստիպէր զինքը որ երկուքը իրարու հետ բաղդատէ, բան մը որ չպիտի ընէր Մօնիկ եթէ ինքնիրենը ըլլար....։ Ո՛չ։ Եթէ Գլանչէի պատկերը Մօնիկի մէջ մարմին կ'առնէր, մանաւանդ առանձնութեան ատեն յաճախ իր միտքը գրաւելու աստիճան. որո՞ւնն էր յանցանքը....։ Ինչ որ այն կոշտ յանդիմանութիւններու մէջ զինքը զառնացուցած էր ամէն բանէ վեր անոր անարդարութիւնն էր քան թէ անափառութիւնը։ Մօնիկ, ճմլուած սիրտ մը ըլլալով բժշկուելու համար պէտք ունէր քաղցր և հոգածու խնամքներու. ան աւելի չարաչար կերպով զգացած էր կոշտութիւնը այն, ձեռքերուն որոնք իրեն վէրքը կապելու եկած ըլլալով մէկ հարուածով խլած էին վիրակապն ու սպին։ Հին վէրքը սաստկօրէն վերաբացուած էր աւելի բորբոքած ցաւով մը՝ որուն տառապանքին Մօնիկ մինչեւ այն ատեն ենթարկուած չէր. պատառումը հոգւոյն որ կը զատուի և պատառումը միսին զոր, արատաւորեալ բայց ամուր, կապ մը կը բռնէ։ Ամէն օր, իր մէջ կ'արծարծէր հիւանդութեան ժահրը....։

Այսպէս երբեմն ալ անզգալաբար, իրար զարնուելու ամենածանր վայրկեանին կը մօտենային։

Բէժի, անգիտակից իրեն անխոհեմութեանը, ինկաւ հակառակորդին վրայ։ Բէժի, մէկն էր այն մարդերէն որոնց բուռն բնաւորութիւնը կը յաղթանակէ և որ աւելին է, իր տանելիք յաղթանակի մասին կասկած չունէր, և եթէ հակառակ պարագային կասկածէր իր յաղթանակէն, պիտի դիմէր վայրի միջոցին։

— Իմ պատա՛ռս, մռմռաց Բէժի, դուք շատ մը գեղեցիկներ ունիք։

Եւ վկայ բռնելով՝ իրենց ծեր վարպետը, շարունակեց.

— Ի՞նչ, հաւատորութեան հետեւո՞ղ մըն եմ, ես....։

թէ այո և թէ ոչ։ Երկուքէն ո՞րը։ Եթէ կայ բան մը զոր կ'ատեմ, որովհետև չեմ գիտեր անկէ աւելի վտանգաւոր բան, և գրականօրէն աւելի գարշելի, այն ալ ճարտասանութիւնն է։ Ամեն անգամ որ կրնամ, կը հեռաւիմ Վէրլէնի խորհուրդին. այսինքն կը բռնեմ զայն և անոր վիզը կը խածնեմ։ Ճարտասանութի՞ւնը։ Գերմանքի փխտուած ծեր հաւ մըն է ճարտասանութիւն ըսածդ, որ միայն աքլորամիտ տխմար ժողովուրդը գըրգռելու կը ծառայէ։ Վստահութիւն ժողովուրդին վրա՞յ։ Այդ վստահութիւնը միայն կրնայ ունենալ այն առաջնակարգ որովայնախօսը որ երկու փարայի չաղակրատութեամբ և սնամէջ խօսքերով հրապարակ կը նետուի։

— Այո՛, ճշմարիտ է, հաստատեց, պարոն Վինխապօս, սովորած ըլլալով Պուասըլօի կոչտութիւններուն, այդ բանը պատահեցաւ երբ երէկուան նիստին համարատութիւնը կարդացուեցաւ...։ Այո՛, ստոյգ է. կը բաւէ որ ճառախօս մը պօռայ կանչէ հոն, Խորհրդարանը կը ծափահարէ, խնդիր չէ թէ մէկը անոր հակառակը ըսէ, մտիկ ընող չըլլար։

Պլանշէ պատասխանեց ժպտելով.

— Պատճառն այն է որ ընդհանրապէս ժողովուրդին ներկայացուցիչներն ալ ժողովուրդին կը նմանին։ Հագուած կապիկ մը մարդ չէ։ Ժօռէսի մը համար որքան Փէրթուներ կան։

Միւրօյները նուազ չահագրգռուած այս վիճաբանութեամբ, լռութենէն, ուր խորհուրդը կ'երկարաձգուէր, հրաժեշտ առնելու համար օգուտ քաղեցին։ Ասոնք ալ իրենց դասակարգին պատկանողներու մեծագոյն մասին պէս քաղաքականութենէ կը խորշէին։ Անոնք քաղաքականութեան մէջ կը տեսնէին անըն-դային խոհանոց մը որուն աւելցուկը միայն կը պատկանէր իրենց։ Միւրօյները կը հեռանային մանր քայլե-

թով, ուղեկից ունենալով Ամպրաները և Ռիրին որ կնքամայրին ձեռքէն բռնած էր։

— Գլուխնին կ'արդուկէի՞նք, ըսաւ Մօնիկ խնդալով։

Վինեապօս շարժեց գլուխը.

— Կը վախնամ։ Երկրի մը ուղղութիւն տուող և զայն կառավարող այս ընդհանուր գաղափարներուն հանդէպ ցոյց տրուած այս անհամակիր վերաբերումը հակառակ երևոյթին շատ լուրջ բան մըն է։ Կուսակցութիւններու բաժանումները, ինչպէս նաև անձնական այն եղանակը զոր ի գործ կը դնեն երբ անոնք իշխանութեան գլուխ կը գտնուին, լաւագոյնները՝ հանրային կեանքէն կամաց կամաց կը խրտչեցնեն։ Այլ ևս ամէն մարդ իր գործերով կ'զբաղի։ Ազգային կեանքի զգացումը կը կորսուի։

Րէժի որ իր ծխափողը լեցուցած և վառած էր, ըսաւ.

— Ուրեմն այլ ևս չի խօսինք յեղափոխութեան վրայ։ Բաղքենիներն են որ էն առաջ կը քամահրեն ամէն բան։ Անոնց կը հետևի ռամիկ ժողովուրդն ալ։ Ան ալ կը հետևի «ինչո՞ւս պէտք»ին։ Հարցը C. G. Tի վրայ կը դառնայ։ Ան կիսով չափ պարզուած է։ Անոնք բաւական կոփեցին մեր գանկը պէտք եղածին չափ իրենց սկզբունքներովը....։ Սկզբունքնե՜ր։

Եւ բերնի տգեղ ծամածռութեամբ յարեց.

— Սպառարկութեան սանդուխ մը։ Եւ սանդխամատին ամէն մէկին վրայ մարդիկ նստած։

— Զգուշացէ՛ք, սիրելի պաշտօնակից, ըսաւ Պլանշէ հեգնելով, տարակարծութիւնն ալ հռետորական կալուածին կը վերաբերի։

— Տարակարծութիւնը։ Կը գուշակէ՞ք թէ տակնուվրայ եղած բնակարանին մէջ այսօր չապրուիր։ Ա-

մէն տե՛ղ։ Եւ ամէ՜նքն ալ չեն ապրիր։ Եւ մանաւանդ, այրեր, կիներ նախանձով զիրար կը գերազանցեն։

— Ո՞րն է յանցանքը, պարոննե՛ր, հարցուց Տիկին Ամպրա որ վերջին խօսքին աւարտելուն անոնց քով եկած էր։

— Իմս չէ անշուշտ, յարեց Բէժի քաշելով ծխափողը որ ծխաց։

— Ներկաները միշտ բացառութիւն կը կազմեն յարեց Տիկին Ամպրա նստելով։ Բայց վերջապէս եթէ արդի անիշխանականութեան մէջ պատասխանատու մէկը կայ, խոստովանեցէք որ, եթէ դուք չէք պարոն Պուասըլօ, այս առաքեալներն ալ չեն (Պ. Վինեապօս և Ժօրժ Պլանշէ այս միջոցին զաւեշտական ձեւով զիրար բարեւեցին), մենք ալ չենք, և նոյն իսկ մենք խեղճ կիներս ալ չենք...։ Եթէ իրերու ընթացքը մեր կամքէն կախում ունենար, գործերը այսքան դէշ չպիտի ընթանային։ Նախ մենք չենք որ թոյլ պիտի տայինք որ պատերազմ ըլլար։ Եթէ մեր ձայնը լսելի ըլլար, ալքօլ ծախողներուն, թօքախտ յառաջ բերող անշահ խրճիթներուն, ֆրանկախտ տուող պոռնիկներուն թիւը պակաս պիտի ըլլար։ Եթէ մեր ձայնը լսելի ըլլար աւելի մայրանոցներ և աղքատանոցներ գոյութիւն պիտի ունենային և մանաւանդ դպրոցներ։

Մօնիկ ոտքի ելաւ ու գնաց գրկեց իր բարեկամուհին։ Բէժի յանկարծական փչումով մը բերնէն մուխը դուրս փչեց և ըսաւ.

— Սիրուն ծրագի՛ր։ Մեր բարեկամ Պլանշէի կը յանձնարարեմ որ յառաջիկայ ընտրական պայքարին գործադրութեան դնէ։ Որովհետեւ դուք յառաջիկայ շրջանին հոն ներկայ պիտի ըլլաք, սիրելիս։ Հարիւր սու բաւական է ընելու համար հարկ եղած ծանուցումը, ըսելով. «Ժօրժ Պլանշէ, Ընկերվարական-Ֆէմինիստ»։ Եւ այս բանը զձեզ պիտի հարստացնէ։

— Ամէն պարագայի մէջ աղէկ պիտի ըլլայ։ Ես Տիկին Ամպրայի կատարելապէս համամիտ եմ։

— Ներողութիւն։ Պզտիկ հարցում մը Տիկին։ Հապա ձեր ընտրողուհինե՞րը։ Որովհետեւ Տիկին Ամպրա մը ընտրելու համար պէտք է որ նախ կիները քուէարկեն։

— Բայց այո, ինչպէս որ կ՚ընեն Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ։

— Ինչպէս նաեւ Զուիցերիոյ, Պելճիքայի, Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Ֆինլանտայի եւ Տանիմարքայի մէջ թուեց Տիկին Ամպրա։ Պէտք պիտի ըլլայ որ Ֆրանսա ալ օր մը հետեւի անոնց օրինակին։

Պ. Վինեապօս մրմնջեց.

— Ֆրանսական նոր Համաժողով մը անհրաժեշտ է։ Ֆրանսայի ազատագրութի՜ւնը։

— Գանք բուն խնդրին, չարունակեց Պուաալօ։ Փնտռենք արդի անիշխանութեան պատասխանատուները։ Ծիծաղս կը շարժէք։ Արդեօք մե՞նք սովրեցուցինք ձեր «գիտակից եւ կազմակերպեալ» քաղաքացիուհիներուն որ օրինակ ըլլան այս ընդհանուր սարապանդապարին մէջ։ Մե՞նք ենք որ խորհուրդ կուտանք որ իրենց ամբողջ շաբաթականը լափեն, աղտոտ ոտքերը խոթելով մետաքսէ գուլպաներու, դեղին կօշիկներու, ջնարակ մուճակներու մէջ։ Մե՞նք ենք որ կը կարճեցնենք կիներուն շրջազգեստը, զանոնք ստիպելու որ պարասրահներու մէջ աւելի լաւ ճօրճօրեն իրենց շատ մաքուր հակափորերը։ Արդեօք նորատի աղջիկներուն նոր բարքերուն եւ իգական զբաղումներու անբուժելի սնափառութեան համար մե՞նք պատասխանատու ենք։ Օրիորդ Լէրպիէ ներողամիտ պիտի ըլլայ, իր մասին չէ որ կը խօսիմ...։

Մօնիկ անխռով կեցաւ բայց նախատինքը կատա-

լով կը թափանցէր իր մէջ։ Տիկին Ամպրա վրայ բերաւ ցրտօրէն։

— Թոյլ տուէք դառնուկին որ գայլին խօսքը փոխ առնէ իրեն պատասխանելու համար. «Եթէ դուն չես, ուրեմն եղբայրդ է։» Այո, էրիկ մարդիկ-են որ ոչ միայն տեղաւորեցին, այլ նաև մերժեցին իգական տկարութիւնը, անոր արուեստակեալ սովորութիւններուն, սուտի և խորամանկութեան երկրորդ բնութեան մէջ։ Բոլոր գէշ օրինակները ձեզմէ կուգան, և աններելի օրինակնե՛րը, որովհետեւ դուք տէրեր էիք և ցորչափ տէր էք...։ Ասիկա ըսելէ յետոյ, գիտել կուտամ ձեզի, պարոն Պուասըլօ որ ձեր տարակարծութեան մէջ ճըշտութեան չափ ալ սխալ կայ։ Ձեր ընդհարացումին մէջ կը չափազանցէք։ Ֆրանսայի կիներն ու նոյն իսկ նորատի աղջիկները բոլորն ալ ձեր այդ պատկերացումներէն չեն։ Եթէ Տիկին Միւրօյ տակաւին հոս եղած ըլլար, պիտի կրնար ըսել ձեզի, իմ տեղս թէ՝ գաւառին և նոյն իսկ Փարիզի մէջ կան բազմաթիւ ընտանիքներ ուր առաքինութիւնը աւելի կը յաճախէ քան մոլութիւնը։ Ասիկա ակներեւ է։ Եւ այն արատները որոնք կրնան գտնուիլ, նոյն իսկ արեւին վրայ, չեն արգիլեր որ արեւը գոյութիւն չունենայ։

Պ. Վինեապօս ձեռքերը չփեց։ Պարոն Ամպրա ալ հաւանութիւն յայտնելու երեւոյթով մը ժպտելով մատ մը Վուվրէյի գինի կը լեցնէր իրեն համար։ Կարմրեցաւ ան, երբ տեսաւ որ բոլոր գաւաթները պարապ էին. ուստի շիշը երկարելով ըսաւ.

— Ո՛հ, ներողութիւն...։ Բայց այո՛, այո՛, այո՛, գաւաթ մը պարոն Պուասըլօ։ Շատ կը սիրէք զայն։ Բարեբաղդաբար կայ տակաւին այս գեղեցիկ բաներէն մեր մօտ մեր հողին վրայ։

— Եւ յետոյ, շարունակեց Պլանշէ, ինչո՞ւ համար ժամանակն ու ընկերութիւնը դատուի իրենց անցողակի

երեւոյթներէն միոյն վրայ։ Նախ ըսեմ թէ, արդարեւ, ինչպէս կ'ըսէ արդէն Տիկին Ամպրա, Պուասըլօի, տեսամիտ Պուասըլօի տեսածն է միայն։ Յետոյ ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, տասը քսան տարին պատմութեան քով․․․։ Ո՞վ գիտէ։ Անիշխանութեան մէջ իսկ նոր կարգ մը կը կազմուի․․․։ Նորատի աղջիկներուն նոր բարքերը այն չափազանցութիւններով, զորս իր հետ կը բերէ ամէն ազատութեան ամէն նախափորձ, կը գերազանցեն թերեւս վաղուան կնոջ դէմքը։

Պուասըլօ ըսաւ հեգնելով․

— Ցիմար կոյսք(*), Հարսանեկան Քայլերգին ներածումը, Հանրի Պաթայլի նուագէն։

— Եւ յետո՞յ։ Կուսութիւնը, կիներ գնող հին մարդոց սիրելի կուսութիւնը չեմ կարծեր որ մանուկի մը կաթի ակռայէն աւելի կարեւորութիւն ունենայ։ Եւ այն աւելորդապաշտութիւնը զոր ոմանք ունին անոր համար, ինծի կը թուի տեսակ մը ամօթաջատագովականութիւն քան իմաստութեան ապացոյց։ Այս մասին համամիտ եմ Սթանտալի, որուն տեսակէտով խորպճին, կուսութեան նշանը, աղբիւրն է այն մոլութիւններուն և դժբախտութիւններուն որոնք յառաջ կուգան մեր արդի ամուսնութիւններէն։

Պուասըլօ քամահրանքով մը ըսաւ․

— Այլ եւս ձեր ներողամտութիւնը հանդէպ Մեծամասնականներուն, ինծի զարմանք չպատճառէր։ Սիրոյ մէջ համայնավարութիւն․ այդ ալ կարծիք մըն է։

Պլանշէ ուսերը ցնցելով պատասխանեց․

— Համայնավարութեան խնդիր չկայ, խնդիրը կը կայանայ Նորատի աղջիկներուն ազատութեան և ընտ-

(*) Այս թատերախաղը մեր մէջ ալ ներկայացուեցաւ Հայ Տրամաթիկի կողմէ և որ մեծ հետաքրքրութիւն պատճառեց։ Մօտ օրէն հրապարակ կ'ելլէ նաև առանձին հատորով մը թարգմանութեամբ ծանօթ հեղինակ՝ Պ. Սմբատ Դաւթեանի։ Ն. Մ.

րութեան իրաւունք տալուն մէջ կը կայանայ։ Անհեթեթ բան է ժուժկալութիւններու դատապարտելը, հանրային աղջիկներուն տխրադէմ ամբոխը, երբ մենք բանի հաճոյքին կը նուիրուինք։ Կոյսերու ամուրիութիւնն է որ կ՚աճեցունէ հորիզոնականներու, պոռնիկներու թիւը։ Առանց հաշուելու որ միեւնոյնատեն ծննդաբերութիւնն ալ կը նուազի....։

— Հաւատացէ՛ք որ, եզրակացուց Տիկին Ամպրա, շատ տղաքներ չպիտի ունենանք։ Կեցցէ՛ այս կեանքը, ընելիք չկայ։

Րէժի պիտի պատասխանէր երբ նշմարեց որ Պլանշէ ակնարկը յառած է Մօնիկի որ միեւնոյնատեն կը բարձրացնէր իր աչքերը։ Մօնիկ գլխու նշանով մը ոչ միայն կը հաստատէր, այլ եւ ամբողջ էութեամբը համակրալից հաւանութիւն մը կը յայտնէր։ Այն ատեն Րէժի տընկունցաւ, իր չէկ մօրուքին մէջ այնպիսի կատաղի տեսքով մը, որ Տիկին Ամպրա ոստում մըըրաւ, կարծելով որ տուփէ մը սատանայ մը դուրս կը պոռթկայ։

— Վախցուցիք զիս, ըսաւ Տիկին Ամպրա կատակելով։

— Ներողամիտ գտնուեցէք. շատ ու՜շ մնացիք այս զառանցանքներուն համար, վերադարձի ատեն է....։ Կը ցաւիմ, սիրելիս Պլանշէ, ձեր վրայ սքանչացող ուհի մը առնել տանելուս համար....։ Կուգա՞ք Մօնիկ։

— Կեցէ՛ք, պնդեց Տիկին Ամպրա մեկնումի այս կերպ անպատշաճութենէն սրտնեղած....։ Կեցէ՛ք, խաղին հետ ունինք մեր պարտէզին բանջարեղէններով պատրաստուած գեղեցիկ մէկ աղձանը....։ Մեր բարեկամները ճաշելէ վերջ ժամը տասնին կառախումբովը միայն կը մեկնին։

Րէժի զգաց թէ Մօնիկ փորձութեան ենթարկուած կը վարանէր։ Որպէս զի նէրսը դուրս տայ ամբողջովին յարեց․

— Հա՛, իրա՛ւ, անկարելի՛ է։ Մեր ինքնաշարժին լապտերները աւրուած են։

Րէժի կը սոէր։ Բայց Մօնիկ դայթակղութենէ մը վախնալով, աչքի աղղարարութեան մը հարուածին առջեւ, տեղի տուաւ։

Պլանշէ կը համբուրէր անոր ձեռքը։ Մօնիկ չեշտակի նայեցաւ Րէժիի որ կատաղութենէն ճերմակ կտրած էր, և խոստում մը ընելու պէս, բարձրաձայն ըսաւ.

— Շուտով։

. . . .

Դ.

Մօնիք և Րէժի, ինքնաշարժը Սէն Սիւլփիւսի հրապարակը, կառավայրը թողլէ վերջ, առանց իրարու հետ խօսելու Վօժիրար փողոցի իրենց տունը կ'երթային։ Ճամբուն ամբողջ տեւողութեանը միջոցին Մօնիք չէր ուզած ոչ մէկ տեսակ խօսակցութեան բռնուիլ։ Եւ հիմա որ անոգորելի վայրկեանին մերձենալը կ'զգար, երկիւղ մը կը պաշարէր զինքը...։ Կ'զգար որ տուն հասնելուն, իր ճակատագրային դարձուածքովը, սովորական տեսարանը. պիտի տեղար յանդիմանութեան կարկուտը, և յետոյ, փոթորիկէն վերջ, պիտի հետեւէր թուլացուցիչ անկումը վատ հաճոյքին խորը, իբրեւ ցեխի խաւի մը մէջ, ուրկէ ամէն անգամուն ալ ոտքի կ'ելլէր աւելի արատաւորուած։

Մօնիք զգաց թէ, չնչահեղձութեան մը պէս, փոքրիկ խուցերուն անօսրացած մթնոլորտը կը բռնէր իր կոկորդէն։ Աշնանային կիրակիի այս իրիկունը, որուն շքեղութիւնը կը սաւառնէր Լիւքսէմպուրկի վրայ, առաջուց իսկ աւելի խեղճ և աւելի պարապ կ'երեւէր անոր, այդ բնակարանը որ ոչինչ կ'սպասէր իրեն, այլ միայն իրենց սրտունջներուն դէմքը...։

Պօնափարթ փողոցը դառնալուն պէս Մօնիք կեցաւ և ըսաւ.

— Օդը գեղեցիկ է, և պատրաստ ուտելիք չկայ։ Չարժեր որ երեք յարկերէ վեր ելնենք, քանի որ կըրկին վար պիտի իջնենք։

— Կը մոռնա՞ս ճաշելէ առաջ հանգստանալու պահը։

— Ո՛չ։ Գնա՛ դուն եթէ կուզես։ Ես պարտէզը երթալ և նստիլը նախամեծար կը համարիմ։ Առանձինն մնալու պէտք ունիմ...։ Յետոյ կուգաս զիս կը գտնես։

Րէժի գլուխը շարժելով՝

— Նստելու երթանք։

Անցան մեծ բուրաստաններու արահետներէն ուր զոյգեր և ընտանիքներ, մարած օրուան սքանչելիքին հետ, ժամանակ կ'անցնէին։ Մօնիկ, զորովալից ձեւով մը իրենց ընկերներուն թեւերէն կախուած կիները, տխրութեամբ կը դիտէր, ինչպէս նաև՝ փոքրիկ տղոց խումբերը, որոնք աթոռներու միջեւ, խօսակցող և կարդացող ծնողքներու շուրջ կը խաղային...։ Նախանձեցաւ անոնց անտարբերութեանը։ Այդ շրջագայողներէն քանի՞ հատը իրեն հոգիին պէս տառապալից հոգի մը կը կրէին։ Մօնիկ կը ջանար անոնց դէմքերու ընդմէջէն կարդալ անոնց գաղտնիքը...։ Որքա՜ն անհոգներ և համակերպողներ կային հոն։ Եւ արդեօք ինչպէ՞ս ինք առանձի՜ն էր այս ամբոխին մէջ։

Րէժի կը քալէր անոր ուղղութեանը վրայ։ Եթէ ինք բազուկը երկնցնէր պիտի դպչէր անոր։ Մօնիկ նայեցաւ անոր և զարմացաւ որ այդչափ մօտը ըլլալով հանդերձ ինքզինքը անկէ հարիւր փարսախ հեռու կ'զգար։ Վերջապէս, Տիկին տը Սէկիւրի արձանը հովանաւորող մեծ ծառին տակ երկու պարապ թիկնաթոռ գտան։

— Հոս գէշ չէ ըսաւ Մօնիկ։

Երկուքին միջեւ վայրկեան մըն ալ ծանրացաւ լռութիւնը։ Վերջապէս Րէժի, մէկդի դնելով իր քէնը, գտաւ բառ մը զոր չէր սպասէր Մօնիկ և որ յուզեց զինքը։

— Արժանի չեմ որ սիրես զիս... եթէ տակաւին կը սիրես զիս։ Այսօր, կէս օրէ վերջ, վարնոց մէկու մը պէս վարուեցայ։

Եւ խոնարհաբար կը պաղատէր, Մօնիկի մինչեւ այն ատեն վար նայող աչքերը վեր բարձրացնելով։ Մօնիկ զարմացած, ինքզինքը ժողվեց...։ Տիկին Ամպրայի տունը անոր ցոյց տուած անորակելի վարմունքէն այնչափ զզուած էր որ Մօնիկ լուած էր այն ժամէն ի վեր։ Լռութի՛ւն մը որ ամեն կշտամբանքէ աւելի նախատիչ էր։ Յարձակո՞ւմ գործել անոր վրայ։ Րէժի արժանի չէր այդ պատիւին։ Բայց Մօնիկ ամեն պատահականութեան դիմադրելու պատրաստ կը կենար...։ Եւ սակայն այս անսպասելի խոնարհամտութիւնը զէնընկեց կ'ընէր Մօնիկը. հետեւաբար հարցաքննեց զայն մինչեւ հոգւոյն խորը։

— Անկե՞ղծ ես։

— Այսուհետեւ ընթացքէս դատէ զիս։ Ժամէ մը ի վեր ինքնիրենս կ'ըսեմ թէ՝ մեր երջանկութիւնը վերջնականապէս ոչնչացնելու վրայ եմ...։ Մինչդեռ կեանքէս աւելի կուզեմ զայն։ Առանց քեզի մնացածը ինչ կարեւորութիւն ունի ինծի համար։ Չեմ կրնար զատուիլ քեզմէ։ Դուն ինծի աւելի օգտակար ես, իսկ...

Րէժի կը խօսէր ցած ձայնով, ճակատը ծռած։ Բացարձակին մէջ բաղդատութիւն մը կը փնտռէր։ Մօնիկ անոր օգնութեան հասնելով ըսաւ.

— Քանի անգամներ...։ Քու բոլոր խոստումներէդ և այսօրուան սիրուն արդիւնքէն յետոյ, ինչպէս կ'ուզես որ հաւատամ քեզի։

— Միջոց մը միայն կայ։ Այն է փորձի ենթարկել զիս։ Երկուքնիս ալ, կրնանք ընել զայն։ Նայէ՛, Ռօզէյլ երթանք։ Ռինեաքի տունը ձմրան համար վարձու է։ Ի հարկին պիտի ծախէր զայն եթէ գնելու փափաքող գտնուէր։

— Ի՞նչ ընելու համար։

— Հոն ապրելու համար։

— Դուն այդ չէ որ կը խորհիս։

— Այդ միայն կը խորհիմ։ Բարկութեան մէջ կ'ըսուին խօսքեր, որոնք բանի մը չեն յանգիր, կ'ըսուին ապուշ բառեր, որոնց վրայ յետոյ կը ցաւինք։

— Օրինակ կ'ուզե՞ս։

— Ոչ, խնդիրը անցեալին վրայ չէ։ Անցեալին անիրաւ եղայ...։ Ներկան և ապագան է որ մեզմէ կախում ունի։ Եթէ դուն բարի ըլլայիր, պիտի մոռնայիր այն չարիքը զոր ակամայ քեզի ըրի։ Այո՛, ակամայ։ Որովհետեւ ըստ ինքեան չար չեմ...։ Եւ եթէ մոռնայիր, պիտի երթայինք Բարիզէն, մարդերէն հեռու տեղ մը։ Բան մը մեզ չի բռնադատեր որ հոս մնանք։ Ես իմ կաղամարս, դուն քու սկահակներդ, մէկ խօսքով մեր արհեստները հետերնիս կը տանինք...։

— Եթէ այդ միայն տանիլ բաւական ըլլա՜ր...։ Բայց մենք ի զուր կը ճամբորդենք, ի զուր տեղ կը փոխենք...։ Արհեստը միմիայն պայուսակի մը պէս չի քաշուիր տարուիր. մենք զմեզ ալ հետերնիս կը տանինք։

— Հոս պիտի թողունք գէշ յիշատակները։ Հոս պիտի թողունք այն ամէն բան որ Բարիզի մէջ զիս կը հալածէ և հանգիստ չթողուր...։ Ինչ որ պիտի գտնենք Ռօզէօյլի մէջ մեր սիրոյն յիշատակներն են, որոնք մեզի ուրախութիւններ պիտի յիշեցնեն։ Հոն առանձինն, իրարու համար ապրելով, երջանիկ պիտի ըլլանք։ Ահա ինչ որ կը մտածեմ միայն. ընել ամէն ինչ մոռնալու համար։ Մոռնա՛լ, մոռնա՛լ ամէն բան։

Այնպիսի ցաւալի շեշտ մը, կամքի և յոյսի այնպիսի ձգտում մը ունէր Րէժի որ Մօնիկ վրդովուեցաւ։ Բայց ճշմարիտ է՞ր արդեօք ըսածը։ Րէժի գետինը աւելի հաստատ զգալով աւելի յառաջ գնաց և ըսաւ.

— Ահա այս միայն կը խնդրեմ քեզմէ. փորձենք... Կը փորձենք եթէ բաւականաչափ ներողամտութիւն ունենաս այլ եւս իմ անիրաւութիւններուս վրայ չխորհելու համար։ Փորձենք, եթէ կուզես ինծի տալ այն ապացոյցը թէ ոչինչ, ոչ ոք կը բանադատէ զքեզ Բարիզի մէջ մնալու։

Պլանշէի գաղափարը տնկուեցաւ անոնց միջեւ. բայց սակայն հեռացաւ ան երբ Րէժի ջերմեռանդ աղաչանքով մը ուզեց դիւթել զայն, տեսնելով Մօնիկի ճակտին մռայլ մթագնումը։

— Ապրիլ բոլորէն հեռու, աշխատելով, գիրար սիրելով...։ Ապրիլ հեռո՜ւն, և մշակե՜լ որպէս նեղ դաշտ, մեր անվերջանալին, մեր փորձը...։ Թերեւս այն ատեն, փորձը կատարուելէ վերջ, նախ դուն պիտի ըլլաս քու խօսքերդ ետ առնողը...։ Եւ եթէ այս վայրկենին խնդրէի քենէ...

Րէժի վարանեցաւ, ստորնացած վեհերոտութենէ մը ծիրանի գոյն առած.

— Ի՞նչ, հարցուց Մօնիկ չգուշակելով։

— Չեմ համարձակիր ըսել զայն քեզի։ Եւ ահա ատոր համար մտածումս կ՚այրէ զիս։

— Ըսէ՛։

Րէժի կը վախնար։ Անոր ականջներուն մէջ կը հնչէին սակայն. «Քեզի հետ երբեք չպիտի ամուսնանա՜մ...» կտրուկ խօսքը։ Սակայն Մօնիկ այդ բառերը արտասանելէն ի վեր, որոցմով փոյթեռանդն նիւթականացնելով ծրագիր մը որուն վրայ Րէժի ընդհատումներով միայն խորհած էր, այդ բառերը կը հալածէին Րէժին անեցուն փափաքով մը, ինչպէսև մորմոքով մը։ Կի՛ն առնել զայն...։ Անկէ ետք, այդ գաղափարը,— զոր կրցած էին մերթ ունենալ իւրաքանչիւրը իր կողմէն, և որուն մասին խօսած էին մէկզի դնելու համար զայն միայն,—Րէժիի խորհրդածութիւններուն մէջ հրա-

մայօրէն կը յամառէր։ Ամուսնանա՛լ անոր հետ։ Այո՛...։ Ահա միակ միջոցը այնուհետեւ զայն իրեն, բոլորովին իրեն, միայն իրեն համար, ունենալու համար։

Մօնիկ հասկնալով պոռաց.

— Քու կի՞նդ ըլլամ, ե՞ս։ Ամուսնանա՞նք։

— Այդ է միակ երազս...։

— Որպէսզի ծառայ ըլլամ, այնպէս չէ՞...։ Ատով կը կարծես թէ զիս աւելի պիտի կրնաս զսպել...։

— Գիտե՞ս, ով է որ այսօր կանգուն կը պահէ ամուսնութիւնը...։ Մի վախնար, մտաբերելով Կապոյտ Մօրուքի դահլիճը։ Հին, շատ հին պատմութիւն մըն է, նոյն իսկ առասպել մը...։ Մի՛ վախնար, ոչ։ Կապոյտ մօրուք վեց կին սպաննեց եօթներորդ մը առնելու համար, որ սակայն եղբայրներէն ազատելով, իր կարգին սպաննեց ճիւաղը։ Ես կուզեմ ամուսնանալ հետդ, որպէսզի այսպէսով մէկ ըլլայինք, եւ անվերապահօրէն իրարու պատկանէինք...։

Մօնիկի մէջը ամեն ինչ ի զուր կը բողոքէր, պաշտպանութեան բնազդի մը մէջ որ, իբրեւ մահացու վտանգի մը սպառնալիքը, վճռականապէս մերժել կուտար այս անակնկալ առաջարկը, եւ իր միտքին ու սրտին անուղղելի պարզամտութեան մէջ կուգար կէս դիւրահաւան ներողամտութեան շրջում մը...։ Ուղէ՞յլ...։ Ո՞վ գիտէ։ Եւ ի՞նչ պիտի արժէր արդարեւ վերջին անգամ մըն ալ փորձելը։

Մօնիկ «այո» չըսաւ այդ իրիկունն իսկ։ Բայց քանի մը օր վերջը, զգածուած գորովալի զիղջի ջանքէն, զոր ցոյց կուտար Րէժի, տեղի տուաւ։ Մշուշապատ առտու մը, ինքնաշարժը տարաւ զանոնք դէպի գետեզրի տունը։ Ժիւլիա օր մը առաջ պայուսակները հետը առած հոն գացած էր։ Եղանակին մէկ բեկբեկման արդիւնքն էր Սէն Մարթէնի ամառուան այս պայծառութիւնը որ վերանորոգուած էր բնակարանին վրայ եւ

իրենց մէջն իսկ։ Իր ոսկեթերեւ կաղամախիներովը, ջուրին վրայ մառախուղներու սատափովը, կարմրող անտառներովը, Ռօզէյլը Նոյեմբերի գեղեցիկ արեւնե-րուն, աւելի յուզիչ գտան, զոր չէին գտած իրենց սի-րոյն գարունին ատեն։

Րէժի դարձեալ եղած էր առջի օրերու պարզ ըն-կերը։ Առաջին շաբաթը թռաւ գնաց ճամբաներուն վրայ երկար պտուտկումներով, փոքր գիւղերէ անցնող ա-ռողջ օդը քունքերուն։ Իրիկունը, մեծ խռուահուրեր կը տաքցնէին և կը լուսաւորէին փոքր ճաշարանը ուր ընթրիքը աւարտելէն յետոյ, կը տարածէին իրենց ճեր-մակ էջերը և մինչեւ ուշ ատեն կ՚աշխատէին ուրախ զուարթ։

Մօնիկ հաստատ հրաշքին կարելիութեանը. քով քովի աշխատութիւն մը որպէս զի Մօնիկ նկատէ չառնէ այն կարգ մը թերութիւնները որոնցմէ Րէժի, հակա-ռակ իր կամքին չէր կրնար ինքզինքը ազատել...։ Եւ վերջապէս ունեցան բաւական չփման կէտեր, որպէս զի իրարու բարեկամներ և սիրահարներ մնան։ Գալով ծրագրին, որուն մասին Րէժի թէեւ գիւանագիտօրէն լուռ կը մնար, սակայն Մօնիկ, կը հասկնար թէ ան յոյս կը տածէր և ինք այդ բանին երեւակայութեան առ-ջեւն իսկ կ՚ըմբոստանար։

Ամուսնութի՞ւն։ Երբե՛ք։ Ոչ Րէժիի և ոչ ալ ուրիշ մէկու մը հետ։ Ազա՛տ էր, ազա՛տ պիտի մնար, մա-նաւանդ որ այդ օրինականացումը ինքնին, ասկէ վերջ ի՞նչ կրնար բերել իրեն...։ Ի՞նչ կ՚աւելցնէր այդ օրի-նակացումը երջանիկ միութեանց վրայ։ Ոչի՛նչ։ Եւ ու-րիշներու վրա՞յ։ Ջուան մը պարզապէս անոնց վզին։

Ներքնասացութիւններ զորս Մօնիկ կը նշմարէր թէ իր և թէ Րէժիի մէջ, և որոնք հակառակ իրենց, կը մթագ-նէին իրենց երկինքները։ Երկրորդ շաբաթը առաջինէն աւելի երկար երեւցաւ իրենց։ Օրերը կարճնալով, գորշ

առտուները, ընդհուպ ցուրտ, միակերպ անձրեւով մը պաշարուած իրիկնադէմերուն վրայ կոխող մութը զիրենք կ'ստիպէին իրարու դէմ, անվերջանալի ժամերով, բանտարկուած մնալ:

Անջատուած արտաքին աշխարհէն, այլ եւս ոչ մէկ բանէ բորբոքող կրակի մը պէս, կրկին իրենց յատուկ սնունդին վրայ կ'իյնային: Ի զուր կը ջանային բոցին վերակենդանացում տալ: Կիսայրեաց փայտի կտորներ եւ մոխիրներ միայն մնացած էին:

Այդ իրողութիւնը խոստովանելու քաջութիւնը միայն Մօնիկ ունէր, վասն զի այդ բանը հաստատելուն մէջ տառապանք չէր ունենար: Մօնիկ կը հաւատար որ իսկապէս Րէժիէն սպառած էր այն, ինչ որ կրնար սպասել անկէց աղէկ կամ գէշ: Մօնիկ անոր հետ ինքզինքը կապած էր մաշուած թելով մը միայն: Արդեօք ի զուր ինքզինքը տուած պիտի ըլլար այս վերջին փորձին, այս անարժէք փորձին: Կարեկցութեան վէրքէ աւելի հպարտութեան վէրք մը ունէր: Վիշտ մը որ կուզէր ցամաքին մօտենալ, անկայմած նաւակի մը պէս դէպի բացը նետուած զգալէ վերջ:

Այս անգամ, նախ իր արտակարգ անկեղծութեանը եւ ուղղամտութեանը համար սիրած Րէժիին մէջ, Մօնիկ գտնելով ամենէն նշանաւոր ստախօսի մը սոսկումը, ճշմարտութեան ստորնացումը, ու զարմանքը, այնքան մեծ եղաւ որ ապշեցաւ մնաց...: Ուրեմն միւսները կը վերաբերէին կեղծաւորներու ընկերութեան, ինչպէս կ'ըսէր Անիքա, ոմանք սուտին մէջ ըլլալով, ճշմարիտին մէջն ըլլալ ցոյց կուտային...: Եւ միթէ Մօնիկ, ինքը տարօրինակ մէկը չէ՞ր անկեղծութեան եւ ճշմարտութեան համար ունեցած իր ծարաւովը:

Գրեթէ տասնեւհինգ օր վերջը, ջղայնացած անձրեւէն որ այգէն ի վեր տեղատարափ կը տեղար, մէկէն

ի մէկ հեռացաւ պատուհանէն ուր ջրահեղ տեսարանին վրայ գիշերուան գալուն կ'սպասէր։ Ուր փոթորիկին կ'սպասէր։

— Ջանդակը քաշէ, ըսաւ, որպէս զի Ժիւլիա լոյս բերէ մեզի։ Վարնո՜ց տեղ, ուր ոչ իսկ ելեկտրականութիւն կայ։

Ռէժի իր ծխափողը կը ծխէր առանց պատասխանելու։ Երբ Ժիւլիա սեղանին վրայ դրաւ երկու մոմերը որոնք շըմինէն կը զարդարէին, և երբ արծարծեց կրակը և գոցեց փեղկերը. Ռէժի յայտարարեց։

— Հոս աղէկ է։ Դո՛ւն դժուարահաճ ես։

— Այնպէս կը գտնե՞ս։

— Ի՞նչ պակաս ունիս, տեսնենք...։ Ո՛ն, ըսէ։ Չըսե՞ս։

Իրարու նայեցան։ Հովը կը բախէր պատուհաններուն։ Հովը մէկ հարուածով, կարծես տապալած էր պատերը, այնպէս որ յանկարծ ներս խուժեց ամպրոպն ու խաւարը։ Դիւրաբեկ ձողակերտը, տասնըհինգօրեայ ամբողջ չէնքը կործանելով ցիրուցան եղաւ։

— Ո՛ն, հրամայեց Ռէժի, աւերը կատարեալ ընելու փութկոտութեամբ, ինչ որ կը պակսի քեզի քու Բարիզդ է....։ Եւ քու....։

Պլանշէ՞ն... ըսել պիտի ուզէր Մօնիկ դողաց։

— Կը ստե՛ս։

— Այս անգամ հարկ չկայ անգամ անոր անունը տալու...։ Պարոնը կանչուելէ առաջ, ներկայ է արդէն։ Ինքնին երեւան կուգայ։

Մօնիկ արհամարհանք զգաց ինքզինք արդարացնելու համար։ Ուստի գիրք մը բացաւ։ Ռէժի քաշեց առաւ զայն։

— Պատասխանէ, պոռաց։ Պարապ տեղը չէ... երէկ նամակ եկաւ Տիկին *Ամպրաէն...։ Այնքան չահեկան նամակ մը որ այդ մասին ինծի բան մը չըսիր,

և եթէ գտած չըլլա՛յի պահարանը, որ կտոր կտոր, պատառ պատառ ըլլալով թուղթի կողովը նետուած էր... Ո՜հ, դժբախտաբար, միայն պահարանը..., տե՛ս..., անաւասիկ։

Րէժի ձեռքին տակէն հանելով ցոյց տուաւ ծայր ծայրի կրկին փակցուած ամբաստանիչ հասցէն։

— Յարգանքնե՛րս, յարեց Մօնիկ։

— Անով քեզի ցոյց կուտայ ինչ որ կը պակսի քեզ և անով քեզի կ'առաջարկէ, այնպէս չէ՞,—որովհետև այդ առաջարկուածը ոչ միայն գեղեցիկ այլ և բարի հոգի մըն է—, այցելութիւն մը ի Վօքրէսոն։ Հէ՞, այնպէ՞ս է։

— Այնպէս է։

Րէժի ոտքի ելաւ, այն կատաղի թափով զոր ցոյց տուած էր անցեալ կիրակի օր, Մօնիկը Վէր-Լօժիէն դուրս հանելու համար։ Բայց այսօր աւելին ըրաւ, բռնեց անոր դաստակէն և ցնցեց։

— Կո՛չտ, կո՛չտ, հեծեց Մօնիկ...։ Էհ ուրեմն, այո՛, Փարիզը կը պակսի ինծի, ինչպէս նաև Վօքրէ-սոնը... և նոյն իսկ Պլանշէն, եթէ քեզի հաճոյք կը պատճառէ. այո՛։

Եւ Մօնիկ կը բաղդատէր Րէժիի ցասկոտ և մորուսաւոր, մարդասպանի նայուածքով և կարծր կզակով դէմքը, Պլանշէի ազնիւ և նուրբ դիմագծին հետ, զոր նոյն ինքն Րէժի բերած տնկած էր իր դէմը, և որ, ընդհակառակը, օրածագի մը պէս լուսաշող երեւցաւ իրեն, երբ ինք գիշերուան մէջ կը տապլտկէր վէճի բռնուելով։

— Թո՛ղ զիս։

— Երբէ՛ք։

Րէժի հրած էր Մօնիկը դուռնէն հեռու, դէպի պատը։ Եւ չզգալով Մօնիկի տուած հարուածները, ուսերէն կը բռնէր զայն, պօռալով միեւնոյն ատեն.

— Կը խոստովանի՞ս, հէ՞...։ Ես գիտէի...։ Գալարախոտի բունուած մըն ես դուն և ոչ ուրիշ բան։

Յուսահատական ցնցումով մը Մօնիկ ազատեց ինք-ինքզինքը։ Ռէժի կարծեց տեսնել արդէն անոր մեկնիլը, կորսուիլը։ Այն ատեն կատաղութեամբ լեցուած, բերնէն դուրս թափեց զինքը խեղդող չարաւը։

— Դուք զիրար աղէկ գտած էիք, մէկերնիդ բոզ և մէկերնիդ կաւա՛տ։

Մօնիկ անոր նայեցաւ այնպիսի նախատալից գթութեամբ մը, որ ուզեց անոր վրայ նետուիլ և խեղդել զայն։

— Դուն կրնաս կեռալ։ Եւ այս չարգիլեր իրարու յարմար ամուսիններ ըլլայնիդ...։ Քու մանչու կեանքդ չպիտի նեղէ զայն։ Պարոնը զզուած չէ, կուտէ աւելցուքները...։ Այո, այո, աղուոր սիրտ մըն է, և գեղեցիկ միտք մը։ Թէև քիթը խցուած է, բայց գաղափարները լայն են...։ Ո՛չ, սպասէ, դեռ չլմնցուցի։ Ի զուր կայսրուհիի դերք կը բռնես...։ Դուն եղած ես միայն խեղճ աղջիկ մը որ երբէք բան մը չէ հասկցած. աղջիկ մը մտամոլոր...։ Անցորդի մը հետ կռնակի վրայ պառկելով սկսելու տեղ, որովհետեւ օրիորդին սուտ խօսած էին, դուն ալ կրնայիր ընել ուրիշներուն պէս, այսինքն, ամուսնանալ առանց այդչափ բարակը փնտռելու...։ Բայց ոչ։ Կը սխալիմ։ Ան կուզէր բարենորոգել աշխարհը...։ Եթէ բոլոր կիներն ալ քեզի պէս ընէին, չիտակը, յարմար պիտի ըլլար։ Եւ ամեն մեղքիս վրայ զուարճալին ալ այն է որ ինքզինքը պարկե՛շտ կը կարծէ... պարկե՛շտ...։ Խնդալէն պիտի մարիմ հիմա։ Գնա՛, գնա գտիր Պլանչէն, զոյգ մը կը կազմէք երկուքդ...։

Իր վայրագ թոյնը թափելէն վերջը, լռեց։ Մօնիկ անոր կը նայէր պաղ պաղ, միշտ աչքերը աչքերուն մէջ։ Ռէժի տեղի տալով ընկրկեցաւ։ Մօնիկ դանդաղօ-

րէն անցաւ անոր առջեւէն, բացաւ դուռը, սանդուխին մէջտեղ Ժիւլիա կծկտած մտիկ կ'ընէր։ Մօնիքը տեսնելուն պէս աճապարանքով իջաւ վար, եւ գաւիթին մէջ ներողութիւն խնդրելով ըսաւ.

— Վեր կ'ելնէի տեսնելու համար թէ փայտի պէտք կա՞յ։ Իմացայ պարոնին պօռալը...։ Խե՜ղճ փոքրիկ տիկին։ Խելացութիւն չէ այդպիսի վիճակներու ենթարկուիլը...։

— Երկու պայուսակներս պատրաստեցէք։

— Տիկինը երթա՞լ կուզէ։

Սպիներով ծածկուած գէր պառաւին դէմքը կը տոգորուէր գութ շարժելիք պարսաւանքով մը։ Բայց խոհանոցին սեմին վրայ թանձր մարմինը կ'օրօրուէր։

— Լաւ գիտեմ որ Տիկնին խորհուրդ չեմ կրնար տալ...։ Բայց եթէ ես ըլլայի...։ Չէի ձգեր երթար գանգատներու պատճառաւ...։ Վերջապէս երթալը խելացութիւն չէ։

Մօնիք հագաւ իր անթափանցիկը, եւ կնգուղը քաշեց գդակին վրայ։ Ժիւլիա ապշած կը դիտէր։

— Ա՜հ, լաւ։ Եթէ պէտք ըլլար զիրար թողուլ ամեն անգամ որ իրարու բացատրութիւններ կը տըրուի՛...։ Բայց մարդիկ այսպէս են։ Պէտք է որ անոնք ըլլան տէրերը...։ Հասկնալի է. որովհետեւ անոնք աւելի զօրաւոր են։ Ես, նայեցէք, իմինս, երեսիս արջասպ նետեց։ Սա չարգիլեց որ երբ իմ միւսս մեռաւ, տուն վերադարձայ։ Երիկս, չէ՞...։ Արջասպը իր իրաւունքն էր...։ Եւ յետոյ զաւակներ չկան, մեռած են։ Այդ պարագային միասին կը կեցուի։ Ամեն տեղ կը ծեծէ զիս։ Բայց ինչո՞ւ։ Այս բանը կը շարժէ գաղափարները վայրկեան մը։ Եւ յետոյ կ'ըսուի. պէտք պիտի ըլլայ շառաչել օր մը։ Այս ամենէն ինչ դուրս կուգայ. ոչինչ։ Կեցէք, գացէք։ Այս մարդը շատ կը սիրէ զձեզ, ինչ որ ալ ըլլայ։ Բարկացոտ է շիտակը... Վերջապէս դուք կին էք. ան այր։

Մօնիկի մարմինէն դող մը անցաւ, որքան մելամաղձոտութենէն նոյնքան ալ զզուանքէն։ Կնոջային այս լլկած ընդունելութիւնը, այս թշուառ սովորութիւնը։ Մօնիկ յանկարծ կարծեց թէ Ժիւլիա կը մարմնացնէր ժողովրդական իր հազարաւոր քոյրերը։ Ահ, այս կինը պարապ ժամանակ չէր ունեցած երկարօրէն հոգեբանութեամբ զբաղելու։ Վերլուծումը ընելիք մը չունեցողներուն համար աղէկ բան է....։ Ծաղկախտէն աւրուած և ծածկուած այդ դէմքին վրայ Մօնիկ կը կարդար, խոնարհ վշտի և ջախջախիչ ստրկութեան դարերը։ Ի՜նչ անդունդ երկուքին միջեւ։ Պիտի լեցուէ՞ր արդեօք այն օր մը։

— Կառք մը վարձելու համար մինչեւ մօտակայ գիւղը պիտի երթամ։ Ժամը ութի շոգեկառքով պիտի մեկնիմ։

— Ա՞յս օդին։

Դուռը կը դղրդար։ Ժիւլիա սրտնեղած վերադարձաւ իր խոհանոցը։

Մօնիկ քալեց սեւ ճամբուն վրայէն։ Իր գաղափարները հաւաքելու դժուարութիւն կը կրէր։ Հովէն վեր վերցուած և տարուածի պէս կը քալէր։ Վերջապէս երեւցան Ռօզէյլի առաջին տուները, պանդոկը ցոյց տուաւ իր լուսաւոր պատուհանները...։

Զարմացումի մատնուած պանդոկապետին առջեւ վերագտնելով իր մտքին պայծառութիւնը, Մօնիկ հրամաններ տուաւ յստակ ձայնով..։ Վերադարձի պահուն, անձրեւին տակ որ կը մտրակէր իր այտերը, ազատ շունչ կ'առնէր։ Ալ վերջը եկած էր։ Ամէն բան վերջացած էր։ Երբ պիտի մեկնէր չի կորսնցուց իր պաղարիւնութիւնը։ Խաղաղօրէն պատրաստեց իր ճամբու պայուսակները։ Ժիւլիա, հառաչանքներով կ'օգնէր անոր։ Սենեակին որմին ետեւէն կը լսուէր հոգեխռով մէկու մը ոտքին ձայնը։

Երբ Մօնիկ կանոնաւորապէս տեղաւորեց իր ճերմակեղէնները, երբ ոչինչ պատահած ըլլար, քովի խուցը գնաց իր նկարչական պիտոյքները առնելու։ Բէժի անոր դէմ տնկուեցաւ։

— Ուրեմն կը կարծե՞ս թէ պիտի մեկնիս այսպէս։

— Այո, ինքնաշարժը քեզի կը թողում։ Ժիւլիաի հետ առանձինն պիտի ճաշես։

Մօնիկ կը շարէր իր ներկերը, վրձինները, կարեւորութիւն չի տալով այն կատաղութեան, որով Բէժիի դողալը կը տեսնէր։ Յանկարծ, Բէժի խոյանալով, կռուփովը խորտակեց տուփը որ ելեւեջեց։

— Կը կարծե՞ս թէ պիտի թողուս զիս, եւ պիտի երթաս զիս լքած, վաղը ուրիշի մը հետ կենակցելու։ Չպիտի մեկնիս։ Դուն ի՛մս ես։ Քուկս ես, զքեզ պիտի պահեմ...։ Զգէ՛ այս ամենը։ Դուն հոս կը մնաս։

Հաստատամիտ, պաղարիւն դէմքով մը, Մօնիկ հաւաքեց ներկի փոքր սրուակները, կրակը նետեց զանոնք եւ հանդարտօրէն առաւ իր գծատետրը։ Բէժի ինքնիրմէն ելած, գոցեց անոր ճամբան հրամայելով.

— Զգէ՛ սա, կ'իմանա՞ս, ապա թէ ոչ...։

— Ապա թէ ոչ..., ի՞նչ...։

Եւ յանկարծ ըմբոստանալով Բէժիի խորազննող ձայնին դէմ, պոռաց.

— Դուն զիս չես կրնար վախցնել։ Ա՛լ բաւակա՛ն է...։ Ոչինչ կրնայ զիս արգիլել մեկնելէ։ Ոչինչ։ Պէտք է սպաննել զիս որպէս զի մնամ...։ Ինծի համար, ամէն բան լմնցա՛ւ, վերջացա՛ւ։ Թո՛ղ որ անցնիմ։ Ժիւլիայի հետ մնալով պիտի մխիթարուի՞ս...։ Քեզի տան տիկին մը, աղախին մը պէտք է...։ Ահա քեզի պէտք եղածը։

Բէժի բարկացաւ, բայց Մօնիկ այնպիսի բորբոքումով անոր վրայ քալեց որ, Բէժի վարանեցաւ։ Նոյն միջոցին վրայ հասաւ նաեւ կառքին թաւալումին աղմուկը։ Կառապանը կը պոռար։

Մօնիք խոյացաւ.

— Դո՞ւք էք, հայր Պրէօն, վեր եկէք։

Մօնիք արագօրէն կը դիմէր իր սենեակը ետեւէն ունենալով շփոթած Րէժին։ Բայց ի տես կառապանին, որ կուգար միամտօրէն, Րէժի ճամբան փոխելով փոքր սրահը վերադարձաւ, սաստկօրէն դղրդեցնելով դուռը և բանալին երկու անգամ դարձնելով...։ Մօնիք գրեթէ, անմիջապէս լսեց փեղկերուն մեծ շառաչիւնով բացուիլն ու գոցուիլը։

Մօնիք փութով գոցեց պայուսակները զորս հայր Պրէօն մէկիկ մէկիկ վար իջեցուց Ժիւլիայի հետ որ կը հեւար, շրջազգեստին տակ ծիծերը տափակցած։ Մօնիք հետեւեցաւ անոր քաքատուելով, բեռին ծանրութեանը տակ կքած անոր լայն կռնակին։Անօտպարանք մը կը դրդէր զինքը. փախչի՜լ, թողուլ յանկարծ, ամբողջութեամբ լեցուած այդ տեղերը, ինչպէս նաև հոն վերը արգելափակուած զաղանը։

Վերարկուն կոճկելու իսկ ժամանակ չկորսնցնելով, ցատկեց կառքին մէջ, որուն ծածքին վրայ կառապանը կը տեղաւորէր պայուսակները։ Լապտերներու դեղնագոյն լոյսին մէջ,ձին գոլորշի կ'արձակէր տարափին տակ։ Ժիւլիա ապշած դէմքով կը կենար սեմին վրայ։

Երբ Մօնիք ծռեցաւ, անոր «ցտեսութիւն» ըսելու համար, առաջին յարկին բաց պատուհանին առջեւ նշմարեց, ներսի լոյսին սեւ մէջ պատկերացած Րէժին որ վայրի կատաղութեամբ մը բռնած էր իր ծխափողը։ Մօնիք նստուեցաւ։ Կառքը ճամբայ կ'ելնէր։

Վայրկեան մը վերջը, փոքր տունը, Ժիւլիա և Րէժի, աներեւոյթ եղած էին։ Իր շուրջը կար միայն խոնաւ, թանձր մութը, աշխարհի վերջին խաւքը, ջրհեղեղը, գիշերուան մէջ, և իր մէջն ալ անհուն թեթեւացում մը։

. . . .

Գօէթի փողոցը ոչ ոք կ'սպասէր Մօնիկի, որ պտոյտակները դռնապանին ձգելով ստիպուեցաւ վարձու կառքով մը պանդոկ մը երթալ պառկելու։ Այնչափ յոգնած էր որ ուժասպառ ինկաւ իբր թէ երկար ճամբորդութենէ մը եկած ըլլար։ Մօնիկ այնքան ջղայնացած էր որ, հակառակ փափաքին աչքերը չկրցաւ փակել։

Քանի մը օրեր պէտք եղան իր հաւասարակշռութիւնը գտնելու համար։ Ստորնացուցիչ չարչարանքէ մը ազատած ըլլալու ուրախութեան կը խառնուէր այնչափ մեծ յոգնութիւն մը, որ ոչինչ բանի մը համար կը սրտնեղէր։ Փռուած պառկելուն մէջ միայն գոհունակութիւն մը կ'զգար։ Կը կարծէր թէ մահացու հիւանդութենէ մը ելած կ'արթննայ, գտնելով ինքզինքը ապաքինումի ամէն նեղութիւններուն մէջ։

Օր. Ջէրպալիէֆ,—գիտակ արկածին զոր կցկտուր բառերէ գուշակած էր, ինչ որ Մօնիկ ի յարգանս իր անձին ըսել չէր ուզեր,—այդ ժամերուն թանկագին բարեկամ մը եղաւ իրեն։ Օր. Ջէրպալիէֆ, Մօնիկի ընկողմնաթոռին շուրջը դէտ կեցաւ հեռացնելով տաղտկացուցիչ այցելութիւնները և հեռաձայնին կոչերը և հսկելով նամակարերին անակնկալներուն...։ Բէժի նամակ նամակի վրայ կը գրէր։

Բայց Մօնիկ, հեռու յուզուելէ ի տես այդ դժնեայ գրութեան,—որուն երբեմն այնչափ եռանդով գործակցած էր, մինչեւ իսկ օրինակելով էջերը,—առանց բա-

նալու կրակը կը նետէր պահարանները, որոնք գալարուելով մոխիր կ'ըլլային, առանց ցոլացումով մը լուսաւորելու այն մռայլ ակնարկը, որով Մօնիկ կը հետեւէր պարող բոցին։

Րէժի գրելը բաւական չի համարելով, շատ անգամներ անձամբ ներկայացաւ, բայց միշտ անողորմաբար ճամբուեցաւ։ Այդ անօգուտ փորձերէն կը վերադառնար գլուխը կախ, այնչափ տխուր՝ և աղտոտ հարուած մը նիւթելու ձեւերով որ, անցորդները յաճախ գլուխնին դարձնելով անոր կը նային։

Շաբթուան վերջը, Ռուսուհիին պնդումներուն վրայ, Մօնիկ որոշեց գրել Տիկին Ամպրայի։ Այս վերջինը հարբուխէ մը բռնուած ըլլալուն, չէր կրցած Պօլէթի գալ և լուր առնել, բայց Բօզէյլ ղրկուած նամակներուն պատասխան տուած չըլլալուն համար զարմացած, սիրուն բառերով գորովալից յանդիմանութեամբ մը Մօնիկի ծանուցած էր, միեւնոյն ատեն, թէ իր անհանգստութիւնը և թէ զինքը նորէն տեսնելու փափաքը։ Ի՞նչ պատահած էր Մօնիկի։ Անպատճառ կիրակի օրը անոր կ'սպասէին Վօքրէսոն։ Հոն կ'սպասէին ճաշելու համար. լաւ պիտի ըլլար եթէ առանձինն գար։ Հոն միայն Վինեապօս և Պլանշէ պիտի գտնուէին...։

Պլանշէ՞...։ Ո՛չ։ Չէր ուզեր հանդիպիլ անոր հիմա։ Աւելի ետքը, թերեւս...։ Առ այժմ հանգիստ և մոռացում՝ չափազանց պէտք ունէր։ Թէեւ Պլանշէ այնչափ չէր խորհէր որչափ Մօնիկ կը խորհէր իր վրայ, և որչափ ալ համակրական ըլլար Պլանշէ, Մօնիկ բնական տակում մը կ'զգար այն բանէն որ իրեն կը յիշեցնէր Րէժիի թունաւոր սէրը։ Անկէ ամեն բանի վրայ և ամենուն վրայ ստուեր մը մնացած էր։

Խորհելէ վերջ Մօնիկ ջանաց օձիքը ազատել կըտրուկ մերժումով մը, և ստիպողաբար խնդրել իր բարեկամուհիէն գրելով. «Եկէք, դո՛ւք եկէք։ Ես խիստ շատ, շատ բաներ ունիմ ըսելիք...։» Հետեւեալ օրը Տիկին Ամպրա հոն էր։ Եւ իրիկունը Մօնիկը հետը միասին Վօքրէսոն կը տանէր։

Ե.

Ճաշը կը վերջանար։ Մօնիկ արմունկները սեղանի ծածկոյթին վրայ, Տիկին Ամպրայի դէմը, ջերմագին մօտիկ կ'ընէր Պլանշէն որ նարինջ մը սակաւ միջոցին կը խօսէր.

— Տեսնենք, Ամպրա։ Խնդիրը գիտնալուն վրայ չէ թէ, այն պարագային յորում եթէ ամբողջովին վճարուինք Գերմանիայէն, իրաւունք ունինք կամ ոչ մշտնջենապէս գրաւելու Հռենոսը։ Իրաւագիտութեան մէջ վիճելի հարց մըն է։ Եւ ամենէն անստոյգ ու ամենէն խախուտ հարցը որ կայ։ Արդարեւ բոլորովին ուրիշ խնդիր մը։ Արդարեւ Իրաւունքը, եթէ ան կապ ունի ժողովուրդներու ինչպէս նաեւ անհատներու հետ, շահու տեսակէտը նկատողութեան առնելով կը մեկնաբանուի։ Ուժ ունեցէք եւ ահա իրաւունք ալ կ'ունենանք վերջնականապէս։ Իրաւունքը դիմայեղութեան կ'ենթարկուի երբ տեղ փոխէ։ Արդ, վստա՞հ ենք այդ ուժը ունենալու մասին։ Աշխարհի կեանքը, եւ մեր կեանքը որ անկէ կախում ունի, պարտաւոր ե՞ն միշտ կախում ունենալ այդ պարտաւորիչ ցնորքէն։ Պատերազմներու յաւիտենական փոխվրէժի՞ն պիտի դատապարտէք զմեզ...։ Ինծի համար խնդիրը ոչ թէ իրաւական տեսակէտով, այլ իբր իրողութիւն

նկատի կ՚առնուի։ Արդ, ի՞նչ է Ֆրանսայի իրական շահը, աշխարհի անանջատելի շահէն։ Հռենոսի սահմանը կամ լաւ եւս է ըսել Խաղաղութի՛ւնն է որ կը շահուի միջազգային հաշուեյարդարութեան մը փոխառութեան վրայ։ Ըսել կուզէք խաղաղութիւնն է, այսինքն տնտեսական աշխատանքը, համերաշխ Եւրոպան է՞ որ ձե՛ռք կը բերուի։

— Գեղեցիկ երա՛զ։

— Բաւական է զայն ուզել։ Առանց հաւատալու յառաջդիմութիւն չըլլար։

Այդ վայրկեանին դուռը բացուեցաւ։ Ռիրին էր, որ այս ճառերը և ճաշը երկար գտնելով, Տիկին Ամպրայի թոյլտուութեամբը հեռացած էր սեղանէն, հետը տանելով իր աղանդերը, Ռիրին էր որ տան տիրուհիի պաշտօնը կը կատարէր։

— Պարոնա՛յք և Տիկնա՛յք, սուրճը պատրաստ է։

Եւ եղած տեղին վրայ ոստում մը ընելով, ծափեց, խնդալու քրքիջ մը արձակելով։

— Հարկաւ անգամ մը ձեռքս կ՚իյնաս, ըսաւ Մօնիկ։

Բայց, վախնալ կեղծելով, պզտիկը, սրահին չուրջ կը վազվզէր, և բռնուելու մօտ, պաշտպանութիւն մը կը փնտռէր։ Ուրախ ճիչերով նետուեցաւ Պլանշէի սրունքներուն միջեւ։

Տիկին Ամպրա ժպտելով ըսաւ.

— Վերջացո՛ւր, հօրեղբայրդ ժօրժը կը ձանձրացնե՛ս։

Այս վերջինը բռնեց զայն, և մազերը շոյեց։ Ծեր մանչը որ, չունէր ընտանիք մը զոր սիրէր, իր այս բարեկամներու տան մէջ, այս ընտրեալ ընտանիքին մէջ քաղցրութիւն մը կը գտնէր։

— Ո՛հ, ներողութիւն... շնորհակալ եմ ըսաւ առնելով սուրճի գաւաթը զոր Մօնիկ իրեն կ՚երկարէր.

— Շաքար դրուած է ... բայց եթէ կուզէք ահա ձեր երեք կտորները։

— Ո՛չ, պոռաց Ռիրի, ան չափազանց շատակեր է։

Տիկին Ամպրա յանդիմանեց զայն ձեւ բանի ըլլալու համար, բայց անոնք, չորսն ալ, խնդացին։ Լուսաւոր սենեակը տաք էր։ Կրակը կը ճարճատէր վառարանին կասկարային վրայ։ Դուրսը, ձմեռնային արեւը կ'ոսկեզօծէր տերեւաթափ ծառերը, ինչպէս նաև դալարակամարը զոր կոյս որթի մը տերեւներ, հոս ու հոն, կարմիր կարմիր կը պիսակէին։

— Ես պարտէզ կ'երթամ, ըսաւ Ռիրի, իր կնքամօրը գաւաթին մէջէն քանի մը ումպ սուրճ խմելէ վերջ։

— Գնա՛ աղջիկս։

Մօնիկ, մեծ դարանին քովը նստած, ներողամտաբար դիտելով անոր ժանգոտած պղնձեայ նկարները, ինքզինքը լաւ կ'զգար կծկուած իր թիկնաթոռին մէջ, իբրեւ ապաստարանի մը հանդարտութեանը մէջ։ Ասիկա կը փոխէր զինքը, այս տեսիլները, այնչափ ընդարձակ հորիզոնի մը վրայ որ կը վարանէր սեմին վրայ, քթթելով տակաւին աչքերը այն խաւարէն ուրկէ դուրս կ'ելնէր։ Իր կիրքին եսասիրութեանը մէջ ապրելու ուժովը, ի վերջոյ, ինչպէս ինքն ալ կը հասկնար, ինքիրմէն զատ և ոչ մէկ բանով պիտի հետաքրքրուէր։ Ինքը... և ան...։ Եւ ահաւասիկ Մօնիկ հաճոյքով մը որուն ուժգնութիւնը կը զարմացնէր զինքը, կը վերագտնէր, անսահման գաղափարներու ամբողջ դաշտ մը...։ Ահա Մօնիկ նորէն կը վերաշնչէր բանտին շնչահեղձութենէն յետոյ...։ Մօնիկ կը գնահատէր այն փափկանկատութիւնը որով իր բարեկամները,— առաջինը Պլանշէ, յարմարեցութեամբ մը որուն համար երախտապարտ էր Մօնիկ անոր,—ճաշին տեւողութեանը, ջանացած էին հեռացնել իր մտածումը դառն զառիվայրէն։

Բէժի՛։ Անոր վրայ չէր խորհէր այլ եւս։ Ան իրեն համար մեռած էր այն ժամէն իսկ, ուր Բէժի Մօնիկի երեւակայութեանը մէջ կը փորագրէր վերջին պատկերը, պատուհանին առջեւի ոխակալ շուքը...։ Մօնիկ, ամբողջովին փրցուցած հանած էր զայն թէ իր միսէն և թէ իր միտքէն։ Թէեւ տակաւին ցաւոտ, բայց այնքան ազատ որ, երիտասարդ էակներու ինքնիմաց կորովովը, կը դիմէր ամէնալաւ դարմանին, բաժնուելու կամքին։

Մինչ երկու մարդիկը վերստին կ'սկսէին իրենց խօսակցութիւն, Տիկին Ամպրա, գորովալից ակնարկով մը կը դիտէր Մօնիկի խորհրդածութիւնը։ Տիկին Ամպրա գոհ էր անոր մէջ արդէն կատարուած փոփոխութեանը համար...։ Խե՜ղճ փոքրիկ, որ այնչափ հեռուները փնտռած էր դժբախտութիւնը, երբ երջանկութիւնը իր մօտն էր, թերեւս նոյն իսկ իր ձեռքին տակ։ Պլանշէ և Մօնիկ զիրար հասկնալու համար ստեղծուած չէի՞ն միթէ։ Ոչ, հարկ չկար Պուասըլօի սիրահարելու։ Տիկին Ամպրա անկէց աւելի հակակրելի էակ չէր ճանչնար...։

Ուստի Տիկին Ամպրա իր աթոռը մօտեցնելով Մօնիկի թիկնաթոռին և բռնելով անոր ձեռքերը.

— Լաւ երեւոյթ մը ունիք, պզտի՛կս, ըսաւ։ Շատ գոհ եմ այս տեղը ձեզի հաճելի ըլլալուն համար։

— Օդը շա՜տ գեղեցիկ է, ըսաւ Մօնիկ։ Տիկին Ամպրաէն և Պլանշէէն անդին նայելով երկնից կապոյտին ուր անուշ արեւ մը կը ճառագայթէր։

— Շիտակ է, պոռաց Պլանշէ։ Ի՞նչ կ'ըսէք, պարտէզին մէջ պտոյտ մը ընե՞նք. Ռիրի մեզի նշան կ'ընէ։

— Գոնէ ձեր վերարկուները հագէք, խորհուրդ տուաւ Տիկին Ամպրա։

Բուռն օդ մը մտաւ պատուհան-դռնէն զոր բացաւ Պլանշէ և ըսաւ.

— Այսպէս շատ լաւ է։

Արդէն սակայն, պատուհան-դուռնէն դուրս ելնելով երկու աստիճաններէն իջած չոր խճաքարերուն վրայ կը կոխէին....։

— Սպասեցէք Մօնի՛կ. հրամայեց Տիկին Ամպրա, երթամ կապերտ մը բերեմ։

Մօնիկ առանձինն կը յառաջանար մինչեւ սանդխամատը, անոր կը հետեւէր Պլանշէ բարեկամական աչքով մը։ Պլանշէ շարժտկելով, վայելուչ և արագ, կ'ընկերանար Տիկին Ամպրայի, հակած դէպի ան։ Ցանկարծ Մօնիկ ուժգնակի դարձաւ, իր վրայ ազդող հոսանուտէ մը ներկայութիւն մը նշմարելով։ Դալարիքներու վրայ նայող պատուհան-դուռը բացուեցաւ։ Լուսաւոր խորութեանը մէջ սեւ գոյնով մարդ մը կը նկարուէր։ Մօնիկ այնչափ ապշեցաւ որ իր բերանը եկող ճիչը մարեցաւ։ Գլխարկը գլուխը, ձեռքերէն մէկը իր կրկնոցին գրպանին մէջ, Րէժի իր դէմն էր որ իր խոռոչաւոր աչքերուն հակառակ, դաժան դէմքով մը կը դիտէր զինքը։ Մօնիկ հազիւ կրցաւ թօթովել.

— Ինչպէ՞ս... դուք հո՞դ։

— Պատուհանէն զձեզ կը լրտեսեմ սեղանէն ելնելնէդ ի վեր....։ Ձեզ փնտռելու կուգամ։ Եկէ՛ք։

— Խե՞նդ էք։

Րէժի յառաջացաւ, երկարելով իր պարապ ձեռքը սպառնալից կրկնեց.

— Եկէ՛ք։

Մօնիկ հասկցաւ, անոր ոճրապարտ նայուածքէն։ Եւ տակնուվրայ եղած, այնպիսի սուր «ա՜հ» մը արձակեց որ Րէժի, շփոթած կեցաւ։

— Ձե՞ք ուզեր, մրմռաց։ Շատ լա՛ւ։

Եւ միեւնոյն ժամանակ, գրպանէն հանեց պրաունիկով զինուած ձեռքը և նշան առաւ։ Բայց Պլանշէ, լսելով արդէն Մօնիկի արձակած ճիչը, վազած էր և

անոր առջեւը նետուելով, իր մարմնով ծածկած էր զայն։ Զէնքը պայթեցաւ․

Ցապուշ կրթած, Ռէժի տեսաւ Գլանչէի տատանիլը, վիզը արիւնոտած վիճակի մէջ, և Մօնիկի ծռիլը զայն բռնելու համար։ Պարոն և Տիկին Ամպրա ևս իրենց կարգին անոնց քով խուժեցին։ Երկրաչափը նետուեցաւ Պուասըլօի վրայ ու տղու մը պէս թողուց որ զէնքը ձեռքէն առնեն։ Տիկին Ամպրա կ'օգնէր Մօնիկի Գլանչէն պառկեցնելու համար բազմոցին վրայ...։ Ռէժի հեծկլտալով բարձրաձայն կուլար, խոհարարուհին ընթանոցէն կախուած որ աղմուկը լսելով հոն փութացած էր։

Նախ պարոն Ամպրա կացութեան յստակ գիտակցութիւնն ունենալով․

— Մարի՛, ըսաւ սպասուհիին, որ չանչանի մը պէս կը դառնար, շուտ գացէ՛ք, հոս կանչեցէք բժիշկ Լէմէն։ Ռիրին ալ հետերնիդ տարէք։ Ըսէք թէ արկած մը պատահած է։

Ջղային տագնապէ մը բռնուած Մօնիկ կը հեծկլտար Գլանչէի քով որ նուաղած էր։ Տիկին Ամպրա կը վերադառնար ճաշարանէն ուրկէ քացախ և անձեռոց մը կը բերէր, վիրաւորին դէմքը թրջելու համար։ Օձիքը և բաճկոնակը բանալով, անոր կիսաբաց շապիկին մէջէն անութին մօտ տեսաւ փոքրիկ վէրքը։ Մօնիկ, անձկալից, ուշադիր, վիրաւորին կուրծքին տակ չնչառութիւնը կը դիտէր։

— Բայց, քեզի ալ դպած է, բացագանչեց Տիկին Ամպրա։ Վիզերնիդ արիւներ է....։ Ցոյց տուէք։

— Ե՞ս, բան մը չէ՛․

— Ցոյց տուէ՛ք։

Գնդակը, Գլանչէի ուսէն խոյանալով անցնելէ վերջը, Մօնիկի ուսին գագաթն ալ սկրթած էր։ Մակերեւութային պատռուածք մը, որուն ցաւը չէր իսկ զգացած իր յուզումին մէջ....։

— Ի՞նչ կոշտ մարդ, ըսաւ պարոն Ամպրա բարկացած։

Եւ այն ատեն, խորհեցաւ իբր դատաւոր դէմ ելնել մարդասպանին...։ Բայց մարդ չի կար։ Հոն կը գտնուէր միայն աթոռը, որուն վրայ Րէժի նետուած էր վայրկեան մը առաջ։ Պուասըլօ, յանկարծ ինքզինքին գալով, փախուստ տուած էր...։

Պլանշէ, Տիկին Ամպրայի թրջած անձեռնոցով իր դէմքին տուած փոքր հարուածներուն տակ, երկար հառաչանքէ մը վերջ կ՛սթափէր։

— Ա՜յ, ըրաւ գլուխը բարձրացնելով։

— Մի՛ երերաք, ըսաւ Մօնիկ։

Բազմոյթին քով ծնրադրած, վիրաւորին ձեռքը բռնելով կամաց կամաց կը սեղմէր։ Պլանշէ բացաւ աչքերը, ժպտեցաւ նշմարելով երեք գլուխները որոնք իր շուրջը հակած էին։ Պլանշէ անոնց սիրտը հանդարտեցնելու համար ըսաւ.

— Շատ ծանր բան մը ըլլալու չէ...։ Գնդակ մը ուսին մէջ... ինծի համար նոր բան մը չէ այդ։ Արդէն 1915ին հատ մը հանած են իմ միւս կողմէս...։ Միայն թէ ան գերմանի գնդակ էր։

— Մի խօսիք, կը ջղայնանաք, ըսաւ Տիկին Ամպրա։

— Մեծ դժուարութիւն մը չպիտի կրեն զայն ձեր ուսէն հանելու համար, ըսաւ Մօնիկ դէպի անոր ծռած։ Նայեցէք, ինչպէս գնդակը ելած ատեն ղուարճացեր է ինծի հետ։ Արդէն ելած է ան։

Պլանշէ այնքան յուզուեցաւ ի տես կարմիր գիծին, որ նոյ.էն նուաղելու պատրաստ, տժգունեցաւ...։

— Շա՜տ պզտիկ ցա՛ւ մը։ Մի սարսափիք...։

Մօնիկ չգիտնալով ինչ ընել անոր, կ՛ուզէր պօռալ անոր իր երախտագիտութիւնը որ կեռար իր մէջը...։ Իր երախտագիտութիւնը յայտնելու անկարող, բառերը գի-

բար կը մղէին, և կը մնային չրթունքներուն վրայ։ Որովհետեւ միեւնոյն ժամանակ կը վախնար նաեւ որ զայն կը յոգնեցնէ։ Եւ սակայն մրմռաց.

— Եթէ դուք չըլլայիք...։

Գլանչէ պատասխանեց, նայուածքով մը որուն ակամայ տենդը խօսքերուն կուտար իրենց ամբողջ իմաստը։

— Ինծի շնորհակալութիւն մի՛ յայտնէք։ Ըրածս շատ պարզ բան մըն է...։

Այնքա՜ն պարզ որ, այդ կերպ պիտի վարուէր նաեւ ուրիշներուն համար ալ...։ Որովհետեւ քաջասիրտ էր, և ասպետական...։ Բայց մէկ կողմէ Գլանչէ երջանիկ էր, մանաւանդ այս բանը Մօնիկի համար ըրած ըլլալուն համար, և Մօնիկ այդ բանին լաւ համոզուած էր։ Այն գոհունակութիւնը զոր Մօնիկ կը կարդար անոր դէմքին վրայ, զինքը կը լեցնէր այնպիսի յուզումով մը զոր չէր կրնար զսպել...։

— Ա՛հ, ահա Մարին, ըսաւ Տիկին Ամպրա։ Ըսէ՛ նայինք։

— Բժիշկը հոն էր։ Հիմա պիտի գայ։

— Լաւ, ջուր դրէք որ եռայ։

Գլանչէ սպասելով որ սպասուհին մեկնելով գոցէ դուռը.

— Եւ հիմա պէտք է խորհիլ, ըսաւ...։ Ո՞ւր է վեցհարուածեանը։

Պարոն Ամպրա ցոյց տալով զայն.

— Հոն սեղանին վրայ է, ըսաւ։

— Դուք զէնքին գնդակները հանելու վրայ էիք, դիպուածով զէնքը պայթեցա՜ւ...։ Ահա այսչափ։

Մօնիկ և Տիկին Ամպրա իրարու երես նայեցան։ Գլանչէ այնքա՜ն բնականօրէն ըսած էր այս խօսքերը... Մօնիկի աչքերը արցունքով լեցուեցան։ Կարելի՞ էր միթէ տարակուսիլ որ Գլանչէ այդ հաշիւը ընելով ան-

գամ մը եւս եւ միմիայն Մօնիկի վրայ չէր խորհէր։ Պլանշէ—այն խոյանքէն վերջը որ մղած էր զինքը հարուածին դէմ, վախնալով որ անձնուիրութիւնը ամենափոքր հատուցումի մը կամ փոխարինումի մը ենթարկելու երեւոյթը կունենայ,—փափկանկատութեամբ աւելցուց.

— Ոչ ոք չահ ունի այս գայթակղութենէն։

— Այդ թշուառակա՛նը աժա՛ն կ'ազատի, պատասխանեց Պ. Ամպրա։

— Այդ դժբա՛խտը, ուղղեց Պլանշէ։

Մօնիկ, սքօղելու համար իր անձկութիւնը, գացած էր դիտելու դալարիքը, բաց մնացած պատուհան-դուռնէն, եւ հոնկէ տեսնելով որ բժիշկը կուգայ ըսաւ.

— Ահա բժիշկը։

Իրողութիւնը համառօտակի պատմուեցաւ Պ. Լիւմիէի, որ գործուած անխոհեմութիւնը իբրեւ ճշմարտութիւն ընդունեց։ Վէրքը քննեց եւ ապահովուելով որ վտանգաւոր բան մը չէ, յայտարարեց.

— Ութ օրուան գործ է։ Հանգիստ եւ լուացում։ Եւ եթէ վէրքը չի թարախոտի, յայտնի անգամ չըլլար։ Միւս կողմէ սակայն պէտք է որ պառկեցնեմ այս կըտրիճը։ Այսպէս այս վիճակին մէջ լաւ չէ, արդէն ան բաւական յուզուած է։

Հակառակ Պլանշէի բողոքներուն, որ, իր բարեկամներուն ձանձրոյթ չպատճառելու համար, իր բոլոր ուժովը կուզէր որ մասնաւոր ինքնաշարժ մը զինքը Վէրսայլ փոխադրէր, մէկ վայրկեանի մէջ ամէն ինչ որոշուեցաւ։ Մօնիկ իր տեղը որոշեց։ Տիկին Ամպրայի սենեակին մէջ բազմոցի մը վրայ սքանչելապէս կրնար պառկիլ ինք։ Մեծ փութով ուրիշ սաւաններ կը դնէր անկողնին վրայ, եւ մէկդի կ'ընէր հագուստներու վերամբարձները եւ կահերը, շրջազգեստները եւ արդուզարդի առարկաները։

Պարոն Ամպրա և բժիշկը, վիրաւորը վերցնելով հազիւ փոխադրած, հանուեցուցած և պառկեցուցած էին, երբ Մօնիք, Պլանշէի վերջին դարմանումը աւարտելուն, դրան կը զարնէր։ Մօնիկ անձամբ հաւաքած էր նախնական դարմանումներուն անհրաժեշտ նիւթեղէնները, օ օխիժէն, վազկայ, կտաւեայ պատատ։ Մօնիկ հագած էր հիւանդապահուհիի ճերմակ շապիկը զոր միւսներուն պէս առած էր տունին փոքր դեղարանէն որ միշտ ի նախզգուշութիւն կանոնաւոր վիճակի մէջ կը գտնուէր։

Պլանշէ իր տենդին մէջ Մօնիկի իր սենեակը մըտնելը տեսնելով ժպտեցաւ։ Այդ անսպասելի հիւանդապահուհիին մէջ կը վերերեւէր պատրանքով Սարսափի Տարիներու պատկերը։ Իրեն այնպէս կը թուէր թէ ինք հիւանդանոցի անկողնին մէջն էր․․․։ Կը ժպտէր, միեւնոյն այն հիասքանչ ժպիտով որով, ութը տարի առաջ ողջունած էր իր անակնկալ ապաքինումը խրամներու դժոխքէն յետոյ, տեսնելով իր վրայ հակող ճերմակ կերպարանքը, և բարի աչքերը, ու կ՚արտացոլար կեանքը։

Ժօրժ Պլանշէ, ատենօք ուրիշներուն նման ոչ թեթեւամիտ էր և ոչ ալ անձնասէր։ Անիկա, պատերազմի պահուն, մինչեւ Դամասկոս գացած էր, իբրեւ գեղարուեստասէր մեկնելով, որպէս առաքեալ վերադարձած էր։ Ան տառապանքի բոլոր դառնութիւնները ճաշակած էր։

Պլանշէ, ամէն անոնց պէս որոնք պատերազմէն ապուշ դարձած դուրս չէ՛ին ելած, անդունդին մէջ իր բնակութենէն կը պահէր ատելութեան մը սերմը։ Ան կը պահէր ատելութիւն ընկերային սուտին դէմ, և սէր ճշմարտութեան և արդարութեան հանդէպ․․․։ Բայց, շիտակը ըսելով,—պէտք էր բոլորովին խոստովանինք իրաւի թէ,—այսպիսի մտածում մը աննշան փոքրա-

մասնութիւն մը միայն ունէր։ Քիչ երիկմարդիկ այդ գաղափարին համամիտ էին, իսկ կիները աւելի նուազ։

Գաղափարներու մենաւոր կալուածին մէջ այսպէս այդ գաղափարին կառչելով, ըստ այնմ դատած և քիչ քիչ խամրած էր։ Ինքզինքը ծեր կ'զգար նոյն իսկ իր քառասուն տարեկան հասակին մէջ։ Մինչդեռ Ամպրաի բարեկամները վաթսուն տարեկաններին մէջ ինքզինքնին ծեր չէին նկատեր։ Պլանշէ շարունակ կ'ըսէր անոնց. «Լմնցած մարդ մըն եմ ես։—Որովհետեւ առանձինն մարդ մըն էք, կը պատասխանէին միւսները անվերապահօրէն...։ Ամուսնացէ՛ք։»

Այն ատեն կ'երթար կ'առնէր գրադարանին մէկ դարակէն իր առաջին գիրքը՝ Ամուսնութիւն եւ բազմակնութիւն, և ցոյց կուտար անոնց կատակի համար, և կ'ըսէր. «Կը նմանիմ այն խոհարարներուն, որոնք չեն ուտեր իրենց խոհանոցէն։ Ի զուր գրած եմ թէ ամուսնութիւնը վախճան մըն էր, հիմա կը խորհիմ թէ ընդհակառակը, ամուսնութիւնը սկիզբ մըն է։ Ըսի թէ այդ գիրքը սիրոյ հետ ոչ մի յարաբերութիւն ունէր։ Չեմ ըմբռներ զայն առանց...։— Բայց կը պատասխանէր միշտ տիկին Ամպրա, ցոյց տալով իր ամուսինը, եթէ ճիշդ է թէ ամուսնութիւնը ու սէրը հազուագիւտօրէն իրարու կը զուգադիպին, անմիասնական չեն...։ Օրինա՞կ։ Թողէ՛ք որ ես տամ։ Պիտի սիրեն զձեզ և պիտի ամուսնանա՛ք...»

Լուվրի մէջ Մօնիկի հետ ունեցած հանդիպումէն յետոյ, երկուքին միջեւ ծնած համակրանքը, որ երթալով լուռ համաձայնութեամբ մը աւելի սերտ հանգամանք մը առած էր իւրաքանչիւր այն կարճ ժամերուն յոբուն զիրար կը գտնէին,—հետու թուլնալէ անոր պիրկ գէյցողութիւնը,—զինքը գրգռած էր։ Պուասըլօի ճիբաններուն մէջ տեսնելով Պլանշէ այդ կինը, զոր կը

յարգէր իբրեւ ընտիր և զոր անգիտակցաբար կը սիրէր արդէն, վերստին ինկած էր նոյն այն ջլահիւծումին մէջ, ինչպէս մարդ կ'իյնայ ցեխ եղած գիշերները հողէ փոսերու մէջ...։

Եւ յետոյ, յանկարծ յիշեց այն՝ ճիչը որ կը պատռէր իր աղիքները, յիշեց այն հրազէնին հարուածը ուրկէ վերջ, ինքզինքը կ'երեւակայէր ուրիշ մարդ մը այն քաղցր անկողինին մէջ ուր Մօնիկ պառկած էր...։ Իր աչքին առջեւ բերաւ ուրուական մը։ Ապագան պատկերացաւ իր դիմաց, ճերմակ կերպարանքով, գեղեցիկ աչքերով ուր կեա՛նքը կը փայլէր...։

Պլանշէ փակեց արտեւանունքները երբ պատուաստին գնդասեղը կ'անցնէր։ Խորտակուած, թմբիրի մէջ ինկաւ։

— Ձեռքերը կ'այրին, ըսաւ բժիշկը։ Պէտք է առանձինն թողուլ զայն։ Բացարձակ հանդարտութիւն անհրաժեշտ է։ Քիչ մը կիտրոնի ջուր կուտաք եթէ ծարաւնայ։ Ժամը հինգին կը նայիք ջերմութեան աստիճանը։ Ահա այսչափ...։ Իրիկուան ընթրիքէն յառաջ, նորէն կուգամ։

— Հանգիստ եղէք, ըսաւ Մօնիկ, մինակ չեմ թողուր զինքը։

Մինչ Ամպրաները անձայն անշշուկ, ոտքի մատներուն վրայ կոխելով, բժիշկին հետ դուրս կ'ելնէին, Մօնիկ անոր սնարին մօտ տեղաւորուեցաւ։ Մօնիկ անյագ նայուածքով մը կը զննէր այն դիմագծին երանգները ուր տառապանքը ազնուականութիւն մը կ'աւելադրէր։

Դիմագծին երանգները կը մտնէին իր մէջ և այնքան ուժով կը դրոշմուէին իր նուիրումին ջերմ մեղրամոմին վրայ, որ անոնք անցեալին բոլոր դէմքերը ծածկելով կը ջնջէին։

Այդ այնքան գեղեցի՛կ, խելացի՛, բարի՛ մարդը, և որ ինքնաբերաբար նուիրած էր իր կեանքը, պիտի

կրնա՞ր ինքն ալ ունենալ բաւականաչափ նոյն յատկութիւնները, հասկնալու համար իր զոհաբերութիւնը։ Մօնիկ ինքզինքը կ'զգար խեղճ բան մը, աղտոտած, նուաղած։ Եւ սակայն Մօնիկ իր բովանդակ էութեանը մէջ չէր ունեցած այնպիսի թռիչք մը որ խոյանար դէպի սիրելու հաւատքը և սիրոյ արբշռութիւնը։

— Ո՛չ, լռեցէք...։ Արգիլեա՞լ է հիւանդապահուհիին հետ խօսիլը։

— Ինչո՞ւ չխօսիմ քանի որ աղէկ եմ։

— Շատ աղէկ էք։ Բայց խնդիրը հոդ չէ։ Բայց եթէ խելօք չկենաք, փոխանակ գիրք մը առնելով ձեր քովը նստելու, կ'ելլամ կ'երթա՛մ։

Պլանշէ մտատանջ Մօնիկի նայեցաւ, բայց Մօնիկ չոյեց անոր ճակատը, յետոյ, լռիկ կրկին նստաւ։ Մօնիկ բացած էր Փարմի վանքը անուն գիրքը և կը խորհէր։

Դէպքէն ի վեր վեցերորդ օրն էր...։ «Զարմանալի չէ՞ք գտներ, հարցուցած էր Մօնիկ Տիկին Ամպրայի բէվօլվէրի այս հարուածը որ կայծակի մը պէս կը փայլի. և, եղերական հետեւանքներ ունենալու տեղ, գործերը ուրիշ կերպ կարգադրելու ի վիճակի կ'ըլլայ...։ Ռէժիի համար, ելեքտրաբարդէն պարպող ելեքտրական հոսանքին նմանեցաւ այս դէպքը...։ Գնդակին հետ գնաց նաև անոր կատաղի նախանձոտութիւնը... Երթայ բարո՛վ...։» Մօնիկ, խառնակ մտածումով մը կը հետեւէր Պուարըլօի, զոր շոգենաւ մը դէպի Մարօք կը տանէր, միեւնոյն այդ վայրկեանին։

Մօնիկ նոյն առտուն իսկ, Օր. Զէրպալիէֆէն ստացած էր նամակ մը որով կ'իմացնէր որոշումն ու գործադրութիւնը։ Այդ նամակով Օր. Զէրպալիէֆ կը գրէր. «Պ. Պուասըլօ Պօէթի փողոցէն անցնելով, առանց ուրիշ ոեւէ բացատրութիւն տալու, յայտարարած է թէ երկար ժամանակի մը համար պիտի բացակայէր...։ Մօնիկ, իր խորհրդածութեանը մէջ, կը զարմանար որ անոր դէմ ոեւէ քէն ու ոխ չէր զգար. ընդհակառակը ներողամիտ գթութիւն մը կ'զգար։ Եթէ Րէժի գէշ սիրած էր զինքը, գոնէ—ինչպէս որ ցոյց տուած էր իր առնելի բռնութիւնը,—մինչեւ հիմա և ոչ մէկը անոր չափ սիրած էր զինքը...։ Մօնիկ ազատած էր անոր թոյներէն...։ Այդ կրաւորական խելառութեան յիշատակն իսկ, հիմա, որ անկէ ազատուած էր, իր տուած վնասէն աւելի կ'ըմբոստացնէր զինքը։

Ուղղամտօրէն հարցաքննեց ինքզինքը։ Իր խղճահարութիւնը արդեօք արձագանգը չէ՞ր տար կարգ մը այն յանդիմանութիւններուն որոնք նախ անիրաւ երեւցած էին իրեն։ «Դժբա՛խտ մը» ըսած էր Ժօրժ, այնչափ վեհանձնօրէն...։ Այո, դժբախտ մը, բայց անոր վիշտը հակահարուածով մը, զոր եթէ Մօնիկ մոռնար շատ ապերախտ պիտի ըլլար, կը պճնէր երկու այտերը։

Այսօր Մօնիկ ամէն կերպով ի զուր ձայնամեղմիչ մը կը դնէր իր ներքին երգին, այս պահուս Մօնիկ երկիւղով մը ի զուր կը քօղարկէր փայլը այն ակնարկներուն, որոնք նոյն վայրկեանին իսկ, պաղատալից կը շրջապատէին զինքը, երկուքն ալ ուրախութիւն միայն էին Ուրախութի՜ւն մը մանկական, ուրախութի՜ւն մը անարատ։

— Ըրածներդ կը տեսնեմ, ըսաւ Մօնիկ, սպառնական մատ մը ցուցնելով։ Շատ գէշ է հիւանդապահուհիին մտադրութենէն օգուտ քաղել շարունակելու համար անոր այդ տեսակ լեզու գործածելը...։

— Բան մը ըսած չունիմ։

— Բայց կը լսե՜մ... Սիրելի, սիրելի Ժօ՛րժ...։

Ամէն օր միեւնոյն զուգերգն ունէին, միեւնոյն

բաները կ'ըսէին միշտ իրարու։ Միեւնոյն օրհներգը կ'երգէին որ անգիտակցաբար իրենց սրտերէն կը ցայտէր...։ Ի՞նչ հարկ կար որ Պլանշ երդում ընէր թէ ինք կը սիրէր Մօնիկը։ Մարդ մը աւելի յայտնի, աւելի յուզիչ ի՞նչ ապացոյց պիտի կրնար տալ։ Իրենց սիրոյն ստուգութիւնն էր որ Մօնիկի մէջ կը դնէր գերակոյն անստուգութիւն մը։

Այն փափկանկատութիւնը որով կուզէր նուաճել Մօնիկը,—իբր թէ արդէն ամբողջովին և մէկ հարուածով իսկ նուաճած չըլլար Մօնիկը...—և զայն միայն իր քով պահել բաղձալու գեղեցիկ վարմունքը, Մօնիկը կը չարչրկէին հակադարձ խղճահարութեամբ մը։ Մօնիկ արժանի՞ էր այսպիսի զգացումի մը։ Ինք Պլանշէի չէ՞ր բերէր նշաւակեալ հոգի՛ մը... հանրային մարմին մը... Մօնիկ, ինք՝ այս երջանկութեան արժանի՞ էր։ Այն բաղձանքը որով Պլանշ ոգեւորուած էր, իրեն ալ աւելի յուզիչ կը թուէր իր ամչկոտութեամբը քան թէ իր ուժովը։

Մօնիկ կարմրելով խոնարհեցուց գլուխը ըսելով.

— Կը վախնամ որ, դուք չի սիրէիք իմ մէջս Մօնիկը որ ճշմարիտ Մօնիկը չէ։ Ունի՞մ այն ամէն յատկութիւնները զոր իմ մասիս կ'ենթադրէք։ Վայրկեաններ կան ուր պիտի ուզէի ատոր հաւատալ։ Այսինքն երբ ինծի կը նայիք ճիշտ այնպէս ինչպէս հիմա...։ Այդ պարագային կ'երեւակայեմ թէ նորէն իմ մանկական հոգիովս կը ծնիմ, կ'երեւակայեմ թէ անցեալէս ոչինչ ունի գոյութիւն, թէ՛ ամէն ինչ նորէն կ'սկսի։

Երիտասարդը ուժով մը կրկնեց.

— Ոչինչ ունի գոյութիւն, ամէն բան նոր կ'սկսի։

— Եթէ գիտնայի՜ք...։

· Մօնիկի մէջ, յիշատակներուն մինչեւ յատակը խառնուած, մուրը վեր կը բարձրանար... ինքզինքը ամբաստանելու և ներողութիւն խնդրելու պէտք կը զգար...։ Սակայն արդէն բաւական սուղ գնած էր ուղղամտութիւն մը որուն անխոհեմութիւնը ու վտանգը տակաւին իրեն երեսին կը պոռար Բէժիի նախան-

ձօտութիւնը։ Բայց, այս խոստովանութիւնը զոր Մօնիկ ըրած էր բարեկամին և որով այնչափ տառապած էր սիրահարը, ինչ որ ալ արժէր այդ խոստովանութիւնը, պարտաւոր չէ՞ր ընելու նաև— անոր որ իրեն կեանքը ազատած ըլլալով, իր իրաւարարը եղած էր... Խոնարհ ըլլալու այլ ևս բաւական ծարաւ կ'զգար, իրբեւ պատիժ իր հպարտութեան։ Երիկ մարդուն կոչտութեանը դէմ երբեմնի ըմբոստուհին, հպարտ մանչաղջիկը ինքզինքը այլեւս կին մը կը գտնէր, և ինքզինքը տկար կը գտնէր ճշմարիտ սիրոյ մեծութեանը առջեւ։

— Եթէ գիտնայի՜ք..., կրկնեց Մօնիկ։

— Բայց գիտե՜մ, պատասխանեց Ժօրժ Գլանչէ։ Այո՛, գիտեմ թէ տառապած էք, բացարձակին ծարաւի բոլոր սրտերուն պէս։ Գիտեմ թէ, ուրիշներու չարիք չգործած ըլլալունիդ հանդերձ, ուրիշները չարիք գործեցին ձեզի։ Մնացեալը ինծի կարեւորութիւն ունի՞։ Այդ մնացեալը անցեալն է որ ձեզի կը պատկանի։ Ինծի համար կեանքի մէջ, և հետեւաբար այդ կեանքին ամենաբարձր կերպին մէջ, հաւասար և ազատ էակներու սէր միայն կայ։ Սիրուած մէկու մը վրայ միայն կրնանք ունենալ այն իրաւունքները զորս միայն ան կուտայ։ Եւ իրարու համարատու կ'ըլլան միայն այն պահէն սկսեալ երբ մէկը միւսին կուտայ ինքզինքը։

Մօնիկ մտիկ կ'ընէր այս խօսքերը ճիշտ այնպէս ինչպէս որ մեղաւորուհին մտիկ կ'ընէր Փրկիչը։

Մօնիկ մտիկ կ'ընէր այս խօսքերը ճիշտ այնպէս, ինչպէս որ մեղաւորուհին մտիկ կ'ընէր Փրկիչը։

— Մօնի՛կ, բոլոր գիտցածս սա է թէ դուք, մեծանձն, սիրուն հոգի մըն էք, որ կը խոյանայ դէպի այն ամէն բանը որ կը բարձրացնէ մարդկային խեղճ բարի կամքը։ Դուք արդարութեան և ճշմարտութեան սիրահար էակ մըն էք, զոր տառապանքը նուաստացնելու տեղ բարձրացուցած է։

— Եթէ այս ըսածնիդ ճիշտ ըլլա՜ր։

— Տառապա՛նքը, Մօնի՛կ, զարթուցիչ լոգանքն է։ Ցած հոգի մը այդ լոգանքէն՝ թուլցած՝ իսկ բարձր

հոգի մը՝ ջրապինդ դուրս կուգայ։ Հաւատացէք այս բանին։ Գէշ օրերը վե՛րջ գտած են։ Նոր ճամբայ մը կը բացուի։

— Ափսո՜ս ինծի, հառաչեց Մօնիկ։ Որքա՜ն կուզէի որ ձեզի բերեմ սիրտ մը որ ձեզի համար բաբախած ըլլար միայն։

— Կուլա՛ք...։

— Այո, կուլամ փոքրիկ Մօնիկին վրայ, անոր թարմութեան վրայ զոր չունիմ այլ եւս։ Կուլա՛մ, խորհելով այն ուրախութեանը վրայ զոր ան պիտի ունենար եթէ ձեր բազուկներն ըլլային առաջին այն բազուկները որոնք զինքը գրկեցին...։ Ես կուլա՛մ, խորհելով մորաքոյր Սիլվէսթրի փոքրիկ Մօնիկին վրա՛յ...

Անոր յուզիչ ձայնը, իր յօշոտող վիշտին հետ կը թափանցէր Պլանշէի մէջ որ կ'զգար թէ իր աչքերը ես կ'արցունքոտէին։

— Մի՛ լա՛ր...։ մի լա՛ր, կը պաղատի՛մ։ Ձե՞ս զգար ուրեմն թէ ճշմարիտ սէրը իր մէջն ունի այնպիսի ճառագայթարձակ լոյս մը որ կը փարատէ կը ջնջէ ամէն ստուեր։ Այլ եւս գիշերի մղձաւանջին վրայ մի մտածեր։ Միայն ապրելո՜ւ նայինք։ Մենք կ'արթննանք ծագելու վրայ եղող օրուան հետ...։

— Սէ՜րս..., մրմռաց Մօնիկ...։

Մօնիկի թրջած դէմքը ցոլալից աստուան մը պէս կը պայծառանար։ Բազուկները բարձրացնելով, ինկաւ անկողնին վրայ, հակելով իր խրանը զոր բաճկոնովը կը պաշտպանէր ճերմակ վահանի մը պէս։ Կ'զգար տեսակ մը ամօթխածութիւն զոր զգացած չէր երբեք։ Մօնիկ, այդ ամօթխածութիւնը կծկուն կը պահէր իր մէջը Պլանշէի դէմ...։ Ոչ մին եւ ոչ ալ միւսը, այս վայրկեանի յաւիտենականութեանը մէջ, չէին խորհէր քաղել համբոյրի վարդը որ կը բացուէր իրենց շրթունքներուն վրայ։

Պլանշէ, իր կարգին, գգուելով Մօնիկի ճառագայթող ճակատը եւ պղնձագոյն նուրբ մազերը, ըսաւ.

— Բնա՛ւ մի՛ վախնար, պիտի սիրուի՛ս։

— Չափազա՛նց բարի էք, պատասխանեց Մօնիկ

խանդաղատալից։ Ինծի այնպէս կը թուի թէ՝ բոյնի մը մէջ կը գտնուիմ ուր ոչ մի փոթորիկ կրնայ ինձ վտանգել....։ Ծառին կատարին վրայ կը գտնուինք, և մեր չուրջը, անտառին մենութիւնը կայ....։

Բժիշկ Լիւմէի գուշակածին պէս, Ժօրժ ութը օրէն աղէկնալով ոտքի ելաւ։ Վէրքը ամենևին չէր թարախոտած։ Նոր միսի ծլումին տակ կը գոցուէին երկու սպիները։

Սրահին բազմոցին չուրջ կը տեղաւորուէին երկու կիները որոնք կը պահանջէին որ Գլանչէ երկննայ անոր վրայ։ Տիկին Ամպրա կը խօսակցէր, Մօնիք կը չաղակրատէր ըսելով.

— Ո՛չ, տակաւին Վէրսայլ վերադառնալու վիճակի մէջ չէք գտնուիր։ Ձեր դասերը կրնան տասնըհինգ օր յետաձգուիլ։ Կրնաք զանոնք Ծնունդէն վերջի, Տարեգլխին յետաձգել....։ Պէտք է գիտնաք որ նախ դուք իմ վիրաւորս էք։ Պարտաւոր էք հնազանդիլ ինծի։

Դուքը իր հնչումին մէջ միևնոյն այն գորովը ունէր ինչ գորով որ պիտի ունենար եթէ դու ըսէր, զոր Մօնիք չէր համարձակէր գործածել տակաւին նոյն իսկ այն ժամերուն երբ ազատօրէն իրարու կը խոստովանէին իրենց սէրը։ Այս ընթացքը յարգանքի մըն էր, պատշաճութիւն մը, որով Տիկին Ամպրայի կորովալից գորովը կը զուարճանար։ Արդեօք երկուքն ալ կը կարծէին թէ իրենց սիրային մարզանքը աչքի չէ՞ր զարներ։

— Ձեր վիրաւորն եմ, չիտակ է։ Բայց այս կերպով բաւական խառնակեցի մեր բարեկամներուն կեանքը...

Տիկին Ամպրա ձեռագործը դնելով ծունկերուն վրայ, ըսաւ.

— Ժօրժ հօրեղբա՛յր, կը ձանձրացնէ՛ք զմեզ։

— Եւ յետոյ, որքան ալ հանգիստ եմ հոս, ընելիք չկայ, ես իմ աշխատութիւններուս, դուք ալ ձեր գործերուն...։

— Ըսել կուզէք թէ զմեզ տեսնելով բաւական յոգնեցաք։ Կ'ուզէ՞ք, ըսեմ ձեզի թէ դուք ինչ էք։ Ապերա՜խտ մը պարզապէս, Ժօրժ հօրեղբա՛յր։

Այս ըսելով, երբ Տիկին Ամպրա չարաճճիօրէն կը ժըպ-տէր, զանոնք երկուքը միացնելով միեւնոյն նայուած-քին տակ։ Պլանշէ ըսաւ լուրջ ձայնով մը․

— Ո՛չ, սիրելի, ո՛չ ազնիւ բարեկամուհիս, ապե-րախտ մը չեմ ես։ Միշտ պիտի յիշեմ թէ, ես հոս, սա բազմոցին վրայ, ուր կը կաշկանդէ զիս ձեր հեղի-նակութիւնը, Մօնիկ բռնեց ձեռքերս եւ կապեց զա-նոնք այնպիսի զօրաւոր սեղմումով զորս այլ եւս ոչինչ պիտի կրնայ քակել։ Երջանկութիւնս այս տունին, մէջ ձեզի եւ Պ. Ամպրային կը պարտիմ։

Տիկին Ամպրա մէկէն ոտքի ելաւ։ Յուզումը կը պրկէր անոր չոր դէմքը։ Ան՝ նախ գնաց համբուրելու «Ժօրժ հըրեզբօր» երկու այտերէն, յետոյ եկաւ Մօնի-կին, որ մեքենայաբար ոտքի ելած էր, եւ դողդողուն՝ Տիկին Ամպրայի ըրածին կը նայէր։

— Հիմա կարգը եղբօրաղջկանս է։

Մօնիկ, այս խօսքին վրայ, որ իրենց միջեւ կը դնէր իրենց բարեկամութեան ամենէն սիրելի յիշա-տակը, կարծեց թէ, իրենց միջեւ կեցած է, իր ժըպ-տուն դէմքովը, իր դաստիարակուհին եղող պառա-կինը։ Կարծես հոն մօրաքոյր Սիվլէնթը կը շփոթուէր Տիկին Ամպրայի հետ....։ Մօնիկ, երկարօրէն համբու-րեց բարեկամուհին, որ իր սրտին մէջ աներեւոյթացա-ծին յաջորդած էր։ Կարծես թէ, անցեալին պատրանքին մէջէն իր կուրծքին վրայ կը սեղմէր ճշմարիտ մայր մը։

— Գիտե՞ս, ինչի վրայ կը խորհիմ, պզտիկս, ը-սաւ Տիկին Ամպրա իր խանդաղատանքին զսպում մը տալէ վերջ...։ Ծնունդի մասին խօսեցար։ Չորս տարի առաջ, այս ամսոյ քսանեչորսին խեղճ մօրաքոյրդ հոս եկած էր երշիկն ու սագը ուտելու համար...։ Ալ անկէ վերջ չտեսայ զայն։ Տասնըհինգ օր վերջ չորեքշաբթի օր դարձեալ հաւաքում մը Ցայգահանդէս մը պիտի ու-նենանք խորհելով անոր վրայ։ Ո՞րքա՞ն երջանիկ պիտի ըլլար ան քու երջանկութենէդ։

. . . .

Գ.

Ժօրժ և Մօնիք, զատ ապրելու մանիակը վէճերնին անցնելէ վերջ ամէն օր զիրար կը տեսնէին։ Պլանշէ շատ անգամներ Պօէթի փողոցը ճաշելու եկած էր։ Ուրիշ օրեր, Մօնիք ընդհանրապէս, Օր. Ջէրպալիէֆի ինքնաշարժներէն մէկովը, Վէրսայլ կ'երթար և կը տեղաւորուէր Սէն Քլուտի պողոտային վրայ բնակարանին մէջ....։ Հին տուն մըն էր այն, իրեն համար չափազանց մեծ, բայց հաճելի, բանջարանոցով մը և կառատունով մը, որուն մէջի նեղիչ բաները Ժօրժ վերցնել տուած էր, ինքնաշարժը հոն դնելու համար։

Պառաւ սպասուհին՝ որ տարիներէ ի վեր կ'սպասարկէր «Պ. Ժօրժին», իսկոյն ընդունած էր անկոչ հիւրը, գուշակելով որ եթէ ան տակաւ իր տիրոջը տիրուհին չէր, շուտով տան տիրուհին պիտի ըլլար։

Իրիկուն մը Մօնիք կառախումբով կանուխ եկած էր հոն, Պլանշէ չէր ուզած որ վերադառնայ. ուստի Մօնիք ստիպուեցաւ յանկարծակի մասնակցիլ համեստ նախընթրիքի մը։ Եւ որովհետեւ Մօնիք կը զարմանար պատկառուկներով և վարդերով ծաղկազարդ սեղանին համար, Պլանշէ ըսաւ.

— Այն օրէն ի վեր որ առաջին անգամ մտաք հոս, չկայ օր մը ուր չերազեմ թէ դուք այլ եւս չպիտի մեկնիք, թէ ես զձեզ պիտի պահեմ....։ Ահա ճիշտ այս կերպով, ամէն իրիկուն, տունը ձեզ կ'սպասէ....։

Մօնիք, բարեկամաբար, սքանչանքով նայեցաւ, այն փոքրիկ սրահին ուր Պլանշէ կ'աշխատէր, և ուր անոնք կ'ընթրէին և նայեցաւ այն կահկարասիներուն որոնք յարմարօրէն տեղաւորուած էին։ Այո, այս չորս պատերուն միջեւ կ'ապրէր տիեզերքը։ Պլանշէ ոտքի ելաւ, և եկաւ համբուրելու անոր ձեռքը։ Պլանշէ յուզուած էր իր ուրախութեանը անկեղծութեամբը և իր փափաքին տենդաբեր զգուշաւորութեամբը....։

Այն վայրկեանին երբ Պլանշէ իր բազուկներուն մէջ

տեսնելով զինքը, համարձակած էր վերջապէս յայտնելու իր տենդոտ աղաչանքը, ինչո՞ւ համար Մօնիկ իր գլուխը մեղմօրէն շարժած էր ըսելով.

— Ո՛չ, այս իրիկուն չըլլար, կ'աղաչեմ...։

Ի զուր, Ժօրժ Գլանչէ շրթները երկնցուցած էր նայուածքի աղաչանքով մը։ Մօնիկ ամօթխածաբար ինքզինքը ազատած էր անոր բազուկներէն։ Բայց Մօնիկ տեսնելով որ Ժօրժ Գլանչէ իր ետ քաշուելու համար վերջին ծայր ցաւած էր, խոյանալով բռնեց անոր ձեռքը։

— Ներողութի՛ւն, Ժօ՛րժ...։ Չեմ գիտեր թէ ինչ զգացումի կը հնազանդիմ։ Ինծի այնպէս կը թուի թէ տակաւին պէտք եղածին չափ արժանի չեմ ձեզի...։ Քիչ մը ժամանակ ևս զիս ազատ թողուցէք... ձեզի... արժանի ըլլալու համար...։ Չեմ ա՛լ ուզեր սակայն որ այդ կերպ դէմք մը ունենաք որ ինձ ցաւ պատճառէ։ Յայտնի է որ ամէն ինչ ձեզի կը պարտիմ, ձեզի կը պատկանիմ...։

— Ուրեմն։

— Չեմ գիտեր...։ Ո՛չ, ո՛չ։ Չըլլար տակաւին։

Մօնիկ սրտնեղած էր, մինչեւ կայարան ընկերացած միջոցին Ժօրժը տխուր և լուռ տեսնելուն համար։ Մինչեւ վերադարձը անցած ժամանակամիջոցին ևս ցաւած էր սրտի այն անբացատրելի պրկումին որ զգացած էր զինքը այն վայրկենին երբ իր մէջը ամէն ինչ դէպի հասարակաց տենդը կը մղէր զինքը։ Ինչպիսի վերջին վարանում մը յաղթած էր իրեն միայն յատուկ հաւանութեանը, ինչպէս նաև՝ անձնատուութեան պատրաստ իր խանդաղատանքին։

Անգիտակից յանկարծական ոստումով մը, ուր փոխանցական Մօնիկ,— այն Մօնիկը՝ որ սպառած էր իր միտքն ու միսը,— վերջապէս աներեւոյթացումի մը կ'ենթարկուէր և ո՛ւր, նոր Մօնիկը, բոլորովին նման անոր ուր կեանքը կատարեալ վստահութեամբ մը պիտի շարունակէր, կ'սկսէր վեհերոտութեամբ մը փթթելու։

Մօնիկ վերագտած էր նշանածի իր հոգին, դորովալի և միանգամայն չարաճճի իր յատկութեամբը խիստ

լուրջ եռանդով մը։ Բայց անգիտակցաբար, իր խելօքցած վարմունքին, իր հրապուրիչ պաճեաճի յատկութիւններուն մէջ, երեւան կուգար աւելի կնոջային երեւոյթ մը։ Օր. Ջէրպալիէֆ զարմանքով կը դիտէր Մօնիկը որ Պօէմի փաղոցը ընդունելութեան-սրահին մէջ վերահաստատուած էր։

Մօնիկ պարպել տուած էր բոլոր այն թուղթերը որոնք դիզուած կը մնային Լուի ԺԵ.ի շրջանի ոճով շինուած գրասեղանին մէջ։ Մօնիկ արագութեամբ և մեծ դիւրութեամբ մը, որուն վարժութիւնը կորսնցուցած կը կարծէր, ճենական ներկով վաճառատան փեղկերուն վրայ կը գծագրէր։ Մօնիկ հոն կը գծագրէր յարկաբաժնի ուրուագիծ մը, պարզ, քանի մը սենեակներով, անշուք, բայց որոշ....։

— Ի՞նչ ունիս որ այդպէս ինծի կը նայիս, կին դու, Ջէրպալիէ՛ֆ. ներողութիւն, Փլօ՛մպինօ՛։

— Հետաքրքրակա՛ն է։ Ինծի այնպէս կը թուի թէ դուք բան մը... կերպարանափոխում մը... ունիք։ Ա՛հ։ Հասկցայ։ Ձեր մազերը... թերեւս։ Ի՞նչ, միթէ կը թողուք որ երկննան անոնք։

— Այո՛։

— Ես ալ իմ մազերս պիտի կտրէի։ Պառօնին մէկ գաղափարը պարզապէս....։ Ան կուզէ որ ես ալ իմ գլուխս յարդարեմ ճիշդ ձերինին պէս։

— Ուրեմ՛ն, պառօնուհի՛, մնացէք այնպէս ինչպէս որ էք։ Կարճ մազերը մանչերուն կը վայլէ։

— Այս բանը, ըսաւ Օր. Ջէրպալիէֆ, ափարթըմանի ձեր ուրուագծին կը նմանի։ Նորոյթ մըն է...։ Արդեօք Օր. Լէրպիէ տիկին ըլլալու վրա՞յ կը մտածէ...

Մօնիկ ժպտեցաւ...։ Տիկին Պլանշէ՞...։ Ամուսի՞ն մը, զաւակնե՞ր...։ Ինչո՞ւ չըլլայ...։

Այն որ ամիս մը առաջ անիրականալի երազ մը երեւցած էր իրեն, այսօր, այդ բանը իրականալի հրաշք մը կ'երեւէր....։ Մօնիկ ուրիշ աչքերով կը տեսնէր, որովհետեւ ուրիշ սրտով մը սէր կ'զգար։ Արդէն, ակամայ, ծրագիրներ կը պատրաստէր....։ Պլանշէ և Մօնիկ Վէրսայլի բնակարանը գարնան և ամառուան հա-

մար պիտի յատկացնէին։ Արձակուրդներուն պիտի ճամբորդէին, իսկ ձմեռը....։

Քլէր, իր հարցումին պատասխանին սպասելով, Մօնիկին կը նայէր խնդալով։

— Առ այժմ, Քլէ՛ր, կը փափաքիմ բնակարանս փոխել. այսչափ։ Եւ քանի որ դուք զանազան անշարժ կալուածներու սեփականատէր էք, ուրեմն դուք կրնաք Ասթորկ փողոցէն, անոնցմէ հատ մը ինծի վարձու տալ... Սպասեցէ՛ք։ Այլ եւս դուք պէտք չունիք կարծեմ ձեր պզտիկ Վուազէնին, քանի որ պառոնը իր Մերսէտէսը ձեզի տուաւ։ Տասնաձի Մերսէտէսը, որ ներսը կը գըտնուի....։

— Ոչ....։

— Կը գնեմ զայն։ Կ'ըլլա՞յ։

— Կ'ըլլայ, ըսաւ Քլէր որ երկար ատենէ ի վեր «տիրուհիին» հետ ոչ մէկ վարմունքէն չյուզուելու վարժուած էր....։ Բայց ոչ, նախ քան Մերսէտէսը նորոգուիլը....։ Ուրբաթ օր, կ'ուզէ՞ք։

— Կը բաւէ որ ցայգահանդէսին իրիկունը ունենամ զայն....։ Պէտք է որ պարոն Վինեապօսը Վօքրէսոն տանիմ։

— Շատ լա՛ւ. ուրեմն եղաւ։ Պէտք է որ, վաղը Մանեի երթամ, և արդէն այս բանին համար պէտք պիտի ունենայի Վօւազէնին։ Անով Անիքայի թաղումին պիտի երթամ։

— Անիքա՞, բացագանչեց Մօնիկ։

— Առջի օր մեռաւ, բոլորովին առանձինն խրճիթի մը մէջ ուր գացած և բոյն դրած էր ատենէ մը ի վեր։ Չէի՞ք գիտեր....։

— Ո՛չ, անհաւատալի է՜, բերանը կէս բաց։

— Հաւատա՛, կոկորդի բորբոքումէ մեռաւ։

— Խե՜ղճ աղջիկ։

Մօնիկի աչքին առջեւ պատկերացաւ կմախացած Անիքան ծխարաններու մուխին մէջ։ Ամբողջ անցեալը իր դէմը կը պատկերանար իր չարատեսիլ յիշատակներովը։ Մտածելով այն բախտին վրայ որ իրմէ հեռացած էր, սարսափի մատնուեցաւ, ցաւեցաւ արուեստա-

գլխուհիին ճակատագրական այս մռայլ վախճանին համար։ Միեւնոյն ատեն խումբը իր ուրուականները շարժեց անոր շուրջը...։ Միչէլ տ'Անթրաիկը, Ժինէթ Հիւթիէն, Հէլէն Սիւզը, Մ'աքս տը Լօմը և Լէյտի Սփրինկֆի՛լտը...։ Եւ միւսները, բոլոր միւսները, անոնք որ անտարբերներ միայն եղած էին, Գարտինօնները, Ռանսօնները, և անոնք որոնց հետ յարաբերութեան մտած էր, այսինքն Վինհըրէ, Նիքէթ, Փիր Րիզ և վերջապէս Րէժին...։ Հազիւ կը մտաբերէր անոնց դէմքերը...։ Աստնք՝ ա՛լ մեռած էին իրեն համար...

Այս տխրասարսուռ տեսիլքը վանեց և սրտմտութեամբ բսաւ.

— Շատ աղէկ բան մը ըրած պիտի ըլլաք Մանեի երթալովնիդ, դուք որ հազիւ թէ կը ճանչնայիք զայն։ Վստահ եմ թէ անոր գագաղին ետեւէն շատ բազմութիւն չպիտի ըլլայ, անոր որ շատ բարեկամներ ունէր... Իմ ծաղիկներս ալ ձերիններուն հետ տարէք...։ Խե՜ղճ Անիքա։ Ահա հատ մըն ալ որ անձին զոհը եղաւ։

Սլավուհին վերջացուց իր յատակ ձայնով.

— Իրաւունք ունիք։ Կեանք մը միայն ունինք, և չափազանց ապուշութիւն է զայն փախցնելը։

Մօնիկ ոտքի ելած էր։ Օր. Զէրպալիէֆ հետաքրքիր, աւելին գիտնալ ուզեց։ Եւ ձեռունը ցուցնելով հարցուց.

— Ուրեմն երբ դուք Սոմթօրկ փողոցը պիտի բնակիք, ի՞նչ պիտի ըլլայ մէջնայարկը։

— Ընդարձակում տեղի պիտի ունենայ։ Այդ ձեր գործն է, ի՛նչ կուզէք ըրէք։ Փոխադրութիւնս վերջանալուն պէս յարմար զարդարանք մը կուտաք անոր... Շրջազգեստներու, կերպասներու ցուցադրութեան սրահներու կը վերածէք...։ Այդ մասին տակաւին չխօսեցայ ձեզի...։ Կ'ուզեմ ազդարարութիւն մը ընել սա վերնագիրով «Նորոյթ Զէրպալիէֆ եւ Լէրպիէ»։ Հոս կարելի է չընել այդ մէջնայարկը ելնելու սանդուխը։ Նայէ՛, սա տեղէն կարելի է բացուածք մը ընել։

Մօնիկ ճերմակ մեծ թուղթ մը առած էր և յատակագիծներ կը գծէր...։ Ասկէ զատ, ինքնաբուխ բացատրութիւններ, ձեւեր, տեսակ մը որոշումներ կու-

տար Մօնիկ զուարթօրէն, որոնց Բլէր ապշած ականջ դրած, կ'ըսէր ինքնիր. «Մօնիկը կատարելապէս փոխուած է...:»

. . . .

Պ. Վիննապօս վեր բարձրացնելով գաւաթը, որուն Վուվրէյի գինիին յորդող փրփրոտ պղպջակները, ըսաւ.— Մեր բարեկամին ապաքինմանը համար կը խմեմ։

— Եւ իմ գաւաթս... սիրելի տէր իմ...։ Ոչ ոք անոր մասին չի խօսիր ըսաւ Մօնիկ բողոքելով.

Պարոն Վիննապօս աչքին տակէն դիտեց Մօնիկը։ Տէր եւ Տիկին Ամպրա իրարու հետ խորհրդակցեցան. անոնք հաճոյալի այդ յայտարարութեան տակ կը գուշակէին կրկնակ զգացում մը ակնարկութիւնը։ Երեքն ալ անկեղծութեան խորին խոնարհութեան և հպարտութեան շեշտ մը կը նշմարէին, և անոնք ասոր համար յուզուած էին։ Եւ իրենք լռութեամբ կ'սպասէին որ Մօնիկ բացատրէր...։

Պլանշէ միայն անոր մտքին թափանցած էր։ Ընդոստ ոտքի ելաւ։ Պլանշէ մաղթանքներ կ'ընէր որ այս երջանիկ երեկոյթը Մօնիկի համար տխրութեան չի փոխուի, մտաբերելով մօրաքոյր Սիլվէստրին գթոտ յիշատակը։ Դառնալով իր ճշմարիտ զգացումի արտայայտութեանը գաւաթը վեր բարձրացուց.

— Իրաւունք ունի Մօնիկ։ Ես կը խմեմ մեր բարեկամուհիին ապաքինում մաղթելով դարմանելու համար մեր յարգելի տիրոջ անորակելի մոռացումը։ Ահաւասիկ օրիորդ ձեր համեստ ըլլալուն արդիւնքը։ Իմ վէրքիս վրայ միայն խօսք կը դառնայ. ձեր վէրքին վրայ խօսող բնաւ չկայ։ ճշմարիտ է որ անոնք նոյն իսկ նշմարած չըլլան զայն։

— Ո՛հ, կարելի է ըսել ատանկ բան մը։

Մօնիկ գլուխը ծռեց։ Ձիւնափայլ վիզին վրայ, ուսին գագաթը կ'երեւէր, հազիւ հոլանի սեւ թաւիշէ շրջազգեստին տակ կորսուած վարդագոյն գիծ մը։ Իբրեւ ամբողջ զոհարեղէն կը կրէր, ոսկի թելի մը ծայրէն կախուած, գագաթը ճզմուած կապարէ փոքր գնդակ մը, զոր Ռիրի հետեւեալ օրը գտած առած էր, դրան քարէ կամարին ստորոտը ո՛ւր ինկած էր ան։

Առանց բան մը ըսելու, Մօնիկ պահած էր զայն, անպարտօրէն։ Ամենէն գեղեցիկ ադամանդին հետ չպիտի փոխէր այդ փոքր անգործ իրը, որ մկրտուած ժօժին և իր արիւնովը. միեւնոյն նշանով դրոշմած էր զիրենք, որպէս խորհրդաւոր միութեան գիծ։

Երբ Տիկին Ամպրա, փոքրիկ Ռիրիի պահանջումովը քիչ մը երշիկին և սոգին հետ, մէկդի կը զատէր նաև անոր կարկանդակի բաժինը, Մօնիկ արտևանունքները վար, երազուն, վերյիշել կը ջանար տարեդարձի այդ ժամուն մէջ անցեալէն մնացած ամեն ինչ...։ Ծնունդի գիշերնե՛ր ուր փոքրիկ աղջիկ մը մնաց էր, և ուր մանկամարդ կին մը կը ծնէր...։ Իր կեանքի այս երկու բաժանումներուն միջեւ, սուգերու, յուսախաբութեանց աշխարհ մը,

տրտմութեան ու աւերակներու անապատ մը կար...։ Այնքան մռայլ և այնքան երկար կայք կորուած էր որ ուր մազ մնաց Մոնիկ պիտի կորսուէր, եթէ Ժօրժ չըլլար։ Մոնիկ բացաւ աչքերը այն նայուածքին տակ, որ անձկալից գորովով մը կը նայէր իրեն։ Որքա՜ն հանգիստ էին, որքա՜ն գոհ էին սիրուն ճաշասրահին մէջ այդ սեղանին շուրջը, ջերմին լոյսին մօտ, պարզ ուրախութեամբ մը աւլցուն, հինգը միասին, լաւ ընթրիքէ մը վերջը ո՛ւր որդիաբար, տեղ տուած էր բացակաուհիին...։

Այդ բացակաուհին մօրաքոյր Սիլվեսթրն էր որ ոտքի վրայ կը կենար իր առջեւը։ Պատգարակին վրայ տարածուած դիակին սոսկալի պատկերը ջնջուած էր վերջնականապէս։ Բարի պառաւը հոն էր, կենդանի, ներողամիտ ժպիտովը, զոր ունէր այն օրէն երբ միասին գացած էին Մէտիչի փողոցը Վինեապօսի տունը...։ Պ. Ամպրա իրաւունք ունէր. սիրուած մեռելները մեռած չեն ըլլար. վերջին յիշատակովը միայն կ'աներեւութանան անոնք...։ Վինեապօսի աշխատութեան սենեակը, Րէժի, Ժօրժ, եղերական ցայգահանդէսին օրը, և այս ամենուն վրայ ան որ չկար այլ եւս, մայրական դէմքը զոր, մռայլ, երկար կայքին տեւողութեանը միջոցին դադրած էր տեսնելէ, այսօր կրկին կ'երեւէր...։ Այո, ան հոն կ'ե-ւէր կենդանի...։ Քիչ մնաց որ Մոնիկ. «Մօրաքո՛յր, մօրաքո՛յր» պոռար, հասկցնելու, արձակումի արժանանալու անդիմադրելի պէտքէն մղուած։ Գերագոյն աղօթքի մը մէջ որ վկայ կը բռնէր բացակաուհին անոնց մէջէն՝ որոնք գուրգուրացած էին իրեն վրայ և որ մանաւանդ կ'երդուընցնէր զինքը, ինքը իբրեւ գերագոյն դատաւոր. և Մոնիկ խոստովանեցաւ։

— Ո՛չ, Ժօ՛րժ, մի՛ սխալեցներ զանոնք։ Այն առաքինութիւնը որուն մասին կը խօսէի, այն է զոր ձեզի կը պարտիմ։ Որո՞ւ պիտի վստահէի ինքզինքս, եթէ ոչ ձեզի և այս վաղեմի բարեկամներուս, որոնք ինծի համար միայն իբրեւ մօրաքոյր Սիլվեսթր չեն ներկայանար, այլ ամբողջ ընտանիք մը...։ Որովհետեւ, ծնողքի... չխօսինք անոնց վրայ...։ Ես անոնց համար փուճ գեղօր մըն էի որ իրենց կը պատկանէր և որ ուրիշ ձեռքերու մէջ անցած է...։ Երբ զանոնք կը վերատեսնեմ, անոնց ըսելիք բան մը չեմ գտներ. վասնզի եթէ ինքզինքս չի զսպէի, պիտի պոռայի անոնց. «Դո՛ւք եղաք, ձե՛ր նախած միջավայրը եղաւ, իմ մոլորութիւններուս պատճա՛ռը»։ Մօրաքոյր Սիլվեսթրին հետ պարզ, անբիծ աղջիկ մը մնացած պիտի ըլլայի...։ Ո՜հ, աղէկ գիտեմ... յանցանքը իմս է, եթէ նուազ ինքնիշխան, եթէ նուազ հպարտ եղած ըլլայի, այսպիսի գիշերուան մը պէս պէտք չէ ըլլայի։ Այնքա՜ն, այնքա՜ն կ'ամչնամ...։ Բայց աւա՜ղ որ շատ ուշ...։ Ինչ կուզէք որ ըլլայ։ Անգամ մը որ մարդ իյնայ մօրուտ ցեխին մէջ, այլ եւս հոն կը մխրճուի և կը տապլտկի...։ Անկեց ելնել խակ եթէ ուզուի, կարելի չըլլար...։ Նորէն հոն կը գլտորի...։

Եւ Մոնիկ դէմքը ձեռքերուն մէջ առաւ...։

— Խե՛ղճ պզտիկս, ըսաւ Տիկին Ամպրա, ինչո՞ւ այդպէս կը չարչրկես ինքզինքդ...։ Ձեր տարիքին մէջ անցեալը կարեւորու-

թիւն չունի... երբ մարդ ապագան ունի իր առջեւ։

— Խե՛նթ աղջիկ, կ'աղերսէր Ժօրժ միեւնոյն ժամանակ, սիրելի՛ խենթ աղջիկ, եթէ կայ բան մը որ իմ աչքերուս առջեւ զձեզ սիրելի կը դարձնէ, այն ալ ձեր չափազանց խղճահարութիւնն է։ Անցեալին համար ոչ ոք պիտի կրնար մտքէն անցընել զձեզ յանդիմանել, երբ անցեալը այնքան ցաւալի տրտունջ մը ձեզմէ կը խլէ...։ Ինծի նայեցէք, եթէ աշխարհի մէջ կայ բան մը որ արժէք մը ունի այն ալ այս պահն է ուր մենք կ'ապրինք։

— Պատճառն այն է որ իր լոյսն է որ զիս կ'ողողէ, ըսաւ Մօնիկ, ճակատը վեր բարձրացնելով. եւ պատճառն այն է որ կը դողամ իմ երջանկութեանս առջեւ։ Ձեռքերս բաւական մաքո՞ւր են զայն առանց աղտոտելու սեղմելու համար։

Ժօրժ բռնած էր նուրբ, քաղցր, ճերմակ ձեռքերը, եռանդագին համբուրելով զանոնք ըսաւ.

— Հրդեհ եղած տեղն է որ դալարիքը աւելի լաւ կ'ուռճանայ։ Մօնիկ, յանուն մօրաքրոջ Սիլվեսթրի, կը խնդրեմ որ Մօնիկը իմ կինս ըլլայ...։

— Կրնա՞մ ըլլալ, թոթովեց Մօնիկ։

— Ոչ միայն կրնաք ըլլալ, սիրելի զաւակս, բացագանչեց պարոն Վինեապօս, որուն ձայնը հակառակ իրեն կը դողդոջէր, այլ եւ պարտաւոր էք ըլլալ...։ Շնորհաւորութիւններս Պլանշէ, լաւ ընտրութիւն մը ըրիք։

Մօնիկ, որուն արցունքներուն մէջէն դէմքը կը փայլէր, թողուց որ մնայ իր ձեռքը այն ձեռքին մէջ որ դողահար կ'սպասէր։ Ժօրժ տժգունեցաւ իրականացած յոյսին առջեւ։

— Եւ հիմա զաւակներս, ըսաւ Տիկին Ամպրա, չպիտի ուզէի որ զձեզ դռնէս դուրս հանէի, բայց ժամը երեքն է, եւ դուք դեռ Բարիզ չի հասա՛ծ...։ Շոգեկառքը ժամը քանի՞ն է, Ժօ՛րժ։

— Ժամը չորսին։

— Շիտակ է, ըսաւ Մօնիկ։ Հա՛, Նանթի մէջ ձեր ընկերոջ բանախօսութիւնը մտքէս ելած էր...։

Եւ Մօնիկ Վինեապօսի դառնալով ըսաւ.

— Եւ դուք, սիրելի վարպետս, մեզի չպիտի՞ ընկերանաք։

— Ո՛չ, քանի որ Տիկին Ամպրա ասպնջական ըլլալու պատիւը կ'ընէ ինծի։

— Ուրեմն, ճամբա՛յ ելլանք... ճիշդ ատենն է։ Ո՛չ, ո՛չ, յարեց Մօնիկ, տեսնելով որ Պ. Վինեապօս եւ

Գ. Ամպրա իրենց հետ ընկերանալու երեւոյթ ցոյց կու-տային. .: Շուտ մը ներս մտէք, դուրսը ցուրտ կ'ընէ։

. . . .

Հիմա զիրենք տանող կառքին մէջ համր կը մնային, խորհուրդներու ծանր լռութեամբը: Խորհուրդներ, որոնք կը ճառագայթէին Պլանշէի մէջ, իսկ Մօնիկի մէջ վրդո-վումով շաղուած էին, խորհուրդներ՝ որոնք իրարու կը բախէին եւ կը ցայտէին անկարգութիւն, հրճուանք, երախ-տագիտութիւն, խղճի խայթ, կոյտերէ կազմուած փունջի մը պէս: Բերկրալից կ'երթային լուսնակ գիշերուան եւ մշու-շապատ անտառներուն ընդմէջէն, որոնց խորութիւնը կը բացուէր փախուստով մը հեռաւոր լապտերներու լու-սարձակումին մէջ:

— Դանդաղեցուցէք Մօնի՛կ, տեսարանը հիանալի՛ է:

Մօտեցան Սէնի եզերքին՝ վրայ գտնուող Պուժիվալի դարձուածքին: Արծաթ վազքով մը գետը կը տարածուէր կղզիներու կապոյտ եզերքը:

— Այո, գեղեցի՛կ է, մրմնջեց Մօնիկ:

Ինքնաշարժը կեցած էր: Իրարու ձեռք բռնեցին: Չէին խօսեր եւ սակայն շատ բան կը խօսակցէին: Յանկարծ, միեւնոյն բռիչքով մը բերանները իրարու միացան...: Եր-կար երդումի պահն է...: Յետոյ, Մօնիկ քալեցուց ինքնա-շարժը: Երկուքն ալ մեկնեցան դէպի իրենց երջանկու-թիւնը:

. . . .

Միեւնոյն վայրկենին՝ Ամպրաները եւ Գ. Վինեապօս կը պատրաստուէին իրենց սենեակները քաշուելու:

— Գիտէ՞ք նաեւ, ազնի՛ւ բարեկամուհիս, կ'ըսէր ծերու-նի փրոֆէսէօրը, սանդուխէն վեր ելնելով, ի՞նչ կը նշա-նակէ այս, կը նշանակէ թէ՝ ընկերային կեանքէն բոլորովին չարտասովորուած երիտասարդ էակի մը համար, արդի բար-քերը մշակոյթի սարսափելի եռք մըն են: Ահա այս պատ-ճէն օրինակ մեր մանչ-աղջիկը: Անիկա դուրս եղած է իր կրկնակ դաստիարակութենէն եւ պատերազմէն, ազատագ-րուելու պատրուակով՝ զոր ունին շա՛տ, շա՛տ մը կիներ եւ իր քոյրերը...'

— Շա՛տ, շա՛տ, ընդմիջեց Տիկին Ամպրա: Այնպէ՞ս կը կարծէք: Տասերը համակերպած են իրենց շրջային: Տա-սե՛ր, տխուր է ըսելը, անոր կապուած իսկ են:

— Ինչ փոյթ: Ընտրելագոյն մասը պիտի քաշէ զան-գուածը: Ամենքն ալ, իրենց մէջ՝ կը կրեն բարեբեր ուժ մը զօրաւոր...: Կը կրեն ուժ մը խաղաղութեան, արդարու-թեան եւ բարութեան: Անոնք կը կրեն ուժ մը որ պիտի

ծաղկի։ Այդ բանին համար վստահինք սիրելի բարեկամու-հի, այն ուխտերուն վրայ՝ որոնք կատարեցին եւ որոնք պի-տի շարունակեն կատարել հետզհետէ իրենց ինկած բաժի-նը։ Կարելի՞ է պարսաւել Մօնիկը, իր գիտցած ձեւովը կատարած ըլլալուն համար, էն առաջ ինք...։ Սխալ քայլ մը, այո՛, բայց վերջապէս քայլ մը։

— Խոստովանեցէք սակայն թէ առանց Պլանշէի ...., ըսաւ Տիկին Ամպրա։

— Այդպէս թող ըլլայ. սակայն արդար ըլլալու համար առանց Վ.իներէի...։ Կին մը երբ կը սայթաքի՝ փնտռեցէք էրիկ մարդը։

— Էրիկ մարդը միշտ էրիկ մարդ է, մռլտաց պարոն Ամպրա։ Արդեօք աւելի շիտակ չպիտի ըլլա՞ր ըսել որ մենք ամենքս ալ խաղալիքն ենք այն կորովին որ կը գլէ կ՚անցնի մեզ. Ուրախութիւնը եւ վիշտը կոյր են։ Ուժերը միայն կը գործեն...։ Մենք կ՚արձանագրուինք միայն։

Պ. Վ.իներայօս եզրակացուց ըսելով.

— Ա՛լ աւելի զօրաւոր պատճառ մը, Մօնիկը արդարացնելու համար։ Մարդ երբ ծաղիկ մը հոտոտէ միթէ աղբին վրայ կը խորհի՛։

Յնվր—Մայիս 1922

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԾ Է

ԿՈՄՍ ՏԸ ԿՕԲԻՆՕ

Ասիական պատմութիւններէն

ԹԻՒՐՔՄԷՆՆԵՐՈՒ ԿՌԻՒԸ

ԵՒ

ՂՈՒԼԱՄ ՀԻՒՍԷԻՆԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Կը յանձնարարուի կարդալ այս գեղեցիկ պատմուածքը, ուր հեղինակը իր խայթիչ և զուարթ ու հեգնական ոճովը պատկերացուցած է խիստ բնականօրէն պարսիկ կեանքը ու բարքերը, խաբկանքը տալով ընթերցողին թէ՛ ինք կ՚ապրի Թեհրանի և կամ Պարսկաստանի մէկ յետին քաղքին մէջ։ Գինն է 30 ղր.։

In. 504.

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.
220046801

A 11
46801